

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI**

TAHSİN DEMİRAY VE ŞİİRLERİ

ENES BAŞARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. HİKMET ATİK**

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Enes BAŞARAN		
	Numarası	21811001010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/Türk İslam Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Tahsin Demiray ve Şiirleri			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Enes BAŞARAN

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Enes BAŞARAN		
	Numarası	21811001010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/Türk İslam Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Tezin Adı	Tahsin Demiray Ve Şiirleri			

Tahsin Demiray; fikir adamı, siyasetçi, yazar, yayıncı, cemiyetçi, öğretmen ve şairdir. Çalışmamızda şahsî kütüphanemizde bulunan Tahsin Demiray'a ait ve müellif hattıyla yazılmış şiir defteri incelenmiştir. Eserin ikinci bir kopyası yoktur.

Tahsin Demiray 1903 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir ve çeşitli kitapları bulunmasına rağmen herhangi bir şiir kitabı yayımlanmamıştır. Şiirlerinden bazıları döneminde çıkan ve kendisinin bizzat çıkardığı dergilerde neşredilmiştir. Şahsî kütüphanemizde bulunan şiir defterinde ise bu dergilerde neşredilmiş olan ve daha önce herhangi bir dergi veya kitapta rastlamadığımız toplam yetmiş altı şiiri bulunmaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde Tahsin Demiray'ın yaşadığı dönemdeki siyasî, sosyal ve edebî durum hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Tahsin Demiray'ın hayatı ele alınmış ve kronolojik bir sıra izlenmiştir. Bu bölümde şahsiyeti, ailesi, eserleri ve yakın çevresi incelenmiştir. İkinci bölümde Tahsin Demiray'ın şiir defteri tanıtılmış ve özellikleri ele alınmıştır. Eser şekil ve muhteva yönünden incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise şiir defterinin günümüz harflerine çevirisinin yapıldığı Metin bölümü, çalışmamızı değerlendirdiğimiz Sonuç bölümü ve defterden bazı sayfaların, Tahsin Demiray hakkında elde ettiğimiz bazı bilgi ve belgelerin örneklerinin görsellerini paylaştığımız Ekler bölümü yer almaktadır.

Bu yüksek lisans tezi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına şahitlik eden ve o dönemin siyasî ve sosyal hareketliliğinde önemli roller almasına rağmen unutulmaya yüz tutmuş Tahsin Demiray'ın mirasını tekrar canlandırmak amacıyla yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Tahsin Demiray, Türkiye Yayınevi, Millî Edebiyat, Yazma Eser, Çocuk Edebiyatı, Şiir Defteri, Resimli Mecmûa

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Enes BAŞARAN		
	Student Number	21811001010		
	Department	Islamic History and Arts / Turkish Islamic Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Title of the Thesis/Dissertation	Tahsin Demiray And His Poems			

Tahsin Demiray; He is a man of ideas, politicians, writers, publishers, societyman teachers and poets. In our study, the poetry notebook belonging to Tahsin Demiray, which is in our personal library and written in the author's calligraphy, was examined. There is no second copy of the work.

Tahsin Demiray was born in Istanbul in 1903, and although he has various books, no poetry books have been published. Some of his poems were published in the magazines he published during his time. The poetry notebook in our personal library contains a total of seventy-six poems that were published in these magazines and that we have not encountered in any magazine or book before.

In the introduction part of our study, information is given about the political, social and literary situation in the period in which Tahsin Demiray lived. In the first chapter, Tahsin Demiray's life is discussed and a chronological order is followed. In this section, his personality, family, works and close circle are examined. In the second chapter, Tahsin Demiray's poetry notebook is introduced and its features are discussed. The work was also examined in terms of form and content. In the third and last section, there is the Text section where the poetry notebook is translated into today's letters, the Conclusion section where we evaluate our work, and the Appendices section where we share images of some pages from the notebook and examples of some information and documents we have obtained about Tahsin Demiray.

This master's thesis was written with the aim of reviving the legacy of Tahsin Demiray, who witnessed the founding years of the Republic of Turkey and has been forgotten despite playing important roles in the political and social mobility of that period.

Keywords: Turkish İslamic Literature, Tahsin Demiray, Turkey Publishing House National Literature, Manuscript, Children's Literature, Poetry Notebook, Illustrated Magazine

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	vi
ÖN SÖZ	vii

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Yöntemi	1
2. Tahsin Demiray Hakkında Yapılan Çalışmalar	3
3. Tahsin Demiray'ın Yaşadığı Dönem	4
3. 1. Siyasî ve Sosyal Durum	4
3. 2. Edebî Hayat.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHSİN DEMİRAY'IN HAYATI, ŞAHSİYETİ ve ESERLERİ

1. TAHSİN DEMİRAY'IN HAYATI	18
1.1. Adı ve Mahlası	18
1.1.1. Hâdî Mahlaslı Şairler	20
1.1.2. Çöğür Çalan Şairler	23
1.2. Doğum Yeri, Tarihi.....	24
1.3. Ailesi	24
1.4. Eğitimi.....	27
1.5. Görevleri	28
1.6. Vefatı	31
1.7. Kronoloji	32
2. ŞAHSİYETİ ve ESERLERİ	34

2.1. Dinî Görüşü.....	34
2.2. Siyasî Görüşü.....	37
2.3. Edebî Şahsiyeti.....	42
2.3.1. Dili ve Üslubu	44
2.3.2. Nazım Şekilleri.....	47
2.3.3. Etkilendiği Şahıslar	48
2.4. Eserleri	52
2.4.1. <i>Arkada Bıraktığım İşaret Taşları</i>	54
2.4.2. <i>İstiklâl Harbimiz'in Müdafaası</i>	55
2.4.3. <i>Buhranlarımızın Temel Sebepleri</i>	57
2.5. Eserlerinin Neşredildiği Dergi ve Gazeteler	58
2.5.1. <i>Yeni Yol</i>	59
2.5.2. <i>Resimli Mecmua</i>	61
2.5.3. <i>Millî Gaye Mecmuası</i>	64
2.5.4. <i>Yıldız</i>	65
2.5.5. <i>Türk Yurdu Mecmuası</i>	66
2.5.6. <i>Yavrutürk</i>	67
2.5.7. <i>Ev-İş</i>	69
2.6. Çevresi ve Dostları.....	69

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN TAHSİN DEMİRAY'IN ŞİİR DEFTERİ

1. ESERİN TANITILMASI.....	74
2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	84
2.1. Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri	84
2.1.1. Koşma	84
2.1.1.1. Koşma - Nefes	85
2.1.1.2. Koşma – Şarkı	86
2.1.1.3. Ayaklı Koşma	86

2.2. Divan Şiiri Nazım Şekilleri.....	87
2.2.1. Tuyuğ (Tuyuk).....	87
2.3. Batılı ve Yeni Nazım Şekilleri	88
2.3.1. Düzenli Nazım Biçimleri	88
2.3.1.1. Sone	88
2.3.1.2. Çapraz Kafiye.....	89
2.3.1.3. Düz Kafiye.....	90
2.3.1.4. Sarma Kafiye.....	91
2.3.1.5. Rime Plat	92
2.3.1.6. Halk Şiirinden Alınan Nazım Biçimleri	92
2.3.1.7. Divan Şiirinden Geliştirilen Nazım Biçimleri.....	94
2.3.2. Eşit Düzenli Biçimler.....	96
2.3.3. Serbest Düzenli Nazım Biçimleri.....	97
2.3.3.1. Karışık Düzenli Biçimler.....	97
2.3.3.2. Serbest Nazım.....	98
3.MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	100
3.1. DİN	100
3.1.1. Allah	101
3.1.2. Melek.....	102
3.1.3. Kitaplar.....	103
3.1.4. Peygamberler.....	103
3.1.5. İman ve İbadet.....	104
3.2. TASAVVUF	105
3.3. CEMİYET	107
3.3.1. Vatan Sevgisi	107
3.3.2. Türkçülük	109
3.3.3. Eleştiri	111
3.3.4. Çocuk	113
3.3.5. Şahıslar	116
3.3.5.1. Nedim Tuğrul (Çetiner)	116

3.3.5.2. Mithat Bey (Akif)	118
3.3.5.3. Vasfi Bey (Mehmet Vasfi Nuhoglu)	119
3.3.5.4. Zekâi Bey (Mehmet Zekâi Konpara).....	120
3.3.5.5. Reşâd Bey	121
3.3.5.6. Saim Bey	122
3.3.5.7. Sezai Bey	122
3.3.5.8. Fehmi Bey	122
3.3.5.9. Avni Bey	123
3.3.5.10. Besim Bey	123
3.3.5.11. Bedîa	123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

1. NÜSHA TAVSİFİ	125
2. METİN NEŞİRİNDE İZLENİLEN USULLER	127
TRANSKRİPSİYONLU METİN	129
SONUÇ.....	249
EKLER.....	253
KAYNAKÇA	267

KISALTMALAR

b.	Beyit
Bk. / bk.	Bakınız
b.y.	Basım yeri yok
d.	Doğum
ed.	Editör
Erişim	Erişim tarihi
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
M	Miladi
ö.	Ölüm
R	Rumi
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
ts.	Tarihsiz
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
yy.	Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

أ	a, e	ظ	z
آ	a, ā	ع	‘
ب	b, p	غ	ğ
پ	p	ف	f
ت	t	ق	k
ث	s	ك	k, g, ñ
ج	c	گا	g
چ	ç	ك	ñ
ح	h	ل	l
خ	ħ	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v
ر	r	ه	h
ز	z	ی	y
ژ	j	ء	’
س	s		
ش	ş		
ص	s		
ض	d, z		
ط	ṭ		

ÖN SÖZ

Edebiyat, toplumun aynasıdır. Hayatın içinden doğmuş olanın, hayatı yansıtmaması düşünülemez. Bu sebeple toplumun fikir dünyasını, hayallerini, sosyal yaşantısını edebî eserlerin satırlarında okumamız mümkün olmuştur. Kimi zaman tarihî bir olayı kimi zaman da sosyal hareketliliklerin insanlar üzerindeki etkilerini edebî eserlerin satır aralarına gizlenmiş bir hazine gibi bulup gün yüzüne çıkarırız. Bu hazineler bugün de tarihin her döneminde olduğu gibi, insan tarafından kelime kelime, satır satır işlenerek gelecek dönemlere bir miras olarak bırakılmaktadır.

Türk-İslam edebiyatını kesin çizgilerle dönemlere ayırmak mümkün olmamıştır. Tarihî ve sosyal olaylar edebiyatın şekillenmesine, yeniden yorumlanmasına imkân sağlamıştır. Her dönemin kendine özgü bazı kural ve kaideleri olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin yıkılış süreci ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulma aşaması da edebiyatımızı derinden etkilemiş bir vakıadır.

Edebiyatımız tarih boyunca nice büyük şairler yetiştirmiştir. Bu şairlerin bazıları yaşadığı dönemde kıymet görmüş sonra çeşitli sebeplerle unutulup gitmiştir. Şairler, yaşadığı dönemin havasını manzumelerine yansıtırken aslında geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Geçmişten geleceğe bir miras olarak bırakılan eserlerin kıymeti paha biçilemezdir.

Tahsin Demiray, tamamen unutulmuş bir isim olmasa da edebî yönüne hiç değinilmemiş bu yönü hiç irdelenmemiş bir şairdir. Çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri neşredilmiş olsa da yaşadığı dönemde bir şiir kitabı yoktur. Eski eserlerin satıldığı bir müzayededen satın alarak elimize geçen Tahsin Demiray'a ait ve kendi el yazısıyla oluşturulmuş şiir defteri ile onun edebî yönüne tanık olma fırsatı bulduk. Elimizde bulunan eser şairin edebî şahsiyetini gözler önüne seren bir belge niteliği taşımaktadır.

Tahsin Demiray'ı ve edebî şahsiyetini araştırma konusu olarak seçtiğimizde onun cumhuriyet tarihi açısından çok kıymetli bir isim olduğunu fakat bu kıymetine rağmen kendisine gerekli önemin verilmediğini fark ettik. Demiray, ömrü boyunca Türk gençlerinin eğitimi, ahlâklı, vatanını ve milletini seven bireyler olması için çok çalışmış ve çok yorulmuştur. Bir eğitimci olan Tahsin Demiray; Türk gençleri için kitaplar basmış, dergiler neşretmiş, konferanslar vermiş ve bu uğurda mesai harcamıştır.

Çalışmamız, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte “Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Yöntemi” bölümü yer almaktadır. Burada çalışmamızın konusu ve amacı hakkında bilgiler verip edebiyat araştırmaları açısından önemine değindik. Çalışmamızı hangi yöntemleri kullanarak yürüttüğümüzü açıkladık. Daha sonra ise Tahsin Demiray’ın yaşadığı dönemin siyasî ve sosyal durumuna değindik.

Birinci bölümde, “Tahsin Demiray’ın Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri” kısmı yer almaktadır. Burada hayatı hakkında yapılan araştırmalar ve şiir defterinde bulunan bilgiler incelenerek ailesi, çevresi ve görevleri hakkında bilgi vermeye çalıştık.

İkinci bölümde, “Şekil ve Muhteva Açısından Tahsin Demiray’ın Şiir Defteri” kısmı yer almaktadır. Burada defterde bulunan şiirleri, nazım şekilleri ve konuları bakımından değerlendirip gruplandırdık. Bu gruplandırmaları da tablolar ile aktarmaya çalıştık.

Üçüncü bölümde ise Tahsin Demiray’ın şiir defterinin “Metin” bölümü yer almaktadır. Bu bölümde metin neşrinde izlediğimiz yöntem ve nüsha tavsifine yer verip şiir defterinin günümüz harflerine transkripsiyonunu yapmaya çalıştık.

Tahsin Demiray’ın şiir defterinden beni haberdar eden ve satın almam konusunda teşvik eden, çalışmam esnasında bana desteklerini esirgemeyen, muallim-talebe ilişkisinden çok baba-oğul gibi yakınlık gösteren ve tez danışmanlığımı yürüten kıymetli hocam Prof. Dr. Hikmet ATİK’e; Türk-İslam edebiyatı sürecimde hem lisans hem de yüksek lisans aşamalarında kendisinden çok istifade ettiğim ve zihnimde yeni ufuklar açan Doç. Dr. Murat AK hocama; çalışmama son şeklini verirken gerekli incelemeleri yaparak beni yönlendiren Dr. Öğr. Üyesi Şevket Enes SAMANCIOĞLU hocam ve çalışmama yaptığı katkılardan dolayı Dr. Öğr. Üyesi Ayşe PARLAKKILIÇ MUCAN hocama şükranlarımı sunuyorum. Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve bana maddî-manevî desteklerini hiç esirgemeyen aileme; yüksek lisansa başlamam ve derslere katılabilmem için büyük bir özveri gösteren, tez çalışmalarımda bana desteğini esirgemeyen, her zaman ilgi ve şefkatle yaklaşan değerli eşim Esra Hanım’a ve çalışmalarım sırasında ilgimden mahrum bırakmak zorunda kaldığım kızım Gülce’ye en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamın nihayete ulaşması onların teşvik ve desteği sayesinde olmuştur.

Enes BAŞARAN

Konya, 2024

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Yöntemi

Bu çalışma, 1903 yılında dünyaya gelmiş ve pek çok sahada adından söz ettirmiş Tahsin Demiray'ın, bir kitap olarak basılmamış şiir defterini gün yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır. Osmanlı Devleti'nin son yıllarına şahitlik etmiş ve cumhuriyetin kuruluş yılları siyasetinde aktif rol almış bir fikir adamının çok fazla bilinmeyen edebî yönünü ön plana çıkarmak tez çalışmamızın ana hedeflerindedir.

İstanbul'da dünyaya gelen Tahsin Demiray'ın babası, o henüz bir yaşındayken vefat etmiştir. Annesi bir polis memuru ile evlenmiş ve bu evlilikten bir erkek bir kız kardeşi dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimini Kadıköy Numune Mektebinde tamamlamıştır. Kadıköy Sultanisini tamamladıktan sonra da annesi ve kardeşleriyle Bolu'ya giderek burada öğretmenlik yapmıştır. Osmanlının yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemi olması dolayısıyla İstanbul'da yaşanan sosyal hareketlilikten etkilenen Tahsin Demiray bu hareketliliğe kayıtsız kalamayarak İstanbul'a dönmüş ve bir süre de burada öğretmenlik yapmıştır.

Türk milletinin geçtiği zor süreç Tahsin Demiray'ın fikir dünyasının oluşmasına vesile olmuş ve hayatının devamında etkisini sürdürmüştür. Bu süreçte çeşitli dergiler çıkarmış ve gençlerin daha çok millî, manevî duygularına hitap eden şiirler yazmıştır. Bu şiirlerinin bazılarını dergilerde yayımlarken bazılarını ise kişisel defterinde saklamıştır. Şahsî kütüphanemizde bulunan Tahsin Demiray'a ait şiir defteri hem dönemin edebiyatını yansıması hem de müellifin duygu dünyasını göstermesi açısından önemli bir eserdir. Eserde bulunan “Nefes”, “Allah”, “Ramazâniye”, “Münâcât” vb. başlıklı şiirler müellifin Türk-İslam Edebiyatı çerçevesinde şiirler yazdığını göstermektedir.

Şiir defteri müellif hattı ile yazılmıştır. Araştırmalarımız sonucunda müellifin neşredilmiş çeşitli alanlarda eserleri bulunmakla birlikte herhangi bir şiir kitabına rastlanmamıştır. Defterin içindeki şiirlerden bazılarının altında “Resimli Mecmuada çıktı”, “Yeni Yolda çıktı.”, “Halk Mektepleri mecmuasında çıktı.”, “Büyük Gazete'de

çıktı.” ifadelerinin bulunması bu şiirlerin çeşitli dergilerde neşredildiğini göstermektedir. Yine araştırmalarımız sonucunda çeşitli dergilerde neşredilen bu şiirlerinden bazılarının çocuk dergisi çalışmaları kapsamında günümüz harflerine çevrisinin yapılmasına rağmen Tahsin Demiray’a ait şiirlerden birçoğunun günümüz harflerine çevrisinin yapılmadığı görülmüştür. Tahsin Demiray yazdığı şiirlerle sadece siyaset veya fikir adamı değil aynı zamanda şair kimliği ile de ön plana çıkmış şahsiyetlerden biri olduğunu göstermektedir. Şiirleri, Türk milletinin geçtiği zor süreci ve insanların kaygılarını, duygu ve düşünce dünyalarını görmemiz açısından önemlidir. Defterdeki şiirler bölümlere ayrılarak hangi tarih aralığında yazıldıkları belirtilmiştir. Bu tarihler 1923-1928 yılları arasını ihtiva etmektedir ve yine bu dönem birçok farklı edebî akımın çıktığı bir dönemdir. Bu sebeple o döneme ait incelenen her bir eser edebiyatımızın geçirdiği merhaleleri göstermesi açısından önemlidir.

Günümüzde birçok el yazması eser yapılan çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır. Fakat hâlen aydınlatılmayı bekleyen eserler mevcuttur. Bu eserler kimi zaman kıymet bilmeyen insanların ellerinde yitip giderken kimi zaman da gizli bir hazine gibi gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Çalışmamıza konu olan Tahsin Demiray’ın şiir defteri bu hazinelerden biridir ve bizim vesilemizle gün yüzüne çıkmıştır. Dönemin siyasî, sosyal ve edebî yönlerini yansıtan bu eserin edebiyat araştırmacıları ve gelecek nesiller ile paylaşılmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Tahsin Demiray’ın hayatı hakkındaki bilgilere TBMM albümünden ve T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığındaki Cumhuriyet Arşivlerinden ve milletvekilliği yaptığı 1961-1965 dönemine ait TBMM albümünden ulaşılmıştır. Tahsin Demiray’ın hayatı ve edebî kişiliği hakkındaki bir diğer kaynağımız ise döneminde çıkan edebiyat dergileridir. Şiirlerinin ve yazılarının neşredildiği dergilerin yanında bizzat kendisi tarafından yayımlanan dergileri de çalışmamıza kaynaklık etmektedir.

Tahsin Demiray’ın şiir defterinin Latin harflerine çevirisinde transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. İmlasında ise günümüz imlasına yakın bir yöntem tercih edilmiştir. Metin bölümünde kullanılan imla usulleri “Metin Neşrinde İzlenen Usuller” başlığı altında verilmiştir.

Gazete ve dergilerde bulunan hicrî tarihler ile Tahsin Demiray'ın şiirlerinde bulunan rumî tarihlerin miladî tarihe dönüştürülmesinde TTK'nın tarih çevirme kılavuzu kullanılmıştır.¹

Şairin kendi şiir defterinde bulunan bütün şiirlerini başlıklandırması ve numaralandırması nedeniyle; çalışmamızın “Metin” bölümünde şiir defterinin sayfa numaraları gösterilmemiştir. Şiirlerin bentleri numaralandırarak çalışmamız içinde yaptığımız atıflar “ŞİİR NO/BENT NO” şeklinde gösterilmiştir.

Çalışmamızın metin kısmı oluşturulurken “TIMES NEW ROMAN” yazı tipi, Osmanlı Türkçesinin Latin harflerine aktarılmasında ise “İSNAD FONT” yazı tipi kullanılmıştır.

Çalışmamızın dipnot gösteriminde “ISNAD Atıf Sistemi 2. Edisyon” kullanılmıştır.

2. Tahsin Demiray Hakkında Yapılan Çalışmalar

Tahsin Demiray, cumhuriyet tarihi açısından önemli bir isim olmasına rağmen hakkında yeteri kadar araştırma yapılmadığı kanaatindeyiz. Demiray hakkında iki adet makale, bir adet yüksek lisans tezi olmak üzere toplam üç adet akademik çalışma yapılmıştır.² Bunların dışında Hüseyin Nihal Atsız ve Ahmet Ercilasun'un Tahsin Demiray'ı anlattığı yazılar bulunmaktadır.³

Tahsin Demiray hakkında yapılan ilk akademik çalışma Recep Ertürk'e aittir. Demiray hakkında yapılan araştırmaların en önemli kaynağı bu çalışmadır. Recep

¹ Türk Tarih Kurumu (TTK), “Tarih Çevirme Kılavuzu” (Erişim 12 Ocak 2024).

² Recep Ertürk, “Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 3/1 (1989), 107-146; Özkan Aydar, *Muhafazakârlık ve Tahsin Demiray* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010); H. Aliyar Demirci, “Prens Sabahaddin Yolunda Bir Türk Milliyetçisi: Tahsin Demiray ve Çok Partili Siyasî Hayata Geçiş Süreci İçinde Ziya Gökalp Eleştirisi”, *Sayı* 18/71 (2013), 187-201.

³ Hüseyin Nihal Atsız, *Makaleler-II* (İstanbul: İrfan Yayınevi, 2015); Ahmet B Ercilasun, “Tahsin Demiray”, *Yeniçağ Gazetesi* (2013).

Ertürk bu çalışmasında Tahsin Demiray'ın sosyoloji akımı olan Le Play⁴ ile irtibatına değinmiştir. Çalışmanın başında Demiray'ın yaşam öyküsüne de yer vermiştir.

H. Aliyar Demirci tarafından yapılan diğer çalışmada ise yine Tahsin Demiray'ın sosyoloji akımı ile olan irtibatına ve bu sosyoloji akımının Türkiye'deki temsilcisi olan Prens Sabahaddin ile olan ilişkisine değinilmiştir. Tahsin Demiray'ın çok partili hayata geçişte oynadığı rol çalışmanın önemli noktalarından birisidir.

Özkan Aydar tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan çalışmada, Demiray'ın muhafazakârlık terimi ile bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. "Tahsin Demiray muhafazakâr bir şahıs mıydı?" sorusunun cevabı aranmıştır.

Görüldüğü gibi Tahsin Demiray hakkında yapılan akademik çalışmalar onun siyasî yönü ve sosyoloji akımına olan ilgisi ile alakalı olmuştur. Tahsin Demiray'ın edebî kişiliği, şair yönü hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

3. Tahsin Demiray'ın Yaşadığı Dönem

3. 1. Siyasî ve Sosyal Durum

Tahsin Demiray 1903 yılında dünyaya gelmiştir. Doğduğu yıllarda Osmanlı Devleti'nin başında II. Abdülhamid (1876-1909) bulunmaktadır. Vefat ettiği yıl olan 1971 yılına kadar ise Mehmed Reşad (1909-1918), Mehmed Vahdeddin (1918-1922), II. Abdülmecid (1922-1924), Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Mustafa Kemal Atatürk (1923-1938), İsmet İnönü (1938-1950), Celâl Bayar (1950-1961), Cemal Gürsel (1961-1966) ve Cevdet Sunay (1966-1973) isimleri devletin başında bulunmuşlardır. Tahsin Demiray da 1950 yılından itibaren Türk siyasetinde etkin bir rol oynamış ve Demokrat Partiden ayrılanlarla birlikte Türkiye Köylü Partisinin kuruluşunda bulunmuş, bu partinin genel başkanı olmuştur. 27 Mayıs 1960 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen ilk askerî darbenin ardından Adalet Partisinin

---

⁴ F. Le Play tarafından oluşturulan Science Sociale ekolüdür. Türkiye'nin toplumsal yapısının İngiliz toplum yapısına benzetilmesi yönünde radikal bireyci bir dönüşümü esas almaktadır.

kurucuları arasında yer almış ve bu partiden 1961 yılında 12. dönem İstanbul milletvekili olmuştur.

Tahsin Demiray'ın yaşamının dönüm noktalarından biri kuşkusuz Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemi, öncesinde ve akabinde devam eden süreçlerdir. Bu dönemde birçok tarihî vakıa yaşanmıştır. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, cumhuriyetin ilanı ve cumhuriyetin ilanından sonra pek çok alanda yapılan inkılabın yansımaları bu tarihî vakıalar arasında sayılabilmektedir. Uzun yıllar boyunca hükümranlığını sürdürmüş bir devletin yıkılması ve sonrasında gelişen olaylar kuşkusuz o döneme şahitlik eden yazar ve münevverler üzerinde etkili olmuştur.

1876 yılında hüküm sürmeye başlayan II. Abdülhamid dönemi, Tahsin Demiray'ın doğduğu ve çocukluk yıllarını kapsamaya dolayısıyla çalışmamızın bu bölümü için önem arz etmektedir. Tarih içinde yaşanan bir hadise sadece yaşandığı dönem ile sınırlı kalmaz sonrasında yaşanacakları da etkiler. Bu sebeple Tahsin Demiray'ın yaşadığı dönemi değerlendirirken II. Abdülhamid'in hüküm sürdüğü yıllardan sadece 1903 yılı sonrasındaki olayları değil, II. Abdülhamid döneminde yaşanan tüm gelişmelerin değerlendirilmesinin çalışmamızın bu bölümünün salâhiyeti için daha uygun olduğunu düşünmekteyiz. II. Abdülhamid döneminin en önemli olaylarından bazıları 23 Aralık 1876'da ilan edilen Kânûn-i Esasî, 19 Mart 1877'de Meclis-i Umûmî'nin açılması ve I. Meşrutiyet döneminin başlaması, Rusya ile yapılan 93 Harbi, Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlık kazanması, Düyûn-ı Umûmiye'nin kurulması ve II. Meşrutiyet'in ilanı olarak sayılabilir. II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti'nin birçok sorunu bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Jön Türklerin muhalefeti, Hıristiyan cemaatlerin misyonerlik faaliyetleri, azınlıkların ayaklanmaları, Avrupa Devletlerinin Osmanlı'ya uyguladıkları baskı ve toprak kayıplarıdır. Bu sorunlardan en önemlilerin biri olan Osmanlı Devleti ortadan kaldırmaya ve Sultan Abdülhamid'i devirmeye karar vermiş gruplara karşı Abdülhamid Han, İslam Birliği siyasetini uygulamaya koymuştur. Bu siyasetin gerçekleşmesinde ise Hac müessesinden yararlanmaya çalışmıştır. Hac için Mekke'de toplanan Müslümanlar aracılığıyla tüm dünya Müslümanlarına bu fikri ulaştırmaya

çalışmak için İstanbul-Hicaz ulaşımına önem vererek senede 100 km. demiryolu yaptırmıştır.⁵ Jön Türklerin, Yahudi grupların, Avrupa devletlerinin “Kızıl Sultan” olarak adlandırdıkları Sultan Abdülhamid’i ortadan kaldırma istekleri Osmanlı tarihinin en önemli sorunlarından biri olarak kabul edilmiştir.

Osmanlı Devleti sadece siyasî olarak zor zamanlar geçirmiyordu ekonomik olarak da ülke çok zor bir durumdaydı. Ekonomik sorunları fırsat bilen düşmanlar ise iç ve dış siyasette Osmanlı Devleti üzerinde söz sahibi olabilmek için faaliyetler yürütüyorlardı. İç ayaklanmalar, dış politikada Osmanlı Devleti’nin güçsüz görünmesi ve bu güçsüzlükten etkilenen genç subaylar ve dönemin aydınlarının baskıları ile I. Meşrutiyet 23 Aralık 1876’da ilan edilmiştir. 1878 yılında II. Abdülhamid tarafından meşrutiyet askıya alınmıştır. 24 Temmuz 1908 yılında gerillalaşmış subayların dağa çıkıp Kânun-ı Esâsî’nin yürürlüğe konmasını istedikleri bir telgraf çekmeleri üzerine II. Abdülhamid Kânun-ı Esâsî’yi tekrar yürürlüğe koyarak II. Meşrutiyet dönemi başlamıştır.⁶ II. Meşrutiyet’in ilanı amacına ulaşamamış ve Osmanlı Devleti’nin yıkılışını hızlandırmıştır.

Osmanlı Devleti’nin son yıllarındaki siyasetinin önemli olaylarından biri de İttihat ve Terakkî Cemiyeti (1889-1902)’nin kurulmasıdır. Bu cemiyetin temelleri, 2 Haziran 1889’da Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne öğrencileri tarafından atılmıştır. Bu öğrenciler, İbrâhim Temo’nun öncülüğünde Abdullah Cevdet, Mehmet Reşid ve İshak Sükûtî’dir. İttihâd-ı Osmânî adıyla kurulan cemiyet bu okuldan ve diğer Osmanlı eğitim müesseselerinden öğrencilerin katılımıyla kısa sürede üye sayısını arttırmıştır.⁷ İttihat ve Terakkî Cemiyeti II. Abdülhamid’e karşı bir siyaset izlemiştir. II. Abdülhamid’i tahtan indirip yerine V. Murad’ı tahta geçirmeyi planlamalarına rağmen bu darbe girişimi gerçekleşmeden plan ortaya çıkmış ve II. Abdülhamid tarafından İttihat Terakkî Cemiyeti’nin ileri gelenleri sürgüne gönderilmiştir. Cemiyetin kuruluş amacı devletin anayasal düzene kavuşmasıyken II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi ile iktidarı denetleyen bir siyasî parti (İttihat ve Terakkî Fırkası) halini almıştır. 1913

⁵ İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanların Tarihi* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2017), 5/300.

⁶ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, ed. Ahmet Kuyaş (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020), 30/401.

⁷ M. Şükrü Hanioglu, “İttihat ve Terakkî Cemiyeti”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23/476.

yılında gerçekleşen Bâb-ı Âli Baskını ile yönetimi tamamen ele geçiren İttihat ve Terakkî Fırkası 1918 yılında kendini feshederek üyelerinin büyük bir çoğunluğuyla Millî Mücadeleye katılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son yılları yaşanırken otuz üç yıl gibi uzun bir süre tahtta kalan II. Abdülhamid, 27 Nisan 1909 yılında tahttan indirilerek yerine V. Mehmed Reşad devletin başına getirilmiştir. Bu dönem Osmanlı Devleti'nin büyük toprak kayıplarına uğradığı ve devletin güçsüzleştiği bir dönemdir. Balkanlar'da ve Rumeli'de kaybedilen topraklar, Trablusgarp Savaşı, tarih sayfalarında ilk defa yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen I. Dünya Savaşı da bu dönemde yaşanmış önemli olaylardandır.

Son Osmanlı padişahı Mehmed Vahdeddin'dir. Otuz altıncı Osmanlı padişahıdır. Veliht iken I. Dünya Savaşı çıkmıştır. Savaş zamanı Almanya'ya yaptığı resmî bir ziyaret sırasında yanında Mustafa Kemal de bulunmuştur. Sultan Mehmed Reşad'ın ölümü üzerine Osmanlı Devleti'nin son padişahı olmuştur.

I. Dünya Savaşı sonrasında ülkemiz işgale uğramıştır. Bu işgale karşı kahraman Türk milleti büyük fedakârlıklarda bulunarak Mustafa Kemal'in önderliğinde direniş geçmiştir. Bu direniş sayesinde düşman askerleri yurdumuzdan atılarak 1923'te cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile altı yüz yıl hüküm sürmüş Osmanlı Devleti de tarih sayfalarındaki yerine son noktayı koymuştur. Mustafa Kemal'in liderliğinde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde birçok inkılap yapılarak devlet yeni bir veçhe kazanmıştır. Bu süreç Tahsin Demiray'ın şiirlerinde kronolojik olarak yerini almıştır.

Osmanlı Devleti'nin son yılları, Tahsin Demiray'ın da dünyaya geldiği ve gençlik çağlarını yaşadığı bir dönemdir. Tahsin Demiray'ın bu dönemde yaşanan bazı önemli olayları şiirlerinde işlediğini görmekteyiz. Özellikle gençler için yazdığı şiirler bu dönemdeki siyasî ve sosyal duruma dair örnekler sunmaktadır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk ordusuna yazdığı kahramanlık ve vatan temalı şiirler bu döneme ayna tutar niteliktedir. Türkçülük ve Osmanlı Devleti'nin dünyaya hükmettiği dönemlere duyulan özlem şiirlerinde işlediği ve bu dönemi yansıtan diğer önemli konulardır.

Cumhuriyetin ilanı ile Tahsin Demiray da Türk siyasî ve sosyal hayatında adından söz ettirmeye başlamıştır. 1925 yılında kardeşi Celâl Demiray ile Türkiye Yayınevi (Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi)'ni kurmuşlardır. Bu yayınevinde ilk defa Latin harfleriyle alfabenin basılması imtiyazının da sahibi olmuştur. Çıkardığı çeşitli çocuk dergileri ve gazeteler ile hem çocukların millî ve ahlâkî gelişimlerine katkıda bulunmaya çalışmış hem de gazetelerde yazdığı siyasî yazılar ile siyaset dünyasında yerini almıştır.

Mustafa Kemal, cumhuriyetin ilanı sonrasında vefatına kadar geçen sürede hukukî, sosyal, ekonomik, kültürel vb. birçok alanda inkılaplar yapmış ve bu süreci “*Türkiye’yi gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarmak*” olarak tanımlamıştır. Atatürk’ün hayatta olduğu dönemde çok partili hayata geçiş denemeleri olmuşsa da çeşitli sebeplerden ötürü başarılı olamamıştır.⁸

10 Kasım 1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatından sonra İsmet İnönü cumhurbaşkanlığına seçilmiş ve CHP genel başkanı olarak geniş bir otoriteye sahip olmuştur. İsmet İnönü cumhurbaşkanlığının ilk yıllarında meydana gelen II. Dünya Savaşı (1939-1945) ülke ekonomisini derinden etkilemiştir. İsmet İnönü daha çok yakın bir dönemde kayıplar vererek büyük bir savaştan çıkmış olmanın yorgunluğuyla II. Dünya Savaşı’ndan uzak kalma yolunu seçmiştir. Türkiye, non-belligerent olarak nitelendirilen savaşmayan ülkeler arasında bulunmak için bir dizi saldırmazlık paktı ve anlaşmalarla tarafsız ülke konumunu korumuştur.⁹ Savaş sırasında temel gıda maddelerinin devlet stoklarında büyük yer tutması sebebiyle iç piyasada büyük sıkıntılar yaşanmış ve fiyatlar olağanüstü artış göstermiştir. II. Dünya Savaşı döneminde İsmet İnönü hükümeti; stokçuluk ve karaborsacılıkla mücadele vermiş olmasına rağmen toplum bu çalışmalardan tatmin olmamıştır. Tahsin Demiray’da eserinde milletin yapılan çalışmalar için tatmin olmayışının sebebi olarak I. Dünya Savaşı’nda yaşanan sıkıntıları göstermektedir ve şu ifadeleri kullanmıştır:

⁸ Mustafa Kemal Atatürk döneminde yaşanan gelişmelerle ilgili geniş bilgi için bk. Halil İnalcık, *Osmanlı ve Modern Türkiye* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018).

⁹ İlber Ortaylı, *Türkiye’nin Yakın Tarihi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2016).

“Birinci Dünya Harbinde başımızda bulunanalar bize saman ekmeği yedirdiler. Bu millet can ve mal olarak kaybettiğimiz her şeyi unuttu fakat bu ekmek işini bir türlü unutamadı.

Hafızası oldukça zayıf olan bu milletin, tava ekmeğini bir türlü unutamayışının sebebi çok enteresandır. Bu milleti, bunu bir gıda eksilmesi, bir kalori azalması, itiyatlarının bozulması gibi sebeplerle yadırgamış değildir. Bu millet, bu hareketi aziz bildiği bir şeye hürmetsizlik ve kendisine karşı saygısızlık saymıştır. Bizdeki tuz, ekmek hakkı denilen şeyin ne olduğunu bilenler bu ruh hâlini daha iyi anlar.”¹⁰

1950 seçimlerinde CHP, iktidarı Demokrat Partiye (DP) bırakmış ve İsmet İnönü bu dönemden sonra on yıl boyunca ana muhalefet lideri olarak siyasî hayatına devam etmiştir.

Demokrat Partinin birinci iktidar döneminde (1950-1954) Türkiye bir dizi atılım göstermiştir. Bu atılımlardan bazıları; yabancı yatırımın desteklenmesi, Kore’ye asker gönderilmesi, NATO’ya üyelik gibi gelişmeler gösterilebilir. Demokrat Partinin son iktidar döneminde (1957-1960) ise iktidar ve muhalefet arasında yaşanan sert çatışmalarla geçmiştir. Öyle ki bu olaylar sokak çatışmalarına varmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde ise Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihindeki ilk askerî darbe gerçekleşmiştir. 1950 seçimlerinden sonra Demokrat Partinin ülkeyi kaosa sürüklemesi ve baskı rejimi uygulaması gerekçe gösterilerek Türk Silahlı Kuvvetleri içinden bir grup subay yönetime el koymuştur. Bu askerî darbenin sonucunda Demokrat Parti döneminde bakanlık yapan Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan ile Adnan Menderes, Yassıada’da idam edilmişlerdir. (16,17 Eylül 1961)¹¹

Tahsin Demiray da İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanlığı dönemini (1938-1950) kapsayan devrede fikir dünyamızda yer alan bir şahsiyettir. Çok partili hayata geçiş sürecinde Türk siyasetinde aktif rol oynamıştır. Celâl Bayar’ın genel başkanlığını yaptığı Demokrat Partiye ilgi göstermişse de 1946-1950 yıllarında yazdığı yazılarda

¹⁰ Tahsin Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1955), 17.

¹¹ Ortaylı, *Türkiye’nin Yakın Tarihi*.

bu partiye açık bir desteği görülmemiştir.¹² Cumhuriyet döneminde Türk milliyetçileri arasında Prens Sabahaddin'in Le Play ekolünü benimsemiş istisnaî isimlerden birisidir. Tahsin Demiray, 1952 yılında Türkiye Köylü Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. Bu partinin genel başkanlığını yapan Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık'ın vefatı (1954) üzerine partinin genel başkanlığına seçilmiştir. Türkiye Köylü Partisi beklenenin aksine halkın gerekli teveccühünü alamaması üzerine Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmiştir. Tahsin Demiray bu birleşmenin sonucunda kurulan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin (CKMP) bir mensubu olarak siyaset yapmayı sürdürmüştür.¹³ Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi aynı zamanda günümüzdeki Milliyetçi Hareket Partisinin (MHP) de çekirdeğini oluşturmaktadır. 1961 yılına geldiğimizde ise Demiray bu kez Adalet Partisinin (AP) kurucuları arasında yer almış ve İstanbul milletvekili seçilmiştir. Tahsin Demiray ömrünün son yıllarını ise Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin (CKMP) adını değiştirerek siyasî hayatına devam eden Milliyetçi Hareket Partisinin (MHP) gençlik kollarında ve bu partiye yakınlığı ile bilinen çeşitli derneklerde konferanslar vererek geçirmiştir.¹⁴

27 Mayıs 1960 yılında gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk askerî darbesidir. Bu darbeden sonra askerler “Millî Birlik Komitesi” (MBK) adını verdikleri bir toplulukla ülke yönetimini ele geçirmişlerdir. Darbenin ardından idamlar, tutuklamalar, üniversite öğretim görevlilerinin görevden alınmaları, üniversitelere el koyma ve kapatılmalar yaşanmış ve birçok hâkim ve yargıç görevden alınarak yargı da kontrol altına alınmıştır. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Partinin (DP) siyasî faaliyetleri bu darbe ile sona erdirilmiştir.

1961 Anayasası'nda TBMM, iki meclisten oluşmaktaydı (Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu). 1961 yılında nispi seçim¹⁵ esaslarına göre yapılan seçimde Cumhuriyet Halk Partisi birinci parti, kapatılan Demokrat Partinin devamı niteliğini taşıyan Adalet Partisi de küçük bir farkla ikinci parti olmuştur. Bu dönemde Cemal Gürsel Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. cumhurbaşkanı seçilmiştir. CHP-AP iş birliğiyle

¹² Demirci, “Prens Sabahaddin Yolunda Bir Türk Milliyetçisi: Tahsin Demiray ve Çok Partili Siyasî Hayata Geçiş Süreci İçinde Ziya Gökalp Eleştirisi”, 189.

¹³ Hakan Şişik, *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2019).

¹⁴ Ertürk, “Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray”, 110.

¹⁵ Nispi Seçim Sistemi: Partilerin aldıkları oy oranında milletvekili çıkarabildikleri seçim sistemi.

20 Kasım 1961’de I. İnönü koalisyon hükümeti kurulsa da çeşitli anlaşmazlıklar sebebiyle bu hükümetin ömrü fazla uzun olmamış ve 31 Mayıs 1962’de bu koalisyon sona ermiştir. İsmet İnönü çeşitli isimlerle koalisyon hükümeti kurmak maksadıyla görüşmeler yapmış olsa da askerî darbenin sonucu olarak bu koalisyonlar üzerinde askerî büyük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu dönem ordu-siyaset çatışmalarıyla geçmiştir. Bunun sonucu olarak 1962 ve 1963 yıllarında gerçekleşen iki darbe girişimi sonuçsuz kalarak bu darbeye kalkışan Talat Aydemir ve arkadaşları idam edilmişlerdir. II. ve III. İnönü hükümetlerinin ömrü de fazla uzun olmamıştır. 1964 yılında AP’nin başına Süleyman Demirel’in gelmesiyle parlamento mekanizması kullanılarak İsmet İnönü’nün başbakanlık dönemi sona erdirilmiştir.

10 Ekim 1965 genel seçimlerinde Süleyman Demirel liderliğinde oyunu artıran AP, hükümeti tek başına kurabilecek bir çoğunluğu elde etmiştir. DP döneminde başlayan koalisyon hükümeti devri böylece kapanmıştır. Türk Siyasî tarihinde Adalet Partisi (AP), Demokrat Partiden sonra tek başına hükümet kurabilen ikinci parti olmuştur. 1965-1971 yılları arasındaki dönem, AP için bir taraftan ordunun gözünde DP’nin devamı olarak görünmekten rahatsızlık duyduğu, rejimle uzlaşmak istediği, diğer taraftan da tabanına DP’nin takipçisi olduğunu anlatmak için çaba sarf ettiği dönem olmuştur. Süleyman Demirel, 1990’lı yıllara kadar Türk siyasî tarihinde adından söz ettirmiştir.

1966 yılında Cemal Gürsel’in sağlığının bozulması üzerine, dönemin genel kurmay başkanı olan Cevdet Sunay önce emekli olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin 5. cumhurbaşkanı olarak köşke çıkmıştır. Tahsin Demiray’ın vefat ettiği yıla kadar da cumhurbaşkanlığı görevini Cevdet Sunay yürütmüştür.

Sonuç olarak Tahsin Demiray’ın yaşadığı dönem bir devletin yıkılması yeni bir devletin tesisi, inkılaplar, tek partili hayat, çok partili hayata geçiş, çeşitli koalisyon hükümetleri ve pek çok siyasî ve sosyal hareketliliğin yaşandığı bir dönemdir. Demiray yaşadığı dönemde kimi zaman parti kuruluşlarında bulunarak kimi zaman milletvekilliği yaparak kimi zaman da gazete köşelerinde siyasî yazılar kaleme alarak Türk siyasetinde etkin bir rol oynamıştır. Tahsin Demiray’ın 1950-1960 yıllarındaki

siyasî durumu hakkında H. Bayram Kaçmazoğlu çalışmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“1950-1960 döneminde siyasetin tam ortasında yer alan sosyologların başında Le Play ekolünün ülkemizdeki temsilcilerinden Tahsin Demiray gelmektedir. O dönemin siyasal yelpazesinin en sağında yer edinmeye çalışan bir siyasi partinin içerisinde bulunan Tahsin Demiray, siyasal faaliyetlerini yaşamı boyunca hep sağ siyasal çizgide sürdürmüştür.”¹⁶

3. 2. Edebî Hayat

Edebiyat denilen olgunun sosyal ve siyasî olaylardan etkilenmemesi mümkün değildir. Edebiyatçı yaşadığı dönemin izlerini eserlerine isteyerek veya istemeyerek mutlaka yansıtır. Bu yansıtma bazen bir satır veya bir cümle olarak karşımıza çıkarken bazen topyekûn bir eserin tamamıyla toplumun aynası olarak meydana gelebilmektedir. Bu görüş edebiyat tarihçilerinin de ortak kanaatidir. M. Fuad Köprülü, edebiyatın hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Bizim daha İslamiyet dairesine girmeden evvel edebiyatımız, musikimiz ibtidâî olmakla beraber cemiyetin sinesinden kopan ve ondan dolayı işitildiği zaman göğüsleri heyecanla kabartabilen basit bir dağ edebiyatı, bir dağ havasıdır. Yiğitlik hatıraları bütün halkın ruhunda yaşayan eski kahramanların destanları okudukça, altın direkli otağında hakandan, kısırak sütü sağan kadınlara kadar bütün Türk ili, ruhlarında aynı dalganın kabardığını duyarlardı. Dağdan dağa orman perileri gibi geniş ıslıklarla seslenen beyaz gocuklu çobanların kamış düdüklele çaldıkları o havalar; “tigin”lerin Hind ve İran eşyasıyla süslenmiş yurtlarında da aynı ilâhî tesiri yapardı. Yani o zamanki edebiyat, bütün ruhları bir noktaya toplayabilen, hepsi aynı heyecanı veren, onlara müşterek bir zevk hayatı yaşatan sağlam bir edebiyattı. Kır çiçekleri kadar basit, dağ havaları kadar vahşi olmakla beraber, doğrudan doğruya Türk ilinin ruhundan kopan saf, samimi bir edebiyat!..”¹⁷

¹⁶ H. Bayram Kaçmazoğlu, “Türkiye’de Sosyoloji Çalışmaları: 1950-1960 Dönemi”, *İstanbul University Journal of Sociology* 3/4 (2012), 161.

¹⁷ M. Fuad Köprülü, “Hayat ve Edebiyat”, *Yeni Mecmua* 14 (11 Ekim 1917), 266-268.

Tahsin Demiray'ın edebiyat anlayışının şekillendiği dönem “Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı” olarak isimlendirilebilir. Osmanlı Devleti'nin Batı'nın tesiri altına girdiği dönemi bazı edebiyat tarihçileri 3 Kasım 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile başlatırken başka bazı tarihçiler ise Osmanlı Devleti'nin ilk büyük toprak kayıpları verdiği 1699 Karlofça Antlaşması'nı Batı'nın tesiri altına girdiği dönemin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Bu dönemde, büyük toprak kayıplarının nasıl telafi edileceğinin yolları aranmaya başlanmıştır. Batı'nın askerî güç bakımından Osmanlı Devleti'nin önüne geçtiği anlaşılmış ve askerî alandaki ıslah çalışmaları da yine bu dönemden sonra hız kazanmıştır. Osmanlı Devleti'nin, Batı karşısında neden geri kaldığı ile ilgili Ahmet Hamdi Tanpınar şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hulâsa, XVIII. asrın başlarında, Rönesans'ı ve onun hayata getirdiği feyizli değişiklikleri idrak eden, coğrafi keşifler sayesinde Amerika'yı kendisine eklemek ve eski dünyanın mühim bir kısmında doğrudan doğruya faaliyete geçmek suretiyle sahasını ve istihsal imkânlarını iki yüz yılda birkaç misli genişleten, kültür birliğinin şuuruna ermiş, skolastik zihniyetin ve feodal sistemin dar ve kat'î çerçevelerinden çıkarak kendisine yeni hayat şekilleri yaratmaya başlamış olan bir Avrupa karşısında, ilmî hayatı durmuş, iktisadî nizamı ve istihsal kuvvetleri birbiri peşinden gelen devamlı harpler, isyanlar ve iğtişâşlarla altüst olmuş, birçok sahalarda tekâmülün mucizesini unutmmuş bir Osmanlı İmparatorluğu mevcuttu.”¹⁸

Türk edebiyatında Batılılaşmanın ne zaman başladığı ile ilgili kesin bir hüküm vermek söz konusu olmamıştır. Edebiyat tarihçileri de kesin bir tarih ile edebiyatta Batılılaşma bu olaydan sonra başlamıştır demekten imtina etmişlerdir. Genel olarak Türk edebiyatındaki Batılılaşma hareketi, Tanzimat ile düşünülmüştür. Siyasî, askerî ve sosyal ıslahatların başlangıcı olarak Gülhane Hatt-ı Hümayunu gösterilse de edebiyatta Batılılaşmanın bu ferman ile başladığını söylemek gerçekten uzak bir yargı olacaktır.¹⁹

¹⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, ed. Abdullah Uçman (İstanbul: YKY, 2006), 53.

¹⁹ M. Orhan Okay, “Batılılaşma - Edebiyat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/167.

XVIII. asırdaki yenileşme hareketi, toplumun bünyesinde topyekûn bir değişmeye yol açmamış sadece zarurî ihtiyaçları gidermeye yönelik olmuştur. Fakat XIX. asra geldiğimizde ise bu yenilik hareketi toplumun tüm hücrelerine nüfuz etmeye başlamıştır. Bu konu ile ilgili Ahmet Hamdi Tanpınar eserinde şu ifadelere yer verir:

*“XIX. asırda, fikrin tekâmülü, şüphesiz hadiselerin yardımı ile, daha çabuk olur ve yenilik, hayatın her safhasına şâmil geniş bir mânâ ve mahiyet alır. Artık bahis mevzuu olan şey ordunun bazı tekniklerini ve sınıflarını garptan gelen bilgi ve nizamla ıslah etmek değildir; belki bütün hayatın, cemiyetin bünyesi ve manevî insanı vücuda getiren kıymetler manzumesinin hepsinin birden değişmesidir.”*²⁰

Osmanlı Devleti’nde yaşanan siyasî, sosyal ve askerî yenilikler edebiyata aynı ölçüde yansımamıştır. Bu yeniliklerin şiir dünyasına etkisi diğer alanlara nispetle çok daha zayıf kalmıştır. Şairler Batı’dan gelen yeni şekil ve tarzda şiirler yazmışlarsa da klasik şiirin kalıplarından kopamamışlardır. Dil ve nazım şekilleri bakımından klasik şiire bağlılıklarını sürdürmüşlerdir. Bunun en önemli sebeplerinden biri yeni tarzda şiir yazmayı deneyen şairlerin eski gelenek içinde yetişmiş ve klasik şiir yazan şairler olmasından kaynaklanmaktadır. Klasik şiir geleneğinden gelen ve yenileşme hareketinin öncü şairleri olarak gösterilebilecek isimleri şu şekilde sıralayabiliriz: Şinâsî, Ziyâ Paşa ve Nâmık Kemal. Nihat Sami Banarlı, yenilik hareketinin öncü şairleri hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

*“Avrupâî Türk Edebiyatı, bir edebiyat halinde; Şinâsî, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemal imzalarıyla başlar. Bu üç mühim imzanın kurucu, yetiştirici ve kabul ettirici faaliyetleri, aynı zamanda edebî bir faaliyet sayılır. Bu mektep, eski Türk edebiyatının bazı mühim temellerine bağlı kalmakla beraber en çok Batı ve bilhassa Fransız edebiyatının kuvvetli tesiri altındadır.”*²¹

Edebiyatımızda Batılılaşma sürecinde pek çok grup ortaya çıkmıştır. Değişik ekolleri temsil eden bu grupların çok azı kendi adlarını beyan ederek ortaya çıkmıştır. Fecr-i Âtî topluluğu gibi çok az bir grubun dışında kendi adlandırmalarını yapmadan

²⁰ Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 70.

²¹ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi - 2* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004), 858.

ortaya çıkan bu ekollerin birçoğuna sonradan edebiyat tarihçileri tarafından isimlendirmeler yapılmıştır.

1859 ile 1896 yılları arası Tanzimat Edebiyatı olarak isimlendirilir. 1896 yılında edebiyat tarihimiz açısından önemli ve dönem noktalarından birini teşkil eden Servet-i Fünûn topluluğu kurulmuştur. Diğer adı Edebiyat-ı Cedide'dir. 1901 yılına kadar kısa ama yoğun bir edebî faaliyet yürüten bu topluluğun önemli temsilcileri; Şinasî, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ali Ekrem, Abdülhak Hamid Tarhan ve Sezai'dir. Batı edebiyatına yakınlaşan bu topluluk, edebî faaliyetlerini ise *Servet-i Fünûn* dergisinde sürdürmüşlerdir.²²

Edebiyat alanında baskı ve korkunun yaşanmaya başladığı 1901 yılında *Servet-i Fünûn* dergisi kapatılmıştır. Bu dönemde sadece edebiyat sahasında değil her türlü yayın organında bir gerileme yaşanmaya başlamıştır. 8 yıl süren bu dönemden sonra II. Meşrutiyet'in ilanı ile edebiyat, yayın organlarında daha fazla yer almaya başlamıştır. 1909 yılında bir grup genç yazar bir araya gelerek *Servet-i Fünûn* dergisinde yayınladıkları bir beyanname ile yeni topluluklarının adını *Fecr-i Âtî* olarak ilan etmişlerdir. *Fecr-i Âtî* topluluğunun edebiyat anlayışını ise “sanatın şahsî ve muhterem” olması üzerine kurduklarını belirtmişlerdir. Bu topluluğun ömrü çok fazla uzun olmamış ve edebiyat tarihimizde çok fazla iz bırakamamışlardır.²³

1897 yılında Türkçülük fikri edebiyatımızda yer etmeye başlamıştır. Özellikle Mehmet Emin Yurdakul ve Ziya Gökalp'in çalışmaları Türkçülük ideolojisine bir karakter kazandırmıştır. Mehmet Emin Yurdakul'un “Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur.” sözü Türkçülük anlayışını ortaya koyan önemli bir sözdür. Osmanlı Devleti'ne karşı çıkan ayaklanmalar, azınlıkların kendi devletlerini kurma istekleri edebiyatımızda 1908 yılından başlayarak “Millî Edebiyat” kavramını ortaya çıkarmıştır. Millî Edebiyat, özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra Ömer Seyfeddin tarafından sistemli bir biçimde ele alınmıştır. Ömer Seyfeddin, “Millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvela millî bir lisan ister” tezini ileri sürdüğü “Yeni Lisan”

²² M. Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016), 270.

²³ Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, 270.

makalesi Millî Edebiyat devri için dönüm noktalarından biridir.²⁴ Ömer Seyfeddin bu makalesinde bir millî edebiyatımızın hala bulunmadığını, bunun için öncelikle millî bir dilin olması gerektiğini savunmuştur. Yazı dilinin İstanbul Türkçesi ile kurulması gerektiği, bunun için Türkçeye girmiş bütün Arapça ve Farsça kelimelerden kurtulup Orta Asya Türkçesine gitmeye gerek olmadığını, yalnız terkiplerin mutlaka Türkçe olması gerektiğini ve aruz vezni yerine mutlaka Türk millî vezni olan hece ölçüsünün kullanılması gerektiğini savunmuştur.²⁵ Edebiyat tarihçileri Millî Edebiyat dönemini 1908 yılında başlatmış olsalar da kesin olarak bir başlangıç ve bitiş tarihi olduğunu söylemek güçtür. Cumhuriyetin ilanı ile bir süre daha devam eden Millî Edebiyat dönemi daha çok Anadolu coğrafyasına hitap etmiştir. Bu dönemde şiir yazan pek çok şair Millî Edebiyata dahil edilebilir. Millî Edebiyat şairi olarak isimlendirilebilecek önemli şairlerden bazılarının isimleri ise; Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Seyfi Orhon, Mehmet Akif Ersoy, Kemalettin Kamu ve Yusuf Ziya'dır.²⁶

Cumhuriyetin ilanından sonra Türk edebiyatında çeşitli edebiyat akımları oluşmuştur. Millî edebiyat anlayışını sürdüren akım bunlardan birisidir. Bunun dışında Beş Hececiler, Yedi Meşaleciler, Garip Hareketi (Birinci Yeni), Serbest Nazım ve Toplumcu Şiir, İkinci Yeniler, İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiir ve Hisarcılar olmak üzere cumhuriyet döneminde ortaya çıkmış çeşitli edebiyat akımları vardır.

Sonuç olarak Tahsin Demiray'ın yaşadığı dönemin edebiyat anlayışına kısaca değinmeye çalıştık. Tahsin Demiray'ın 1903-1971 yılları arasında yaşamış olması dolayısıyla "Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı" edebiyat akımlarına tanık olduğunu ve bu edebiyat sahası içinde yaşadığını söyleyebiliriz. Tahsin Demiray'ın şiirlerini incelediğimizde kendisini "Millî Edebiyat" şairi olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Ömer Seyfeddin'in millî edebiyat tanımı yaparken belirttiği gibi Türkçeye girmiş Arapça ve Farsça kelimelerden kurtulmadan hece vezniyle şiir yazdığı görülmektedir. Tahsin Demiray, Türkçe ve genellikle koşma nazım şeklinde şiirler

²⁴ Ömer Seyfeddin, "Yeni Lisan", *Genç Kalemler* 2/1 (08 Nisan 1911), 1-7.

²⁵ M. Orhan Okay, "Millî Edebiyat Akımı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 2020), 30/72.

²⁶ Okay, "Millî Edebiyat Akımı", 30/73.

kaleme almıştır. Şiirlerini yalın bir dille ve çocukların millî ve manevî duygularını besleyici özellikte yazmıştır. Şiirlerinde ön plana çıkan bir diğer husus ise Şair Eşref'ten etkilenerek yazdığı taşlamalarıdır. Bürokrasinin eksikliklerini ve devlet memurlarının iş bilmezliklerini hiç çekinmeden yine yalın bir dil kullanarak eleştirmiştir. Tahsin Demiray'ı, öğretmen de olması dolayısıyla, çocukların millî ve manevî gelişimini dert edinmiş, yeni inşa edilen bir devletin yapı taşları dizilirken gençlerin önemini fark etmiş, toplumla sürekli iletişimini sürdürerek toplum için edebiyat anlayışını benimseyen, karakterli ve millî nitelikli bir şair olarak tanımlamamız yanlış olmayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHSİN DEMİRAY'IN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1. TAHSİN DEMİRAY'IN HAYATI

1.1. Adı ve Mahlası

Tahsin Demiray'ın tam adı Hasan Tahsin Demiray'dır. Şiirlerinin ve çeşitli yazılarının neşredildiği dergilerde *Muallim Tahsin Demiray, T.D., T. Demiray, M. D., Muallim Demiray ve Çöğür* şeklinde ismini kullandığı bununla birlikte daha çok Tahsin Demiray ismini tercih ettiği görülmektedir.²⁷

Edebiyatımızda şairlerin mahlas kullanması geleneği mevcuttur. Şairler kendi dünya görüşüne, edebiyata bakışına ve kendini anlatma biçimine göre çeşitli mahlaslar kullanmışlardır. Tahsin Demiray'ın şiirlerinde sık sık kullandığı bir mahlası yoktur. Kaynaklarda Tahsin Demiray'ın mahlas kullanması ile ilgili bir bilgi de mevcut değildir. Fakat defterde bulunan “Nefes” isimli beş şiiri ile “Olur mu?” ve “Hicviyârân” isimli şiirlerinde *Hâdî* mahlasını kullandığı görülmektedir.

Ey *Hâdî* yine aşırı gitdiñ
 ‘Âlem-i ilhâmdan ses mi işitdiñ
 Bir hâllaç kesilip yârânı hemen
 Pamuk gibi atdıñ, yün gibi ditdiñ (28/10)

Hâdî! Sana bir gün gelip şu tâlî‘
 Şaşırırınñ iyi bir yâr olur mu? (15/26)

²⁷ Zeynep Eyigün, *Resimli Mecmua'da Edebî Faaliyetler* (İstanbul, 2013), 13.

Kendi el yazısıyla kaleme aldığı şiir defterinde karşımıza çıkan bazı şiirlerde ve bu şiirlerinin neşredildiği *Büyük Gazete* isimli mecmuada kendisini *Çöğür* olarak isimlendirmiştir.²⁸ Bu isimlendirme bir mahlastan çok müstear niteliği taşımaktadır.

Çöğür! Diye anılırım

Hak ‘aşıkı tanılırım.

Özüm doğru, sözüm doğru

Yañlış yolda yanılırım. (70/2)

Tahsin Demiray, *Çöğür* ismini bazı şiirlerinin başlıklarında da kullanmıştır.²⁹ Bu başlığı kullandığı şiirlerinden bazı örnekler şunlardır:

Kitāb bulursañ al dursun

Günüñ birinde okursuñ

İhtimāl ki bu sayede

Büyük bir adam olursuñ. (50/4)

Çuru lafa kulağ aşma

Yaş tahtaya şakın başma

Bir değersiz hayāt için

Doğru yolda dizgin kaçma (53/1)

²⁸ Çöğür: Türk halk musikisi sazlarındandır. “Çöğür” ismini 10 Mayıs 1927 ile 14 Haziran 1927 tarihlerinde yayınlanan *Büyük Gazete*’de neşredilen “Başlıyorum” ve “Çıkamadı” isimli şiirlerde kullanmıştır.

²⁹ Tahsin Demiray’ın şiir defterinde bulunan 50, 52 ve 53 numaralı şiirlerinin başlığı “Çöğür Hikemiyyâtı”dır.

Çöğür ismini kullandığı bu şiirlerinde genel olarak insanlara öğüt vermeyi amaçladığı, âşık edebiyatı geleneği olarak koşma tarzında yazdığı ve şiirlerinin saz eşliğinde söylenmeye uygun olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.1. Hâdî Mahlaslı Şairler

Türk edebiyatında şairler, şiirlerinde imza niteliği taşıyan isimler kullanmışlardır. Bu isimleri asıl adlarının yerine kendilerini en iyi tanımlayacak şekilde seçmişlerdir. Edebiyatımızda bazı şairler de Tahsin Demiray gibi *Hâdî* mahlasını seçmişlerdir.

Hâdî hiç durmayıp hep niyâz eder

Sırların sırrını öğrenmek ister

Haķikât peşinde perişân gider

‘Aşık oldum ben de Hacı Bektâş’a (29/4)

Kendisi bir öğretmen olan Tahsin Demiray’ın bu mahlası seçmiş olması öğrencilerine yol göstermesi, onlara rehber olması olarak anlaşılabilir. *Hâdî*, sözlükte “*hidâyet veren, doğru yolu gösteren, rehber olan*” gibi anlamlara gelmektedir. İslamî bir terim olarak ise Esmâ-i Hüsnâ’ dandır. Kur’ân-ı Kerim’de *Hâdî* ismi dört yerde geçmektedir. Bunlardan ikisi Allâh Teâlâ için diğer ikisi ise Hz. Muhammed için kullanılmıştır.³⁰ Edebiyatımızda da *Hâdî* ismi, Allah’ı ve Peygamberi anlatmak için kullanılmıştır.

Edebiyatımızda *Hâdî* mahlaslı şairlerin araştırıldığı bir çalışmada toplam 14 şairden söz edilmektedir.³¹ Bu şairlerin hayatlarına ve şiirlerine tek tek yer vermemiz çalışmamızın hacmini büyütecektir. Bu sebeple çalışmamızda sadece bu şairlerin isimlerini belirtmeyi, Tahsin Demiray ile yakın dönemlerde şiir yazmış *Hâdî* mahlaslı bazı şairlerin hayatlarına değinmeyi ve şiirlerinden örnekler vermeyi uygun bulduk.

³⁰ “Muhakkak ki Allâh iman edenleri dosdoğru bir yola iletir.” el-Hac 22/54, “Ama yol gösterici ve yardımcı olarak rabbin yeterlidir.” el-Furkan 25/31, “Hiç şüphe yok ki sen doğru yolu göstermekteisin.” Şûrâ, 42/52, “Sen ancak bir uyarıcısın; her topluluğun da bir kılavuzu vardır.” er-Ra'd, 13/7.

³¹ Nesrin Sofuoğlu, “Türk Edebiyatında Hadi Mahlaslı Şairler”, *Süleyman Demiral Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (2020), 44-65.

Türk Edebiyatında *Hâdî* mahlaslı şairlerin isimleri ve yaşadıkları dönem hakkındaki bilgiler şunlardır:

Hâdî-i Bağdâdî (d. ?- ö. ?) (XVI. yy.)

Hâdî, Edirnevî Mama-zâde (Meme-zâde) Ahmed Çelebi (d. ?- ö. H 1018 / M 1609-10) (XVI.-XVII. yy.)

Sofyalı Ahmed Hâdî Efendi (d. ?- ö. ?) (XVI.- XVII. yy.)

Hâdî Ahmed Efendi (d. ?- ö. ?) (XVI.- XVII. yy.)

Nâzûk-zâde Abdülhâdî Çelebi (d. ?-ö. ?) (XVII. yy.)

Bursalı Şeyh Abdülbâkî oğlu Abdülhâdî Efendi (d. ?- ö. H 1143 / M 1730) (XVII.-XVIII. yy.)

Baltacı-zâde Enderunlu Hâdî Efendi (d. ?- ö. ?)(XVIII. yy.)

Hâdî, Ali Rızâ Eskişehirli (d. ?- ö. H 1285 / M 1868) (XIX. yy.)

Aliyyü'l-Hâdî (Ali el-Hâdî) (d. ?- ö. ?) (XIX. yy.)

Hâdî, Kara Hasan Bey (ö. M 1900) (XX. yy.)

Mehmed Hâdî (d. M 1879- ö. M 1920) (XX. yy.)

Ali Hâdî Bey (d. M 1901- ö. M 25 Ağustos 1980) (XX. yy.)

Hâdî, Hâdî Sarpyalçın (d. M 1886/ö. M 1950) (XX. yy.)

Hâdî, Yaşar Hâdî Önder (d. M 1948/ö. -) (XX. yy.)

Ali Hâdî Bey

Ali Hâdî (Okan), gümrük memurlarından Ahmed Vahyî Bey'in oğludur. 1901'de Alâiyye'de doğmuştur. Hem hece hem de aruz vezniyle şiirler yazmıştır. Ali Hâdî Bey, mensur eserlerinde Hâdî ismini kullanmıştır. Hece ile yazılmış şiirlerinin sonunda ise Ali Hâdî imzası bulunmaktadır.³²

Ali Hâdî Bey'in *Yol Verin Dağlar* isimli şiiri:

Eminem sılada yas tutup ağlar
Yol verin geçeyim, yol verin dağlar
Çözölsün bahtıma dolanan bağlar
Yol verin geçeyim, yol verin dağlar

Bir sabâh köyümden beni aldılar
On başı ettiler, cenge saldılar
Benimle gidenler orada kaldılar
Yol verin geçeyim, yol verin dağlar

.....

Hâdî Sarpyalçım

Hâdî Sarpyalçım, Âşık Edebiyatı şairlerindedir. 1886'da Kayseri'de dünyaya gelmiştir. Asıl adı da olan Hâdî mahlasını kullanan âşığın Eski Erciyes Dergisi'nde yazıları, eski yazılı bir defterdeki şiirleri ile Fahri Bilge'ye ait defterde tek bendi yazılmış bir aşk türküsü yer almaktadır. Hâdî, âşık tarzı şiir geleneğinde şiirler yazmıştır. Oğlunun ölümünden sonra ızdırabı şiirlerine yansımıştır. Hece ölçüsü ve dörtlüklerle yazdığı şiirlerinde yalın, anlaşılır ve içten bir söyleyiş hâkimdir.³³

³² Sofuoğlu, "Türk Edebiyatında Hadi Mahlaslı Şairler", 59.

³³ Sofuoğlu, "Türk Edebiyatında Hadi Mahlaslı Şairler", 60.

Yaşar Hâdî Önder

Yaşar Hâdî Önder, 1948 yılında Sivas'ta dünyaya gelmiştir. Günümüzde Âşık Edebiyatı şiir geleneğini devam ettiren şairlerdendir. Şiirlerinde genellikle nasihat ve mistik konular işlemiştir. Şairin şiir, öykü ve fıkra gibi yazıları; *Akbaba*, *Papağan*, *Pardon* gibi dergiler ile *Milliyet* ve *Güneş* gibi günlük gazetelerde yayınlanmış ve yayınlanmaya devam etmektedir. Yaşar Hâdî Önder'in *Aşk Savaşçıları*, *Bu Ülke Kimin*, *Kara Gözler Işıl Işıl* ve *Muhabbet Hapsi* isimli dört şiir kitabı ile *Oteldeki Röntgenci* ve *Memur Sınavı* isimli iki romanı bulunmaktadır.³⁴

1.1.2. Çöğür Çalan Şairler

Çöğür, Türk halk musikisi sazlarındandır. Telli-mızraplı, tekneli-göğüslü ve kollu-perdelidir. *Çoğur* şeklinde de kullanılan adı, *Dîvanü Lugati't-Türk'te* “yüksek ses, gürültü” anlamına gelen çağ çuğ, çağı, çoğu, çuğı kelimeleriyle bir ses taklidi kelime olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı Mahmut Ragıp Gazimihal ise ismin kopuzdan geldiğini (kopuz > kobuz > kovur > kövür > çöğür) ileri sürmektedir.³⁵

Besteledikleri türkülerini çöğür eşliğinde çalıp okuyan saz şairlerine çöğür şairleri ismi verilmiştir.³⁶ Çöğür, XVII. yy. da büyük itibar görmüş ve birçok halk ozanı şiirlerini çöğür eşliğinde söylemiştir. Evliya Çelebi, *Seyahatname* adlı eserinde çöğürçü şairlerden bahsetmiş ve İstanbul'da 300 sâzendenin çöğür çaldığını ifade etmiştir. Çöğür çalmakta ustalaşmış ve çöğür çalarak şiirler söyleyen kişiler olarak tanımladığı bu aşıkların isimlerine eserinde değinmiştir. *Seyahatname'de* geçen çöğürçü şairlerin isimleri: Celeb Kâtibî, Celeb Gedâyî, Demiroğlu, Gedâ Muslu, Gedâ Muslî, Kayıkçı Mustafa, Koroğlu, Köroğlu ve Kuloğlu'dur.³⁷ Bir de henüz eserlerine ulaşamamış fakat *Seyahatname'de* adı geçen çöğür şairleri vardır. Yazma kaynaklarda adlarına kaydedilmiş eserleri henüz çıkmamış âşık şairleri ise şunlardır:

³⁴ Sofuoğlu, “Türk Edebiyatında Hadi Mahlaslı Şairler”, 60, 61.

³⁵ Haydar Sanal, “Çöğür”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/377.

³⁶ Sanal, “Çöğür”, 8/378.

³⁷ M. Sabri Koz, “Seyahatnâme'den Türk Halk Edebiyatı Üzerine Notlar”, *Evliya Çelebi* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2011), 275, 280.

Cülâ Hasan, Dişlen Süleyman, Fartıoğlu, Gedik Süleyman, Hâkî, Itâkî Çelebi, Kara Fazlı, Kayıkçı Ramazan, Sarı Mukallid Celeb, Türâbî.

XX. yüzyılım başında Millî Edebiyat ve Türkçü düşüncelerin tesiriyle halk edebiyatı yeniden gündeme geldiğinde çöğür şairleri tabiri de zaman zaman kullanılmıştır. Bunlar arasında Rıza Nur'un *Tanrıdağ* mecmuasında yayımlanan halk şiiri araştırmaları zikredilebilir. Çöğür şairleri günümüzde ise hemen hemen unutulmuştur.³⁸

1.2. Doğum Yeri, Tarihi

Tahsin Demiray hakkında ilk çalışma 1989 yılında Recep Ertürk tarafından yapılan *Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray* isimli çalışmadır.³⁹ Tahsin Demiray ve ailesi hakkındaki bilgilerin çoğunluğuna bu kaynaktan ulaşmaktayız. Çalışmada Tahsin Demiray'ın 1903 yılında, İstanbul'da dünyaya geldiği belirtilmiştir. Tahsin Demiray'ın İstanbul Aşiyân Mezarlığı'nda bulunan kabrinde doğum tarihi olarak R. 26 Eylül 1319 yazılıdır. Miladi olarak bu tarih 9 Ekim 1903 tarihine tekabül etmektedir.

1.3. Ailesi

Recep Ertürk'ün çalışması bize Tahsin Demiray'ın ailesi hakkındaki ilk bilgileri de vermektedir. Tahsin Demiray'ın babasının adı Ali, annesinin adı ise Hanife Nezihe'dir.⁴⁰ Bu çalışmada babasının ticaretle uğraştığı ve Tahsin Demiray henüz 1 yaşındayken babasının vefat ettiği belirtilmektedir. Kaynaklarda babası hakkında detaylı bir bilgiye rastlayamadık. Daha sonra annesinin bir polis memuru ile evlendiği ve bu evlilikten bir erkek bir kız kardeşi olduğu öğrenilmektedir.⁴¹ Üvey babası 1918 yılında vefat etmiştir.

³⁸ Sanal, "Çöğür", 8/379.

³⁹ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray".

⁴⁰ İstiklâl Harbimiz kitabının neşredilmesinden dolayı mahkemeye sevk edilen Tahsin Demiray hakkında iddianâmede geçen ifadeler şu şekildedir; "... aslen Üsküdar Tabaklar Mahallesi, Orta Sokak, Hane 19 nüfusunda kayıtlı olup halen Sarıyer-Rumelihisarı Baltalimanı Caddesi 39 numarada mukim Ali ve Hanife Nezihe oğlu 1319 D.lu Hasan Tahsin Demiray..."

⁴¹ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 107.

Üvey babası da vefat ettikten sonra İstanbul'un işgal edilmiş olması ve iaşe sorunları sebebiyle annesi ve kardeşleri ile Bolu'ya gitmiştir. Millet olarak zor bir süreçten geçildiği aşikârken Tahsin Demiray'ın çocukluk ve gençlik döneminin de zorluklarla geçtiği görülmektedir. Bu dönemde kaleme aldığı bir şiirinde bu süreci şöyle dile getirmiştir;

Gençliğimin yokdur aşlâ ne bahârı ne yazı
 Hayât bana nihâyetsiz bir sürekli şoñbahâr
 Şu dünyânın bana yaşlı erğanunu ve sazi
 Zehr-i ğam nûş etmedeyim qahreyle leyl ü nehâr

Dört mevsimde ayrı neş'e verir iken her gence
 Lâkin heyhât... Zevk denilen şeyden eser yok bende
 Bence hayat bir ağır yük, bir çıkılmaz işkence
 Hicrân, elem, mâtem, sitem, nihâyetsiz âh ü zâr (8/1, 2)

Tahsin Demiray, Bolu'da bulunduğu süre boyunca sosyal ve siyasî olaylara kayıtsız kalmamıştır. Elinden geldiğince yaşanan sosyal hareketliliğe ve ülkenin yeni bir vechе kazanmasında rol oynamaya çalışmıştır. Öğretmenlik yapması hasebiyle de çocukların millî ve manevî duygularının inşasında söz sahibi olmaya çalışmış bu uğurda çocuk edebiyatı ile ilgilenerek çocuk şiirleri yazmıştır. Yaklaşık yüz yıl önce Bolu'da yazdığı bu şiirler günümüzde de anlaşılın ve didaktik ağırlıklı eserlerdir. Bir şiirinde millî duyguları coşturan şu mısralara yer vermiştir;

Bir taşı 'indimde cihâna bedel
 Arslanlar yetişir her bucağında
 Naşib eder de Rabb-i lem-yezel
 Duyar mı insân ğam, hiç kucağında?

Bu yerin şāhibi uyuma, uyan!
 Bağ haşin düşmanlar gözlüyor seni
 Muşul'da İngiliz, Meriç'de Yūnān!
 Uyuma! Ururlar ğaflet edeni (11/3, 4)

1924 yılında kardeşi Celâl Demiray ile İstanbul'a dönen Tahsin Demiray, annesi ve kız kardeşini ise İzmir'e göndermiştir. Annesi ve kız kardeşi hakkında bu tarihten sonra herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Şiir defterinde bulunan *Bir Nazire, İş İşlerken* şiirinde "Muhterem Vâlideme" ifadesi bulunmaktadır. Annesine ithaf ettiği bu şiirin bir kısmını burada zikretmenin uygun olacağını düşünüyoruz.

Çalk gezelim.
 Haydi kızım, şimdi benim iş vaktim
 Bağ henüz ben dikişimi bitirmedim, dikmedim.
 Şimdi bana gırıldayan makinemiñ önünde
 Çabalamağ vazîfedir. Gezme çalsın bugün de.

Yalan değil. Gezilecek, görülecek yerler var.
 Yalan değil. Bir cennetdir yeşil dağlar, ovalar.
 Lâkin yoksul olanlara cehennemdir her bucağ
 O zevkleri çatmak için önce lâzım çalışmak! (35/1, 2)

Erkek kardeşi Celâl Demiray hakkındaki ilk bilgilere, beraber yayıncılık hayatına başlamaları vesilesi ile ulaşılmıştır. İstanbul'da bir süre daha öğretmenliğe devam eden Tahsin Demiray, öğretmenlik yapmasının yanında kardeşi Celâl Demiray ile yayıncılık hayatına da önem vermiştir. Cumhuriyetin ilanı ile Tahsin Demiray. Türk siyâsî ve sosyal hayatında adından söz ettirmeye başlamıştır. 1925 yılında kardeşi

Celâl Demiray ile Türkiye Yayınevi (Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi)'ni kurulmuşlardır. Bu yayınevinde ilk defa Latin harfleriyle alfabenin basılması imtiyazının da sahibi olmuştur. Çıkardığı çeşitli çocuk dergileri ve gazeteler ile hem çocukların millî ve ahlâkî gelişimlerine katkıda bulunmaya çalışmış hem de gazetelerde yazdığı siyasî yazılar ile siyaset dünyasında yerini almaya başlamıştır.

Tahsin Demiray'ın eşi Rezan Hanım'dır. Rezan hanım ile ilgili kaynaklarda detaylı bir bilgiye ulaşamadık. Şifahen öğrendiğimiz bilgilerde Tahsin Demiray'ın vefatından sonra yurtdışına çıktığı ve orada vefat etmiş olabileceği düşünülmektedir. Rezan Hanım ile ilgili olarak Hüseyin Nihal Atsız'ın makalesinde şu bilgiler vardır:

“Tahsin Demiray İngilizce bilen evdeşi Rezan Hanım'la birlikte Amerika ve İngiltere'yi dolaştı. Bu bir eğlence gezisi değil, onun merak sardığı konu olan "sosyal bilim" açısından İngiliz ve Amerikan toplumlarını incelemek için yapılmış bir seyahatti.”⁴²

Bu bilgilerden yola çıkarak Rezan Hanım'ın İngilizce bilen ve eğitimli bir kadın olduğunu söyleyebiliriz. Bunun dışında kaynaklarda Tahsin Demiray'ın bir tane de çocuğu olduğu bilinmektedir.

1.4. Eğitimi

Tahsin Demiray hakkındaki ilk resmî kayıtlar Kadıköy Sultanisini bitirip öğretmenliğe başladığı yıllara dayanmaktadır. Bu kayıtlara göre okulu 1919 yılında bitirdiği muhtemeldir.⁴³ Sultaniden arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız, Tahsin Demiray hakkında bir makale kaleme almış ve onun eğitim durumu ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Tahsin Demiray ise Kadıköy Sultanisinden arkadaşım. Yani onunla arkadaşlığımız daha eskiye 1920 yıllarına kadar uzanır. Benden bir iki yaş büyüktü ama bir yıl kaybettiği için Sultaninin 7. sınıfında, sınıf arkadaşı olmuştuk. Okulumuz şimdiki Fenerbahçe stadyumunun yanındaki karşılıklı iki binaya yerleşmişti. Evvelce

⁴² Atsız, *Makaleler-II*, 36.

⁴³ Ertürk, “Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray”, 108.

her sınıfının birçok şubeleri olan Sultani, mütareke ve Kurtuluş Savaşı yıllarının yoksul, az öğrencili bir okulu haline gelmişti. Tahsin ile 7 ve 8. sınıfları birlikte okuduk. Biz 9. sınıfa geçerken o Bolu'ya gitti. Zaten okumak da kolay değildi. Az kalsın ben de okuyamayacaktım. Sekizinci sınıfta 30 kişi kadarken dokuzuncu sınıfta ancak 9 kişi idik.

Tahsin'i uzun zaman göremedim. Ancak Edebiyat Fakültesinin son zamanlarında ara sıra rastlaşır olmuştuk. İlkokul öğretmeni idi. Fen Fakültesinin Tabiiye şubesine devam ediyordu. Ben Edebiyat Fakültesini bitirdim. O, Fen Fakültesini bıraktı ama ne ben edebiyatçı oldum ne de o fenci oldu. İkimizde; gayr-ı kaabil-i ıslah olan dünyayı ıslaha kalktık ve tabii başarısızlığa uğradık.”⁴⁴

Tahsin Demiray 1923 yılında İstanbul Muallim Mektebini bitirmiştir. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde okumaya başlamıştır. Fakat okulu bitirmemiş ve 2. sınıfta terk etmiştir. Tahsin Demiray, Fransızca bilmektedir, şiir defterinin son sayfasında Latin harfleri ile yazılmış Fransızca bir şiir bulunmaktadır.

1.5. Görevleri

Tahsin Demiray, Kadıköy Sultanisini bitirdikten sonra 1919 yılının sonları 1920 yılının başlarında Bolu'ya gitmiştir. Vefatından bir sene önce gerçekleştirdiği konferansında İstanbul'dan Bolu'ya gidişindeki maksadın sadece öğretmenlik yapmak olmadığını Kuva-yı Milliyye'ye katılarak vatan topraklarının düşmanlardan temizlenmesi için aktif olarak çalıştığını belirtmiştir:

“Osmanlı Türkiye'sinin merkezinde, 1918 mütarekesiyle başlayan karanlık, acı ve ızdırap yüklü devreyi 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgaline kadar yaşamış; sonra da aynı yıl, Anadolu'ya geçerek Kuva-yı Milliyye'ye katılıp karınca kararınca Büyük Zafere kadar çalışmış o zamanın yüksek tahsilli gençlerinden biri olarak...”⁴⁵

Bolu'da bulunduğu süre boyunca Bolu Sultanisinde öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenliğin yanında Askerî Polis Teşkilâtı (Ayn-Pe) namına da çalışmıştır. Ayn-Pe

⁴⁴ Atsız, *Makaleler-II*, 35.

⁴⁵ Tahsin Demiray, *Buhranlarımızın Temel Sebepleri* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971), 37, 38.

Teşkilâtı, millî mücadele yıllarındaki karışık ortamında işgalcilerin propaganda yolu ile halka nüfuz etmesini önlemek amacıyla kurulan bir istihbarat örgütüdür.⁴⁶ Bu teşkilâtta müstantik muavinliği (sorgu yargııcı yardımcılığı) yapmıştır. Sorgu yargııcı yardımcılığı görevi sırasında o dönem Bolu'da bulunan Nâzım Hikmet ve arkadaşını da istihbarat toplamak için izlemiştir. Nâzım Hikmet'in arkadaşı Valâ Nureddin bu olayı eserinde şöyle anlatmıştır:

“ - Bir düşünün, düşünün dedi. Bolu'da bir kalpaklı adam... Köşe başlarında durur, Nazım'ı ve sizi hep kontrol eder. Siz yaklaşınca o uzaklaşır, arkanızdan yürür. Pelerini omuzuna atardı. İşte o bendim.

Sahiden de böyle bir adam vardı. Tıpkı anlattığı gibi. “Fantoma” diye aramızda isim takmıştık. Muallim arkadaşlar, onun “Aynpe” yani askerî polis, yani bir nevi siyâsî polis, bir nevi “Mah” teşkilâtı adamı olup bizi takibe memur edildiğini söylerlerdi.”⁴⁷

Bolu'da bulunduğu sürede toplum sorunlarına da duyarlı olmuş ve bürokrasideki aksaklıkları şiirlerinde dile getirmiştir:

Riyākārlik bizim kitāba gelmez
Doğruyu demekse ḥesāba gelmez
Pek deġişdi cihān şimdi hiç kimse
Naşihat dinlemez, itāba gelmez.

Açdırma ağzımı böreğim dolu
Kızarsam kırarım kınadı kolu
Keşf-i rāz edersem şöyle bir parça
Dar gelir başına şu koca Bolu

⁴⁶ Pehlivanlı Hamit, *Askerî Polis Teşkilatı* (Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, 1992), 95.

⁴⁷ Valâ Nureddin, *Bu Dünyadan Nâzım Geçti* (İstanbul: İlke Kitap, 1995), 1/130.

Arama, çok ender, şāhib-i kemāl
 Her yerde bulunur milyonla deccāl
 Şanma ki düşündüm ma‘hūd mīr gibi
 Yazdığım şu şeyler hepsi irticāl (3/16, 17, 18)

Tahsin Demiray, 1923 yılında İstanbul’a döndükten sonra da öğretmenliğe devam etmiştir. Emirgan Hidivismail Paşa okulunda öğretmenlik ve Kadırga İlkokulunda müdürlük yapmıştır. Yine bu sıralarda “Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi” adıyla Türkiye Yayınevini kurmuştur. Kadıköy Sultanisinden arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız onun yayıncılık hayatında ilerlemesinin bir mecburiyetten olduğunu belirtmiştir. Yayınevinde ilkokullar için alfabe basmaya başladığı yıllarda harf inkılabı olduğunu ve binlerce kitabın elinde kaldığı söyleyen Nihal Atsız, uğranan zararın kapatılması için kiraladığı bir matbaada uzun süre çalışarak ister istemez bir basımevi sahibi olduğunu ve daha sonra onu yayınevi halinde genişleterek ve öğretmenliği bırakarak birçok dergi, gazete ve kitap bastığını belirtmiştir.⁴⁸ 1928 yılında Latin harfleri ile ilk Türk alfabesini basma imtiyazına sahip olmuş ve alfabenin yanında ilkokullar için çeşitli kitaplar basmaya başlamıştır. Çok yoksul bir çocukluk geçirmesine rağmen vefatına kadar geçen zamanda edindiği servetinin büyük çoğunluğunu Türkiye Yayınevi ile Türk alfabesi basma imtiyazına borçlu olduğu düşünülmektedir.⁴⁹

Bolu’dan İstanbul’a döndükten sonra birçok gazete, dergi ve kitap neşretmiştir. Çıkarıldığı gazete ve dergilerin bazılarında başyazarlık yapmıştır. Sosyoloji ile ilgilenmiş ve kendisini “Le Play müntesibi” olarak tanımlamıştır.⁵⁰

1931 yılında İstanbul Muallimler Birliği yönetiminde yer almış ve umumî kâtiplik görevini üstlenmiştir.

Tahsin Demiray başyazarlık yaptığı dönemlerde siyasetle de ilgilenmiş ve siyasî içerikli yazılar kaleme almıştır. 1952 yılında Türkiye Köylü Partisinin kurucuları

⁴⁸ Atsız, *Makaleler-II*, 35.

⁴⁹ M. Orhan Okay, “Geçmiş Zaman Kitapçıları III”, *Zaman* (06 Ekim 2002).

⁵⁰ Ertürk, “Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray”, 110.

arasında yer almış ve aktif olarak siyaset hayatına atılmıştır. 1954 yılında Türkiye Köylü Partisinin genel başkanlık görevini üstlenmiştir. 1958 yılında Türkiye Köylü Partisinin halk nezdinde beklenen ilgiyi görmemesi üzerine parti, Cumhuriyetçi Köylü Partisi ile birleşerek günümüzdeki Milliyetçi Hareket Partisinin çekirdeğini oluşturan Cumhuriyetçi Köylü Millet Parti adını almıştır. 1961 yılında Adalet Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. Yine aynı yıl yapılan genel seçimlerde Adalet Partisinden İstanbul milletvekili seçilmiştir. 1965 yılından vefatına kadar geçen sürede Milliyetçi Öğretmenler Birliği, Millî Türk Talebe Birliği gibi kuruluşların İstanbul ve Anadolu'da gerçekleştirdikleri konferanslara konuşmacı olarak katılmış ve sahibi olduğu Türkiye Yayınevi ile kısıtlı da olsa faaliyetlerine devam etmiştir.

1.6. Vefatı

Tahsin Demiray, 25 Haziran 1971 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri İstanbul'da Aşiyân Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Hüseyin Nihal Atsız, Tahsin Demiray'ın ölümünden çok kısa bir süre sonra kaleme aldığı makalesinde onun için şu ifadeleri kullanmıştır:

"Son görüşmemiz, ölümünden iki ay önce, tesadüfen karşılaştığımız Yeni Postahane önünde oldu. Ondan önce uzun süre görüşemediğimiz için benim artık emekli olduğumu öğrenince maziye telehhüf eder bir sesle "Biz emekli olduk mu?" diye sordu. O gün benden en aşağı on yaş genç gözüküyordu.

Şişli Camisinden cenazesi kaldırılıp yanımdaki tanıdıklar uzaklaşırken iki kişi gelip bulunduğum sıraya oturdular. Bunlar Kadıköy Sultanisinden Tahsin'in ve benim sınıf arkadaşlarımız İlhami ile Namık'tı. Tahsin'le yıllardan beri temasları kesilmiş olduğu halde sırf vefakârlık dolayısıyla, gazetede gördükleri ölüm haberi üzerine gelmişlerdi. Emekli elçi olan İlhami "İçimizde en dinç o idi." dedi. İnsan öldükten sonra dinçlik ile tazeliğin hükmü kalmıyor."⁵¹

---

⁵¹ Atsız, *Makaleler-II*, 37.

1.7. Kronoloji

Tablo 1. Tahsin Demiray'ın Biyografi Kronolojisi

9 Ekim 1903	İstanbul'da dünyaya geldi.
1904	Babası vefat etti.
1905-1917	Annesi bir polis memuru ile evlendi ve bir erkek bir kız kardeşi oldu.
1918	Üvey babası vefat etti.
1919	Kadıköy Sultanisinden mezun oldu.
1920	Annesi ve kardeşleri ile Bolu'ya gitti.
1921-1922	Bolu Sultanisinde öğretmenlik yaptı.
1921-1922	a) Müstantik Muaviniği (Sorgu Yargıcı Yardımcılığı) görevi yaptı. b) Bu görev sırasında Nazım Hikmet'i izledi. c) "Yeni Yol" dergisini çıkardı.
1923	İstanbul'a döndü.
1923	Türkiye Yayınevi'ni (Türk Çocuk Edebiyatı Neşriyat Evi) kurdu.
1924	İstanbul Muallim Mektebini Bitirdi.
1924	İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ne kayıt yaptırdı.
1925	"Resimli Mecmua" isimli dergiyi çıkardı.
1926	İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesini 2. sınıfta terk etti.
1928	İlkokullar için ilk Türk alfabesi basma imtiyazına sahip oldu.
1929	Abdullah Kozanoğlu ile çocuk kitapları yayımlamaya başladı.
1929	"Türkiye" gazetesini çıkardı ve bu gazetede "baş yazarlık" yaptı.
1930	Science Sociale (İlm-i İçtima) ekolüne mensup kişilerle irtibatını ilerletti.
1931	İstanbul Muallimler Birliği yönetiminde yer aldı ve umumî katipliğini yaptı.
1938	"Yıldız" dergisini çıkardı.
1947	Türkiye Yayınevi ile "İsmail Hami Daniş-İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi" kitabını yayımladı.
1952	Türkiye Köylü Partisinin kurucuları arasında yer aldı.

1954	Türkiye Köylü Partisi Genel Başkanlığını seçildi.
1960	Türkiye Yayınevi ile “Kazım Karabekir-İstiklal Harbimiz” kitabını yayımladı.
1961	Adalet Partisinin (AP) kurucuları arasında yer aldı.
1961	Adalet Partisi İstanbul milletvekili seçildi ve AP grup sözcülüğünü üstlendi.
1965	Hakkında açılan davanın sonuçlanması için milletvekilliği seçimlerine girmedi.
1965-1971	Milliyetçi Öğretmenler Birliği, Millî Türk Talebe Birliği gibi kuruluşların İstanbul ve Anadolu’da gerçekleştirdiği konferanslara konuşmacı olarak katıldı.
1971	İstanbul’da vefat etti ve İstanbul Aşiyân Mezarlığı’na defnedildi. (25 Haziran)

2. ŞAHSİYETİ ve ESERLERİ

2.1. Dinî Görüşü

Tahsin Demiray, Allah inancı olan iyi bir Müslüman'dır. Hayatı boyunca da bu çizgisinden ayrılmamıştır. Vefatından bir sene evvel 1970 yılında verdiği bir konferansta şu ifadeleri kullanmıştır:

*“Bana sorarsanız, ben bugün sadece;
Ne mutlu Müslüman Türk gibi düşünen
Ne mutlu Müslüman Türk gibi yaşayan
Ne mutlu Müslüman Türk gibi davranabilenlere!
Diyorum, başka hiçbir şey dinlemiyorum”⁵²*

Şahsî kütüphanemizde bulunan Demiray'a ait şiir defterinde de dinî içerikli şiirlerin olduğu görülmektedir. Allah'a ve peygambere olan muhabbeti bu şiirlerine yansımıştır. Defterdeki dinî içerikli bazı şiirler şunlardır: Münâcât, Ramazaniye, Ulu Kâ'be, Nefes, Allah, Ramazan.

Tahsin Demiray, Allah'ın karşısında aciz ve günahkâr bir kul olduğunun farkındadır. Bunu bir şiirinde şöyle ifade etmiştir:

Geldi işte huzûrunda diz çökdü bir günâh-kâr
Diñle benim nâlelerim ey Hudâ-yı kerem-kâr (10/1)

Düşünürüm, düşünürüm her ân ‘aceb ben neyim?
Şunu bildim, şu koşkoca cihânda bir zerreyim.

Öyle bir zerreyim ki âh... Bu kadar ismim ne Âdem.

⁵² Demiray, *Buhranlarımızın Temel Sebepleri*, 36.

Her şeyi a ladım ben amma, hiçbir şey a lamadım. (10/3, 4)

Tahsin Demiray'ın kendisinin iyi bir Müslüman olmasının yanında gençlerin de manev  yönüne hitap eden Şiirler kaleme aldığı ve hayatı boyunca onların bu duygularını harekete geçirmek için çeşitli konferanslar verdiği görülmektedir. Gençlerin evrendeki olayları sorgulamasını ve yaratılıŐ nedenlerini araması hakkında kaleme aldığı bir Şiirinde ise Şu ifadeleri kullanmıştır:

Sana zam n,  ocaların a latır.

Yalnız Şimdi Şunu iyi bil,  ğren:

“Bu ‘ lemi, her Şeyleri var eden

Ve boşlukda  utan hep... Hep All h’dır.” (41/4)

Tahsin Demiray, Türklerin İslamiyet’ten önce Göktanrı inancına sahip olduklarını belirterek İslamiyet’i Orta Asya’daki huzursuzlukları sona erdiren bir nur olarak değerlendirir. O, Türklerin tabiat dini olan dinleri ile İslamiyet’in benzerlikler taŐması yönüyle hızlı bir Şekilde bu dini benimsediklerini ve Türk ruhuna İslamiyet’in giriŐiyle demire su verilip  elikleŐmesi gibi bir etki yaptığını söylemiştir.⁵³

Demiray bir yazısında döneminde dini irtica olarak görenleri eleŐtirmiŐ ve dinine bağlı olanlara mürteci demeye kimsenin hakkı olmadığını belirtmiştir:

*“Din denilen vicdan müessesesi ilga edilmiş olsaydı, bugünün dindar adamlarına mürteci demek haklı ve yerinde olurdu. İrtica denildiği zaman dine dönüŐ de bir itham olabilirdi. Türkiye, bir gün bile, dinini kaybetmemiŐtir ki bugün dine dönmesi söz konusu olsun. İnkılaplarımızla  z din müessesesini yıkmadık ki ona bağlı olanlara mürteci denilebilsin.”*⁵⁴

Tahsin Demiray Şiirlerinde Hacı Bekt Ő-ı Vel  Hazretlerine muhabbetini belirtmiştir. Nefes türünde yazdığı din -tasavvufi Şiirlerle bunu sık sık vurgulamıştır. Nefes, din -tasavvufi Türk edebiyatında BektaŐi ve Alev lerin görüş ve düşüncelerini

⁵³ Tahsin Demiray, *Toplum Yapımıza Tarih İçinde Bir Bakış* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1955), 14.

⁵⁴ Demiray, *Arkada Bıraktığım K c k İŞaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 160, 161.

dile getiren manzumelerdir. Nefeslerde genellikle tasavvuftaki *vahdet-i vücüt* kuramı anlatılır. Kalenderane ve alaycı bir üslup da bu eserlerde dikkat çeken başka bir özelliktir.⁵⁵ Elimizde bulunan şiir defterinde *Nefes* türünde altı şiir bulunmaktadır:

Şu ‘ālem içinde bu bir ‘ālemmiş
Gökleri doldurān benim nālemmiş
Gözümde titreyen yaşlar jālemmiş
‘Āşık oldum ben de Hacı Bektāş’a

Hādī hiç durmayıp hep niyāz eder
Sırlarıñ sırrını öğrenmek ister
Hakīkat peşinde perişān gider
‘Āşık oldum ben de Hacı Bektāş’a (29/3, 4)

.....

Cehl içinde böyle pūyān ederiz
Hārşı, dini böyle nisyān ederiz
Hiç uşanmaz Hakq’a ‘işyān ederiz
İblīs yazan rūḥda vicdān oşunmaz

Hep değışdi dünyāda bir lezzet yok
‘İlme karşı bir i‘tibār ‘izzet yok
Tekkelerde bile eski ‘uzlet yok
Toz içinde kalmış Qur’ān oşunmaz. (30/2, 3)

⁵⁵ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983), 346.

Tahsin Demiray, dini kullanıp insanlara kendi üstünlüklerini dayatmaya çalışan kişileri de sert bir dille eleştirmiştir. Dinin sadece kendini sözde “hoca” olarak tanımlayan insanların eline bırakılmayacağını vurgulamıştır. Gösteriş yapmak için ibadet etmenin yanlış olduğunu, ibadetin şatafatlı bir merasim değil, bir secde sahası içinde ödenen borç, kalplerden gelen seslerin bir kubbe altında buluşmasından ibaret olduğunu belirtmiştir.⁵⁶ Bir şiirinde bu eleştiriye şöyle dile getirmiştir:

Şıkıya gelince o kıoca başın
Herkesi tekfire kalkışma hocam
Kurʿān'ın “kāf”ını anlamamışın
Nāfile tefsire çalışma hocam
.....
Kara kaplı kitāb ne yazar bakın
İhtimāl Mehdî'niñ gelmesi yakın
Yerlere ābdestsiz başmayın şakın
Şakın halk işine karışma hocam (54/1, 4)

Sonuç olarak Tahsin Demiray, ömrü boyunca iyi bir Müslüman olarak yaşamış ve özellikle gençlerin manevî yönünü geliştirmek için çaba sarf etmiştir. Onun İslamiyet’i algılama biçimi modernist bir yaklaşımdır. Milletin her şeyden önce ilim ve imana, ahlāk ve nizama ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır.⁵⁷

2.2. Siyasî Görüşü

Tahsin Demiray, hayatı boyunca bildiği doğrulardan şaşmamış ve bu uğurda bedeller ödemiş bir fikir adamıdır. Hakkında yapılan çalışmalarda onun “sağ” kesime yakınlığından bahsedilmektedir.⁵⁸ Fakat sağcılık olarak bilinen softacılığa ve solculuk olarak bilinen sosyalistliğe karşı durmuştur.⁵⁹

⁵⁶ Tahsin Demiray, *1950-1953'ün Hatıralık Fiske Taşları* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1956), 27, 28.

⁵⁷ Tahsin Demiray, “Başlarken”, *Çakmak* 1 (10 Mart 1956), 2.

⁵⁸ Kaçmazoğlu, “Türkiye’de Sosyoloji Çalışmaları: 1950-1960 Dönemi”, 161.

⁵⁹ Aydar, *Muhafazakârlık ve Tahsin Demiray*, 87.

.....

Kardeşlerden birisi sağ diğeri şol elimizde

Biri kavî, biri za'îf... Biraz diğkat ediñiz.

Sebebini añlarsıñız “Şol çalışmaz boş durur.

Bunuñ için ‘acizdir o; sağ çalışır güç bulur.” (58/4, 5)

Tahsin Demiray bir yazısında Siyonizm’e karşı olduğı belirtirken onların Türkiye’deki ayaklarından olan masonluğı da eleştirmiştir. Özellikle emperyalizmin emrine girerek millî ve manevî değerlerimizi zedelediklerini ifade etmiştir.⁶⁰

Devlet bürokrasinde önemli görevlere gelmesine rağmen bulunduğı konumu fikirlerinden ve doğrularından üstün tutmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu desteklemiş fakat sonrasında siyasîlerin yaptığı yanlışları da tereddüt etmeden eleştirmiştir. Çok partili hayata geçiş noktasında önemli roller almıştır.⁶¹

Hüseyin Nihal Atsız, Tahsin Demiray’ın vefatından sonra kaleme aldığı bir yazısında şu ifadeleri kullanır: “İkimiz de gayr-ı kaabil-i islah olan dünyayı islahı kalktık ve tabii başarısızlığa uğradık.” Demiray’ın dünyaya bakışını özetleyen bir cümledir.⁶² Atsız bu sözüyle, islah edilmesi mümkün olmayan bir dünya için boş yere çabaladıklarını ve bunun sonucunda da hayal kırıklığına uğradıklarını ifade etmiştir. Hayatını boyunca üstlendiğı görevlerin tamamı yanlış giden şeyleri düzeltmek ve insanlara kendi doğrularını anlatmak için olmuştur. Bu doğruları kimi zaman şiirleriyle kimi zaman gazete yazılarıyla kimi zaman da konferanslarla anlatmaya çalışmıştır. Bürokrasinin işleyişindeki eksiklikleri ve devlet görevlilerin görevini lâıykıyla yerine getirmemelerini bir şiirinde şöyle eleştirmiştir:

.....

⁶⁰ Tahsin Demiray, “Vedalaşma”, *Çakmak* 50 (16 Şubat 1957), 2.

⁶¹ Demirci, “Prens Sabahaddin Yolunda Bir Türk Milliyetçisi: Tahsin Demiray ve Çok Partili Siyasî Hayata Geçiş Süreci İçinde Ziya Gökalp Eleştirisi”, 188.

⁶² Atsız, *Makaleler-II*, 33.

Derdli idaresine ma'hūd Aḥmet
Nām-ı mu'temed bir vezne-dar olur mu?

Ma'rifde bir şu'le ma'rif
Böyle ṭal'at, böyle dīdār olur mu?

Faḥr eder mi? Yutsa bilmem kızar mı?
Efendimiz yoksa bīzār olur mu? (15/20, 21, 22)

Gençlik yıllarına rastgelen cumhuriyetin ilan edildiği yıllar aktif olarak siyaset ile ilgilenmediği fakat siyasetten tamamen kendini soyutlamış olmadığı bir dönemi ihtiva etmektedir. Kurtuluş Savaşı ve cumhuriyetin ilan edildiği dönemlerde yazdığı şiirlerle, gençlere öğütler vermiş ve yeni Türkiye'nin kuruluşunda nelere dikkat edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Ey yavrular bugün siz
Yurdu vīrān bulduñuz.
Lākin şu vīrānede
Ḥür olarak doğduñuz

Bir zamānlar bizim de
Ma'mūr idi yurdumuz
Dünyālara ḥākimdi
O şerefli ordumuz

Haddi miydi hilâle
 Karşı kıoysun bir zamân
 Böyle sefil bir millet
 Böyle ‘ādî bir Yûnân. (23/1, 2, 3)

Cumhuriyetin ilanından sonra kaleme aldığı yazılarında cumhuriyet rejimini desteklediği fakat sonraki süreçte tek partili rejimi ve devlet adamlarının politikalarını eleştirdiği görülmektedir. Tek partili rejimin otoriterleştiği bir dönemde Muallimler Birliği yönetiminde yer almış ve bu teşkilâtın umumî kâtipliğini üstlenmiştir. Muallimler Birliği, Prens Sabahattin taraftarlarının etkisindeki kişilerin ağırlıkta olduğu bir kuruluştur. Toplumsal hayatta aktif olan teşkilâtların tek partili rejimin önünden kaldırılması sürecinde Muallimler Birliği teşkilâtı da bakanlar kurulu kararı ile kapatılmıştır. Bu olayı Tahsin Demiray, “*fertten doğan demokratik teşekküllerin sonuncusunun diktatoryanın yolu üzerinden kaldırılması*” sözleriyle eleştirmiştir.⁶³ Siyasetle ilgisini kısa bir süre çıkardığı Türkiye gazetesinde yazdığı köşe yazılarıyla sürdürmüştür.

Tahsin Demiray, Türk siyasal hayatında partilerin bilime ve araştırmaya önem vermesi gerektiğini savunmuştur. Bu görüşünü kitlelere anlatabilmek için Türkiye Köylü Partisinin kuruluşunda yer almıştır. Bu partinin kuruluşunda, birçok kişiyle görüştüğünü ve güçlü bir kadro kurabilmek için milliyetçiliklerinde ve vatanseverliklerinde kimsenin şüphesi olmayan çoğunluğu partisiz kişilerle uzun müşavereler yaptığını ifade etmiştir.⁶⁴ Türkiye Köylü Partisinin genel başkanlığını da yapan Demiray, halk nezdinde gerekli iltifatı görememesi üzerine partiyi Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleştirmiştir. Bu birleşme sonucunda Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adını alan parti ile siyaset yapmayı bir süre daha sürdürmüştür. 1961 yılında ise Adalet Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. Demiray, aynı sene yapılan genel seçimlerde Adalet Partisinden İstanbul milletvekili seçilerek meclise girmiştir. Meclis konuşmalarında da savunduğu doğruları ifade etmekten geri durmamıştır. Kendisinin

⁶³ Tahsin Demiray, *1950-1953’ün Fiske Taşları* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1956), 44.

⁶⁴ Tahsin Demiray, *4. Büyük Kongre’de Genel Başkan Tahsin Demiray’ın Konuşması* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1956), 4.

de bir öğretmen olması dolayısıyla meclisin eğitim politikaları ile yakından ilgilenmiştir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın Tahsin Demiray'ın vefatı sonrasında kaleme aldığı makalesinin bir bölümünde onun siyasî görüşü ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

*Halk Partisinden nefret ediyordu. Bu parti iktidarının son zamanlarındaki bir konuşma sırasında bir olayın tarihi kendisine sorulduğu vakit: "O zaman ıhlamur inkılâbı olmuştu" diye cevap vermişti.*⁶⁵

Makam ve mevkisini korumayı, savunduğu doğrularından hiçbir zaman üstün tutmadığına bir örnek Kazım Karabekir Paşa'nın *İstiklal Harbimiz* kitabını basma sürecinde yaşanmıştır. Bu kitabı Türkiye Yayınevinde basması dolayısıyla hakkında dava açılmıştır. Fakat kitabı basmaktan geri durmayan Tahsin Demiray, milletvekilliği süresi dolmadan vekillikten istifa etmiştir. Tahsin Demiray, ilerleyen yıllarda vekillikten istifasına kadarki mahkeme sürecini ve hakkındaki iddianameyi yayımlamıştır.⁶⁶

Tahsin Demiray, siyaset adamı olmasının yanında Science Sociale (İlm-i İçtima) sosyoloji akımının da Türkiye'deki önemli temsilcilerinden birisidir. 1930 yılında bu akıma mensup kişilerle irtibatını ilerletmiştir. Kendisini sık sık "Le Play müntesibi" olarak tanımlamıştır.⁶⁷ Yayıncılık alanındaki çabaları dikkatle izlenecek olursa karşımıza bu yayımların bir misyonunun olduğu çıkmaktadır. Genel olarak çocuk kitapları basıyor olsa da bu kitapların içeriği o dönem yaygın olan "Orta Asyacılık" akımına paralellik gösterdiği görülmektedir.⁶⁸

Ömrünün son yıllarını aktif siyaset yapmak yerine; çekirdeğini, kendisinin de kurucuları arasında yer aldığı, Cumhuriyetçi Köylü Partisinin adının değişmesiyle kurulan Milliyetçi Hareket Partisinin gençlik kolları ve bu partiye yakınlığıyla bilinen teşkilâtlarda konferanslar vererek geçirmiştir.

⁶⁵ Atsız, *Makaleler-II*, 34.

⁶⁶ Tahsin Demiray, *İstiklal Harbimizin Müdafası* (İstanbul: Yayıncılık Matbaası, 1969).

⁶⁷ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 110.

⁶⁸ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 111.

2.3. Edebî Şahsiyeti

Şairlerin edebî şahsiyeti hakkında hüküm vermek için öncelikle şairin yaşadığı dönemdeki edebî anlayışı, çevresindeki kişileri ve etkinliği şairleri iyi tahlil etmek gerekmektedir. Bu bilgilerin ışığında şairin yazdığı şiirleri tahlil ederek bazı hükümlere ulaşılabilmektedir. Araştırmamıza konu olan şahsiyet ise edebî yönüyle ön plana çıkmamış bir şairdir. Bu sebeple Tahsin Demiray'ın edebî şahsiyeti hakkında hüküm vermek daha da güçleşmektedir.

Tahsin Demiray, divan edebiyatının etkisini yavaş yavaş kaybettiği, Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının etkisinin gündün güne arttığı bir dönemde yaşamıştır. Bu yeni edebî anlayış ile hem dilde hem de nazım türlerinde yenilikler meydana gelmiştir. Tahsin Demiray da özellikle muhtevada yenileşen şiire örnekler vermiştir. Bu yeni şiir anlayışında soyut aşk, hayal dünyası, tasavvufî içerikler bir kenara bırakılıp siyasî ve kültürel hadiseler, toplum sorunları ele alınmaya başlanmıştır.

Tahsin Demiray hakkında yapılan çalışmalar genellikle onun politik kimliğine yönelik olmuştur. Bunun sebebi herhangi bir edebî eseri bulunmaması olabilir. Demiray'ın eserleri siyasî ve sosyal konuları ele aldığı makale tarzı eserlerdir. Çeşitli dergilerde neşredilmiş şiir, öykü, deneme türünde eserleri olsa da bunlar bir araya getirilmemiştir.

Elimizde bulunan şiir defteri Tahsin Demiray'ın edebî yönünü ön plana çıkarması açısından önemli bir kaynaktır. Defterde Demiray, şiiri ele alışını şu şekilde ifade etmiştir:

“1339 ve 1340 senelerinde yazdığım şiirler! Altmış parça ve aşağı yukarı 700-750 beyitten ibaret. Bunların altmışta ikisini çocuk şiirleri teşkil ediyor. İçinde kendi hislerimi, duygularımı terennüm iden bir yazı bulamadım. Sözde şiir... Ben lisana değil lisan bana hâkim olmuş. Esasen şiir yazmak bizden uzak ya! Fakat ne var ki bu tarz beyan daha hoş. Vezinli, kafiyeyle bir yazı ile kârî'ine daha çok icra-i te'sir edilebilir, telkin daha kolay olur.”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Tahsin Demiray'ın edebiyatı, daha ziyadesiyle şiiri, bir amaç uğrunda araç olarak kullandığını belirtmiştir. Yeni kurulan bir devletin en önemli yapı taşları olan çocukların millî ve manevî duygularına hitap edip onları bu şekilde eğitmeyi amaçlamıştır. Bu amacı gerçekleştirirken de herhangi bir edebî kaygı gütmekten “toplum için edebiyat” anlayışını benimsemiştir. Tahsin Demiray, edebî kaygı gütmeyi yine elimizdeki şiir defterinin hemen başında bulunan bir notta da şu şekilde ifade etmiştir:

“339 senesinden çok evvel yazdığım şiirlerimden hatırımda kalan şu vezinsiz mevsunsuz şeyi en başa bir hatıra diye kaydediyorum.”

Bu cümlesinden, şiirlerini kaleme alırken herhangi bir edebî nitelik aramadığı, okuruna bir mesaj vermeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Tahsin Demiray bir şiirinde toplum için sanat yaptığını çok sarih bir şekilde mısralarına taşımıştır:

Şan‘at değil şi‘rde rūḥ ararım

Ḳalbi vīrān, dili mecrūh ararım

Ṭufān için ba‘zan da rūḥ ararım

Meclisimde şi‘r-i handān oḳunmaz. (30/4)

Tahsin Demiray, şiirlerini ilham ile yazdığını bir şiirinde şöyle belirtmiştir:

Ey *Hādī* yine aşırı gitdiñ

‘Ālem-i ilhāmdan ses mi işitdiñ

Bir ḥallaḳ kesilip yārānı hemen

Pamuk gibi atdıñ, yūñ gibi ditdiñ (28/10)

Tahsin Demiray'ın milliyetçi şair kimliği olması dolayısıyla şiirlerini millî vezin olan hece ölçüsü ile yazmıştır. Şiir defterinde bulunan toplam 76 şiirin tamamı hece ölçüsüyle yazılmıştır. Muhteva olarak ise genellikle vatan sevgili ön plana çıkmaktadır.

Ey ğafil yükselen Ḥaḳ der nālemde

Güneşler dönüyor şimdi hâlemde
 Hādīya! Ne muṭlu şimdi ‘ālemde
 Medine-i ‘ilme āsitān oldum. (32/4)

2.3.1. Dili ve Üslubu

Tahsin Demiray, şiirlerini yalın bir dille yazmıştır. Şiirlerini yazmasının üzerinden yaklaşık yüz yıl gibi bir süre geçmesine rağmen bugün bile şiirleri rahatlıkla anlaşılabilir. Şiirlerinde az da olsa Arapça ve Farsça kelimelere yer verdiği görülmektedir. Fakat bu, şiirlerinin anlaşılmasını güçleştirecek ve akıcılığını sekteye uğratabilecek nitelikte olmamıştır. Tahsin Demiray, öz Türkçe olarak dile getirdiği kelimeler kullanmaya dikkat etmiştir. Bir makalesinde *yufkaca* kelimesini yazdıktan sonra altına dipnot düşüp şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yufka; yoka = sulara sığ manasına kullanılır; ince manasına da gelir. Uydurmaca değildir; Anadolu Türkçesidir.”⁶⁹

Tahsin Demiray, muallim olmasından dolayı dil konusunda çok hassas davranmıştır. Çıkardığı dergilerde baş muharrir olarak görev almış ve bu görevi sırasında da dile olan hassasiyetini göstermiştir. *Yeni Yol* Dergisi’nde baş muharrir olmasından sonra derginin dil konusunda gösterdiği hassasiyet dergi hakkında yapılan çalışmalara şu ifadelerle yansımıştır:

“Başta yoğun bir yazı ile oluşturulan dergi 17. sayıda Tahsin Demiray’ın sermuharrir olmasıyla hafiflemeye başlıyor. 17. sayıda, biraz daha bilinçli sayılacak ve daha önce de birkaç derginin denemiş olduğu biçimde bir “seslendirme” hareketi başlıyor. Yani birçok yazıda, özellikle Tahsin Demiray’ın yazılarında, bütün Türkçe ya da Türkçeleşmiş sözcüklerde, her hece bir ünlü harfle yazılıyor.”⁷⁰

“İşte çocukların zararlı yayınlardan uzak tutulması adına da alternatif ortaya koymaya çalışan Yeni Yol dergisi kadrosuna bakıldığında da bu ortak noktada buluşan

⁶⁹ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 119.

⁷⁰ İsmet Kür, *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991), 291.

kişilerin birçoğunun eğitimin bizzat içinden kişiler olduğu görülecektir. Ülkenin değişik yerlerinden yazılarını gönderen muallimlerin yazılarının içeriğinde okurlara iyi örnekleri sunma kaygısı hissedilmektedir. Gerek dili gerek muhtevası açısından da bu seçiciliği gösteren derginin ser muharriri Tahsin Demiray da bir muallimdir.”⁷¹

Tahsin Demiray daha çok somut kavramlar üzerinde ve pratik hayata yönelik şiirler yazmıştır. Defterde gençlere öğüt vermeyi amaçladığı birçok şiir bulunmaktadır:

Kitāb bulursañ al dursun
 Günüñ birinde okursuñ
 İhtimāl ki bu sayede
 Büyük bir adam olursuñ (50/4)

Tahsin Demiray’ın amacı gençlere öğüt vermek olduğu için sade bir dil kullanmaması düşünülemezdi. Anlaşılacak ve şiirlerindeki mesajların yerine ulaşması onun için çok önemli bir unsurdur. Bu sebeple şiir defterine düştüğü bir notta şiirlerinin içinde kendi hislerini, duygularını terennüm eden bir yazı bulamadığını itiraf etmektedir ve şiir yazma işinin kendisinden uzak olduğunu fakat öğütlerinin, mesajlarının gençlere ulaşabilmesi için şiirin etkili dilinden yararlanmak istediğini belirtmektedir.⁷²

Öğüt verirken bazen manzum hikâyeler de kullandığını görmekteyiz. Bu da yine mesajının gençlere daha kolay ve anlaşılır bir şekilde ulaşmasını sağlamak içindir. Bu manzum hikâyelerden birisinde birbirini çok seven aile üyelerinden bahsettikten sonra şu mesajı vermiştir:

.....
 Birbirini cāndan seven
 Her ān, her yerde düşünen

⁷¹ Murat Kaya, *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi* (İstanbul: Fatih Üniversitesi, 2007), 35.

⁷² Tahsin Demiray’ın notu 60. şiirin sonunda bulunmaktadır.

İşte bu ‘ā’ile gibi
Olmalıdır Türk milleti

Düşünmezsek birbirimizi
Maḥvederler cümlemizi (59/30, 31, 32)

Demiray’ın amacı şair olmak değildir. Kendisini hiçbir zaman şair olarak görmemiştir. Bu yüzden de yayınevi sahibi olmasına rağmen çeşitli dergilerde neşredilen şiirlerini bir araya getirmek gibi bir kaygısı da olmamıştır. Şiir onun için bir araçtır ve bazen bu aracı toplum içinde gördüğü eksikleri eleştirmek için kullanmıştır:

La‘net olsun ol Yezīdiñ cānına
Döndü Bolu Kerbelā meydānına
Yaқыsır mı hükümetiñ şānına
Ekmek banmaқ Ömerleriñ қанına.

Revā mı ki bekleyelim қаpıñda
Bir ḥā’inlik var gözünüñ aқında
Ḥorasan var ‘azīzim yapıñda
‘Azrā’īl’e iş çıkacaқ yaқında (16/1, 2)

Tahsin Demiray, batıl inanışlardan ve hurafelerden uzak durulması gerektiğini belirtir. O, bilime önem vermiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla yaşanan yenilik hareketini desteklemiştir. Cehaletten uzak durmak gerektiğini, iyi bir eğitim almanın önemini şiirlerinde sık sık vurgulamıştır.

Bīnā’-i cehliñe tekmeler vurduқ
Yobazlar mülkünü yaқdıқ, şavurduқ

Üstüne yepyeni bir cihân kurduk
Bu yeni eşi eri alkışla hocam (54/3)

2.3.2. Nazım Şekilleri

Tahsin Demiray şiirlerini genellikle koşma nazım şeklini kullanarak yazmıştır. Nesir türünde çok fazla eser vermesi dolayısıyla nesri nazma yaklaştırmak için konuşma üslubu ile şiirler yazdığını söyleyebiliriz. Manzum hikâye veya hiciv tarzında yazdığı şiirlerinde ise daha çok mesnevi tipi nazım şeklini benimsediği görülmektedir.

Koşma, halk edebiyatı içinde en çok kullanılan nazım biçimidir. Genellikle en az üç en çok beş dörtlükten oluşmaktadır. Uyak düzeni ise “*baba-ccca-ddda*” şeklindedir. Âşık edebiyatı geleneğinde daha çok saz eşliğinde söylenmek için yazılan bir türdür. Millî ölçü hece vezni ile yazılır. Daha çok sözlü olan bu edebiyatta *göz uyağı* söz konusu olmamıştır. Kulağa hoş gelen küçük ses benzerlikleri halk şiiri için uyak kabul edilebilmektedir.⁷³ Bu yönüyle katı kuralları olan bir durum söz konusu değildir. Tahsin Demiray da bu rahatlık ile şiirlerini herhangi bir katı kurala bağlı kalmadan yazmıştır. Daha özgür ve şiiri bir araç olarak kullanarak düşüncelerini insanlara aktarmayı amaçlamıştır.

Tanzimat’tan sonra yaşanan yenileşme ile edebiyatımıza da birçok yeni nazım şekli girmiştir. Tahsin Demiray, edebiyatımıza giren bu yeni nazım şekilleri ile şiirler yazmıştır. Yeni nazım şekilleri ile Divan edebiyatı geleneğinden çok farklı olan yeni bir muhteva da edebiyatımıza girmiş ve *hürriyet, toplum, eşitlik, millet* vb. kavramlar şiirde sık sık kullanılmaya başlanmıştır.

Tahsin Demiray, nefes nazım türünde eserler kaleme almıştır. Bektaşî şairlerinin yazdığı bu nazım türünde daha çok Hacı Bektâş-ı Velî’ye duyulan muhabbet ve tasavvuf anlayışındaki vahdet-i vücud kuramı anlatılır. Nefeslerde kalenderane ve alaycı bir üslup da dikkat çekmektedir:

Cehl içinde böyle pūyān ederiz

⁷³ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 73.

Harşı, dini böyle nisyân ederiz
 Hiç uşanmaz Haqq'a 'işıyân ederiz
 İblis yazan rûhda vicdân oşunmaz (30/2)

Tahsin Demiray'ın elimizde bulunan defterinde şairin 1923 ile 1928 yılları arasında yazdığı şiirleri ihtiva etmektedir. Defterde *koşma*, *taşlama*, *nefes*, *destan*, *şarkı* gibi nazım şekilleriyle şiirler yazdığı görülmektedir. Tahsin Demiray, bu şiirlerini beyit, dördlük ve farklı dize sayılarından oluşan bentlerle yazmıştır. Fakat şiirlerinin tamamında hece ölçüsünü kullanmıştır. Şiirlerdeki kafiye şemaları da farklılıklar göstermektedir. Demiray'ın yaşadığı dönem sebebiyle şiirlerinde yenileşme dönemi Türk edebiyatının izleri görülmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Tahsin Demiray'ın şiir defterinde yer alan şiirlerin nazım şekillerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.3.3. Etkilendiği Şahıslar

Tahsin Demiray özellikle eleştiri niteliği taşıyan şiirlerinde bazı isimlerden bahsetmektedir. O isimlerden birisi de Şair Eşref olarak bilinen Mehmet Eşref'tir. Demiray eleştiri niteliği taşıyan birçok şiirinde Şair Eşref'e atıfta bulunmaktadır:

.....
 Heccāvım hālef-i Eşref'im zāhir!
 Mesleğim, meşrebim baqın ne bāhir
 Bī-riyā yazarım, pervā bilmezem
 Cānım guşāde vicdānım t̄āhir. (3/19)

.....
 Eşref'i anarım ye'se düşdükçe
 Cinlerim başıma böyle üşdükçe

Belki ben de rûhen Eşref'im amma

Lâkin ammanın amması var amma (4/16, 17)

Şair Eşref 1846-1912 yılları arasında yaşamış ve düzenli bir eğitim görmemiştir. Eğitimli bir ailenin içinde yetişen şair döneminin önemli hiciv şairi olarak bilinmektedir. Babası nüktedan bir din bilgini annesinin de hâfıza ve şair olduğu rivayet edilmektedir.⁷⁴

Tahsin Demiray'ın Şair Eşref'ten etkilenmesinin sebebi olarak şairin sadece iyi bir hiciv ustası olmasından kaynaklanmadığını düşünmekteyiz. Şair Eşref, Prens Sabahaddin ile olan görüşmelerinden dolayı bir yıl hapse mahkûm edilmiştir. Tahsin Demiray, Prens Sabahaddin'in temsil ettiği Le Play sosyoloji akımının önemli savunucularından olarak kendisini sık sık "Le Play müntesibi" olarak tanımlamaktadır.⁷⁵ Bu ortak nokta dolayısıyla da Tahsin Demiray'ın Şair Eşref'e ilgisinin olması muhtemeldir.

Tahsin Demiray, özellikle toplumu, bürokrasiyi ve şahısları eleştirdiği şiirlerinde Şair Eşref'e atıflarda bulunmaktadır. Kendisini Şair Eşref'in halefi olarak nitelendirmektedir:

.....

Heccāvım ḥalef-i Eşref'im zâhir!

Mesleğim, meşrebim baqın ne bâhir

Bî-riyâ yazarım, pervâ bilmezem

Cânım guşâde vicdânım t̄ahir. (3/19)

Ziya Gökalp, Tahsin Demiray için önemli şahıslardan birisidir. Demiray'ın fikir dünyasının oluşmasında Ziya Gökalp'in önemli bir yeri olduğunu düşünmekteyiz. Ziya Gökalp'e olan muhabbetini *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları* isimli eserinde şöyle dile getirmiştir:

⁷⁴ Ömer Faruk Huyugüzel, "Şair Eşref", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/304.

⁷⁵ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 110.

“Bir Ziya Gökalp vardır ki şairdir, bilgindir, mutasavvıftır, -kendi tabiriyle- vecit adamdır. Bu zat Diyarbekirli Ziya Bey’dir. 1876’dan 1909’a kadar, 33 yıl, kendi kendisini yetiştirmiştir. Meşrutiyet inkılabında, 1909 yılı sonlarına doğru Diyarbekir’den Selanik’e davet edilen bu Ziya Bey, orada cemiyetin -yani partinin- Merkez-i Umumisine seçilmiş ve bu suretle şarktan garba geçmiştir.

Diğer bir Ziya Gökalp vardır ki, Selanik’te Gökalp olmuş, İttihat ve Terakkinin ideolojisini kurmuştur. 1910’da Selanik’te, bir fikir yıldızı olarak yükselmeye başlayan bu Ziya Gökalp, kurduğu ideolojinin mümessilliğini bizzat yapmış, takipçileri ise delikanlı paşalar olmuştur. O bunların her birine mitolojik adlar vermiş ve en atılganına Deli Dumrul’luğu tevcih etmiştir.”⁷⁶

Tahsin Demiray, Ziya Gökalp’in ölümünün 25. yılı münasebetiyle bir yazı kaleme almış ve o yazıda da şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ziya Gökalp’in ölümünün, bu hafta, 25. yılı olması münasebetiyle, onun son 50 yıllık tefekkür tarihimizi dolduran vecitli ve nurlu şahsiyeti önünde durmağı borç bilirim. Ve yine, bu duruşa, onun ölümünden sonra düşünce dünyamıza katılan gençleri de daveti vazife sayıyorum.

Daha evvelkilere gelince, esasen onların çoğunluğu Ziya Gökalp’in müritleridir. Zamanın gençleri kendisini büyük irşatçı olarak tanımışlar ve bir veli gibi takip etmişlerdir.”⁷⁷

Tahsin Demiray’ın defterinde bulunan bir şiirinde “Ali Canip Beyefendi’ye” notu bulunmaktadır. Millî Edebiyat akımının teorisyenleri arasında bilinen Ali Canip Yöntem’e muhabbet duyduğunu ve ona ithaf ettiğini düşündüğümüz şiirinde şu ifadeler yer almaktadır:

Mor cepkenli bir yiğitdi Şarı Zeybek adında

Güzel İzmir bağlarına neş’e verir, bezerdi.

⁷⁶ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 77.

⁷⁷ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 71.

Telli Doru nāmındaki āl kışrağı altında.

Yüce dağlar başlarında şarkı söyler, gezerdi.

İki yıldır ayrıldığı vaṭancığı yādında.

Gözlerinde yeşil yurduñ sevgileri tüterdi

Çünkü artık ḥarāb olan evciğiniñ damında

Felāketiñ şe'āmetli baykuşları öterdi. (55/1, 2)

Ali Canip Yöntem 1887-1967 yıllarında yaşamış edebiyat tenkitçisi, yazar ve şairdir. Genç yaşlarda Muallim Nâci'nin etkisinde kalarak gazeller yazmıştır. Fecr-i Âti topluluğu mensuplarından biridir. Aruz vezni ile yazdığı şiirlerde Türkçeyi bu vezne uydurmakta başarılı olmuştur. *Genç Kalemler*, *Türk Yurdu* ve *Yeni Mecmua* gibi dergilerde hece vezni ile yazdığı şiirler ile *Beş Hececiler*'e takip edecekleri yolu göstermiştir. Millî Edebiyat akımına kafa yormuş ve bu akımın temsilcilerinden biri olmuştur.⁷⁸

Tahsin Demiray, *Arkada Bıraktığım İşaret Taşları (1948-1950)* isimli eserinde Feylesof Rıza Tevfik'in vefatı üzerine bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında:

*“Rıza Tevfik'in hayattan ayrılışını ölmek veya vefat etmek gibi bir kelimelerle ifade etmeği ben yakıştıramadım.”*⁷⁹

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Demiray, Feylesof Rıza Tevfik'e bir muhabbet duymuş ve hayatından bazı örneklerle eserinde kendisine yer vermiştir. Rıza Tevfik'e muhabbet duyduğu bir konu da softalığa ve taassuba karşı duruşudur. Tahsin Demiray da birçok şiirinde softalığı ve taassubu yermiştir. Rıza Tevfik'ten bahsettiği yazısında:

⁷⁸ Şerif Aktaş, “Ali Canip Yöntem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/566.

⁷⁹ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 168.

“Fakat onun asıl hizmeti taassup ve softalıkla yaptığı mücadeledir. Rıza Tevfik, yirminci asrın başında bu memlekette giriştiği bu mücadelelerle, on sekizinci asrın başında Fransa’da Voltaire’in yaptığı mücadeleyi hatırlatır. Papazlar Voltaire’e nasıl şeytan adını taktılarsa, softalar da Rıza Tevfik’e şeytan ve dinsiz manasında “Feylesof” unvanını verdiler. O, bunu her bakımdan hak etmişti. Geriliğe, softalığa, taassuba karşı birkaç şiir yazarak sahneden çekilivermemiş, bilâkis, Fatih-Süleymaniye-Bayazıt müsellesinin ortasında muhkem bir surette yerleşip musahabeleriyle, hicivleriyle, konferanslarıyla, kürsü münakaşalarıyla devamlı olarak hücum etmişti.”⁸⁰

Tahsin Demiray’ın elimizde bulunan şiir defterinde, son şiirden sonra 40 sayfa kadar bir boşluk bulunmaktadır. Son sayfada ise Nobel ödüllü Fransız şair René Armand François Prudhomme tarafından kaleme alınmış *Je Ne Dois Plus La Voir (Onu Artık Görmemeliyim)* şiiri yer almaktadır. Fransızca bilen Tahsin Demiray’ın defterinde 1839-1907 yıllarında yaşamış şairin şiirinin yer alıyor olması Demiray’ın, Fransız şaire ve şiirlerine bir muhabbetinin olabileceğini düşünmemize sebep olmuştur.

René Armand François Prudhomme, 16 Mart 1839 yılında Paris’te dünyaya gelmiştir. Mühendislik eğitimi gören Prudhomme daha sonra edebiyata yönelerek 1901 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü alan ilk kişi olmuştur. 7 Eylül 1907 yılında hayatını kaybetmiştir.⁸¹

2.4. Eserleri

XX. yüzyılın başlarında dünyaya gelen Tahsin Demiray; öğretmen, fikir adamı, yayınevi sahibi ve bir devlet adamıdır. Öğretmenlik yaptığı dönemden başlayarak kendisinin çıkardığı dergilerde ve başka bazı dergilerde çeşitli türlerdeki edebî ve siyasî nitelikteki eserleri neşredilmiştir. Kendisini bir şair olarak görmeyen Tahsin Demiray, şiiri bir araç olarak kullanmıştır. Vatan ve millet sevgisini, ahlâkî ilkeleri insanlara, özellikle gençlere, anlatmanın en etkili yolu olarak şiiri görmüştür ve bu

⁸⁰ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 168.

⁸¹ Wikipedia, “Sully Prudhomme” (Erişim 01 Mart 2024)

yüzden toplum için şiirler yazıp bu şiirleri insanlara ulaştırmıştır. Fakat yaşadığı süre boyunca yazdığı şiirleri bir araya getirip kitap olarak bastırmamıştır. Tahsin Demiray'ın kendi el yazısıyla kaleme aldığı elimizdeki şiir defteri çeşitli dergilerde neşredilen veya hiçbir dergiye göndermediği bazı şiirlerini ihtiva etmektedir. Bu şiirleri bir hatıra olarak sonradan bir araya getirdiğini düşünmekteyiz. Şiir defterinin içinde bulunan notlarda kronolojik bir sıra izlemek istediğini fakat sonradan hatıra gelen şiirleri bu sırayı bozarak eklediği şiir aralarına düştüğü notlardan anlaşılmaktadır.

Tahsin Demiray'ın basılmış bir şiir kitabı bulunmamasına rağmen birçoğu kendisine ait yayınevinden çıkan çeşitli kitapları basılmıştır. Bu kitapların isimleri şu şekildedir:

Tablo 2. Tahsin Demiray'ın Neşredilen Eserleri

Eser Adı	Neşredilme Tarihi
<i>İlkokullar İçin İlk Türk Alfabesi</i>	1928
<i>Büyük Dünya Hava Savaşı</i>	1936
<i>Dokuz Yıldız Münasebetiyle</i>	1945
<i>Türkiye Yıllığı 1947</i>	1947
<i>Türkiye Yıllığı 1948</i>	1948
<i>İlkokullar İçin Temel Bilgiler</i>	1949
<i>Arkada Bıraktığım İşaret Taşları</i>	1955
<i>Toplum Yapımıza Tarih İçinden Bir Bakış</i>	1955
<i>1950-1953'ün Hatıralık Fiske Taşları</i>	1956
<i>Hindistan Mücahidi Ahmet Azad ve İngiliz Mahkemesi Önünde Nutku</i>	1956
<i>Partiler Kurulur Mu? Doğar Mı? – Türkiye Köycülerine Çağrı</i>	1957
<i>Tarihin Işığı Altında Kıbrıs</i>	1958
<i>Millet Meclisinde Açılan Türk-Yunan Münasebetleri ve Kıbrıs Genel Görüşmesinde Tahsin Demiray'ın Konuşması</i>	1964
<i>Eğitimimize Sol Akımların Girişi ve Öncüleri</i>	1967
<i>İstiklâl Harbimizin Müdafası</i>	1969
<i>Buhranlarımızın Temel Sebepleri</i>	1970

Tahsin Demiray'ın bu kitaplarından bazıları elimizde bulunmaktadır. Kitaplarının içeriği genel olarak Türk siyasî tarihi açısından önem arz eder niteliktedir. Bu sebeple kitapların tamamı hakkında bilgiler vermek yerine, kitaplardan bazılarının incelemesini yaparak Tahsin Demiray'ın hayata ve topluma bakış açısının değerlendirmesinin yapılmasını uygun bulduk.

2.4.1. Arkada Bıraktığım İşaret Taşları

Tahsin Demiray'ın bu eseri Türkiye Yayınevi tarafından 1955 yılında basılmıştır. Eser, Tahsin Demiray'ın 50 yaşına girmesi dolayısıyla 1948-1950 yıllarında yazdığı genellikle siyasî ağırlıklı yazıları ihtiva etmektedir. Kitaptaki ilk yazı 5 Nisan 1948 tarihlidir. Kitap toplam 219 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ön sözünde Tahsin Demiray kitabın basılması hususunda şu ifadeleri kullanmıştır:

“1953 yılı başımı geriye döndürdüğüm ve uzun uzun gerilere baktığım bir yıl oldu. Çünkü o yıl büyük fethin beş yüzüncü yıl dönümü idi, Kırım Harbi'nin de yüzüncü yılına rastlanıyordu ve nihâyet dostlarıma haber vereyim ki benim de ellinci doğum yıl dönümüm idi bu üç yıl dönümü ile her bakımdan alakalı bulunduğum için 1953 yılı boyunca birçok zaviyeden geriye baktım durdum.

Gerilere baktım da ne gördüm? diye sormayınız dostlarım. Burada onun hikâyesine girişmek istemem. Hem böyle bir söylenti asla hoşta gidecek bir şey değildir. Çünkü malum meseledir: Gençler yapacaklarından ve İstikbâlden, ihtiyarlar ise yaptıklarından ve maziden söz ederlermiş!

Bununla beraber sizlere ellinci yılımın küçük bir hatırası olarak, arkada bıraktığım şeylerden bir demet sunuyorum. Bu demetteki yazılar otuz yıldan beri kullanamadığımız sapanlarla süremediğimiz tarlalardan geçerken bırakılmış küçük küçük İşaret Taşları dizisinden bir parçadır. Bu parça 1948 den 14 Mayıs 1950 seçimleri neticesine kadar olanları ihtiva ediyor. İkinci kitapta ise 14 Mayıs

seçimlerinden sonrakiler bulunacaktır ve böylece birinin son yıllarını, diğerlerinin ilk yıllarını kavuşturup karşılaştırmak mümkün olacaktır.”⁸²

Kitabın içindekiler bölümünde; sayfa 5’te yer alan “*Kırk Yılın Üç Sahnesi*” ve “*Üç Perdesi*” isimli yazıdan sayfa 45’te yer alan “*Milletin Ümitsizliği Yersiz Değildir*” isimli yazıya kadar *Türkiye* gazetesinde intişar edilmiştir, sayfa 56’da yer alan “*Devletçilik*” ve sayfa 60’ta yer alan “*Vergi Reformu*” isimli yazılar İstanbul’da 1948 yılında toplanan Türkiye İktisat Kongresine verilen kongre tebliğleri arasında basılan yazılardır, sayfa 63’te yer alan “*Baş Değişirse İmiş!*” isimli yazıdan sayfa 171’de yer alan “*B. İnönü Savaşı-Millet Makus Talihini Yendi*” yazısına kadar *Hafta* mecmuasında intişar edilmiştir, sayfa 176’da yer alan “*Anıtkabir ve Türbeler Meselesi Broşürünün Ön Sözü*” isimli yazıdan *Zeria Karadeniz’in “Son Saat’te Yazısı*” isimli yazıya kadar olan kısım ise *Türkiye* gazetesinde çıkmıştır bilgileri yer almaktadır.

2.4.2. *İstiklâl Harbimiz’in Müdafası*

İstiklâl Harbimiz’in Müdafası kitabı, Kâzım Karabekir Paşa’nın kaleme aldığı *İstiklâl Harbimiz* adlı eserin Türkiye Yayınevi tarafından basılması üzerine, kitap ve Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray’a açılan davanın anlatıldığı bir kitaptır. Tahsin Demiray’ın eserlerinin tanıtımını yaptığımız bu bölümde özellikle *İstiklâl Harbimiz’in Müdafası* kitabını seçmemizin bir sebebi de Tahsin Demiray’ın dünya görüşü ile ilgili önemli bir eser olmasından kaynaklanmaktadır. 85 sayfadan oluşan kitap *İstiklâl Harbimiz* kitabının basılma sürecinde yaşananları ve mahkeme kayıtlarını içermektedir.

Kâzım Karabekir’in kaleme aldığı *İstiklâl Harbimiz* kitabı, Millî Mücadele süreci, cumhuriyetin ilanı ve devamında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarını anlatan günü gününe tutulmuş notlardan oluşan bir kitaptır. Bu kitap 1230 sayfadan müteşekkil hacimli bir eserdir. Kâzım Karabekir Paşa’nın vefatından sonra kızları ile Türkiye Yayınevi kurucu Tahsin Demiray arasında yapılan bir anlaşma ile kitabın basılmasına karar verilmiştir. Kitap 1959 yılının haziran ayında baskıya verilmiştir ve 18 Temmuz 1960 yılında satışa çıkmıştır. Aradan geçen beş aylık süre

⁸² Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 1.

sonunda kitap aleyhine başlayan karalama kampanyası ve takibat sonucu, 24 Ocak 1961 yılında kitap satıştan men edilmiştir. Tahsin Demiray hakkında da soruşturma başlatılmıştır. Bu süreç içinde Demiray'ın 15 Ekim 1961 yılında milletvekili seçilmesi ile hakkında yapılan tahkikat dört yıl süreyle askıya alınmıştır. Devamında yaşananları *İstiklâl Harbimiz'in Müdafası* kitabında Tahsin Demiray şöyle anlatmıştır:

“1965 seçimleri geldiği zaman yeniden adaylığımı koymadım. Bunda üç mühim sebep âmil olmuştur. Bu sebeplerden birini “İstiklâl Harbimiz” teşkil etmiştir. Benim tekrar milletvekili seçilmem halinde bu büyük tarihi eserin mağduriyeti uzayacak; belki mahkeme rüyet edilerek bir karara bağlanması mümkün olmayacaktı. Onu meydana getiren Büyük Kumandan Kâzım Karabekir'in uzun yıllar süren mağduriyeti gibi eserinde mağdur olmasına ve bilnetice bu 1000 vesikayı sayfalarında muhafaza eden büyük eserinden Türk okuyucusunun mahrum bırakılmasına -bu arada benim beşerî mukadder akıbeta kavuşmama- bütün bütün bir çıkmaz çukurda kalmasına sebebiyet vermek için anayasa dokunulmazlığımın üzerimden kalkmasından başka bir çare yoktu. Ben, o çareye başvurdum.

Mahkeme 1965'ten sonra yeniden başladı. Sonunda söz sırası müdafaya geldi. Biz bu müdafaa ile şahsımızdan çok “İstiklal Harbimiz”in müdafasını yaptık. Bu bir tarihi vazifeydi. Mahkemenin Yüksek Heyetine gelince onlar bir yandan Fatih devrinin Hakimlerini bize hatırlatırken diğer yandan İkinci Cumhuriyetin artık tamamen gerçek müstakil kıldığı yargıçlar olarak Anayasa'yı kâğıt üzerinden millî hayata aktardılar ve onu yaşanır hale getirdiler.

1918 Türkiye'sinden 1968 Türkiye'sine nasıl geldiğinin enteresan bir belgesi olan ve “İstiklâl Harbimiz'in Müdafası” adını taşıyan bu kitapçığı Türk adalet tarihine, askerlik tarihine, siyasî tarihine ve nihâyet Türk milletinin irfan hazinesine bir yaprak olarak sunmayı da ayrı bir vazife bildik.”⁸³

Tahsin Demiray, inandığı doğrular ve fikirleri için milletvekilliğini elinin tersiyle itmiş ve *İstiklâl Harbimiz* kitabını basmak için elinden gelen her şeyi

⁸³ Demiray, *İstiklal Harbimizin Müdafası*, 4.

yapmıştır. Bu kitap Demiray'ın her şeyden önce önemli bir yayıncı ve fikir adamı olduğunun göstergesidir.

2.4.3. *Buhranlarımızın Temel Sebepleri*

1970 yılında Türkiye Yayınevi tarafından basılan *Buhranlarımızın Temel Sebepleri* isimli kitapçık Tahsin Demiray'ın vefatına çok yakın bir zamanda İstanbul, Konya ve Adana'da verdiği konferanslarından oluşmaktadır. 4 Nisan 1970 yılında İstanbul Millî Türk Talebe Birliği'nin düzenlediği bir toplantıda yapılan konuşma neticesinde bu kitap ortaya çıkmıştır. Aynı konferansı 23 Nisan 1970 tarihinde Adana'da Türk Ocağı adına ve 25 Nisan tarihinde de Konya Yüksek İslam Enstitüsü öğrencilerinin yoğun arzusu ile Konya'da verilmiştir. Eser toplam 39 sayfadan oluşmaktadır.

Tahsin Demiray, bu konferansın ortaya çıkma sürecini anlatırken önce *Bu Devr-i Buhran Nasıl Kapanabilir?* konulu hayli uzun bir konuşma hazırladığını fakat bu konuşmanın dört saati aşması dolayısıyla yapılamadığını belirtmektedir. Sonraki süreçte tekrar konferans vermeye nasıl ikna edildiğini şöyle dile getirmektedir:

“Ardından bir müddet geçti. Millî Türk Talebe Birliği'nin vatansever, milliyetçi genç idarecileri bana gelerek ve olayların gençlik muhitlerindeki vahim ve teferruatlı içyüzlerini anlattıktan sonra, merkezlerine gelerek bir konuşma yapmamı istediler. Derhal ve memnunlukla kabul ettim, işte elinizde bulunan bu küçük kitap M. T. T. B. Konferans Salonunda 4 Nisan 1970 tarihinde yaptığım konuşmadan ibarettir ve “Bu Devr-i Buhran Nasıl Kapanabilir?” in birinci kısmından ibarettir. Bu kısım, “nasıl kapanabilir?” e gelebilmek için evvela sebeplere bir göz atmak zaruretinden doğmuştur. Kanaatimize göre: önce bir tahlil, bir teşhis yapılmadan çareye, şifaya, tedaviye geçilmesi asla caiz değildir. Fakat bizde hep aksi yapılmış, herkes manzaraya bakıp bir hüküm vermiş, çare söylemiştir. Bu, hastanın yüzüne bakıp ilaç tavsiye etmek değildir de nedir? Geçen yüzyılın başından beri bu memlekette herkes gerekeni değil, arzu ettiğini yapmağa kalkmadı mı? Önüne gelen sathice nabzına bakıp reçete yazmadı mı?

Bizim burada ortaya koyduğumuz tahliller ve teşhisler, metod icabı yapılmış ve bir denemedir. Bunlar tamamen, kısmen veya tadilen kabul edilir veya hiç kabul edilmez; tabii sebepleri gösterilerek. Bununla beraber toplum meselelerimizde tavsiyelere, akıl öğretmenlere ve çare tekliflerine geçmeden evvel ciddi bir tahlil ve esaslı bir teşhis zarureti -Türkiye'nin bugün vasıl olduğu seviyede- hiç kimse tarafından ne red ve ne de ihmal edilebilir. Biz, bir konuşmamızı böyle basılı hale getirirken çare söyleyicilerimizi, idarecilerimizi, kanun yapıcıyı milletimiz ve memleketimiz için bütün düşünenleri toplumun temel yapısına; meselelerin tarih içindeki köklerine çevirmek istedik. Bunda -az da olsa- faydalı olabilirsek ne mutlu."⁸⁴

2.5. Eserlerinin Neşredildiği Dergi ve Gazeteler

Tahsin Demiray, gençlik yıllarından itibaren topluma kayıtsız kalmamış devamlı olarak insanlara yararlı olmak için çaba sarfetmiştir. Öğretmenliği seçmesi bu durumun doğal bir sonucudur. Öğretmenlik yapmaya başladığı Bolu yıllarından itibaren dergicilikle ilgilenmiş ve yayımlanmasında bizzat görev aldığı birçok dergi ve gazete olmuştur. Bunların içinde en çok şiirinin neşredildiği dergiler *Yeni Yol* ve *Resimli Mecmua* dergileridir. Bu dergilerin dışında *Türkiye Halk Mektepleri Mecmuası*, *Büyük Gazete*, *Millî Gaye Mecmuası*, *Muallimler Mecmuası*, *Türk Yurdu Mecmuası*, *Yavru Türk*, *Ev İş*, *Yıldız*, *El İşleri*, *Ateş*, *1001 Roman*, *Çocuk Haftası*, *Hafta*, *Cumhuriyet Çocuğu*, *Altın Işık* gibi dergi ve gazetelerin yayımlanmasında ya görev almış ya bizzat kendisi tarafından yayımlanmış ya da sadece eserleri neşredilmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde bu dergi ve gazetelerin bazılarının tanıtımını yapıp Tahsin Demiray'ın neşredilen eserleri hakkında bilgiler verdik.

Tablo 3. Tahsin Demiray'ın Çıkardığı veya Etkili Olduğu Dergiler

Dergi Adı	Yayımlandığı Yıllar	Yayıncı	Basım Yeri
<i>Yeni Yol</i>	1923-1926	Muallim Nedim Tuğrul	Bolu, İstanbul
<i>Resimli Mecmua</i>	1924	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Yavru Türk</i>	1936-1942	Tahsin Demiray	İstanbul

⁸⁴ Demiray, *Buhranlarımızın Temel Sebepleri*, 4.

<i>Ateş</i>	1936-1938	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Cumhuriyet Çocuğu</i>	1938	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Ev İş</i>	1937-1952	Tahsin Demiray, Hulki Ekler	İstanbul
<i>Yıldız</i>	1938-1954	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>1001 Roman</i>	1939-1952	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Çocuk Haftası</i>	1943-1950	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Büyük Ateş</i>	1960	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Altın Işık</i>	1965	Tahsin Demiray	İstanbul
<i>Millî Gaye</i>	1922-1923	Süleyman Avnî	Bolu
<i>Muallimler Mecmuası</i>	1922-1935	Ahmet Halit (Yaşaroğlu)	İstanbul

2.5.1. *Yeni Yol*

Yeni Yol dergisi, 1923-1926 yıllarında haftalık yayımlanan çocuk dergisidir. İlk sayısı 1 Şubat 1339 / M 1923 yılında yayımlanmıştır. Derginin merkezi başta Tahsin Demiray'ın öğretmenliğe başladığı Bolu'dur, ilerleyen zamanda ise merkez İstanbul'a taşınmıştır. Tahsin Demiray, derginin baş muharrirleri arasındadır ve Muallim Tahsin Demiray olarak çeşitli türlerdeki eserleri neşredilmiştir.

Yeni Yol dergisinin yayımlanma amacı ilk sayıdaki kapak resminden anlaşılmaktadır. Bu resimde süslü çerçeve içinde ağaçlar arasında bir cami ve camiye doğru yürüyen bir çocuk tasvir edilmiştir. *Yeni Yol* dergisinin yayımlanmasındaki amaç gençlerin eğitim sahasındaki başarısızlıklarıdır. Bu problemi çözmek için başyazıda şu ifadeler kullanılmıştır:

“Hayatımızın her safhasında bir yenilik ve asrılık kendisini göstermeye başlamışken evlad-ı vatana –ve bilhassa çocuğa- henüz bir mevki vermek sırası gelmemiştir! Çocukluk ve gençlik –ki “bütün ümid-i vatan şimdi onlardadır.”–ihmal edilirse atımız gençlerin omuzlarına yüklenecektir? Aile mahiyetine hakkıyla inkişaf

edemeyen, hissiyat, efkâr ve iradesini- izhar ve istimal etmeyen bir çocuk bu günkü hayatına ve cemiyetine kabiliyetli bir uzuv olabilir mi?”⁸⁵

Bu yazıdan da anlaşılacağı üzere gençlerin eğitimine önem verilmezse ve bugünden bu uğurda tedbir alınmazsa gelecekte önemli mevkilere gelecek olan yeni nesil, ahlâkî olarak bir çöküntüye uğrayacaktır.

Çocuklara okulda verilen eğitimin yeterli olmadığı farklı şekillerde bu eğitimin desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir:

“Müsait şartlar altında çocuk muhakemeleri, hisleri ve fikirleri pek doğrudurlar; fakat ne çare ki, zavallılar, esirdirler, her şeyden mahrumdurlar. Büyük sevinçlerle ve ümitlerle mektebe ayak basan çocuğun senelerce dinleyeceği şey yalnız kupkuru, renksiz, ruhsuz dersler midir? Okuyup yazma sırf mektepteki kıraati söktürmekten, kavaidi bellemekten, boyuna rakam yazmaktan ibaretse ve o gençlik kendisine harici ve umumi bir zevk-i mütalâa ve arzuyu tetkik ve tecessüs temin etmiyor ve uyandırmıyorsa o tahsil, o bilgi, o kaide para etmez, memur olmaz.”⁸⁶

Ve bu başyazının sonunda ise *Yeni Yol* dergisinin yayım hayatının amacı şu ifadelerle anlatılmıştır:

“İşte, mecmuamız gençlerin bu aşikâr ihtiyaçlarını nazar-ı dikkate alarak bu hususta onların zevk mütalaa ve tetkik ve tecessüslerini temin etmek ve uyandırmak, istifadeli ve tatlı meşguliyet zeminleri ihzar ederek dolayısıyla memlekete de hissesine düşen hizmeti ve vazifeyi acizane ika etmek maksudundadır. Mecmuamız bu hizmeti ifâya pek büyük bir hüsn-i niyetle şitab ederken çocuklardan ve gençlerden samimi bir rağbet ve takdiri ümit etmek ister.”

Derginin çıkarılma amalarından birisi de gençlerin kötülüklerden uzak tutulmasıdır.

⁸⁵ Kaya, *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*, 34.

⁸⁶ Kaya, *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*, 34.

2.5.2. Resimli Mecmua

Resimli Mecmua, öğretmenlerin bir araya gelerek öğrenciler için çıkardıkları bir dergidir. İlk sayısı 18 Mart 1925, son sayısını ise 10 Mayıs 1928 tarihinde çıkarılmıştır. Derginin sahibi Tahsin Demiray'dır.

Resimli Mecmua'nın hedef kitlesi gençler ve ailelerdir. Derginin birinci sayısında, derginin kimler için ve ne için neşredildiği şu ifadelerle anlatılmıştır:

“Resimli Mecmua kimler için çıkıyor? Bu sorunun cevabını verirken büyük bir haz duyuyoruz. -Gençler için...-

Evet... Bu cevabı verirken göğsümüz kabarıyor, büyük bir zevk, büyük bir heyecan duyuyoruz. Bugün Resimli Mecmua'yı gençlere uzatırken memnun ve müsterihiz. Çünkü artık yavrularımız ve gençlerimizle yalnız mekteplerin dar muhitinde değil mecmuacılık gibi geniş bir sahada da meşgul olabileceğiz. Resimli Mecmua'nın muhatabı doğrudan doğruya ilk ve orta mektepler talebesidir. Fakat mecmua o kadar güzel tertip edilmiştir ki yalnız talebelerle kalmayacak her halde aileler de istifade edebilecektir.

Resimli Mecmua niçin çıkıyor? Son birkaç sene içinde hele cumhuriyetimizin ilanından sonra Türkiyemizde gazetecilik ve mecmuacılık çok büyük bir eser-i terakki gösterdi. Diyebiliriz ki Türk mecmuacılığı birkaç hamle ile garb gazeteciliğine yetişti bazı hususlarda geçti bile...

Meşrutiyet'in ilk senelerinde çıkıp çıkıp batan, tek yapraklı, garip isimli gazete bozuntularını bugünün mecmuaları, yevmi gazeteleri yanına koydukça bir hissi iftihar duymamak kabil değildir. Fakat bununla beraber muhtelif renk ve şekilde haftalık, aylık, edebî, ictimai, siyasi, ilmî, mizahi, terbiyevi birçok mecmualara rağmen Türk matbuatında derin bir boşluk vardır. Sakın bu boşluğu Resimli Mecmua'nun dolduracağından bahsedeceğimizi matbuatımızda büyük bir noksan gösterişimizin çeşit çeşit mecmualar arasında Resimli Mecmua'ya bir yer bulma endişesinden doğduğunu zannetmeyin. Böyle bir şey bizim aklımızdan bile geçmez... Bu noksanın neden ibaret olduğunu söylersek mesele halledilmiş olur.

Biz büyük inkılâbımızı yaparken yalnız maziyi tekmelemek, köhneliği yıkıp teceddüd yollarında ulu orta koşmakla iktifa ettik. Cumhuriyetimizi coşkun alkışlar içinde ilan ettik. Fakat onun yaşaması, yükselmesi için el ele verip hakkıyla çalışmadık. Yıkıp ortaya serdiğimiz köhnelik, cehalet, taassup ifritinin leşinden dağılan mikropları tamamen ifna etmedik. Cumhuriyet fikrini körpe dimağlara olsun işlemek yolunu bilmedik. Maalesef bu böyle devam edip gidiyor. Lakin herhalde daha çok fazla beklemeyecek bu yolda büyük adımların atılmış olduğunu göreceğiz. Bunu yapacak yine hükümetimiz olacaktır. Çünkü matbuatımız bu hususta ölü. Ve işte noksan burada. Resimli Mecmua bu fikirle işlenmiş olarak çıkıyor ve bu mukaddes yolda yürüyecek, hissesine düşen vazifeyi ifaya çalışacaktır.”⁸⁷

Derginin amacı yazıda açık bir dille ifade edilmiştir. Bu hedefe ulaşmak için de yurttan ve dünyadan sosyal, siyasal, eğitim, sinema, sağlık, kültürel ve spor alanındaki gelişmeler aktarılmıştır. Bulmaca ve bilmecelerle mecmuayı eğlenceli kılarak çocukların dikkatini çekmek hedeflenmiştir.⁸⁸ Bulmaca ve bilmecelerin çözümünü bulanlar ödüllendirilmiştir. Çözümler için mecmuaya gelen adreslere bakıldığında Anadolu'nun çeşitli yerlerinden cevaplar geldiği görülmektedir. Bu durum mecmuanın sadece İstanbul'a değil Anadolu'nun çeşitli yerlerine ulaştığının bir kanıtıdır.

Tahsin Demiray, *Resimli Mecmua*'nın sahibi olmasının yanında önemli yazarlarından birisidir. Tahsin Demiray dışında mecmuanın yazarları arasında Mahmud Cahid, Cemil Cahid ve Abdullah Ziya bulunmaktadır. Ayrıca dergide yazısı bulunan yüz yetmişe yakın isim vardır.⁸⁹

Tahsin Demiray'ın dergide on manzum ve mensur hikâye, on yedi şiir, üç tiyatro, dört monolog, beş biyografi yazısı yer almaktadır. Bu eserler ve eserlerin neşredildiği sayılar şunlardır:

⁸⁷ Resimli Mecmua, “Resimli Mecmua Kimler İçin Çıkıyor?”, *Resimli Mecmua* 1/1 (19 Mart 1925), 1.

⁸⁸ Fikret Okal, *Resimli Mecmua (İçeriği, Değerlendirilmesi, Döneme Bakış)* (Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2015), 11.

⁸⁹ Eyigün, *Resimli Mecmua'da Edebî Faaliyetler*, 14, 15.

Manzum Hikâyeler (Manzumeler): “Bir Salkım Üzüm” (Cilt 1, Sayı 23, s. 8-9), “Haylaz” (Cilt 3, Sayı 58, s. 5).

Mensur Hikâyeler: “Kızıl Tayyare” (Cilt 2, Sayı 26-34, s. 10-11) “Hayatımı Üç Mecidiye Kurtardı” (Cilt 2, Sayı 27, s. 5), “Beyaz Eşek-İki Bayram” (Cilt 2, Sayı 28, s. 12-13), “Zalim Avcı Demirelli” (Cilt 2, Sayı 31, s. 8-9), “Yağbasan Köprüsü’nde Son Adım” (Cilt 3, Sayı 65, s. 10-11), “Meşum Mütarekenin İlk Matemli Bayramı ve Benim İmanım” (Cilt 3, Sayı 65, s. 6-7), “O Öyle Bir Çılgıktı Ki” (Cilt 3, Sayı 72-75, s. 28-29), “Boğaç Han” (Cilt 4, Sayı 76, s. 8-9).

Şiir: “Yeter Artık” (Cilt 1, Sayı 1 s. 4), “Yarına Bırakma” (Cilt 1, Sayı 2, s. 15), “Büyük Tasa” (Cilt 1, Sayı 7, s. 7), “Zeybek” (Cilt 1, Sayı 13, s. 7), “Haydi Durma” (Cilt 1, Sayı 18, s. 8), “Düşman Titre” (Cilt 1, Sayı 18, s. 9), “Hayat Nasihatleri” (Cilt 1, Sayı 19, s. 8), “Ahlâk Nasihatleri” (Cilt 1, Sayı 19, s. 9), “İzinsiz” (Cilt 1, Sayı 20, s. 8), “Maval Mı Maval” (Cilt 1, Sayı 20, s. 9), “Gazimizi İsteriz” (Cilt 1, Sayı 21, s. 9), “Kış Gelirken” (Cilt 2, Sayı 40, s. 2), “Kış Baba” (Cilt 2, Sayı 41, s. 2), “Allah” (Cilt 2, Sayı 43, s. 6), “Bedia’ya” (Cilt 2, Sayı 50, s. 11).

Tiyatro: “Canavarlar” (Cilt 1, Sayı 4, s. 2-3), “Kunduracının Oğlu” (Cilt 1, Sayı 19-20, s. 14-15, 14-15), “Cihet Tayini... Şark, Garp, Şimal, Cenup” (Cilt 2, Sayı 47, s. 4).

Monolog: “Tifo Aşısı” (Cilt 1, Sayı 18, s. 5), “Ben Ressamım” (Cilt 2, Sayı 28, s. 10), “Ben Ne Olacağım” (Cilt 3, Sayı 72-75, s. 16), “Bayram Hediyesi” (Cilt 3, Sayı 67, s. 8-9)

Biyografi: “Büyük Adam Olmak İçin Büyük Adamları Tanımaldır (Galileo)” (Cilt 2, Sayı 29, s. 1-2), “Yıldızlar Ne Âlemde, Kâmil Flamaryon Kimdir? (Camille Flammarion)” (Cilt 2, Sayı 39, s. 1-2), “Büyük Adam Olmak İçin Büyükleri Bilmeli (Newton)” (Cilt 2, Sayı 42, s. 1-2), “Başka Milletler Büyüklerine Nasıl Hürmet Ediyorlar? (George Washington)” (Cilt 2, Sayı 47, s. 1-2), “Horul Horul Uyuyan İnsan Kitlelerini Uyandıran Sesler, Tarihin Yolunu Değiştiren Dehalar... Hint Peygamberi Gandi...(Gandhi)” (Cilt 3, Sayı 70, s. 6-7).

2.5.3. Millî Gaye Mecmuası

Millî Gaye Mecmuası 1 Aralık 1922 ile 1 Nisan 1923 tarihleri arasında Bolu’da çıkan bir dergidir. Bolu Sultanisi öğretmen ve öğrencileri tarafından hazırlanmıştır. Derginin müdürlüğünü Süleyman Avni yapmaktadır. Dergi Mudanya Mütarekesi ile Lozan Barış Antlaşması arasında, toplam dokuz sayı olarak “içtimai, edebî, fennî, tarihi” resimli bir dergi olarak çıkmıştır. Yerel bir dergi olması yerel yayımların etkisini göstermesi açısından ve yerel tarih çalışmalarına sunduğu katkı dolayısıyla önemlidir.⁹⁰

Bolu Sultanisi müdürü Süleyman Avni başkanlığındaki bir kurul tarafından çıkartılan derginin ilk gayesi eğitimidir. Eğitim konulu yazıların yanında “Edebiyat”, “Mebahis-i Fenniye”, “Musahabat”, “Ahlâkiyat”, “Tefrika-i Tarihiye”, “Mesleki Yazılar”, “İçtimaiyat”, “Sıhhi Malumat”, “Talebe Yazıları”, “Fıkıh Sahifeleri”, “Monolog”, “Ziraat Musahabeleri”, “İktisat”, “Serbest Sütunlar”, “Terbiye-i Tarihiye”, “Unutulmuş Sayfalar” gibi başlıkları bulunan yazılar da yer almaktadır.⁹¹

Derginin birinci sayısında yer alan *Maksad ve Meslek* isimli yazıda derginin çıkış amacı şu şekilde ele alınmıştır:

“Memleketin on dört seneden beri geçirdiği maddi ve manevi buhran yüzünden halk; cehlin kahredici elinde muzdarip yaşamak ızdırabında kaldı. İçtimai hayatımız fikrî gıdasızlık neticesi olarak yüksek bir faaliyet-i ilmiye gösterememişti... Elim bir mecburiyet dolayısıyla vukua gelen bu mahrumiyet gerek ferdî ve gerek içtimai düşünce itibariyle her Türk için müessif bir keyfiyettir... Dert umumidir, meydandadır. Her münevverin mümkün olan vesait ile şahsından ve istirahatından fedakârlık yapmak suretiyle millete hizmet etmesi ahlâki ve millî ve hatta hayati bir vazife ve bir borçtur. İşte bugünün her münevveri gibi biz de Sultânî Heyet-i Talimiyesi memleketin bu ilmî ihtiyacını bir zerre olsun tatmin etmek maksadıyla Millî Gaye mecmuasını mevki-i intişara vaz ediyoruz. Gayenin mevzuu Türk milletinin kendi ruhu, gayesi,

⁹⁰ Taner Aslan, “Millî Mücadele Sonrasında Milli Birlik ve Beraberliğin Tesisinde Gazetelerin Rolü: Millî Gaye Gazetesi Örneği”, *Journal of History and Future* 6/4 (27 Aralık 2019), 1156-1169.

⁹¹ Orhan İstanbul, *Millî Gaye Mecmuası* (Ankara, 2017).

kendi gayesidir. Binaenaleyh gayemizin mevzu ve gaye-i ittihaz ettiği Türk halkından teveccüh ve iltifat göreceğine kaniyiz."⁹²

Yine derginin birinci sayısında yer alan bir yazıda derginin çıkarılış amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

"İçtimai Hayatımıza Umumi Bir Nazar" başlığı altında; bütün hayatını, kabiliyet ve kudretini istiklâl yolunda sarf eden Türk milletinin aynı gayreti, ilmî istiklâl yolunda da sarf etmesi gerekir."⁹³

Tahsin Demiray şiir defterinde, *Ye's* isimli şiirinin *Millî Gaye Mecmuası*'nda neşredildiğini belirtmiştir.⁹⁴ Derginin içeriği hakkında yapılan bir çalışmada ise dergideki tüm şiirlerin sade ve anlaşılır bir dille yazıldığı belirtilmiştir. Şiirlerin ortak teması, millî mücadeleyi kazanan milletin coşku ve heyecanıdır. Derginin diğer bölümlerinde ise millî birlik ve kimliğin oluşturulması amacına yönelik gayreti gösteren yazılar yer almaktadır. *Millî Gaye Mecmuası*, Millî Mücadele dönemi çalışmaları için kaynak niteliğindedir.⁹⁵

2.5.4. Yıldız

Yıldız Dergisi, 1 Kasım 1938 ile 17 Mayıs 1954 tarihleri arasında Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu Türkiye Yayınevi tarafından çıkarılan bir dergidir. Dergi ilk sayılarındaki künyesinde "On beş günde bir çıkar gençlik, güzellik, sinema ve sanat revüsü" yazısı ile kendini tanıtırken daha sonra "sinema ve sanat", son olarak ise "sinema dergisi" olarak kendini tanıtmıştır.⁹⁶

On ikinci sayıda *Yıldız Yazı Ailesi* adına neşredilen bir yazı da derginin çıkarılma sebebi olarak şu ifadeler yer almaktadır:

⁹² "Maksad ve Meslek", *Millî Gaye* 1/1 (01 Aralık 1922).

⁹³ "İçtimai Hayatımıza Umumi Bir Nazar", *Millî Gaye* 1/1 (01 Aralık 1922).

⁹⁴ Tahsin Demiray'ın şiir defteri 8. şiir "Ye's".

⁹⁵ İstanbul, *Millî Gaye Mecmuası*.

⁹⁶ İdris Akın, *Yıldız Dergisi (1938-1954) Odağında Sinema Dergiciliği ve Modernleşmeye Bir Bakış* (İstanbul, 2019), 55.

“Yıldız’ımız bu, 12. sayısıyla birinci cildini tamamlamış oluyor. Arkamızda, yalnız “Daima daha iyi ve daima ileri!” cümleleriyle hülasa edebileceğimiz altı aylık bir çalışma devresi bırakıyoruz. Hep bilirsiniz ki Türk matbaacılığı yeni yeni inkişafa başlamış bulunmaktadır. Böyle bir zamanda bin bir çeşit teknik kayıtlar, kifayetsizlikler ve şartlar altında ortaya Yıldız gibi bir eser çıkarmanın güçlüğünü, sizlerden daha iyi kim takdir edebilir? Nitekim sizler de bunu, sayınızın gittikçe artmasıyla en sempatik ve bariz bir şekilde göstermiş bulunuyorsunuz. Mesaimize gösterdiğiniz himaye için sizlere en derin ve samimi teşekkürlerimizi sunmak isteriz.

Yıldız’ınız, yalnız sizindir ve yalnız sizin sevmeniz ve hoşlanmanız için çıkmıştır. Yıldız, sinemacıların reklamlarını yaparak bu işten menfaat alan bir reklam broşürü olmak için çıkarılmadı. Röviünün sayfalarını gözden geçiren herkes, bîtaraflık kokusunu en bariz şekilde duyacaktır. Yıldız, yalnız sizin olmak için çıktı, sizin oldu ve sizin olarak kalacaktır.

Gelecek zaman içinde tatlı ve verimli iş birliğimizin devamı temennisiyle sizi selamlamamıza müsaade ediniz.”⁹⁷

2.5.5. Türk Yurdu Mecmuası

Türk Yurdu Mecmuası 24 Kasım 1911 tarihinde yayın hayatına başlayan ve yedi devreden oluşan bir dergidir. On beş günlük periyotlarla çıkarılan dergi Türkçülük hareketini savunan en uzun ömürlü dergi olmuştur. Yöneticisi Yusuf Akçura’dır. Derginin birinci sayısında çıkan bir yazıda derginin çıkarılma amacı için şu ifadeler kullanılmıştır:

“Türklüğe hizmet etmek, Türklere fayda dokundurmak istiyoruz. Maksudumuz işte budur. Maksada erişmek için hangi yollardan yürüyeceğimize, mecmuamızın mündericatu göstereceğinden, mesleğimizin teşrihini fazla buluyoruz. Tanrı yardımcımız olsun!”⁹⁸

⁹⁷ Yıldız Yazı Ailesi, “Yıldız Okurlarına”, *Yıldız* 1/12 (15 Nisan 1939), 46.

⁹⁸ Türk Yurdu, “Maksad ve Meslek”, *Türk Yurdu* 1/1 (24 Kasım 1911).

Dergi günümüze kadar kesintilere uğrayarak neşredilmiştir. 1911-1918 birinci devre, 1923-1931 ikinci devre, 1942-1943 üçüncü devre, 1954-1957 dördüncü devre, 1959-1968 beşinci devre, 1970 yılında iki sayı yayımlanan dönem altıncı devre, 1987 yılından günümüze kadar geçen süre de yedinci devreyi oluşturmaktadır.⁹⁹

Millî bilincin temsilciliğini yapan dergi de aktif rol alan başlıca isimler şunlardır: Mehmed Emin Yurdakul, Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ali Canip, Yusuf Akçura, Mehmed Fuad Köprülü, Arif Nihat Asya, Abdülhak Hâmid, Ahmet Zeki Velidi, Âsaf Hâlet Çelebi, Enis Behiç, Kemalettin Kâmi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Hüseyin Nihal Atsız, Orhan Seyfi, Aka Gündüz, Abdülhak Şinasi, Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Ali Nihad Tarlan, Halide Nusret Zorlutuna, Falih Rıfkı.¹⁰⁰

Tahsin Demiray'ın da *Türk Yurdu Mecmuası*'nda *İngiltere'nin Sahneye Çıkış Meselesi* isimli bir konferansı neşredilmiştir.

2.5.6. *Yavrutürk*

Yavrutürk Çocuk Gazetesi 2 Mayıs 1936 yılında neşredilmeye başlamıştır. Genellikle on iki sayfa olarak cumartesi günleri yayımlanan bir dergidir. Türkiye Yayınevi tarafından basılmış ve yazı işleri müdürlüğünü Tahsin Demiray yapmıştır. Farklı dönemlerde farklı yayınevleri tarafından da basılan *Yavrutürk*'ün bizim çalışmamız için önemli olan kısmı 1936-1940 yıllarında Tahsin Demiray'ın dergi ile bizzat ilgilendiği devredir. Derginin içeriğinin büyük bir bölümünü roman ve hikâyeler oluşturmaktadır.¹⁰¹

Yavrutürk Çocuk Gazetesi'nin ilk sayısında derginin çıkarılma amacı Tahsin Demiray imzalı bir yazı da şöyle anlatılmıştır:

“*Türk çocukları, Türk çocukları!*

⁹⁹ Hüseyin Tuncer, “Türk Yurdu”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/550.

¹⁰⁰ Tuncer, “Türk Yurdu”, 41/550.

¹⁰¹ Elif Berke Aday, *Toplumsal Cinsiyet ve Milliyetçilik Bağlamında Yavrutürk Çocuk Gazetesinin İncelenmesi* (Ankara: Gazetecilik, 2019), 72.

Siz, bilir misiniz, neden böyle yüksek, neden böyle yukarı başlarınız ve bakışlarınız? Çünkü siz, kiminiz Afyonkarahisar’da uyanan sabah vakti doğdunuz. Kiminiz Türk orduları, İzmir kıyılarına indiğinde ölmez şafakta ilk nefesinizi aldınız. Coğunuz cumhuriyetin kurulduğu gün ve ondan sonraki güneşli günlerde şerefli Türk dünyasına gözlerinizi açtınız.

Siz, bu küçücük varlığımızda cumhuriyetin rengini, kokusunu, büyük devrimin sesini, düşüncesini; ulu ırkınızın kanını, duygusunu yaşatıyorsunuz. Siz en doğru deyişle cumhuriyet çocuklarıdır.

Ne mutlu size!

Size ne mutlu, ki siz yeryüzünün en büyük milletinin en büyük atası Atatürk devrinde doğdunuz...

Size ne mutlu, ki bütün dünyaya karşı koymuş yüce erlerin yürekleri titreterek: ‘Türk çocuğu, biz senin için yaşıyoruz!’ dediği yavru Türklersiniz.

Ve şimdi biz, bütün ömrümüzü verdiğimiz Büyük yarın ve yarının Büyük Türkiye’si için umutlarımızı bağladığımız sizlere yeni bir hizmete başlıyoruz. Sizin renginize, kokunuza, sesinize, düşüncelerinize, duygularınıza, aksoyunuza en sıcak, en uygun gelecek yazı ve resim yayımına başlıyoruz. En kısa deyişle size ilk olarak (Yavrutürk) ü sunuyoruz. Sizin için faydalı olacağız sevinçle diyoruz: Ne mutlu bize!

Artık ne gök siyah ne yer korkunç bir kuyu... Ne alınlarımızda namus lekesi... Atatürk devrinde, gençtürkler, Yavrutürkler için çalışarak, Büyük yarına doğru...

Ne mutlu Türküm diyene!’¹⁰²

Tahsin Demiray, bu yazısı ile sürekli cumhuriyet çocuğu ve Atatürk vurgusu yaparak genç neslin sorumlulukları olduğunu hatırlatmıştır. Türk çocuklarına; cumhuriyeti, devrimleri ve Türklüğü yaşatma misyonu yüklemiştir.¹⁰³

¹⁰² Tahsin Demiray, “Yavrutürk”, *Yavrutürk* 1/1 (02 Mayıs 1936), 4.

¹⁰³ Hülya Öztekin, “Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde İdeal Türk Çocuğunun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes İletişim Dergisi* 6/2 (22 Temmuz 2019), 1235.

2.5.7. Ev-İş

Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu basımevi Türkiye Yayınevi tarafından 15 Mayıs 1937 yılında neşredilmeye başlanmış kadın gazetesidir. Dergini sahibi ve umumi neşriyat müdürü de Tahsin Demiray'dır.¹⁰⁴ Derginin kuruluş amacı Tahsin Demiray tarafından şu ifadelerle belirtilmiştir:

“Cumhuriyetçi, milliyetçi, inkılapçı, halkçı, devletçi, layık bir rejim meydana getirdik. Tarihin kaydettiği müstesna bir devrimle meydan gelen bu rejim yeni Türk İctimai Heyetinin bugünkü ve yarınki formu ve onun hayatının garantisidir. Bu böyle olduğu gibi rejimin garantisi, asıl dayanağı ve onu sağa sola kaymaktan koruyacak ta ictimai heyetin ta kendisidir. Rejim Heyeti içtimaiyeye, heyeti içtimaiye rejime dayandıkça ve yekdiğerinin garantisi oldukça da bugün kadar, gelecekler de emniyet altındadır. Bu açık hakikat gönül rahatlığı verecek mahiyette olmakla beraber akla yeni bir soru daha gelmiyor değil... O soru da şudur: Acaba birbirine dayanan bu iki varlık hep beraber neye dayanıyor? Bunlar birbirini garanti ediyorlar. Acaba bunların topuna birden bir garanti yok mudur? Bugünkü müterakki, milliyetçi, inkılapçı, halkçı, devletçi ve laik vasıflara varan cumhuriyetimiz kurulduğu günden beri daimi oluşun hızı içinde bunu kendi kendime sormuş ve ancak on yıla varan bir araştırmadan sonra bunun karşılığını kendim bulabilmişim. Bu Evdi. İnkılapların bütün bariz vasıflarıyla cumhuriyetin ve Türk heyeti içtimaiyesinin bariz dayanağı Ev'dir ve ev olmakta devam edecektir.”¹⁰⁵

2.6. Çevresi ve Dostları

Tahsin Demiray, çeşitli görevleri dolayısıyla farklı insanlarla münasebetlerde bulunmuştur. Bu münasebetler kimi zaman bir dostluk çerçevesinde gerçekleşirken kimi zaman da görev dolayısıyla olmuştur. Şiirlerinden bazılarına düştüğü notlar ile de şiirlerini ithaf ettiği isimler de bulunmaktadır. Örneğin bir şiirinde *Ali Canip Beyefendi*'ye notunu düşerek şiirini kendisine ithaf etmiştir:

¹⁰⁴ Nurcan Keskin, *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Kadın İmgesi: Ev-İş Dergisi (1945-1952)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2018), 10.

¹⁰⁵ *Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri* (İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2011), 12.

Arslan gibi hayli müddet sınırlarda dolaşdı
 Barkān oldu ba‘zan da‘hi; düşmanlarla ulaşdı
 Geçdi böyle biñ miñnetle birçok yazlar ve kışlar.

Yirmi altı ağustosdu; bütün cebhe tutuşdu.
 Bilinmedi. Nasıl oldu biraz soñra alkışlar
 Arasında İzmir oña, o İzmir’e kavuşdu. (55/3, 4)

Ali Canip Yöntem, 1887 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. 1909 yılında kurulan Fecr-i Âtî topluluğunun temsilcilerinden birisidir. Çanakkale Sultanisinde ve Dârümuallimîn-i Âliye’de edebiyat ve felsefe hocalığı yapmıştır. Dârülfünun Edebiyat Fakültesinde Türk edebiyatı dersleri vermiştir. Maarif müfettişliği yapan Ali Canip Yöntem, 1934 ile 1950 seçimlerinde milletvekilliği de yapmıştır. 26 Ekim 1967’de İstanbul’da vefat etmiştir.¹⁰⁶

Tahsin Demiray’ın Kadıköy Sultanisinden arkadaşı olan Hüseyin Nihal Atsız ile farklı bir dostlukları vardı. Bu dostluk bazen kopma noktasına gelmiş olsa da Hüseyin Nihal Atsız, Demiray’ın vefatından sonra bir makale kaleme alarak dostluklarından bahsetmiştir. Bu makalesinde farklı yollardan gitseler de Tahsin Demiray ile hayatları boyunca neyi amaçladıklarını şöyle özetlemiştir:

“İkimizde; gayr-ı kaabil-i islah olan dünyayı islah kalktık ve tabii başarısızlığa uğradık.”¹⁰⁷

Hüseyin Nihal Atsız, Tahsin Demiray ile yakın arkadaş olması dolayısıyla onu yakından gözlemleme imkânı bulmuştur. Demiray’ın mizaha olan istidadı ile ilgili makalesinde şu anekdotu paylaşmıştır:

“Onun, pek çoklarınca bilinmeyen bir özelliği mizaha olan istidatı idi. Bu konuda Mehmet Sadık Aran'dan farklıydı. Mehmet Sadık Aran hem güler hem

¹⁰⁶ Aktaş, “Ali Canip Yöntem”, 43/565.

¹⁰⁷ Atsız, *Makaleler-II*, 35.

*güldürür; Tahsin ise hiç gülmeden, sanki ciddi bir şey söylüyormuş gibi mizah yaparak karşısındakini daha çok güldürürdü. Pahalılığın alıp yürüdüğü bir çağda: "Yiyecek mi pahalı? Türk milleti yememekle mukavemet eder; giyecek mi pahalı? Giymemekle mukavemet eder" demişti. Bu, acıklı bir mizahtı."*¹⁰⁸

Çeşitli sebeplerle münasebet içinde olduğu insanlardan bir tanesi de gazeteci ve yazar olan Ahmed Vâlâ Nureddin'dir. Vâlâ Nureddin, Nazım Hikmet'in çok yakın dostudur. Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmiştir. Bu sırada Bolu'ya da uğrayan ve burada bir süre ikamet eden Vâlâ Nureddin'in yanında Nazım Hikmet'te bulunmaktadır. Tahsin Demiray ise o tarihlerde Bolu'da öğretmenlik yapmaktadır. Fakat öğretmenliğin yanında Askerî Polis Teşkilâtı (Ayn-Pe) içinde istihbarat görevinde bulunmaktadır. Verilen görevlerden birisi de Bolu'da bulunduğu süre boyunca Nazım Hikmet ve arkadaşı Vâlâ Nureddin'i takip etmektir. İşte bu olayı yıllar sonra Vâlâ Nureddin ile bir araya gelen Tahsin Demiray şöyle anlatmaktadır:

"Babîâli'nin belli başlı sermayedarlarından Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray diye bir zat vardır. Boğaziçi'nde, Orta çağ kalesine benzer mazgallı bir bina yaptırmıştır. Irkçılardan diye tanınır. İnfisah edip C.K.M.P. ye sarmaşmış Köylü Partisinin kurucularındandır. Sonra A.P. ye girdi. A.P. namına 1963 Belediye seçimlerinde sözcülük bile etti. Kalabalıklarda başı dik duran, kendi benliğiyle ağız ağıza dolu fakat muhaliflerini pek öfkeliendiren bir zattır. Benim kendisine bir şahsi antipatim yok. Selamlaşırız, konuşuruz.

Meşhur Kitapçı Hilmi'nin seksen yaşına bastığı gündü. Türk Editörler Derneği büyük bir ziyafet tertipleyip matbuat erkânına davet etti. Sofra başında Necmeddin Sadak'ın bir nutuk söylediğini hatırlıyorum. Benim yanımda da Tahsin Demiray oturuyordu. Dereden tepeden, meslek işlerinden görüştük. Falanca kitap filanca mecmua kaç basar, kaç satar filan... Derken bu basma kalıp laflar ortasında Tahsin Demiray birdenbire durdu, gözlerimin içine baktı:

- Siz beni tanır mısınız? Diye sordu.
- Aman beyefendi...

¹⁰⁸ Atsız, Makaleler-II, 36.

İfadesinde ani bir zihin kargaşalığı aradım. Her zamanki gibi bakıyordu.

- *Bir düşünün, düşünün dedi. Bolu'da bir kalpaklı adam... Köşe başlarında durur, Nazım'ı ve sizi hep kontrol eder. Siz yaklaşınca o uzaklaşır, arkanızdan yürür. Pelerini omuzuna atardı. İşte o bendim.*

Sahiden de böyle bir adam vardı. Tıpkı anlattığı gibi. "Fantoma" diye aramızda isim takmıştık. Muallim arkadaşlar, onun "Aynpe" yani askerî polis, yani bir nevi siyâsî polis, bir nevi "Mah" teşkilâtı adamı olup bizi takibe memur edildiğini söylerlerdi."¹⁰⁹

Bu isimlerin dışında Tahsin Demiray'ın 1930 yılından sonra Le Play akımına mensup isimlerle ilişkisini güçlendirmiştir. Yakınları tarafından teyit edilen bilgiye göre Demiray'ın çevresinde sosyoloji ile uğraşan insanların bu dönemde görüldüğü bilinmektedir. Tahsin Demiray'ın Cağaloğlu'ndaki Reşit Efendi Hanı'nda bulunan bürosunda sosyoloji ile ilgilenen dostlarının yanında Ethem Menemencioğlu gibi dostları da uğramaktadır.¹¹⁰

İbrahim Ethem Menemencioğlu, hukukçu ve siyasetçidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Paris Büyükelçiliği katipliği, Lahey ve Sofya elçilikleri katiplikleri, Dışişleri Bakanlığı özel kalem müdürlüğü, Berlin büyükelçiliği müsteşarlığı, İstanbul Kabataş Lisesi Fransızca öğretmenliği, Galatasaray Lisesi iktisat öğretmenliği, Mülkiye Mektebi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyelikleri, Milli Eğitim Bakanlığı yüksel öğretim genel müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı hukuk müşavirliği, Afganistan hükûmeti nezdinde hukuk müşavirliği, Cumhuriyet Senatosu İstanbul üyeliği gibi görevlerde bulunmuştur. 1934-1936 yılları arasında Galatasaray Spor Kulübü başkanlık görevini de üstlenmiştir.¹¹¹

Tahsin Demiray'ın yakınları isimlerini bilememekle birlikte bürosuna yabancı kişilerin ve bilim adamlarının da uğradığını belirtmektedirler. Kadıköy Sultanisinden okul arkadaşları ile uzun sürecek dostluklar kurmuştur. Hüseyin Nihal Atsız dışında

¹⁰⁹ Nureddin, *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*, 1/130.

¹¹⁰ Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 108.

¹¹¹ Salih Zeki Haklı, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sosyal Liberal Bir Akademisyen Prof. Dr. Ethem Menemencioğlu", *Liberal Düşünce Tarihi* 82 (2016), 55-77.

bu kişiler arasında Nusret Köymen, Esat Mahmut Karakurt'un isimlerini zikredebiliriz. Ahmet Bedevi Kuran da Tahsin Demiray'ın yakın arkadaşlarından¹¹²

Tahsin Demiray'ın yakınlarından birisi de Abdullah Ziya Kozanoğlu'dur. Kozanoğlu, 16 Ocak 1906 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Fakültesini bitirmiştir. 1932'de Millî Eğitim Bakanlığı'nda mimar olarak görevlendirilmiştir. Öğrencilik yıllarında gazetelerde çizerlik yapan ve roman neşreden Kozanoğlu, Tahsin Demiray'ın sahibi olduğu Resimli Mecmua'nın da önemli yazarlarından birisi olmuştur.

---

¹¹² Ertürk, "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray", 109.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN TAHSİN DEMİRAY'IN ŞİİR DEFTERİ

Tahsin Demiray'ın kendi el yazısı ile kaleme aldığı yazma eser bir müzayededen satın alarak elimize geçmiştir. Eserin orijinal hâli şahsî kütüphanemizde yer almaktadır. Şiir defterinin, kopyası veya matbu baskısı bulunmamaktadır.

Bu bölümde öncelikle şiir defterinin tanıtımı yapılarak eser, şekil ve muhteva yönünden incelenmiştir.

1. ESERİN TANITILMASI

Tahsin Demiray'a ait şiir defterindeki manzumeler, çeşitli zamanlarda kaleme alınmıştır. Defterde bulunan notlardan bu şiirlerin sonradan Tahsin Demiray tarafından derlenip bir araya getirildiği anlaşılmaktadır. Defterde bulunan şiirlerin tamamı Tahsin Demiray'a aittir. Bu şiirler 1923-1928 yıllarında yazdığı şiirleri ihtiva etmektedir. Tahsin Demiray'ın yazdığı şiirler genel olarak gençler ve çocuklar için yazılmış şiirlerdir. Defterde bulunan şiirlerden bazıları çeşitli çocuk dergilerinde neşredilmiştir.

Defterdeki şiirler, müellif tarafından konu bütünlüğüne göre değil kronolojik olarak derlenmiştir. Şiir başlıkları defterin başında şair tarafından oluşturulan fihrist bölümüne yazılmıştır. Bütün şiirlere numara verilmiştir. “Bir Hâtıra” şiiri ile başlayan defter “3.....” isimli başlıksız bir şiir ile sona ermektedir. Defterdeki son şiirden sonra 40 sayfa kadar boşluk bulunmaktadır. Son sayfada ise Nobel ödüllü Fransız şair René Armand François Prudhomme tarafından kaleme alınmış *Je Ne Dois Plus La Voir (Onu Artık Görmemeliyim)* isimli Fransızca yazılmış şiir yer almaktadır.

Defterin 108 sayfası fihrist, şiirler ve şairin şiir hakkındaki küçük notlarından oluşmaktadır. 40 sayfalık bir kısım boş bırakılmıştır. Her sayfada şiirin hacmine göre satır sayısı değişiklik göstermektedir. Bazı sayfalar şiir mısralarının kısa ve uzun oluşuna göre iki sütun veya tek sütun olarak yazılmıştır.

Şiirlerini kronolojik bir sıraya göre derlemeye alıŐan Şair, sonradan aklına gelen Şiirler için kuk notlar alarak Şiirin hangi tarih aralığında yazıldığını belirtmiştir. Bu defterin müellifin kendisi için özel bir defter olduğunu ve çeşitli dergilerde çıkmış Şiirlerini unutmamak için derlendiğini düşünmekteyiz.

Tablo 4. Tahsin Demiray'ın Şiir Defterindeki Şiir Bilgileri

Şiir Sıra No	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Kafiye Örgüsü	Neşredildiği Dergi-Gazete	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
1.	Bir Hâtıra	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...		5 Dörtlük	
2.	Kar Yağarken	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...		12 Beyit	
3.	Hicviyye	Mâni Tipi	6+5=11'li Hece Ölçüsü	aaxa, bxb...		10 Dörtlük	1339 Ramazan
4.	Sefil	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...		17 Beyit	
5.	Me'murnâme	Dörtlü (Eşit Düzenli)	11'li Hece Ölçüsü	aaaa bbbb...		3 Dörtlük	4,5 Nisan 1339
6.	Bir Zavâllı	Mâni Tipi	11'li Hece Ölçüsü	aaxa, bxb...		8 Dörtlük	
7.	Köyümden Uzak	Karışık Düzenli	Serbest Ölçü	abba cdcd...		4 Dörtlük	
8.	Ye's	Koşma Tipi	15'li Hece Ölçüsü	baba ccca...	Millî Gaye	5 Dörtlük	
9.	Çilem	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...	Millî Gaye	3 Dörtlük	

10.	Münacât	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...		8 Beyit	
11.	Yurd Kaygısı	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...	Yeni Yol	5 Dörtlük	1,2 Nisan 1339, Bolu
12.	İsyân	Serbest Nazım	11'li Hece Ölçüsü	xaaa bcbc...		5 Dörtlük	4,5 Nisan 1339
13.	Geldim... Gidiyorum...	Çapraz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...		4 Dörtlük	
14.	Ramazaniye	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...		5 Dörtlük, 1 Beyit	
15.	Olur Mu?	Kaside Tipi	11'li Hece Ölçüsü	aa xa xa...		26 Beyit	
16.	Muḥāsebeciye	Dörtlü (Eşit Düzenli)	11'li Hece Ölçüsü	aaaa bbbb...		3 Dörtlük	
17.	Orduya	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	abab cc dede...	Yeni Yol	3 Dörtlük +3 Beyit	
18.	Ayrılırken	Sone	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd efe fgg		4 bent	
19.	Du'â' Et Yavrum!	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...	Yeni Yol	8 Dörtlük	20/5/1339
20.	Qıṭ'ā	Serbest Nazım	15'li Hece Ölçüsü	xaaa		1 Dörtlük	

21.	Ꞑıı'ı	Duyuğ (Tuyuğ)	11'li Hece Ölıüsü	aaxa.		1 Dörtlük	
22.	Haydi Durma!	Koşma-Şarkı	15'li Hece Ölıüsü	bAbA cccA...	Türkiye Halk Mektebi Mecmuası	7 + 1 Dörtlük	4 Temmuz 1339 1957 (İstanbul)
23.	Öğüd	Dörtlüler (Eşit Düzenli, Yarı Çapraz Uyaklı)	7'li Hece Ölıüsü	xaxa xbx...	Yeni Yol	24 Dörtlük	16/6/1339
24.	Yazık!	Karışık Düzenli	15'li Hece Ölıüsü	aa cddc ee...		3 Beyit + 3 Dörtlük	
25.	Çalış Yavrum!	Ayaklı Koşma	11'li Hece Ölıüsü	ababb cdcdd efeff...	Yeni Yol	5 Bent	
26.	Nereye?	Koşma Tipi	15'li Hece Ölıüsü	baba ccca...		4 Dörtlük	7 Temmuz 1339
27.	Ulu Ka'be	Koşma Tipi	15'li Hece Ölıüsü	baba ccca...		4 Dörtlük	
28.	Hicviyārān	Māni Tipi	11'li Hece Ölıüsü	aaxa bxb...		10 Dörtlük	
29.	Nefes	Koşma-Şarkı	11'li Hece Ölıüsü	bAbA cccA...		4 Dörtlük	25 Haziran 1339, Cuma
30.	Nefes	Koşma-Nefes	11'li Hece Ölıüsü	baba ccca...		5 Dörtlük	25 Haziran 1339 (1 Teşrinisāni,

							31 teşrinievvel 1340)
31.	Bir Tezkire	Serbest Nazım	???	????		????	
32.	Düşmān, Titre!	Māni Tipi	15'li Hece Ölçüsü	aaxa bxb...	Yeni Yol	4 Dörtlük	30 Teşrinievvel 1339, Şişli
33.	Nefes	Koşma-Nefes	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...		4 Dörtlük	18,19 Teşrin-i Sani 1339
34.	Kış Gelirken	Rime Plat	8'li Hece Ölçüsü	aabb aacc aadd...	Yeni Yol, Resimli Mecmua	5 Dörtlük	29 Teşrin-i Sani 1339, Şişli
35.	İş İşlerken	Sone	15'li Hece Ölçüsü	aabb ccdd eef ggf.	Yeni Yol	4 bent	22 Kanun-i Evvel 1339, Şişli
36.	Kedim	Düz Kafiye	8'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Yeni Yol	21 Beyit	27,28/12/1339, Şişli
37.	Kış Baba	Dörtlü (Eşit Düzenli)	7'li Hece Ölçüsü	aaaa bbbb...	Yeni Yol	7 Dörtlük	30,31/12/1339, Şişli
38.	Haylāz	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Yeni Yol, Resimli Mecmua	40 Beyit	
39.	Uyan, Çalış!	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aabb, ccdd...	Yeni Yol	3 Dörtlük	10/1/1340

40.	Nefes	Koşma-Nefes	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...		4 Dörtlük	9,10/2/1340
41.	Allāh	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abba, cddc...	Yeni Yol	4 Dörtlük	
42.	Nefes	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab.		1 Dörtlük	
43.	Nefes	Koşma-Nefes	11'li Hece Ölçüsü	... aaab		1 Dörtlük	
44.	Acı Haberler	Düz Kafiye	14'lü Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Yeni Yol	16 Beyit	
45.	Nedāmet	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	abab cc dede...	Yeni Yol	2 bent + 2 Beyit	
46.	Şarkı	Koşma-Şarkı	14'lü Hece Ölçüsü	baba ccca.		2 Dörtlük	
47.	Mu'āmelāt Me'muruna	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...		3 Dörtlük	
48.	İmtihān Gelirken	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aabb ccdd...	Halk Mektepleri Mecmuası, Resimli Mecmua	5 Dörtlük + 1 Beyit	

49.	Küçük Başın Büyük Taşası	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abba acca...	Halk Mektepleri Mecmuası	8 Dörtlük + 1 Beyit	
50.	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	aaxa bxb...		4 Dörtlük	
51.	Qalbiñ Arslanı	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abba cddc...	Halk Mektepleri Mecmuası	6 Dörtlük + 1 Beyit	
52.	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	aaxa bxb...		6 Dörtlük	
53.	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	aaxa bxb...		6 Dörtlük	
54.	Hocam	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...		4 Dörtlük	
55.	Zeybek	Sone (İtalya Tipi)	15'li Hece Ölçüsü	abab abab ccd ede.	Yeni Yol	2 Dörtlük + 2 Bent	25/26 Teşrin-i Sânî 39
56.	Çoqtur, Yoqtur	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	abab cc dede...		3 Dörtlük + 3 Beyit	18,19/Teşrinisâni 39, Saat: 11.20
57.	Qırlanğıçlar Giderken	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Gazetemiz	15 Beyit	Teşrinievvel 340
58.	İki Qardeş	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Gazetemiz	6 Beyit	

59.	Bir Şalkım Üzüm	Düz Kafiye	8'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Gazetemiz ve Resimli Mecmua	32 Beyit	
60.	Şağın Büyük Söyleme	Düz Kafiye	7'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Gazetemiz	27 Beyit	
61.	Yeter Artık!	Sarma Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	abba cddc...	Resimli Mecmua	4 Dörtlük + 1 Beyit	
62.	Yarına Bırakma!	Karışık Düzenli	14'lü Hece Ölçüsü	abab cc dede...	Resimli Mecmua	3 Dörtlük, 3 Beyit	Mart 1341 [M 1925]
63.	Kit'a	Serbest Nazım	Serbest Ölçü	???		1 Bent	31/1 Teşrin-i Sânî 341
64.	İzinsiz	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca...	Resimli Mecmua	3 Dörtlük	10 Kanun-i Evvel 341
65.	Maval Mı Maval	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...	Resimli Mecmua	3 Dörtlük	10 Kânûn-i Evvel 1341
66.	Ġazîmizi İsteriz	Karışık Düzenli	15'li Hece Ölçüsü	abab cc dede...	Resimli Mecmua	2 Dörtlük, 2 Beyit	29/30 Kânûn-i Evvel 341
67.	Ramazan	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	abab cdcd...	Resimli Mecmua	6 Dörtlük	1927 Ramazan
68.	Bedî'a'ya	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...	Resimli Mecmua	18 Beyit	1927

69.	Kar Yağarken	Serbest Nazım	8'li Hece Ölçüsü	???	Resimli Mecmua	???	5 Mart 1928
70.	Başlıyorum	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	aaxa bxb...	Büyük Gazete	6 Dörtlük	Mayıs 1927
71.	Çıkamadı	Koşma-Şarkı	8'li Hece Ölçüsü	bAbA cccA...	Büyük Gazete	5 Dörtlük	14 Haziran
72.	Penbe, Beyâz	Koşma-Şarkı	10'lu Hece Ölçüsü	aAaA bbbA...		5 Dörtlük	Mayıs 1928
73.	Bağlandı Göñül	Koşma-Şarkı	11'li Hece Ölçüsü	bAbA cccA...		3 Dörtlük	1 Haziran 1928, Kurbağalı
74.	Bir Sevgilim Var Ki	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	abab cccb...		3 Dörtlük	1 Haziran Cum'a, Kurbağalı
75.	Anadolu Destân ve Türküsü	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	aa bb cc...		10 Beyit	1339, Bolu
76.	3... (Başlıksız)	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	baba ccca.		2 Dörtlük	

2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Şiir defterinde toplam 76 adet manzume bulunmaktadır. Bu manzumeler çeşitli nazım türlerinde kaleme alınmıştır. Tahsin Demiray, şiir defterinde genellikle Türk halk edebiyatı ve Batılı nazım şekillerini kullanılmış, Divan edebiyatı nazım şekillerine çok az yer vermiştir. Defterdeki şiirlerin tamamı hece ölçüsü ile yazılmıştır. Demiray'ın, Batılı nazım şekillerine şiirlerinde sık sık yer vermesinin bir sebebi de şiirlerin 1923 yılından sonra yazılmış olmasıdır. Tahsin Demiray şiiri bir araç olarak kullandığı için gençlere verdiği mesajın en etkili şekilde nasıl ulaşacağı yönünde kafa yormuş ve bunun için şiirler yazmıştır. Toplum için edebiyat anlayışını benimsediği için edebî zevk geri planda kalmıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde defterde bulunan toplam 76 manzume şekil özellikleri yönünden incelenmiştir. Şiirlerin nazım biçimlerine göre gruplandırılması yapılırken kaynak olarak Prof. Dr. Cem Dilçin'in *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* kitabından faydalanılmıştır.¹¹³

2.1. Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri

Halk edebiyatında mâni ve koşma tipi olarak iki ana başlık vardır. Halk edebiyatında bulunan diğer türler ise bu iki başlığın farklı şekilleridir. Dizelerin hece sayısı ve uyak düzeni bakımından isimlendirilişi biçim, konu bakımından farklılık göstermesine ise tür denmektedir.¹¹⁴

2.1.1. Koşma

Halk edebiyatında en çok kullanılan nazım biçimi koşmadır. Dörtlüklerle yazılan koşmalar da hece ölçüsünün (6+5) ya da (4+4+3) duraklı kalıbı kullanılır. En az üç dörtlükle yazılmışlardır. Genellikle dörtlük sayıları üç ile beş arasında değişir. Dörtlük sayısı beşten fazla olan koşmalara da rastlanmaktadır. Kafiye düzeni birinci dörtlük dışında aynıdır ve (baba ccca...) şeklindedir. İlk dörtlüğün kafiye düzeni bazen

¹¹³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983)

¹¹⁴ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 279.

(xaxa) şeklinde de olabilmektedir. Koşmalar bazen (4+3) yedili ya da (4+4) sekizli kalıpla da yazılmışlardır. Bunlara ezgilerinden dolayı *koşma* adı verilmiştir. Koşmalarda genellikle lirik konular işlenmektedir. Aşk, üzüntü, ayrılık, öğüt, talih ve kaderden yakınma vb. koşmanın konularını oluşturmaktadır.¹¹⁵

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde toplam yirmi iki adet koşma nazım biçiminde yazılmış şiir bulunmaktadır. Bu şiirleri nazım biçimindeki ve konularındaki küçük farklar dolayısıyla *koşma-nefes*, *koşma-şarkı* ve *ayaklı koşma* başlıklarına ayırdık. Batılı ve yeni Türk edebiyatında ortaya çıkan koşma tipi nazım şekilleri bulunması dolayısıyla on birli hece ölçüsü kalıbına uymaması ve son dördlükte mahlas kullanılmaması dolayısıyla koşma tarzındaki bu şiirleri *Batılı ve Yeni Nazım Şekilleri* başlığı altında inceledik.

2.1.1.1. Koşma - Nefes

Bektaşî şairleri tarafından kaleme alınan bu şiirlerde tasavvufi konular, vahdet-i vücut kuramı, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye övgü gibi konular işlenmektedir. Hacı Bektâş-ı Veli'ye duyulan muhabbetin de işlendiği bu şiirler Halk edebiyatında koşma ile şekil benzerliği taşımaktadır. Nefes nazım biçiminde kalenderane ve alaycı bir üslup dikkat çekmektedir.¹¹⁶

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde nefes nazım biçiminde yazılmış toplam beş adet şiir bulunmaktadır. Demiray bu şiirlerinde *Hâdî* mahlasını kullanmıştır.

Tablo 5. Koşma-Nefes Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
29	Nefes	Koşma	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	25 Haziran 1339, Cuma
30	Nefes	Koşma	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	25 Haziran 1339 (1 Teşrinisânî, 31 teşrinievvil 1340)

¹¹⁵ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 306.

¹¹⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 346.

33	Nefes	Koşma	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	18,19 Teşrinisânî 1339
40	Nefes	Koşma	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	9,10/2/1340
43	Nefes	Koşma	11'li Hece Ölçüsü	1 Dörtlük	???

2.1.1.2. Koşma – Şarkı

Koşma-şarkı nazım biçimi koşma nazım biçimi ile benzerlik gösteren bir türdür. İlk dörtlükte bulunan ikinci ve dördüncü dizeler nakarat olarak adlandırılır. Nakarat adı verilen bu dizeler diğer dörtlüklerin son mısrasında tekrar eder. Genellikle (bAbA cccA...)¹¹⁷ kafiye örgüsüne sahiptir.¹¹⁸

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde toplam beş adet koşma-şarkı nazım biçiminde yazılmış şiir bulunmaktadır.

Tablo 6. Koşma-Şarkı Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
22	Haydi Durma!	Koşma-Şarkı	15'li Hece Ölçüsü	7 + 1 Dörtlük	4 Temmuz 1339 1957 (İstanbul)
46	Şarkı	Koşma-Şarkı	14'lü Hece Ölçüsü	2 Dörtlük	???
71	Çıkamadı	Koşma-Şarkı	8'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	14 Haziran
72	Penbe, Beyâz	Koşma-Şarkı	10'lu Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	Mayıs 1928
73	Bağlandı Gönül	Koşma-Şarkı	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	1 Haziran 1928, Kurbağalı

2.1.1.3. Ayaklı Koşma

Ayaklı koşma, koşma nazım biçimine ziyade eklenerek oluşturulan bir nazım biçimidir. Ziyadeler ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizelerine, diğer dörtlüklerin ise

¹¹⁷ Kafiye örgüsünde büyük harfle gösterilen dize, nakaratı ifade etmektedir.

¹¹⁸ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 309.

son dizelerine eklenerek yazılmaktadır. Ziyade dizeler beş hecelidir. Ayaklı koşmaların kafiye düzeni genellikle şu şekildedir: ba(a)ba(a) ccca(a) ddda(a)...¹¹⁹

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde bulunan ve ayaklı koşma nazım biçimiyle benzerlik gösteren bir adet şiir bulunmaktadır. Demiray'ın ayaklı koşma olarak grupladığımız şiirinde de ziyade dize bulunmaktadır. Fakat bu ziyade dize yedili hece ölçüsü ile yazılmıştır. Şiir defterindeki ayaklı koşmanın kafiye düzeni (ababb cdcd efeff...)

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
25	Çalış Yavrum!	Ayaklı Koşma	11'li Hece Ölçüsü	5 Bent	???

2.2. Divan Şiiri Nazım Şekilleri

Divan şiirinde bulunan nazım biçimlerini, beyitlerle kurulanlar ile bentlerle kurulanlar ana başlıkları altında incelenebilmektedir. Beyitlerle kurulan biçimlerin birimi beyit, bentlerle kurulan şiirlerin birimi ise dizedir.

2.2.1. Tuyuğ (Tuyuk)

Tuyuğ, kafiye düzeni rubai gibi aaxa şeklinde olan ve aruzun fâ'ilâtün fâ'ilatün fâ'ilün kalıbıyla yazılan dört dizelik bir nazım biçimidir. Birinci, ikinci ve dördüncü dizesi kafiyeli üçüncü dizesi ise serbesttir. Halk edebiyatında, on birli hece ölçüsü ile yazılan mâni biçimindeki şiirlere de duyug adı verilmektedir.¹²⁰

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde aaxa şeklinde kafiyelenmiş toplam dokuz adet şiir bulunmaktadır. Fakat bu şiirlerin bir tanesi tek dörtlükten oluşmaktadır ve on birli hece ölçüsü yazılmasından dolayı duyug nazım şekli olarak gruplandırdık. Yeni Türk şiirinde rubai tipi nazım biçimi ile de şiirler yazılmaya başlanmıştır. Yeni Türk edebiyatında kullanılmaya başlayan buna benzer nazım şekilleri hakkında detaylı

¹¹⁹ Kafiye örgüsünde parantez içinde belirtilen dize ziyade dizeyi ifade etmektedir.

¹²⁰ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 210.

bilgilere ulaşamadığımız için Tahsin Demiray'ın bu şiirini duyduğ başlığı altında gruplandırdık.

Tablo 7. Duyuğ Nazım Şekli ile Yazılmış Manzume

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
21	Çıt'a	Duyuğ (Tuyuğ)	11'li Hece Ölçüsü	1 Dörtlük	???

2.3. Batılı ve Yeni Nazım Şekilleri

Batılı ve yeni nazım biçimleri ilk defa Tanzimat edebiyatında görülmüştür. Tanzimat döneminde şairler genel olarak divan edebiyatı nazım şekillerini kullanıyorlardı. Şairlerin divan edebiyatı nazım şekillerinde yaptıkları yenilik daha çok konudaydı. Yeni nazım biçimlerinin Türk edebiyatında yer edinmesini ise Servet-i Fünûn şairleri sağladı. Batı edebiyatından yeni nazım biçimleri alarak eskiyi tamamen bıraktılar. Yapılan yeniliklerle yeni Türk şiirinde artık birim, beyit ya da dörtlük değil dize olmuştur. Mahlas kullanma geleneği de bırakılmıştır. Her şiire başlık verilmiştir. Anlam yönünden bentler arasında sıkı bir bağ vardır hatta bir dizede tamamlanmayan bir düşünce diğer dizede tamamlanabilmektedir.¹²¹

2.3.1. Düzenli Nazım Biçimleri

Bu başlık altında incelediğimiz şiirler, daha önce Türk edebiyatında bulunmayan biçimlerdir. Bu nazım biçimleri ilk kez Servet-i Fünûn şairleri tarafından Batı edebiyatından alınarak Türk edebiyatında kullanılmıştır.¹²²

2.3.1.1. Sone

Sone, ilk kez İtalyan edebiyatında kullanılan bir nazım biçimidir. Daha sonra ise Fransız edebiyatına geçmiştir. Bütün Avrupa edebiyatında sone tipinde şiire rastlamak mümkündür. Lirik konuları işlemeye elverişli olması dolayısıyla şairler tarafından sevilmiştir.

¹²¹ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 367.

¹²² Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 368.

On dört dizeden oluşan bu nazım biçiminin ilk 2 bendi dörtlük son 2 bendi ise üçlük dizelerden kurulur. Kafiye düzeni ise İtalyan tipi (abba abba ccd ede) veya Fransız tipi (abba abba ccd eed) şeklindedir. Türk şairleri ise bu iki tip kafiye düzeninde bazı değişiklikler yaparak bu türde şiirler yazmışlardır.¹²³

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde toplam üç adet sone tarzında yazılmış şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin kafiye örgüleri ise (abab cdcd efe fgg), (abab abab ccd ede) ve (aabb cddd eef ggf) şeklindedir.

Tablo 8. Sone Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
18	Ayrılırken	Sone	11'li Hece Ölçüsü	4 Bent	???
35	İş İşlerken	Sone	15'li Hece Ölçüsü	4 Bent	22 Kanun-i Evvel 1339, Şişli
55	Zeybek	Sone (İtalya Tipi)	15'li Hece Ölçüsü	4 Bent	25/26 Teşrinisânî 39

2.3.1.2. Çapraz Kafiye

Çapraz kafiye, çaprazlı uyak, çaprazlama adları ile de bilinmektedir. Türk edebiyatına Fransız edebiyatından geçen bu nazım şekli dört mısradan oluşan bentlerle yazılır. Her dörtlüğün birinci ve üçüncü dizeleri kendi arasında, ikinci ve dördüncü dizeleri kendi arasında (abab, cdcd...) şeklinde kafiyelenir. Konu sınırlaması olmaksızın her türlü konuda kaleme alınmıştır. Hacim bakımından da herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir.¹²⁴

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde çapraz kafiye nazım şekli ile yazdığı toplam yedi adet şiir bulunmaktadır.

¹²³ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 368.

¹²⁴ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 370.

Tablo 9. Çapraz Kafiye Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
1	Bir Hâtıra	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	???
11	Yurt Kaygısı	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	1,2 Nisan 1339, Bolu
13	Geldim... Gidiyorum...	Çapraz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	???
19	Du'a' Et Yavrum!	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	8 Dörtlük	20/5/1339
42	Nefes	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	1 Dörtlük	???
65	Maval Mı Maval	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	10 Kânûn-i Evvel 1341
67	Ramazan	Çapraz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	6 Dörtlük	1927 Ramazan

2.3.1.3. Düz Kafiye

Düz kafiye, Fransız edebiyatından edebiyatımıza geçmiş bir nazım şeklidir. Kafiye düzeni bakımından Divan şiiri nazım şekillerinden mesnevi ile benzerlik göstermektedir. Mısralar (aa bb cc...) şeklinde kafiyelenir. Mesneviden ayrılan en önemli yönü, mesnevi aruz vezninin kısa kalıpları ile yazılırken düz kafiye aruzun her kalıbı veya hece ölçüsü ile yazılabilmektedir. Mesnevi de her beyit kendi içinde anlam bütünlüğü içindeyken düz kafiye de böyle bir şart aranmamaktadır. Düz kafiyenin beyitleri arasında da sıkı bir anlam ilişkisi olması gerekir.¹²⁵

Mesnevi ve düz kafiye nazım şekillerini birbirinden ayırmak çok güç olsa da Tahsin Demiray'ın şiirlerini hece ölçüsü ile yazmış olması dolayısıyla biz (aa bb cc...) kafiye örgüsüne sahip şiirlerinin büyük çoğunluğunu düz kafiye nazım şekli olarak değerlendirdik. Manzum Hikâye ve daha büyük hacimli şiirlerini *Divan Şiirinden Geliştirilen Nazım Biçimleri* başlığı altında inceledik.

¹²⁵ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 372.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde toplam sekiz adet düz kafiye ile yazılmış şiir bulunmaktadır.

Tablo 10. Düz Kafiye Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
2	Kar Yağarken	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	12 Beyit	???
4	Sefil	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	17 Beyit	???
10	Münacât	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	8 Beyit	???
39	Uyan, Çalış!	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	10/1/1340
44	Acı Haberler	Düz Kafiye	14'lü Hece Ölçüsü	16 Beyit	???
48	İmtihân Gelirken	Düz Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük + 1 Beyit	???
58	İki Kardeş	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	6 Beyit	???
75	Anadolu Destân ve Türküsü	Düz Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	10 Beyit	1339, Bolu

2.3.1.4. Sarma Kafiye

Dört dizeli bentlerle kurulan bir nazım şeklidir. Dörtlük sayısında herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Her dörtlüğün birinci ve dördüncü dizesi ile ikinci ve üçüncü dizesi kendi arasında kafiyelidir. Kafiye düzeni (abba cddc effe...) şeklindedir. Sarma kafiye ile her çeşit konuda şiir yazılabilmektedir.¹²⁶

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde sarma kafiye ile yazılmış toplam dört adet şiir bulunmaktadır.

Tablo 11. Sarma Kafiye Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
41	Allâh	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	???

¹²⁶ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 371.

49	Küçük Başın Büyük Tasası	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	8 Dörtlük + 1 Beyit	???
51	Kalbin Arslanı	Sarma Kafiye	11'li Hece Ölçüsü	6 Dörtlük + 1 Beyit	???
61	Yeter Artık!	Sarma Kafiye	15'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük + 1 Beyit	???

2.3.1.5. Rime Plat

Rime plat, Türk edebiyatında çok fazla kullanılmamış bir türdür. Fransız edebiyatından Türk şiire geçmiştir. Her konuda yazılabilmektedir. Bu nazım biçiminin düz kafiye veya mesneviden ayrılan yönü dörtlüklerle yazılmasıdır. Bent sayısında sınır yoktur. Bentlerin kafiye düzeni genel olarak (aabb cddd eeff...) şeklindedir.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde rime plat nazım şeklinde bir şiir bulunmaktadır.

Tablo 12. Rime Plat Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
34	Kış Gelirken	Rime Plat	8'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	29 Teşrinisânî 1339, Şişli

2.3.1.6. Halk Şiirinden Alınan Nazım Biçimleri

Türk edebiyatında 1911 yılından sonra başlayan Türkçülük akımıyla şairler edebiyatımızın öz kaynağı olan halk edebiyatına yönelmişlerdir. Şairler, Batı'dan yeni alınan nazım biçimleri ile Türk halk şiirine ait nazım biçimlerini harmanlamışlardır. Özde ve konuda yapılan bu harmanlama ile halk şiirinden alınan bu nazım biçimlerine yeni bir veçhe kazandırmışlardır. Bu biçimlerin dize kümelenişi, kafiye düzeni ve ölçüleri açısından halk şiirinden bir farkı yoktur. Şairlerin bu biçimleri kullanırken ayırdıkları noktalar dil, üslup ve içeriktir. Bu biçimlerde bentler arası konu bütünlüğü bulunmaktadır. Şiirlere konu ile ilgili bir isim verilmiştir. Ayrıca son dörtlükte şairlerin

mahlası bulunmamaktadır. Bu şiirler yeni bir sanat anlayışı ile yazılmış olsalar da halk şiirinin motiflerini ham malzeme olarak kullanmışlardır.¹²⁷

2.3.1.6.1. Mâni Tipi

Mâni, Halk edebiyatının en küçük nazım biçimidir. Yedi heceli dört dizeden oluşan mâniler aaxa kafiye düzeninde yazılırlar. Birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri kendi aralarında kafiyeli iken üçüncü dize serbesttir.¹²⁸ Tahsin Demiray'ın şiir defterinde bulunan şiirler, tek dördlükten oluşmadığı ve manilerde olan 7'li hece ölçüsü kalıbına uymadığı için yeni Türk edebiyatında ortaya çıkmış bir tür olarak değerlendirilmektedir. Yeni Türk şiirinde mâni tipi nazım biçimi, mâni dördlüklerinin arka arkaya sıralanmasından doğmuştur. Dördlükler anlam bakımından birbiri ile ilgilidir. Bu türde şiirler, (aaxa bxbx ccxc...) şeklinde kafiyelenir.¹²⁹

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde mâni tipi nazım biçiminde yazılmış toplam sekiz adet şiir bulunmaktadır.

Tablo 13. Mâni Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
3	Hicviyye	Mâni Tipi	6+5=11'li Hece Ölçüsü	10 Dördlük	1339 Ramazan
6	Bir Zavallı	Mâni Tipi	11'li Hece Ölçüsü	8 Dördlük	???
28	Hicv-i Yārān	Mâni Tipi	11'li Hece Ölçüsü	10 Dördlük	???
32	Düşman, Titre!	Mâni Tipi	15'li Hece Ölçüsü	4 Dördlük	30 Teşrinievvel 1339, Şişli
50	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	4 Dördlük	???
52	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	6 Dördlük	???
53	Çöğür Hikemiyyâtı	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	6 Dördlük	???

¹²⁷ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 373.

¹²⁸ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 374.

¹²⁹ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 374.

70	Başlıyorum	Mâni Tipi	8'li Hece Ölçüsü	6 Dörtlük	Mayıs 1927
----	------------	-----------	------------------	-----------	------------

2.3.1.6.2. Koşma Tipi

Koşma tipi şiirlerin kafiye düzeni koşmalarla aynıdır. Koşmadan ayrılan en önemli yönü şairlerin mahlas kullanmamasıdır. On birli hece ölçüsünü (6+5) ve (4+4+3) duraklı kalıpları kullanılır.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde on adet koşma tipi şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin hiçbirisinde Demiray mahlasını kullanmamıştır. Bazı şiirlerinde on birli hece kalıbının dışına çıkmıştır.

Tablo 14. Koşma Tipi Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
8	Ye's	Koşma Tipi	15'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	???
9	Çilem	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	???
14	Ramazaniye	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük +1 Beyit	???
26	Nereye?	Koşma Tipi	15'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	7 Temmuz 1339
27	Ulu Kā'be	Koşma Tipi	15'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	???
47	Mu'amelât Me'muruna	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	???
54	Hocam	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	4 Dörtlük	???
64	İzinsiz	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	10 Kanun-i Evvel 341
74	Bir Sevgilim Var Ki	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	1 Haziran Cum'a, Kurbağalı
76	3... (Başlıksız)	Koşma Tipi	11'li Hece Ölçüsü	2 Dörtlük	???

2.3.1.7. Divan Şiirinden Geliştirilen Nazım Biçimleri

Türk şiirinde ortaya çıkan bir akımla, divan şiirinde kullanılan nazım biçimleri özde ve biçimde yapılan değişikliklerle tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Divan

şiiirinden çok daha farklı konularla beslenen bu akımla birlikte Türk şiiiri farklı bir boyut kazanacaktır.

Beyitlerle kurulan bu nazım biçimleri, divan şiiirindeki kafiye düzenine bağlı kalmışlardır. Ölçü olarak hece ölçüsünün uzun duraksız kalıpları kullanılmıştır. Bazen her beytin ölçüsü farklı olabildiği gibi bir beytin ölçüsü de değişebilmektedir.¹³⁰

2.3.1.7.1. Mesnevi Tipi

Mesnevi nazım şeklinde her mısra kendi arasında kafiyelidir ve aruzun kısa kalıpları kullanılmıştır. Kafiye örgüsü (aa bb cc...) şeklindedir.¹³¹ Bu kafiye örgüsüne sahip olması sebebiyle şairler uzun ve büyük ölçülü şiiirler yazabilmişlerdir. Yeni Türk edebiyatında ise şairler, mesnevi nazım şeklini duygu ve düşüncelerini aktarmak, başlarından geçen bir olayı anlatmak için kullanmışlardır. Batı edebiyatından şiiirimize geçen düz kafiyeli nazım şekli ile mesnevi kafiye örgüsü yönünden benzerlik göstermektedir. Bu sebeple bu iki nazım şeklini kesin olarak birbirinden ayırmak zorlaşmıştır.

Tahsin Demiray'ın şiiir defterinde bulunan ve mesnevi nazım şeklini taşıyan şiiirleri *düz kafiye* ve *mesnevi tipi* olarak iki grupta inceledik. Bu ayrımı yaparken konu ve hacim özelliklerini dikkate almaya çalıştık. Demiray'ın şiiir defterinde mesnevi tipinde yazılmış toplam altı şiiir bulunmaktadır.

Tablo 15. Mesnevi Tipi Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiiir No.	Şiiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
36	Kedim	Mesnevi Tipi	8'li Hece Ölçüsü	21 Beyit	27,28/12/1339, Şişli
38	Haylâz	Mesnevi Tipi	11'li Hece Ölçüsü	40 Beyit	???
57	Kırlanğıçlar Giderken	Mesnevi Tipi	11'li Hece Ölçüsü	15 Beyit	Teşrinievvel 340
59	Bir Şalkım Üzüm	Mesnevi Tipi	8'li Hece Ölçüsü	32 Beyit	???

¹³⁰ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiiir Bilgisi*, 391.

¹³¹ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiiir Bilgisi*, 393.

60	Şakın Büyük Söyleme	Mesnevi Tipi	7'li Hece Ölçüsü	27 Beyit	???
68	Bedî'a'ya	Mesnevi Tipi	11'li Hece Ölçüsü	18 Beyit	1927

2.3.1.7.2. Kaside Tipi

Kasidenin kelime anlamı “kasetmek”, “yönelmek”tir. Belli bir amaç uğrunda yazılan şiirlere verilen isim kasidedir. Türk edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla belirli kurallar çerçevesinde yazılmış bir nazım biçimidir. Beyitlerle yazılan bu nazım biçiminin kafiye örgüsü ise (aa xa xa...) şeklindedir. Kaside nazım şekli ile büyük hacimli şiirler yazılmıştır.¹³²

Yeni Türk edebiyatında kaside nazım şeklinde şiir yazılmıştır fakat konu itibariyle daha geniş bir yelpaze görülmektedir.

Tablo 16. Kaside Tipi Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
15	Olur mu?	Kaside Tipi	11'li Hece Ölçüsü	26 Beyit	???

2.3.2. Eşit Düzenli Biçimler

Bentleri eşit sayıda dizelerden kurulmuş nazım biçimlerine eşit düzenli biçimler denir. Bu nazım biçiminde şiirin bütününde bir ölçü bulunmaktadır. Bentlerin kafiye düzeni de birbirinin aynısıdır.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde eşit düzenli dörtlü bentlerden oluşan dört adet şiir bulunmaktadır. Eşit düzenli dörtlü şiirlerin kafiye örgüsü genellikle (aaaa, bbbb, cccc...) ve (xaxa, xbx, xcxc...) şeklindedir.

¹³² Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 122.

Tablo 17. Eşit Düzenli Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
5	Me'murnâme	Dörtlü (Eşit Düzenli)	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	4,5 Nisan 1339
16	Muhâsebeciye	Dörtlü (Eşit Düzenli)	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük	???
23	Öğüd	Dörtlüler (Eşit Düzenli, Yarı Çapraz Uyaklı)	7'li Hece Ölçüsü	24 Dörtlük	16/6/1339
37	Kış Baba	Dörtlü (Eşit Düzenli)	7'li Hece Ölçüsü	7 Dörtlük	30,31/12/1339, Şişli

2.3.3. Serbest Düzenli Nazım Biçimleri

Serbest düzenli nazım biçimleri, şairin ölçü ve kafiye kurallarına bağlı kalmadan yazdığı şiirlere verilen isimdir. Bu nazım biçimi var olan biçimlerin dışında, şairin kendi beğenisi ve dünya görüşüne göre ürettiği veya Batı ve Türk edebiyatında var olan nazım biçimlerini yeniden yorumlayıp küçük değişiklikler yaparak düzenlediği biçimlerdir. Bu nazım biçimleri aruz kalıplarıyla veya heceyle yazılabileceği gibi herhangi bir vezin ölçüsü de bulunmayabilir.¹³³

2.3.3.1. Karışık Düzenli Biçimler

Bentleri oluşturan dizelerin sayıları bakımından ve bu dizelerin ölçüleri, hece sayıları, bakımından değişiklik gösteren biçimlerdir.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde karışık düzenli biçimde olan toplam yedi adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin birçoğunda şair dörtlük ve beyitleri aynı şiirde kullanmıştır. Kafiye örgüsü olarak ise genellikle (abab cc dede...) şeklindedir.

¹³³ Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 375.

Tablo 18. Karışık Düzenli Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
7	Köyümden Uzak	Karışık Düzenli	Serbest Ölçü	4 Dörtlük	???
17	Orduya	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük + 3 Beyit	???
24	Yazık!	Karışık Düzenli	15'li Hece Ölçüsü	3 Beyit + 3 Dörtlük	???
45	Nedāmet	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	2 bent + 2 Beyit	???
56	Çoğtur, Yoğtur	Karışık Düzenli	11'li Hece Ölçüsü	3 Dörtlük + 3 Beyit	18,19/Teşrinisâni 39, Saat: 11.20
62	Yarına Bırakma!	Karışık Düzenli	14'lü Hece Ölçüsü	3 Dörtlük + 3 Beyit	Mart 1341 [M 1925]
66	Ġāzīmizi İsteriz	Karışık Düzenli	15'li Hece Ölçüsü	2 Dörtlük + 2 Beyit	29/30 Kânûn-i Evvel 341

2.3.3.2. Serbest Nazım

Genel anlamda ölçü ve uyak kurallarına bağlı olmadan yazılan şiirlere serbest nazım adı verilmektedir. Servet-i Fünûn döneminde Batı edebiyatından alınarak Türk şiirine uygulanmış bir türdür. Kafiye örgüsü belli bir kurala bağlı değildir. Dizeler bent oluşturacak biçimde kümelenmemiştir.

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde serbest nazım ile yazılmış toplam beş adet şiir bulunmaktadır.

Tablo 19. Serbest Nazım Şekli ile Yazılmış Manzumeler

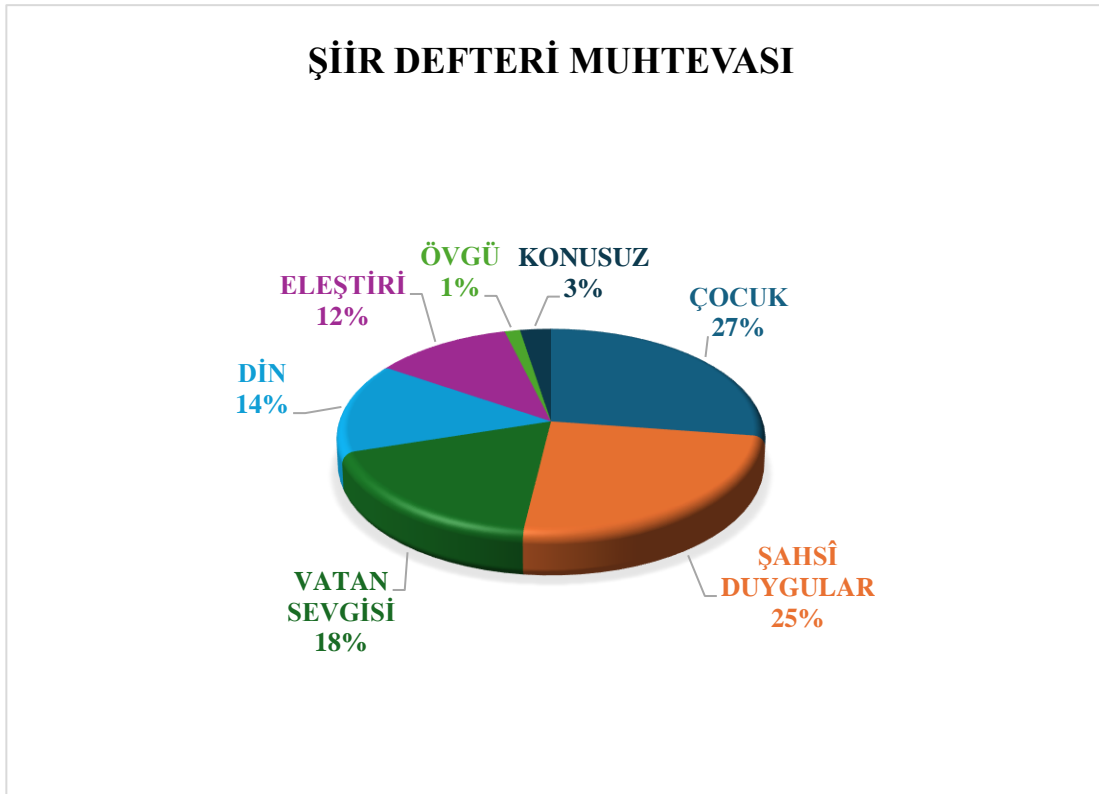
Şiir No.	Şiir Adı	Nazım Şekli	Vezin	Beyit-Bent Sayısı	Tarih ve Yer
12	İsyān	Serbest Nazım	11'li Hece Ölçüsü	5 Dörtlük	4,5 Nisan 1339
20	Kıṭ'ca	Serbest Nazım	15'li Hece Ölçüsü	1 Dörtlük	???
31	Bir Tezkire	Serbest Nazım	???	???	???

63	Ꞑıııa	Serbest Nazım	Serbest lü	1 Bent	31/1 Teşrinisânî 341
69	Ꞑar Yağarken	Serbest Nazım	8'li Hece lüsü	???	5 Mart 1928

3.MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Tahsin Demiray'ın şiir defterindeki şiirleri muhteva yönünden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Bazı şiirlerini “Vatan Sevgisi” başlığı altına almak istesek bile gençlere öğüt içermesi dolayısıyla “Çocuk” başlığı altında inceledik. Muhteva yönünden şiirleri ayırırken şiirde ağır basan yön hangi konu ise ona göre bir başlıklandırma yaptık. Defterdeki şiirlerin büyük bir çoğunluğunu “Çocuk”, “Vatan Sevgisi”, “Din” ve “Şahsî Duygular” konuları oluşturmaktadır.

Grafik 1. Şiir Defterinin Konularına Göre Dağılımı

3.1. DİN

Tahsin Demiray şiirlerinde gençlere hitap ederken onları vatansever ve imanlı bir gençlik olarak görmüştür. Vatan sevgisini konu aldığı şiirlerinde imanla vatan sevgisinin perçinlenmesi gerektiğini ifade etmiştir:

“Dünya medeniyetinin vereceği şeyler senin imanlı ve yapıcı elinin altında millileşen, ruhlaşan ham maddeler olacak. Milliyet ve medeniyet en yapıcı kudretiyle, en güzel ifadesiyle senin yurdunda şeklini bulacak.”¹³⁴

Bunun yanında manzumelerinde mesajlar vermek için bazı dinî kıssalardan da yararlanmıştı:

Yavrularım şundan emîn olunuz,
Bu dünyâda çalışmağdır kâ’ide
Hep işlesin kılunuz
Du‘â’ ile gökden inmez mâ’ide
Boş sözlerden aşlâ çıkmaz fâ’ide. (25/5)

3.1.1. Allah

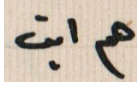
Tahsin Demiray şiirlerinde Cenab-ı Allah’ı; Allah, Teberekallah, Mübarakallah, Rab, Rabb-i Lem-yezel, Hudâ-yı Kerem-kâr, Hûda-yı Lem-yezel, Kâdir, Hak, Hakk-ı Kibriyâ gibi isim ve sıfatlarıyla zikretmiştir. Şair kimi zaman dua ederken kimi zaman da vecd halinde Cenab-ı Hakk’ın adını anmıştır:

Artık unutulmuş **Hakk-ı Kibriyâ**
Hep gösteriş, hep âlâyiş, hep riyâ (4/2)

Şu karanlık gecelerin nedendir,
Bir neş’eli şabâhı hiç olmuyor?
Acı yâ **Rab** şu kuluña sendendir
Zavâllının bak çilesi dolmuyor (9/1)

Sen ki ‘âdil ve büyüksün ey **Rabbim**.

¹³⁴ Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*, 27.

Diñler ben bu süfl-i cihānda mużtaribim. (10/2)

Bir aşı ‘indimde cihāna bedel
 Arslanlar yetişir her bucağında
 Naşib eder de **Rabb-i lem-yezel**
 Duyar mı insān ğam, hiç kucağında? (11/3)

Sana zamān, ğocalarıñ añlatır.
 Yalñız Şimdi Şunu iyi bil, öğren:
 ‘‘Bu ‘ālemi, her Şeyleri var eden
 Ve boşlukda utan hep... Hep **Allāh’dır.**’’ (41/4)

3.1.2. Melek

Meleklerle iman etmek, İslam’ın iman esaslarından birisidir. Duyu organlarımızla algılanamayan Allah’a itaat için yaratılmış nurdan varlıklardır. *Kur’ân-ı Kerim* ve hadislerde meleklerle imandan bahsedilmiştir. Meleklerin farklı görevleri ve sorumluluk alanlarının olduğu yine Kur’ân-ı Kerim ve hadislerde bildirilmiştir. İslam’da dört büyük melek vardır. Bunlar, Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail’dir.

Tahsin Demiray’ın Şiir defterinde *melekler* ve özel olarak *Azrail* kelimelerini kullandığı sadece iki Şiir vardır:

‘Ālem-i rūħumda dalıp derine
 Su’āller Őordumdu feleklerine
 O ğayrān olduğum **meleklerine**
 Her laħza kāfirdim müslümān oldum (33/3)

Revā mı ki bekleyelim kapıñda
 Bir hā'inlik var gözünüñ aķında
 Hōrasan var 'azīzim yapıñda
 'Azrā'il'e iş çıkacak yakında (16/2)

3.1.3. Kitaplar

Tahsin Demiray şiir defterinde son ilahî kitap olan Kur'ân-ı Kerim'den bahsetmektedir. *Kur'ân-ı Kerim*'de Allah'ın vaat ettiği cenneti kazanmak için ne yapılması gerektiğini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır:

Sen ki Qadīr! **Qur'ān**'ında bize va'd ediyorsuñ,
 Cennetlerim kederimce, gülmeyene diyorsuñ. (10/6)

Tahsin Demiray, Kur'ân-ı Kerim'in yolundan ayrılmadığını ve imanlı bir insan olarak yaşadığını şu ifadelerle belirtmiştir:

Benim kalbim yalnız senin imānınla doludur.
 Benim yolum lūtfuñ olan **Qur'ān**'ın yoludur. (10/8)

3.1.4. Peygamberler

Peygamberler, Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara bildiren elçilerdir. Tahsin Demiray şiir defterinde son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Hz. İsâ'dan bahsetmektedir:

İşlenilen günāhlarıñ 'affi için mağfiret
 Dilemeye toplanılmış merķadında **Muhammed**
 Toplamış bak derdleşsinler añlaşsınlar diyerek
 İslām sevin çünkü senin böyle ulu Ka'ben var. (27/4)

Durma çünkü Rûm iliniñ simsiyahdır semâ'sı
 Seneler var, o yerler hep anavağan cudâsı
 Durma diyor sana **Hakkıñ Rasûlü**'nün sedâsı
 Haydi durma! Yeter artık, dünyâ sana bakıyor. (22/3)

Bağalım ma'rifet penceresinden
 Geçelim biz şafa meşceresinden
 Geliñiz yiyelim yalancı dolma
 Hazret-i **İsâ**'nıñ tenceresinden (3/2)

3.1.5. İman ve İbadet

İslam dininin temelini tevhit inancı oluşturur. Allah'ın bir olduğunu kalbimizle tasdik etmek ve bunu dilimiz ile ikrar etmek Müslüman olmanın ilk şartıdır. Allah'a iman eden kişinin diğer iman esaslarına da inanması doğal sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlar, Allah'ın meleklerine, Allah'ın gönderdiği elçilere, elçilere vahyedilen kitaplara, ölümden sonraki hayatın varlığına, kader ve kazaya inanmayı kapsamaktadır. İnsan, iman esaslarından sonra ise Allah'a karşı görev sorumluluklarını yerine getirmek sorumluluğunu üstlenmektedir. Bunlarda temel ibadetlerdir: namaz, oruç, zekât ve hac.

Tahsin Demiray, şiirlerinde iman ve ibadet konularına değinmiş ve hem kendisine hem de gençlere bunları hatırlatma gereği duymuştur:

Ümmü'l-kitâb nüshâ-i kübrâ benim ey ğâfilün
 Melik-i lâhûtum vahdet sedirinde kâ'idem
 Edâniye ne tek-â-püy ne de minnet edemem
 Kendi Ka'bem, kendi mihrâbımda kendi sâcidim (20/1)

Tâ şimâlden bir sert poyraz

Esmektedir. Ābdest namaz
 Pahalanmış dedi dedem
 Ne hikmet var bunda bilmem (34/2)

Yavrularım şundan emîn olunuz,
 Bu dünyâda çalışmağdır kâ'ide
 Hep işlesin kolunuz
 Du'â ile gökden inmez mâ'ide
 Boş sözlerden aşlâ çıkmaz fâ'ide (25/5)

Bütün coşgun gönüllerden yâ Hâk lafzı taşıyor
 Lebbeyk sesi yükseliyor, belki 'arşı aşıyor
 Bir gün olsun şu insânlar riyâsızca yaşıyor
 İslâm sevin. Çünkü seniñ böyle mutlu Ka'ben var. (27/3)

Ya ben nasıl. Nasıl yalnız giderim
 Para ile değil şıra ile bu
 Biz de geçdik bir zamânlar bu yolu
 Haydi yavrum hayır du'â ederim. (49/8)

3.2. TASAVVUF

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde bulunan *Nefes* isimli şiirler onun Hacı Bektâş-ı Velî'ye muhabbetinin olduğunu göstermektedir.

Hacı Bektâş-ı Velî, menkıbevi yönüyle Rum abdallarındandır. Anadolu'nun büyük evliyasıdır. Yaşadığı dönemde hakkında hemen hemen hiçbir kaydın olmaması yaygın bir şöhretinin olmadığını, vefatından sonra şöhret kazandığını göstermektedir.

Tarihî-menkıbevi yönünün ayrışmaması dolayısıyla onu Anadolu'daki heterodoks Müslümanlığın merkez şahsiyeti yapmıştır.¹³⁵ Özellikle Osmanlı döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşunda Bektaşilik tarikatı büyük bir güç kazanmış ve Osmanlı padişahları bu külte saygı gösterip tarikatın büyümesine ve ünlenmesine müsaade etmişlerdir.

Aşık edebiyatı geleneğinde de Hacı Bektâş-ı Velî'nin önemli bir yeri vardır. Özellikle Alevî-Bektaşî ozanlar şiirlerinde Hacı Bektâş'a muhabbetlerini “Nefes” adı verilen şiirlerle dile getirmişlerdir. Tahsin Demiray da *Nefes* adını verdiği şiirler yazarak bu muhabbetini göstermiştir:

Ḥaḳîḳat bağına girip durunca
 ‘Āşık oldum ben de Ḥacı Bektâş’a
 Şıyrılıp perdeler bir dem görünce
 ‘Āşık oldum ben de Ḥacı Bektâş’a

Nefeslerden nefes aldım eyva’llâh
 ‘Aşk mecrine gönül şaldım eyva’llâh
 Deryâyı ruḥuna daldım eyva’llâh
 ‘Āşık oldum ben de Ḥacı Bektâş’a. (29/1, 2)

‘Ālemiñ seyrine daldım ḥayretle
 Gözümü ḳapadım şoñra la‘netle¹³⁶
 Añladım, añladım ben bu ḥâlete
 Diyâr-ı cünûna sâyedâr oldum. (40/3)

¹³⁵ Ahmet Yaşar Ocak, “Hacı Bektâş-ı Velî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/455.

¹³⁶ “la‘netle” kelimesinin yanına parantez içinde “nefretle” kelimesi yazılmıştır.

3.3. CEMİYET

Tahsin Demiray, Osmanlı Devleti'nin gücünü kaybettiği ve yıkılma devresine girdiği bir dönemde doğmuştur. Gençlik yıllarında ise ülkenin hali, topraklarının işgale uğradığı ve millî mücadelenin en sıcak zamanlarının yaşandığı bir durumdadır. I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Kurtuluş Savaşı, topraklarımızın düşmanlardan temizlenmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu gibi pek çok önemli olaya şahitlik etmiştir. Millet in bu durumunu şiirlerinde işlemiş olan Tahsin Demiray, millî mücadelenin de tam ortasında bulunmaktadır. Vatan sevgisiyle yazdığı manzumeler, şiir defterinin önemli bir kısmını ihtiva etmektedir. Bu durum bile efkârında aslında sürekli vatan ve millet olduğunun göstergesidir. Vatan ve mukaddesat uğruna girişilen bu mücadeleye kayıtsız kalmamıştır ve eserlerinde sık sık işlemiştir. Ülkenin bu karanlık döneminde ayrıca toplumdaki aksaklıklarla da ilgilenmiş bunları da eserlerine taşımıştır. Şiirlerinde toplumun bu problemlerini eleştirmekten geri durmamıştır. Çevresindeki insanlardan bazılarını da bu şiirlere taşımış ve bu şahısları genellikle “taşlama” niteliği taşıyan şiirlerinde eleştirmiştir.

Tahsin Demiray'ın şiir defteri “Cemiyet” başlığı altında toplumu ilgilendiren yönüyle muhtevası incelenmiştir. Vatan ve millet sevgisi, gençlere tavsiyeleri, toplumdaki aksaklıklar ve topluma tavsiyelerini içeren şiirler çalışmamızın bu başlığın altına toplanmıştır.

3.3.1. Vatan Sevgisi

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde, vatan sevgisi defterdeki şiirlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Millet in geçtiği bu zor süreç Tahsin Demiray'ı da etkilemiş bu duygularla şiirler yazmıştır. Vatan için “cennet, güzel mülk, şen yurt, Anadolu” gibi ifadeler kullanmıştır.

Bir **cennet** gibidir şu yeşil ülke
 Çiğnetme Allāh'ım düşmanlarıma
 Meftūnum ezelden bu güzel mülke
 Ölsem de şādığım peymānlarıma (11/1)

Dedi: “**Yurduñ** cānāvarlar pençesinde ħorlandı
 Dağlar taşlar kardeşinin āl kanyla boyandı.
 Fiğān doldu ŧen yuvalar, ħarāb oldu gülŧenler.
 Tŧrk yavrusu iyi belle, bunu yapan Yŧnān’dı.” (32/2)

Ħaydi kardeş gel el ele verelim
 Ħarāb **yurdu** başdan cennet edelim
 Haydi kardeş davrān biraz uyuma
 Çalıŧ terle, bir daķıka boŧ durma (39/3)

Kurtuluŧ Savaŧı’ndan çıkmıŧ bir ŧlkenin gençlerine verdiği öđŧtler de dŧŧmanlarını unutmamak ve geçmiŧte yapılan hatalardan ders çıkarmak üzerine olmuŧtur:

.....
 Ħarba karŧı ve lākin
 Eski ŧanla mađrŧrduđ
 Atalardan kalanı
 Ħāzır yedik, oğurduğ

Felākețe aliŧduđ
 Sefālete aliŧduđ
 Ne bir parça yorulduğ
 Ne bir parça çalıŧduđ

Menkıbesi târihe
 Şıgamayan ordumuz
 Mağlûb oldu her yerde
 Çiğnendi şen yurdumuz. (23/8, 9, 10)

3.3.2. Türkçülük

Türkler, göç ettikleri hemen hemen her yerde öz benliklerini korumuşlardır. Geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan bir millettir. Ziya Gökalp'e göre Türkçülük, Türk milletini yüceltmek demektir.¹³⁷ O, millet kavramını da şöyle tanımlamıştır:

*"...millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne de iradî bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir."*¹³⁸

Türkçülük akımının doğuşunu anlatırken Agâh Sırrı Levend şu ifadeleri kullanmıştır:

*"Türkçülük dediğimiz hareket, azınlıkların Türkler aleyhine açıkça saldırımlarına karşı uyanan bir tepkidir. Türk gençliği, artık saklanamaz bir hale gelen bu ihanetler karşısında, varlığını koruyabilmek için başka çare kalmadığını görünce "ben de varım" diyerek bir bayrak altında toplandı."*¹³⁹

1897 yılında Türkçülük fikri edebiyatımızda yer etmeye başlamıştır. Özellikle Mehmet Emin Yurdakul ve Ziya Gökalp'in çalışmaları Türkçülük ideolojisine bir karakter kazandırmıştır. Mehmet Emin Yurdakul'un "Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur." sözü Türkçülük anlayışını ortaya koyan önemli bir sözdür. Osmanlı Devleti'ne karşı çıkan ayaklanmalar, azınlıkların kendi devletlerini kurma istekleri edebiyatımızda 1908 yılından başlayarak "Millî Edebiyat" kavramını ortaya

¹³⁷ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, ed. Mustafa Aksu (İstanbul: Kapra Yayıncılık, 2022), 21.

¹³⁸ Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, 26.

¹³⁹ Agâh Sırrı Levend, "Türkçülük ve Millî Edebiyat", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* 9 (1962), 176.

çıkarmıştır. Özellikle bu dönem şiirde “vatan, hürriyet, yurd, Türk” vb. kavramlar sık sık görülmeye başlamıştır.

Tahsin Demiray da Türk milliyetçisidir. O, bu görüşünü sık sık dile getirmiştir. Şiirlerinde de Türkçülük fikrini işlemiştir:

Karartıldı şarkıñ parlak güneşi
 Ğasp edildi yurdlarımız hep bir bir
 Milyonlarca **Türk** ve İslâm kardeşi
 Şimdi kırtlar pençesinde esirdir!.. (19/3)

O zamānlar üç dünyā
Türk'e boyun eğdi
 Karşısında zālimler
 Tiril tiril titrerdi. (23/4)

Tahsin Demiray şiirlerinde geçmişe özlem duymaktadır. Dünyaya hükmeden ve güçlü bir devletin özlemine bir şiirinde şöyle dile getirmiştir:

Öhhö... Öhö...
 Yeter artık bu öksürük kesilsin
 Bir zamānlar şarka, ğarba “Bir Türk gibi kuvvetli”
 Dedirten o çelik gibi, iri yarı, heybetli
 Kıoca Türk'ün aḥfādına niçin miskīn denilsin? (61/3)

Demiray şiirlerini genellikle gençlere mesaj vermek amacıyla kullanmıştır. Bu şiirlerinde, Osmanlı Devleti'ne ihanet eden devletleri unutmamak gerektiğini ve sürekli onlardan intikam alınması gerektiğini dile getirmiştir:

Lākin bugün Türkler yine canlıdır

Yaz albine, aın kamı unutma
 Trihiñ Balan falı anlıdır
 Al yavrum intiamı unutma!.. (19/2)

Bu yerin hibi uyuma, uyan!
 Ba aın dmanlar gzlyor seni
 Muul'da İngiliz, Meri'de Ynn!
 Uyuma! Ururlar aflet edeni

Dmanını yalnız İngiliz anma!
 Sade Ynnlıdan alma cn
 Riykr szlere aldanıp, anma!
 Yı khne dnyyı, gster gcn! (11/4, 5)

3.3.3. Eletiri

Trk edebiyatında toplumda veya kiilerde grlen eksiklikleri abartarak yermek, ktlemek iin yazılan manzumeler vardır. Bu manzumeler hem Divan edebiyatında hem de Trk Halk edebiyatında kullanılmıtır. Tahsin Demiray, Halk edebiyatı anlayıını benimsedii iin yazdıı manzumeleri *talama* olarak deerlendirdik. Koma veya sema nazım biimleri eklinde yazılan talama tr Trk Halk edebiyatındaki nemli nazım trlerinden birisidir.¹⁴⁰

Tahsin Demiray da toplumun ve brokrasinin eksin ynlerini dile getirdii manzumeler kaleme almıtır. Bu iirlerinde air Eref'i anması da emlidir. nk air Eref XIX. yzyılın sonlarında nemli bir hiciv airi olarak bilinmektedir. Bu iirlerin birisinde memurların dtg acınası durumu oyle yermektedir:

¹⁴⁰ Dilin, *rneklerle Trk iir Bilgisi*, 339.

Şardı me'mûrları me'âş sevdası

Dâ'im boşdur muhâsebe kıtası

Lâkin hiç bak var mı mîrin taşası

Derd anlamaz kırılması kafası

Yol gözleyen gözlerde hep kanlı yaş

Aşintıda kaldı yine üç me'âş

Varsa dayıñ yap senedi git yanaş

Çek parayı ye, at göğdeye sütlü aş (5/2, 3)

Tahsin Demiray, taşlama niteliği taşıyan bu manzumelerinde bazen isim de vermiş ve şiiri kime yazdığını açık bir şekilde belirtmiştir:

Yaklaşırken şu mubârek Ramazan

Çoluğ çocuk bağırışırlar el-emân

Vaşfî Bey'den añaşıldı yok ihsân

İşitmedik demeyin dan... dan... dan... (16/3)

Sezâ'î Bey bu kuvvetli hesâbla

Mışır çarşısına 'atâr olur mu?

Tatlı sözlü, bâdem gözlü mühendisi

Fehmi Bey'e hiçbir uyar olur mu?

.....

İnşâf eyle, ey tandırcı! ‘Avnî Bey
Ne de olsa hâliş hıyâr olur mu?

Unutup da o tandırı Nedimle
Zekâî³ Bey hiç dem-guzâr olur mu? (15/6, 7, 9, 10)

3.3.4. Çocuk

Çocuk edebiyatı, iki yaşından başlayarak ergenlik çağına kadar çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişim düzeylerine uygun olarak ortaya konmuş estetik ve edebî metinleri kapsamaktadır.¹⁴¹ Çocuk edebiyatı sanılanın aksine basit bir konu değildir. İnsanın olduğu yerde karmaşık olmaması zaten mümkün değildir. Çocuk edebiyatı, sadece güzel sanatların işi değildir. Bu edebiyata ürün verebilmek için öncelikle çocuk dilini öğrenmek gerekmektedir. Çocuk dilini bilmekte yeterli değildir. Bu dili etkili ve doğru kullanarak çocukların hayal dünyasına hitap etmeli ve onları eğitmelidir.¹⁴²

Tahsin Demiray da bir eğitimci olduğu için çocuk edebiyatı ile yakından ilgilenmiştir. Çocuklara hitap eden birçok eser ortaya koymuştur.

Demiray, karın yağdığı bir sırada sınıfta oluşan sevinci ve öğrencilerin mutluluğunu gözlemlediğini bir şiirinde şu ifadeleri kullanmıştır:

Ā! Kar yağıyor kar. Koşun çocuklar!
Her yer beyâzlanmış. Āh ne güzel kar.

Diye pür-şetâret yükseldi bir ses.

¹⁴¹ Alev Sınar, “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 7 (2006), 175.

¹⁴² İnci Enginün, “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 19/1 (2006), 213-222.

Pencereye koşdu sınıfda herkes.

Gökden yere beyāz bir akın vardı.

Ova qar... Dāğlar qar... Her taraf kardı. (2/1, 2, 3)

Tahsin Demiray, çocukların ruh halinden anlamaya çalışan bir şairdir. Çocuklar ile hemhâl olmuş ve onları tasvir eden şiirler yazmıştır:

Zihnī, küçük haylāz, kızmışdı yine

Homurdanıyordu kendi kendine:

Nedir çektiklerim küçük yaşında?

Değirmenler dönüyor her gün başımda.

Oynayamaz oldum, gezemez oldum;

Ŧak dedi cānıma. Çekemez oldum.

Her şabāh horozla kalkarım erken

Ŧahvaltı, çay may, şu bu derken (38/1, 2, 3, 4)

Bu şiirlerinde yanında Tahsin Demiray'ın dergide neşredilen şiirlerinden bazıları *Ahlāk ve Hayat Nasihatleri* adıyla sadece öğüt niteliği taşımaktadır:

Kitāb bulursañ al dursun

Günüñ birinde okursuñ

İhtimāl ki bu sayede

Büyük bir adam olursuñ (50/4)

Göñüldeki her bir emel

Hayât için birer temel

Biraz da mukteşidçe ol

Bol bol yiyip, bakma bel bel (52/6)

Uluorta gitme öyle

Sözüñü tartarak söyle

Hem de bir laf olmamalı

Şimdi şöyle, şimdi böyle (53/5)

Tahsin Demiray, çocukların hayal dünyasına hitap etmiştir. Çeşitli benzetmeler ve kurguladığı dünya ile örneğin kış ve yaz mevsimini kişileştirip çocukların hayal dünyalarını zenginleştirmiştir:

Arkasında koşkoca

Ve bembeyāz bir ‘abā’...

İşte geldi. Merhaba!

Şafā‘ geldiñ, kış baba!..

.....

Kuzum baba lütfeyle.

Bir tarafa çekil de.

Çubuk yak, bak keyfine...

Gelsin nazlı yaz nine! (37/1, 7)

3.3.5. Şahıslar

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde yaşam öyküsü bilenen veya bilinmeyen şahısların isimleri geçmektedir. Bu isimlerin birçoğu eleştiri niteliği taşıyan şiirlerinde bulunmaktadır. Defterde adı geçen şahıslar hakkında detaylı bilgi olmadığı için bu kişilerin kim olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Tahsin Demiray'ın çevresinde bulunan ve özellikle Bolu'da bulunduğu dönemlerde yazdığı şiirlerde isimleri geçen bu şahıslar hakkındaki araştırmalarımızı Bolu özelinde yoğunlaştırdık. Hakkında bilgiye ulaştığımız şahıslara öncelikli olarak yer vermeye çalıştık. Şiir defterinde ismi geçen şahıslar şunlardır: Sezai Bey, Fehmi Bey, Avni Bey, Nedim Bey, Zekâi Bey, Besim Bey, Reşâd Bey, Saim Bey, Deli Kadir, Ahmet, Vasfi Bey, Mithat Bey, Cemile, Seyfi, Bedîa.

Bu bölümde, Tahsin Demiray'ın şiir defterinde ismi geçen şahıslar hakkında bilgiler vermeye çalıştık. Hakkında bilgi edinebildiğimiz şahıslara öncelik vererek bir sıralama oluşturduk. Hakkında bilgi edinemediğimiz şahısları ise sadece şiirlerde geçen ifadelerle değerlendirdik.

3.3.5.1. Nedim Tuğrul (Çetiner)

Nedim Bey, Tahsin Demiray'ın Bolu'da öğretmen arkadaşıdır. Nedim Tuğrul, *Yeni Yol* dergisinin imtiyaz sahibi ve mesul müdürüdür.¹⁴³ Kaynaklarda hakkında detaylı bilgiye rastlayamadık. Fakat bir müzayedede Nedim Tuğrul ıslak imzalı telgrafa rastladık. 1963 yılında İzmir'den gönderilmiş bu telgraftaki ifadeler şu şekildedir:

“Sayın ve değerli kardeşim,

Politika alanındaki başarılarınız ve hizmetlerinizle yakından ilgileniyor ve haklı olarak iftihar duyuyorum. Mücadeleleriniz elbet müsmir olacak ve bir gün bu vatana da güneş doğacaktır. Ben 1956 yılından beri İzmir'de çocuk yayınlarıyla meşgulüm. Bir müddet “Çocuk Dostu”nu çıkardım. Baskı sayısını 15000 e kadar

¹⁴³ Kaya, *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*, 62.

çıkardım. 1958’de kağıda yapılan zam derginin intişarına sani oldu. O tarihten beri ayda bir kere neşredilmek üzere çeşitli çocuk masalları yayımlıyorum. Son çıkan “Şehitler Yatağı” ismindeki kitabın sıra sayısı 42’dir. 16000 adet basıyor ve satıyorum. Emekli bir arkadaşımınla 1, 2 ve 3. sınıflar için sınıf dergisi çıkarmak emelindeyiz. Bu konuda büyük ve kıymetli yardımlarınıza ihtiyacımız olacaktır. Mart ayının ilk haftası İstanbul’da sizi...”

Telgrafın diğer sayfasına ulaşamadığımız için kime gönderildiğini bilemiyoruz fakat Tahsin Demiray’a gönderilmiş olması muhtemeldir. Çünkü Tahsin Demiray telgrafın gönderildiği dönemde İstanbul’da milletvekilidir.

Nedim Tuğrul’un Bolu’dan sonra cumhuriyetin ilk yıllarında çocuk dergileri çıkardığını, çocuk kitapları yazdığını görmekteyiz. Öğretmen olması dolayısıyla çocuk eğitimi ile ilgilenmiştir. *Yeni Yol* dergisi hakkında yapılan bir çalışmada Nedim Tuğrul’un iki eserinin ismi bulunmaktadır: *Nereye Koşuyorsun Böyle Minik Tay? (Çocuk Oyunu), Küçük Necdet*. Bunlar dışında genellikle çocuk edebiyatı niteliğinde yazılmış şu eserleri de vardır: *İki Çocuk Merih Yıldızında, Ağrı Dağlarının Buzullarında, Öksüz Kardeşler, Küçük Mustafa Kemal, Şahin Cüceler ile Devlerin Arasında, Çocuk Dostu*.¹⁴⁴

Tahsin Demiray şiirinde Nedim Tuğrul’dan şöyle bahsetmiştir:

Unutup da o tandırı **Nedim**le

Zekâî’ Bey hiç dem-guzâr kolur mu?

Git **Nedim**’e şor bir kere keyfini

Mecmû’adan naşıl bir kâr olur mu? (15/10, 11)

¹⁴⁴ Kaya, *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*, 62.

3.3.5.2. Mithat Bey (Akif)

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde ismi geçen diğerk bir şahıs Mithat Akif'tir. Tahsin Demiray, "Nereye?" isimli şiirinde Mithat Beyi yermiş ve şu ifadelerle kendisinden bahsetmiştir:

Zonguldak'ın Anğara'dan pek laţifmiş havası
 Anladığı ay ocağıın, eñ kıvrımlı  avasası
 Meb'usluk hem seniñ ne ne ā ..... ā babası..
 Şimdi böyle süklüm püklüm a civānım nereye?

Emin ol ki **Mithat**cığım pek acıdım hāliñe
 Bir düşüklük gelmiş şimdi haşmetli bāliñe
 Konamadın kelepirden milletiñ emvāline
 Şimdi böyle sinsi sinsi a yılanım nereye? (26/3, 4)

Mithat Akif, 1882 yılında Sofya'da dünyaya gelmiştir. 93 Harbinden hemen önce ailesi ile Anadolu'ya göçmüşlerdir. Büyükbabası Tahir Bey, Sadrazam Mithat Paşa'nın yakın dostudur. Önce Bandırma daha sonra Eskişehir'e yerleşen Mithat Akif, ilk ve orta öğrenimini Eskişehir'de tamamlamıştır. Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey ile bir gazete çıkarmıştır. Bolu'da görevlendirildikten sonra Kuva-yı Milliye taraftarı olan *Türkoğlu* gazetesini yayımlamıştır. Kurtuluş Savaşı döneminde düşman askerleri tarafından yakalanıp Malta'ya sürgün edilmiştir. 736 günlük sürgün hayatından sonra Bolu'ya dönmüştür. Millî Mücadele'ye katılmış ve basın-yayın yoluyla destek vermek amacıyla bir gazete çıkarmıştır. 1921'de Türkoğlu gazetesinin ilk sayısını çıkarmıştır. Bu gazete Bolu'da Kuva-yı Milliye'nin yayın organı gibi çalışmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndaki gelişmeler, TBMM'nin çıkardığı kanunlar ve Mustafa Kemal'in duyuruları bu gazetede yayımlanmıştır. Yine bu gazetede Mithat Akif'in Bolu'nun imarı ve gelişmesi hakkındaki dikkat çekici görüşleri de neşredilmiştir. 1922 yılından sonra yaşamını Zonguldak'ta sürdürmüştür. Burada

kaymakamlık, vilayet idare heyeti başkanlığı, Halk Fıkrası başkanlığı ve Zonguldak Halkevi kurucusu ve başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Millî Mücadele dönemindeki sürgün hayatı, Bekirağa Bölüğü ve Malta zindanlarının yıprattığı bedeni zatürre hastalığına dayanamamış ve 5 Mayıs 1934 yılında tedavi gördüğü İstanbul Cerrah Paşa hastanesinde vefat etmiştir.¹⁴⁵

3.3.5.3. Vasfi Bey (Mehmet Vasfi Nuhoglu)

Vasfi Bey, 1875 yılında Bolu’da dünyaya gelmiştir. Bolu İdâdîsi mezunudur. Ticaretle uğraşmıştır. Maarif Encümeni Başkanlığı, Bolu Milli Eğitim Müdür Vekilliği, Ticaret Odası Başkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur. 1916-1920 yıllarında Bolu Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. Osmanlı Mebusan Meclisi’nde 4. dönem Bolu Mebusluğu yapmıştır. Büyük Millet Meclisi 2. dönemde Bolu milletvekilliği yapmıştır.¹⁴⁶

Tahsin Demiray’ın Vasfi Bey için yazdığı şiir ise şu şekildedir:

La‘net olsun ol Yezîdîñ cānına
Döndü Bolu Kerbelā meydānına
Yağışır mı hükümetiñ şānına
Ekmek banmağ Ömerleriñ kanına.

Revā mı ki bekleyelim kapıñda
Bir hā’inlik var gözünüñ aķında
Hırasan var ‘azîzim yapıñda
‘Azrā’îl’e iş çıkacak yakında

¹⁴⁵ Yüksel Yıldırım, “Zonguldak Halkevi Kurucu Başkanı Mithat Akif Bey”, *Zonguldak Nostalji*, (2017).

¹⁴⁶ Sema Yıldırım - Behçet Kemal Zeynel, *TBMM Albümü (1920-2010)*, 2010, 86.

Yaklaşırken şu mubârek Ramazan
 Çoluğ çocuk bağırışırlar el-emân
 Vaşfi Bey'den añlařıldı yok işsân
 İşitmedik demeyin dan... dan... dan... (16/1, 2, 3)

3.3.5.4. Zekâi Bey (Mehmet Zekâi Konpara)

Zekâi Bey, Nedim Bey ile aynı beyit içinde anılması dolayısıyla bir bağlantı kurmaya çalıştık. Nedim Bey, Tahsin Demiray'ın hem öğretmen arkadaşı hem de *Yeni Yol* mecmuasını beraber çıkarması dolayısıyla bir yakınlıkları vardır. Bu sebeple Zekâi Bey'in, Mehmet Zekâi Konpara olması üzerinde durduk.

Mehmet Zekâi Konpara, 1888'de Bolu'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Bolu'da tamamlamıştır. 1911 yılında İstanbul Dârülfünunu Dârümuallimîn-i Âliye Edebiyat Şubesi'nden mezun oldu. Çankırı, Şam, Bolu, Düzce, Yalvaç, Denizli, Uşak, Konya ve İstanbul'da çeşitli okullarda öğretmen ve yöneticilik yapmıştır. 1953'te emekli olduktan sonra bir süre İstanbul İmam-Hatip Okulu ve Yüksek İslam Enstitüsünde öğretmen olarak görev yapmıştır. 15 Haziran 1969 yılında vefat etmiştir.¹⁴⁷

Mehmet Zekâi Konpara, Bolu'da neşredilen *Bolu*, *Dertli*, *Kürsî-i Millet*, *Millî Gaye*, *Altun Yaprak*, *Abant* gibi gazete ve mecmualarda, İzmir *Fikir Dergisi*'nde ve Konya *Yeni Anadolu Gazetesi*'nde meslekî yazılar yazmıştır. İstanbul'da çıkan *Tarihten Sesler*, *Bilgi*, *Öğretmen Dergisi*, *Her Hafta*, *Resimli Tarih*, *Hilâl* ve *Tohum* mecmualarında İslam medeniyeti tarihiyle ilgili makaleler neşretmiştir.

¹⁴⁷ Bedri Bilgin, "Mehmet Zekâi Konpara", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/175.

Mehmet Zekâi Konpara'nın neşredilen eserleri ise şunlardır: *Bolu Tarihi* (1960), *Peygamberimizin Hayatı* (1-2, 1958), *İslam Âleminde İlim Hayatına Toplu Bir Bakış* (1964), *Peygamberimiz, İslam Dini ve Aşere-i Mübeşşere* (1968).¹⁴⁸

Tahsin Demiray'ın şiir defterinde Zekâi Bey'in isminin geçtiği beyit şu şekildedir:

Unutup da o tandırı Nedimle

Zekâi Bey hiç dem-guzâr olur mu? (15/10)

3.3.5.5. Reşâd Bey

Reşâd Bey hakkında kaynaklarda detaylı bir bilgiye rastlayamadık. Tahsin Demiray'ın Bolu'da bulunduğu zaman diliminde Bolu Mal Müdürü olarak göre yapan Reşâd Bey'in şiirde ismi geçen kişi olma ihtimali yüksektir. Reşâd Bey, Bolu Kuva-yı Milliyye üyelerindendir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinden oluşan bir heyet ile Düzce'ye doğru yola çıktıkları esnada Koca Şerif adındaki eşkıya başının çetesi tarafından pusuya düşürmüşlerdir. Mal Müdürü Reşâd Bey ve heyette bulunan bazı kişiler 26 Ağustos 1920 yılında katledilmişlerdir.¹⁴⁹

Şiir defterinde Reşâd Bey için şu ifadeler kullanılmıştır.

Şâd eder herkesi şâd olsun **Reşâd**

Çonduğu yerlerde eyliyor küşâd

Rindâne meclisler ve hoş şöhetler

Gönüller kılıyor mesrûr ve dil-şâd (3/14)

Ey **Reşâd**! Gam çekme, devrân seniñdir.

Ramağan ayınıñ on beşi oldu

¹⁴⁸ Bilgin, "Mehmet Zekâi Konpara", 26/175.

¹⁴⁹ Hamdi Birgören, *Mehmet Zekâi'nin Kaleminden İsyân Günlerinde Bolu* (Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, 2017), 2/148.

Muttaşıl oflarsıñ, derdiñ derindir.

Ƙulaklar ziyāfet āhıyla doldu. (14/1)

Bir tiyatro oynatılsa Bolu'da

Reşād Beyfendi perde-dār olur mu? (15/15)

3.3.5.6. Saim Bey

Saim Bey hakkında kaynaklarda detaylı bir bilgiye rastlayamadık. Bolu tarihini anlatan bir kaynakta Tahsin Demiray'ın yaşadığı dönemde Tüccar Saim Bey adında bir şahıstan bahsedilmektedir. Bu şahsın Türk Ordusu'nun muzaffer olması için büyük bir hamiyet ve fedakârlık örneği gösterdiği belirtilmiştir.¹⁵⁰

Şaim Bey'e kırk arşından bir roba

YaptırırsaƘ 'acaba dar olur mu? (15/16)

3.3.5.7. Sezai Bey

Sezai Bey hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanmamıştır. Şiir defterinde kendisinden şu ifadeler ile bahsedilmiştir.

Sezā'i Bey bu kuvvetli hesābla

Mışır arşısına 'aţţār olur mu? (15/6)

3.3.5.8. Fehmi Bey

Fehmi Bey hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şiir defterinde mesleğinin mühendis olduğu ile ilgili bir ifade bulunmaktadır:

Tatlı sözlü, bādem gözlü mühendisi

¹⁵⁰ Erol Evcin, "Milli Mücadele Döneminde Bolu Livasında Düzenlenen Mitingler, İhtifaller ve Tezahürat", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27/80 (2011), 274.

Fehmi Bey'e hiçbir uyar olur mu? (15/7)

3.3.5.9. Avni Bey

Avni Bey hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şiir defterinde Avni Bey hakkında şu ifadeler kullanılmıştır:

İnşâf eyle, ey tandırcı! 'Avnî Bey

Ne de olsa hâliş hıyâr olur mu? (15/9)

3.3.5.10. Besim Bey

Besim Bey hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şiir defterinde 15. şiir olan *Olur mu?* şiirinde eleştiri niteliğın taşıyan bir şiirde adı geçmektedir:

Güler yüzlü **Besîm** gâflet hâlinde

Bir gün gelip 'aceb bîdâr olur mu? (15/12)

3.3.5.11. Bedîa

Tahsin Demiray'ın şiir yazdığı şahıslardan birisi de Bedîa isimli küçük bir kız çocuğudur. Bedîa'nın kim olduğuna dair kaynaklarda detaylı bir bilgi bulamadık. Fakat Tahsin Demiray'ın öğrencisi olması muhtemeldir. Çünkü şiirinde çok büyük beklenti içinde olmasına karşın küçük yaşta hayatını kaybetmesi üzerine "Bedîa" şiirini kaleme almıştır.

Bu şiir kendisinden çok umut beklediği Bedîa isimli kızın küçük yaşta vefat etmesi üzerine yazılmıştır:

Pek vâkıtsiz göçüp gideceğine.

Demek Allâh bizden kışkandı seni?

Kışkandı kışkandı kışkandı Allāh.
 Niçin emsālsizdin āh **Bedī'a'm** āh!

Tam bir sene oldu o gül bedenle,
 Yatıyorsuñ şoğuk beyāz kefenle (68/13, 14, 15)

Resimli Mecmuâ'da neşredilen bu şiir için bir bilgilendirme yazısı da yazılmıştır. Bu yazı da şiir yazılma sebebi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sayılarımızın birinde kendisinden büyük emeller ve ümitlerle bahsederken geçen sene 32. Sayı ile onu ve haksız ölümünü arkadaşlarına bildirmek mecburiyetinde kaldığımız Bediâcığın aramızdan ayrılışı tam bir sene oldu. Bu münasebetle Tahsin Demiray Bey'in çok sevdiği bu yavru hakkında yazdığı şiiri dercediyoruz.”¹⁵¹

---

¹⁵¹ *Resimli Mecmuâ*, 2. Cilt 34 (19 Mayıs 1927), 253.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

1. NÜSHA TAVSİFİ

Şahsi kütüphanemizde bulunan Tahsin Demiray'a ait şiir defteri şairin kendi el yazısı ile derlenmiş bir defterdir.

Cilt: Deri ve siyah renkli bir cildi vardır. Üzerinde herhangi bir yazı veya süsleme bulunmamaktadır.

Kâğıt: Filigranlıdır. Her kâğıdın en alt satırında filigran ile “Star Mill 1866” ifadesi yazmaktadır. Yatay çizgiler ve su yolu vardır.

Yazı Tipi: Şiir defteri Rika yazı tipi ile yazılmıştır. Başka bir yazı tipi yoktur.

Mürekkep: Eserin tamamı siyah mürekkep ile yazılmıştır. Sadece son şiirde kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

Satır: Eserde bazı uzun şiirler sayfaya iki sütun olarak sığdırılmışken genel olarak tek sütun olarak yazılmıştır. Şiir mısralarının uzun veya kısa oluşuna göre sayfalardaki satır sayısı değişkenlik göstermektedir.

Sayfa Sayısı: Şiir defteri, 108 sayfası yazılı 40 sayfası boş olmak üzere toplam 148 sayfadan oluşmaktadır. Yazılı olan kısmındaki ilk iki sayfa fihrist bölümüdür. Tahsin Demiray sayfaları numaralandırmamış şiirlere numara vermiştir. Defterin son sayfalarında ise Fransızca bir şiir vardır. Defterin ilk ve son sayfası boş bırakılmıştır.

Ebat: 170x110 mm.

Şiir defterinde fihrist bölümünden sonra R 1339 / M 1923 tarihinde yazılan bir not ile şiirlere başlanmıştır. Bu notta “1339 senesinden çok evvel yazdığım şiirlerimden hatırımda kalan...” ifadesi bulunmaktadır. Nottan çıkardığımız sonuç üzere şiirler yazıldıktan sonra bir araya getirilme ihtiyacından bu defterin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Başı: 339 senesinden çok evvel yazdığım şi‘rlerimden hâtırımda kalan şu vezinsiz mevsunsuz şey’i eñ başa bir hâtıra diye kaydediyorum.”

1/30-7/8-1340 [30 Eylül/1 Ekim 1924]

1-Bir Hâtıra

Akşam, parlak ahlâslara bürünmüş

Deniz dalgın... Uyuyordu mevcersiz.

Ay revzen-i ufku açıp görünmüş

Öyle bir güzellik ki derecesiz.

Sonu: Yolu ne Muhammed ne ‘Îsâ yolu

Bakışları taşkın arzular dolu

Dâ’imâ bu yanımda o çıplak kolu

Bir tatlı derd aldım kâfir o yanağı.

2. METİN NEŞRİNDE İZLENİLEN USULLER

1. Tahsin Demiray'ın şiir defterinin Latin harflerine çevirisini yaparken transkripsiyonlu metin oluşturduk.
2. Metin oluşturulurken şairin defteri yazdığı dönemdeki dil ve imla özelliklerini göz önünde bulundurmaya çalıştık.
3. Tarihlerin miladî takvime çevirisi gibi metnin aslında olmayıp sonradan eklenen bazı hususların gösteriminde köşeli parantez kullandık.
4. Çalışmamızdaki şiirlerden bazıları çeşitli dergilerde neşredilmiştir. Bu sebeple şiirlerdeki çok küçük kelime veya harf farklılıklarında şiir defterini esas aldık.
5. Bazı şiirler için şiir defterinde bulunmayan ithaf veya şiirin yazılma sebebi gibi ayrıntılar için neşredildiği dergilerdeki bilgileri, şiirlerin altına dipnot olarak ekledik. Dipnotları “*” işareti ile gösterdik.
6. Şair tarafından belirtilen şiir başlıkları ve şiir defterinde bulunan çeşitli konulardaki notları **bold** olarak yazdık.
7. Şiirlerdeki hece ölçüsü ve kafiye örgüsünü şiir başlıklarının altına *italik* olarak verdik.
8. Şair tarafından her şiire başlık atılmış ve numaralandırma yapılmıştır. Biz de bentler ve beyitlere numaralandırma yaparak şiir atıflarının kolay anlaşılmasını sağlanmaya çalıştık. (Şiir No/Bent No)
9. Şiir defterinde bulunan şiirler farklı konu ve farklı nazım şekillerinde yazılmıştır. Biz “Metin” bölümünü şairin, defteri yazdığı sıra düzenine sadık kalarak oluşturduk.
10. Okunamayan kelimelerin şiir defterindeki hâlini metin içerisinde resim olarak verdik.

11. Şiirde geçen şairin “Hâdî” mahlasını *italik* olarak yazdık.
12. Soru ekinin vokalini, kelimenin düzlük yuvarlaklık uyumuna göre yazdık.
13. Metinde, ünsüzden sonra gelen sert ünsüzlerin yazımında sert ve yumuşak ünsüzlere göre sertleşme ve yumuşama kurallarına uymadık, şairin yazdığı şekli ile Latin harflerine çevirisini yaptık. (çıkdı, dolaşdım, yanaşdı vb.)
14. Arapça ve Farsça terkipler şu şekilde yazılmıştır: tebârek'allâh, mübârek'allâh, eyva'llâh vb.
15. Unutub, gelüb, gidüb, kalsun, gelsün şeklinde yazılan Türkçe kelimeleri, dönemin hususiyetlerini göz önünde bulundurularak “unutup, gelip, gidip, kalsın, gelsin” şeklinde yazdık.
16. Özel isimler büyük harfle yazdık ve kendisinden sonra gelen ekleri kesme işareti ile ayırdık. (Eşref'e, Besim Bey'e vb.)
17. Arapça ve Farsça kelimelerin Latin harflerine çevirisinde kelimenin aslında bulunan harflerin yazılmasına dikkat ettik. (kahbe, tarrâka, aceb, penbe vb.)
18. Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelen edat ve ön ekleri tire işareti kullanarak ayırdık.*

---

* İsmail Ünver, *Çeviryazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* (Ankara, 1992), 59.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

“339 senesinden çok evvel yazdığım şi‘rlerimden hâtırımda kalan şu vezinsiz mevsunsuz şey’i eñ başa bir hâtıra diye kaydediyorum.”

1/30-7/8-1340 [30 Eylül/1 Ekim 1924]

1-Bir Hâtıra

abab cdcd... 11’li Hece Ölçüsü.

- [1] Akşam, parlak ahlaslara bürünmüş
Deniz dalğın... Uyuyordu mevcersiz.
Ay revzen-i ufku açıp görünmüş
Öyle bir güzellik ki derecesiz.
- [2] Sâkin saḥına lâciverd deniziñ
Titreye titreye düşmüş yıldızlar
Görenler bu manzarasını deniziñ
Der ki: “Saç tırıyor biñlerce kızlar.”
- [3] Yakındaki meşcereye dökülmüş
Āy... Hâzâna uğramış bir gül.
Gölgelerde lüle lüle bükülmüş
Hayâletler içersinde bir bülbül.
- [4] Öter öter ceste ceste dağılır

İhtizâr ile bu dil-nuvâz şadâ
 Serpilerek sâhillere yayılır
 Gece çöker, soñra sâkin bir ridâ'.

- [5] Her şey her şey derin bir hâb içinde
 Hâyâlimde bir çift gözün hâlesi
 Yalnız bir ses... Uzaqlarda, derinde
 İnce, hafif bir kemânıñ nâlesi.

2-Çar Yağarken

aa bb cc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ā! Çar yağıyor çar. Çoşun çocuklar!
 Her yer beyâzlanmış. Āh ne güzel çar.
- [2] Diye pür-şetâret yükseldi bir ses.
 Pencereye koşdu şınıfda herkes.
- [3] Gökden yere beyâz bir akın vardı.
 Ova çar... Dâğlar çar... Her taraf çardı.
- [4] Eserken rüzgârlar dışarda sert sert
 Dolmuşdu mektebe neş'e, meserret.

- [5] Çocuklara artık bayram, düğündü.
Hep bekledikleri işte bu gündü.
- [6] Kış baba üfürdü; karlar düşüyor.
Ne yazık sevimli kuşlar üşüyor.
- [7] Kim durur şınıfda! Haydi bāğçeye
Bu pamuk şiltede boy ölçüşmeye.
- [8] Kar topu başladı. Şanki bir tūfān
Şahne-i harb oldu bir ānda meydān.
- [9] Çocukluk böyledir deme kızarlar.
Der-^çaķab toplara hedef kırlarlar.
- [10] Kuş başı, kuş başı ve lapa lapa
Yağar, yığılır şaçağa, dama...
- [11] Tiryākī bacalar çubuk tütürür.
Enginlerde bora, boru öttürür.
- [12] Biñ türlü oyunu kızağı vardır.

ışın da ayrıca bir zevki vardır.

3-Hicviyye

aaxa bxb ccxc... 6+5=11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Hicvetdim yârânı, ihvânı biraz
Kimine ter verir, kimine ayaz
Ramazan gecesı eğence lâzım
Dilerim ıkmassın soñunda maraz
- [2] Baalım ma'rifet penceresinden
Geçelim biz şafa meşceresinden
Geliñiz yiyelim yalancı dolma
azret-i 'İsâ'nıñ tenceresinden
- [3] Devrân pek değişdi bozuldu ey vâh
Yapılan işlere tebârek'allâh
Ortada teresler fazlaca kaldı
Yetmez mi bu ayđu mübârek'allâh
- [4] Bâlâyı aplamış bir ılgın gurûr.
Yüksekde gördüğüm neş'eyle, surûr.
Kenarda inleyen zavâllıları
Şarmış kemirir bin türlü küdür.

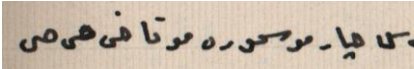
- [5] Alındı her şeyler bak inhişāra.
Az gelir ne yazsam şu yādgarā
Öfkeyle yazdığım zaḳḳūm şeyler.
Doḳunur, bilirim, hem zulf-i yāra.
- [6] Görmedim kimsede ben böyle çalım
Şoñunda ne çıkar biraz baçalım
Gelirken taḳınmış çangırlı begim
Bir yanı fiyaḳa, bir yañı çalım
- [7] Kātib ma‘rūfi bir şırma cāhili
Her gün daha genç, her gün tıraşlı
Ne kadar benziyor hemşiresine
Şorsak mı ‘acabā tevellud kaçlı
- [8] Ğāyesiz mīrime lāzımmış ğāye
Maḳşadı düşkünün yaldızlı pāye
Tuzuna, tozuna hiç aşma kulaḳ
Yaḳında tükenir bütün sermāye.
- [9] Ğurūr şeytānı etmekte neş’et
Cīninde nūr siyah zillet

afası göklerde, burnu havada
Ne irkin abî'at ne fenâ hlet

- [10] Lâyıkdır ezelden tadîre sezâ
Kibârca avırlı, urnazdır hâzâ
Etmidi geende naıla feat
Zavallı (آینه) fazlaca ezâ

- [11] Bir oma yazayım cuvân Eref'e
Laciverd serpla oyayım defe
Kesildi Bolu'ya lâf-ı madara ba'zı
Vechende pek benzer dönme Yasef'e.

- [12] Ormana gidelim gönl açılsın
Lisân-ı hâmemden cevher açılsın
ı'alar dizip de edince hcm
Bayular ürkp urtlar açılsın

- [13] Teftie ıkdı mı o aramanlı
Gzlğ oyuca vapur dumanlı

Diyorken anırsın hâli Ynânlı

- [14] Şād eder herkesi şād olsun Reşād
 ̇ıonduğu yerlerde eyliyor küşād
 Rindāne meclisler ve hoş şoĥbetler
 Gönüller kılıyor mesrūr ve dil-şād
- [15] Firāklı meb‘ūsu unutmam aşlā
 ̇ııkar mı ‘akıldan o yedi belā
 Hem deli, zırdeli hem hıznır deli
 Şırtına yaraşır senin muşallā
- [16] Riyākārlık bizim kitāba gelmez
 Doğruyu demekse ĥesāba gelmez
 Pek değişdi cihān şimdi hiç kimse
 Naşihat dinlemez, ‘itāba gelmez.
- [17] Açıdırma ağzımı bōređim dolu
 Kızsam kırarım kınadı kıolu
 Keşf-i rāz edersem şöyle bir parça
 Dar gelir başına şu kıoca Bolu
- [18] Arama, çok ender, şāĥib-i kemāl
 Her yerde bulunur milyonla deccāl

Şanma ki düşündüm ma'hūd mīr gibi
Yazdığım şu şeyler hepsi irticāl

- [19] Heccāvım hālef-i Eşref'im zāhir!
Mesleğim, meşrebim bakın ne bāhir
Bī-riyā yazarım, pervā bilmezem
Cānım guşāde vicdānım t̄āhir.

39 senesi Ramazanında [M. Nisan/Mayıs 1923]

4-Sefil

aa bb cc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Rūḥun, ḥissīñ öldüğü bu ülkeler
Ḳalbsizlere ḳanad gerer gölgeler
- [2] Artık unuṭulmuş Ḥaḳḳ-ı Kibriyā
Hep gösteriş, hep ālāyiş, hep riyā
- [3] Ḳalbleri hep iḥtirāşlar ḳaplamış
Vicdānlara İblis ḥançer şaplamış
- [4] Ḳānūn çig̃nenmişde anılmaz olmuş

Bütün yuvalar ara bir mezar olmuŖ

[5] Mazlumlardan maħbusda caniler ali

Deva'ir butun hali

[6] Aranan meziyyet eŖeklik olmuŖ

Bina-i hukumet bunlarla dolmuŖ

[7] Ah taŖıyor yine ceddin kefesi

Liva'nın re'isi, anlı efesi

[8] Soylerim, tutamaz artık dilimi

ırsalar yazarım hafif elimi

[9] Belli ġaflet burumuŖ gozlerini

DuŖunmuyor, tartmiyor sozlerini

[10] Aceb muħiti dolu mudur, boŖ mu?

Hi hatırlamıyor naġmesi hoŖ mu?

[11] Bundandır deva'ir aħura dondu

Çerāğ-ı devlet kararđı, söndü

- [12] Ey kanlı efe, ey nāmussuz sefil!
Oturma oraya kalk, senin değil
- [13] Sana lāyık değil elbet o maķām
Sana elbet bir gün olub intiķām
- [14] Sā'ikası çarpacak, hem pek yakın
Ey serv-i bulendim bu kinden şaķın.
- [15] 'Alemdede ummadığım bir yavru kuş
Diker reh-guzārına bir şarp yoķuş
- [16] Eşref'i anarım ye'se düşdükçe
Cinlerim başıma böyle üşdükçe
- [17] Belki ben de rūhen Eşref'im amma
Lākin ammanın amması var amma

5-Me'murnāme

aaaa bbbb cccc. 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Düşdü me'mûrlar hep ye'se, melâle
 Gelmede çileler hadd-i kemâle
 Tağıldı bir yere ey vâh havâle
 Kalmadı kilerde dirhem nevâle

- [2] Şardı me'mûrları me'âş sevdası
 Dâ'im boşdur muhâsebe kıtası
 Lâkin hiç bak var mı mîrin kıtası
 Derd anlamaz kırılması kıfası

- [3] Yol gözleyen gözlerde hep kanlı yaş
 Aşıntıda kaldı yine üç me'âş
 Varsa dayıñ yap senedi git yanaş
 Çek parayı ye, at göğdeye sütlü aş

4/5 Nisanı 1339 [M 4/5 Nisan 1923]

6-Bir Zavâllı

aaxa bxb ccxc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bir zavâlli, kimi yok kimsesi yok
Gençliğinden dolayı düşmanı çok
Nefret ettiği muhîtiden ona
Her nazar kem, her söz zehirli bir ok
- [2] Tâ ne zamândır, haftalar oluyor
O rûy-ı laţîf şararıp soluyor
Zavâllının hâli pür-melâinden
Şu marâz-ı kâlbe kinler doluyor.
- [3] Belki ben de uyuyan bir arslanım
Yâhûd kâlbi şızı duyan insânım
Bağma benim şu şâf duran hâlîme
Ben en gizli feryâdları duyanım
- [4] Deşme derûnumu ateş doludur
Gittiğim yol şorma, hicrân yoludur
Kederlenme şağın yavrum gam yeme
Bu mulevves muhîit kağbe Bolu mudur?
- [5] Kânûn, nizâm yokdur aşlâ yokdur yok
İstersen sukûn ey güzel kumru, soğ
Güzel başını kanadın altına

Bak gözlerim ne kadar yaşlı, donuk

- [6] Lâkin ha bir kaldır başını eğme
Maḥzûn olma, küsme, karalar giyme
Arslan gibi atıl faḫaḫ temkînle
Her yer mulevvesdir doḫunma, deḫme

- [7] Eskiden yavru kuşlar gibi bende
Şendim, keder, ğam bilmezdim o demde
Lâkin şoñra esdi keder rüzgârı
Demek o rüzgâra kapıldın sen de

- [8] “Yoluna düşdüğümüz ğam ‘âlemi
Nihâyeti âh... ‘Acep melâle mi?”
Diye güzel kumru şorma, belli
Ḥayâtda bir zaḫkum mu ya lale mi?

7- Köyümden Uzak

abba cdcd efef... Serbest ölçü.

- [1] Şimdi artık ğurbet ilde kimsesiz
Şu hicrânlı yuvamda zavâllı ben
Ḥayâliñle yapayalñız... Aĝlarken

Sen karşımda sessiz.

- [2] Naşılısıñ sen ey şen köyüm, şen köylüm
 Hicrân ile ben içerken burada
 Kaatre kaatre ölüm
 Hâlâ neş'e var mı 'acep orada?

- [3] Diye ğaddar zamānı bilmez gibi?
 Neye bilmem bin esefle sorarım
 Kā'ide-i ciḥānı bilmez gibi
 Kendimi yorarım.

- [4] Āsiyāb-ı dehre geldik, bizlerde
 Elbet nevbet yeğlemeğe mecburuz
 Pür-emeldik bizler de
 Düşdü lakin karanlığa yolumuz.

8-Ye's

baba ccca... 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Gençliğimin yokdur ašlā ne bahārı ne yazı
 Ḥayāt bana nihāyetsiz bir sürekli soñbahār
 Şu dünyānın bana yaslı erġanūnu ve sazı

Zehr-i ğam nūş etmedeyim ahreyle leyl ü nehār

- [2] Dört mevsimde ayrı neş'e verir iken her gence
Lākin heyhāt... Zevk denilen şeyden eser yok bende
Bence hayat bir ağır yük, bir çıkılmaz işkence
Hicrān, elem, mātem, sitem, nihāyetsiz āh ü zār

- [3] Şararınız ey yapraklar bir yeşillik istemem
Yeter olsun ötme bülbül, ötme artık dinlemem
İnfi'ālim pek derindir; bunu artık gizlemem
Şu cihānda hicrānımdır bana hem-dem, bana yār

- [4] Ama artık nağmelerle, berrāk dere ama, dur
Amasının şırıltında hicrānlar destān our
Güneş bile yaslanmışdır. Ne bir şu'le ne bir nūr.
Bana her şey' bu 'ālemde keder verir hırpalar

- [5] Gençlere:
Zehirlidir, çiçekleri göğsünüze akmayın
Bir hayāldir bu 'ālemin zevklerine bakmayın
'Aşdır diye kalbiñizi ateşlere yakmayın
Bilin sizler, her bir 'aşıñ şöñunda şızı var.

Millî Ğaye'de intiřār edildi.

9-Çilem

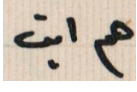
baba ccca... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Şu karanlık gecelerin nedendir,
Bir neş'eli řabāhı hiç olmuyor?
Acı yā Rab Şu kuluña sendendir
Zavāllının baķ çilesi dolmuyor
- [2] Bir dem olsun gülmedim Şu cihānda,
Ben kederle kıvrandığım bir anda
Neden böyle neş'elerle bir yanda
Bā'zısınıñ bahārı hiç Őolmuyor
- [3] Bir neş'e var her neş'enin fevķinde
Bütün 'ālem kayğısızca keyfinde
'Āleminde, cünbüşünde, zevķinde
Benim gibi şaçlarını yolmuyor.

Millî Ğaye'de intiřār edildi.

10-Münācāt

aa bb cc... 15'li Hece Ölçüsü

- [1] Geldi işte huzūrunda diz çökdü bir günāh-kār
Diñle benim nālelerim ey Hudā-yı kerem-kār
- [2] Sen ki ‘ādil ve büyüksüñ ey Rabbim.
Diñler ben bu süfl-i cihānda muẓtaribim.
- [3] Düşünürüm, düşünürüm her ān ‘aceb ben neyim?
Şunu bildim, şu қоşқoca cihānda bir zerreyim.
- [4] Öyle bir zerreyim ki āh... Bu қadar ismim ne Ādem.
Her şeyi añladım ben amma, hiçbir şey añlamadım.
- [5] Қатmerlenir düşünen alnımıñ üstündeki çin
Hep mu‘ammā! Şu ‘avālim, bu maḥlūkāt ne için?
- [6] Sen ki Қadır! Қur’ān’ında bize va‘d ediyorsuñ,
Cennetlerim kederimce, gülmeyene diyorsuñ.
- [7] Bense bir gün olsun aslā gülmedim hem gülemem

Boş bulurum, Şu cihānıñ zevklerini dilemem.

- [8] Benim k̄albim yalnız senin imānınla doludur.
Benim yolum lütfuñ olan Qurʾān'ın yoludur.

11-Yurd Kaygısı

abab cdcd efef... 11'li hece ölçüsü.

- [1] Bir cennet gibidir Şu yeşil ülke
Çiğnetme Allāh'ım düşmanlarıma
Meftūnum ezelden bu güzel mülke
Ölsem de şādığım peymānlarıma
- [2] Cennetden bir parça, yurdumda her yer
GümüŐlü dereler, heybetli dağlar
Ėam yemem k̄oynunda ölürsem eğer
İnsana gülüyor bāğçeler bağlar.
- [3] Bir taş ı ındimde cihāna bedel
Arslanlar yetişir her bucağında
Naşib eder de Rabb-i lem-yezel
Duyar mı insān Ėam, hiç kucağında?

[4] Bu yerin şāhibi uyuma, uyan!
Bağ ḥaşīn düşmanlar gözlüyor seni
Muşul'da İngiliz, Meriç'de Yūnān!
Uyuma! Ururlar ğaflet edeni

[5] Düşmanını yalnız İngiliz şanma!
Sade Yūnānlıdan alma öcünü
Riyākār sözlere aldanıp, kanma!
Yık köhne dünyāyı, göster gücünü!

1/2 Nisan 1339 Bolu [M 1/2 Nisan 1923]

Yeñi Yol'da çıkdı.

12-‘İsyān

xaaa bcbc dede... 11’li Hece Ölçüsü.

[1] Beni güldürmedi bir dem şu felek
Geçiyor şu güzel faşl-ı şebābım
Geçiyor girye-i mātem dökerim
İñliyor, durmuyor derdli rebābım

[2] ‘Āşiyim ben sana! Durma, gel öldür.
Bir sefīl ‘ömür için baş eğmem sana.

‘Acz ile diz çöküp demem ki güldür.
Hiç var mı o rûhdan baksana bana.

[3] Tûfândır isteğim senden ey hûnhâr
Mehtâbın kararsın, cihân yıkılsın
Çalması dünyâda bir tek bahtiyâr
Mezârlar deşilsin, başlar kırılsın.

[4] Zûlmetler bağlasın gözleriñ feri
Bir şu‘le kalmasın kararsın dünyâ
Hayâle benzetsin görenler beni
Şimşekler istiyor âh gönül bu ya!

[5] Cihâna gözlerim nefretle bakar
Yıkıl ey kâ’inât, sen de yıkıl, yan
Damarlarımı yakan kanla ey ğaddâr
Tâli‘im sana la‘net. Sana ‘isyân...

4/5 Nisan 1339 [M 4/5 Nisan 1923]

13- Geldim... Gidiyorum...

abab cdcd efef... 15’li Hece Ölçüsü.

- [1] Geldim ben de Şu esrarlı, añlaŐılmaz ‘āleme
 Geldim, faĀať her an gitmek, hep ırtulmaĀ isterim.
 Sen añladıñ bunu biraz, vāķıf oldun nāleme
 Beni unut emi dostum! UnutulmaĀ isterim.
- [2] Ararım
 Ararım, āh çok ararım. Bir gōren yoĀmuŐ onu
 Ararım hem çok zamānlar diyār diyār dolaşdım
 Ararım, āh benim gibi arayan çokmuŐ onu
 Ararım hem çok zamānlar diyār diyār dolaşdım.
- [3] Bulamadım
 Bulamadım, meĀer bana dargın imiş ezelden
 Bulamadım, o sa‘ādet dedikleri Şey’i ben
 BulmaĀ için çok yalvardım Hūda-yı lem-yezelden
 Bulamadım, bulamadım ey sa‘ādet seni ben
- [4] Gidiyorum
 Gidiyorum bōyle hāsir, bōyle meftūr, bōyle neŐ’esiz
 Gidiyorum nihāyetsiz elem dolu yollarda
 Gidiyorum, bir emelsiz, tesellīsiz, kimsesiz.
 FaĀať artıĀ bitkinlik var bacaĀlarda, ıollarda.

14-Ramażaniye

baba ccca... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ey Reşād! Ğam çekme, devrān seniñdir.
 Ramażan ayınıñ on beşi oldu
 Muttaşıl oflarsıñ, derdiñ derindir.
 ulaklar ziyāfet āhıyla doldu.
- [2] Düşünme, çekiver biñ bir yā şabır
 İftār huşūsunda taze hayāl kur
 Feryādıñ duyanlar yalandan uyur
 albleri mermerden atı aş oldu.
- [3] Sen gibi bizim de hālimiz harāb
 Yürekler yanıdır, ciğerler kebāb
 Olsaydı bir iftār, iftārda hoş-āb
 Ba nasıl benizler şarardı, şoldu
- [4] Ne yüksek rūḥuñ var ey acı şā'ir.
 Listeler yazmışsıñ iftāra dā'ir.
- [5] Nāfile arama gemiş zamānı
 Yer yer urulurdu yemek ḥarmānı

Māzīniñ o iftārcı ḥandānı

Diplomat kesildi, bulunmaz pundu.

- [6] Benden naşīhat, giderseñ iftāra
 Sebzeden, çorbadan, başma mantāra
 Böreği, tatlını vurma kañtara
 Çıkmadan şeker göz, tamam kaş oldu

15-Olur mu?

aa xa xa... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Şu geceler ya Rab nehār olur mu?
 Yoksa yine hep ahū-zār olur mu?

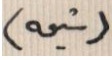
- [2] Bir gün gelip ‘aceb zengin olanlar
 Atdan inip eşek suvār olur mu?

- [3] Ey şā‘irān kızmayıñız sizlerde
 Ehliyete hiç inḥisār olur mu?

- [4] Bağ serseme, zenbīl elde aranır.
 Bağla yokdur, hiç enginār olur mu?

- [5] Tersî cübbeyle gidilirse du‘â’ya
Allâh ‘indinde i‘tibâr olur mu?
- [6] Sezâ’î Bey bu kuvvetli hesâbla
Mışır çarşısına ‘atţâr olur mu?
- [7] Tatlı sözlü, bâdem gözlü mühendisi
Fehmi Bey’e hiçbir uyar olur mu?
- [8] Çorba etdi şu Bolu’nuñ içini
Eşref gibi bir yâd-kâr olur mu?
- [9] İnşâf eyle, ey tandırcı! ‘Avnî Bey
Ne de olsa hâlîş hıyâr olur mu?
- [10] Unutup da o tandırı Nedimle
Zekâi’ Bey hiç dem-guzâr olur mu?
- [11] Git Nedim’e şor bir kere keyfini
Mecmû‘adan nasıl bir kâr olur mu?
- [12] Güler yüzlü Besîm gâflet hâlinde

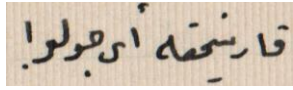
Bir gün gelip ‘aceb bîdār olur mu?

- [13] Ye’cūclerden ordu teşkîl olunsa
Naşıl bilmem bir serdār olur mu?

- [14] Banğa müdürü ve yārānı hep beraber
Ġarābet mülküne ħünkār olur mu?

- [15] Bir tiyatro oynatılsa Bolu’da
Reşād Beyfendi perde-dār olur mu?

- [16] Şaim Bey’e kırk arşından bir roba
Yaptırırsak ‘acaba dar olur mu?

- [17] Şarık atıp
Kenārîñ dilberi kibār olur mu?

- [18] Gördü kaçırandan yine ħahvede
Deli Ġadir hep nağme-kār olur mu?

- [19] Ĥalt etmişler kestirdiğîñ fehvā’da

Şekerleme idi havvār olur mu?

[20] Dardli idaresine ma'ḥūd Aḥmet
Nām-ı mu'temed bir vezne-dar olur mu?

[21] Ma'rifde bir şu'le ma'rif
Böyle ṭal'at, böyle dīdār olur mu?

[22] Faḥr eder mi? Yutsa bilmem kızar mı?
Efendimiz yoksa bīzār olur mu?

[23] Öñüne bir peşkir ṭaksak kāmiliñ
Helvāciya bir tabla-kār olur mu?

[24] Bir ṭarafda saz, söz, kemān, piyano
Bir ṭarafda kiraz ve nar olur mu?

[25] Bir gün gelir Bolu'da da nīsānda
Her yer gibi tam bir bahār olur mu?

[26] *Hādī!* Sana bir gün gelip şu ṭāli'
Şaşırırırñ iyi bir yār olur mu?

16-Muḥāsebeciye

aaaa bbbb... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] La‘net olsun ol Yezīdiñ cānına
Döndü Bolu Kerbelā meydānına
Yağışır mı hükūmetiñ şānına
Ekmek banmağ Ömerleriñ kanına.
- [2] Revā mı ki bekleyelim kapıñda
Bir ḥā’inlik var gözünüñ aķında
Ḥorasan var ‘azīzim yapıñda
‘Azrā’il’e iş çıkacak yakında
- [3] Yaklaşırken şu mubārek Ramażan
Çoluğ çocuk bağırışırlar el-emān
Vaşfi Bey’den añlařıldı yoğ iḥsān
İşitmedik demeyin dan... dan... dan...

17-Orduya!

abab cc dede... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Semā’lar siyahdı. Yoğdu bir şu‘le
Dört ufuğdan yalnız mātemdi esen

Yurd vîrāndı. Ne op vardı ne glle
Lākin vardıñ yalnız imānınla sen.

[2] Sen urtardıñ yalnız sînenle yurdu
ahreylediñ zülmü ey ‘azîz ordu.

[3] Şen yurdunuñ mor dumanlı dağları
ınladı oplarıñ tarrākasıyla
 yıl ayrı düŐün yeşil bağları
alkandı ilāhî zafer sesiyle

[4] Dinerken albinde o mudhiş sızı
Parladı göklerde zafer yıldızı

[5] urtuldu ‘azminle İstanbul, İzmir.
avuŐdu hilāle Edirne’ñ, Bursa’ñ.
Damarda eski an, ollar o demir
Cihānlar yıkılır bir arbe, vursañ

[6] Ben Őehîd olayım, gel ggsme baş
ık muzaffer ılıncını göge aş!

18-Ayrılırken

abab cdcd efe fgg. 11'li hece ölçüsü.

[1] Arķanda pek zarīf bir Őerse arŐaf
Bahāra gūlūmser bir penbe kızdıñ
Bir yıl evvel gördüğümde açık, Şaf
Rūħumda parlayan bir tek yıldızdıñ.

[2] Seni gördüğüm o hūlyālī ānlar
Sevgilim demek ki tamam yıl oldu
Artık hayālī o neş'eli zamānlar
Bağ Őu göñlüm bugün hūzünle doldu

[3] Sen uçarken bir kuş gibi uzaĝa
Sunuyor rūħumda hayāt neŐ'esi
Doğunup o zarīf, ince dudaĝa

[4] Haykırmak istiyor hicrānıñ sesi
Artık mehtāba açıp da kalbimi
Aĝlaya aĝlaya Őorarım seni

19-Du'ā' Et Yavrum!

abab cdcd... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Tam on iki sene oldu ayrıldık,
Sen ufağdıñ! Koca Urum ilinden
Zulüm gördük, felâkete atıldık
O kudurmuş ehl-i şâlib seylden
- [2] Lâkin bugün Türkler yine canlıdır
Yaz kalbine, şaşın kâmi unutma
Târîhiñ Balkan faşlı kanlıdır
Aşlâ yavrum intikâmı unutma!..
- [3] Karartıldı şarkıñ parlak güneşi
Ėasp edildi yurdlarımız hep bir bir
Milyonlarca Türk ve İslâm kardeşi
Şimdi kurtlar pençesinde esirdir!..
- [4] Şimdi bize yaşlı gözler dikilmiş
Halâs bekler, sînesinde tüfenkler
Eğilmeyen hür başları eğilmiş
Şaldırıyor 'işmetine köpekler!..
- [5] Semâ'sını duman, alev bürümüş,
O yerleri zabt edeli Yünānlı.
Genç kızları mezelletle sürümüş

Daha birçok cināyetler. Hep kanlı!..

- [6] Bu kanlara ğarb dedi: “Ödeşdiler.”
Onlar ašlā bu şeylerden utanmaz.
Balkanlarda mezārları deşdiler;
Dahasına yürekçiĝiñ dayanmaz!

- [7] Şükür artık, şimdi kara bulutlar,
Şıyrılıyor, çekiliyor şu gece
Ufķumuza doğacak bir güneş var;
Rūm ilimiz lākin mātem içinde!

- [8] Z̄ulmetleriñ sonu elbet nūr olur;
K̄urtulur da o yerlerde nihāyet.
Cāmi‘lerde haķ ezānı okunur
Güzel yavrum! Bunuñ için du‘ā’ et!

20/5/1339 Yeñi Yol’da çıkdı. [M 20 Temmuz 1923]

20-Kıt‘a

xaaa. 15’li Hece Ölçüsü.

- [1] Ümmü’l-kitāb nüŝha-i kübrā benim ey ğāfilūn

Melik-i lāhūtum vaḥdet sedirinde k̄ā'idem
 Edāniye ne tek-ā-pūy ne de minnet edemem
 Kendi Ka'bem, kendi miḥrābımda kendi sācidim

21-Ḳıṭ'a

aaxa. 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Nihāyet yok şu feleğĩñ dersine
 Bir kızdı mı, bir döndü mü tersine
 Atıverirsin isterken İzmir'i
 Tā Erzurum, yāhūd lūṭfen Mersin'e

22-Haydi Durma!

bAbA cccA... 15'li hece ölçüsü.

- [1] Haydi dolsun zafer sesi, yıldızları ḳubbene
 Haydi durma! Yeter artık dūnyā sana bakıyor.
 Haydi git aş kılıncını ḥaşımlarıñ yerine
 Haydi durma! Yeter artık, dūnyā sana bakıyor.
- [2] Naşıl boyun eğermişsiñ? Sen ḥāriḳa yaratdıñ
 Anadolu toprağını şehidlerle donatdıñ
 Zūlmetleri parçaladıñ, Türk nūrunu parlatdıñ

---

* Lozan'daki büyük mes'elemiz İsmet Paşa'ya

Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

[3] Durma çünkü Rūm iliniñ simsiyahdır semā'sı
Seneler var, o yerler hep anavağan cudāsı
Durma diyor sana Hakkıñ Rasūlü'nün sedāsı
Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

[4] 'Asırlarca me'vā olan o qahramān ataña
Şen Selānik, şarp Balkanlar, Plevneler ve Tuna
Haset çeker çok zamāndır güzel anavağana
Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

[5] Bugün çelik, Sevr'deki kesdikleri kollarıñ
Haydi durma! Yürü... Zafer dolsun yine yollarıñ
Seni bekler o ağlayan yetimleriñ, dullarıñ
Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

[6] Durma! Çünkü intiķāmiñ tamam şimdi zamānı
Qahreyledik çünkü şimdi İngiliz (Fransız), Yūnāni*
Bir Fransız (İngiliz) nasıl tehdid eyleyecek vağanı?
Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

---

* Tahsin Demiray parantez içinde verdiğimiz "İngiliz" ve "Fransız" kelimelerini parantezin öncesinde verdiğimiz kelimelerin üst kısımlarına eklemiştir.

- [7] Lozan'daki simsārlarıñ şaķın ķanma sözüne
 O zincirli maddeleri fırlat cebine yüzüne.
 Çık güvenip Allāh'ına imānına, özüne
 Haydi durma! Yeter artık, dünyā sana bakıyor.

Türkiye Halk Mektebi Mecmu'asında çıktı.

4 Temmuz 39 [M 4 Temmuz 1923]

- [8] Durma çünkü şırtarıyor, bak hudūd da İngiliz
 Sen bir yürü, biz hep koşar, ardıñ sıra geliriz
 Kıanla dönmemiş bir milletiz, cenk etmeyi biliriz
 Haydi durma, yeter artık, dünyā sana bakıyor.*

Sonradan hatırlandı.

1957 İstanbul 30

23-Öğüdü..

xaxa xxb... 7'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ey yavrular bugün siz
 Yurdu vīrān bulduñuz.

---

* Bu şiirin 8. dōrtlüğü müellif tarafından sonradan hatırlanıp şiir defterine eklenmiştir.

Lākin Şu vīrānede
Hür olarak doğduñuz

[2] Bir zamānlar bizim de
Ma‘mūr idi yurdumuz
Dünyālara hākimdi
O Şerefli ordumuz

[3] Haddi miydi hilāle
Karşı koysun bir zamān
Böyle sefīl bir millet
Böyle ‘ādī bir Yūnān.

[4] O zamānlar üç dünyā
Türk’e boyun eğderdi
Karşısında zālimler
Tiril tiril titrerdi

[5] Nice zālimleri biz
Denizlerde boğdurduk
Nice karanlıklara
Nūrlu güneŐ doğdurduk

- [6] Şoñraları araya
Girdi senlik ve benlik
Hiçbir yerde kalmadı
Eski dirlik, düzenlik
- [7] Hākīr oldu şānımız
Diñlenmedi sözümüz
Felāketler belirdi
Açılmadı gözümüz
- [8] Ğarba karşı ve lākin
Eski şanla mağrūrduķ
Atalardan kalanı
Hāzır yedik, oturduķ
- [9] Felākeṭe alışdıķ
Sefālete alışdıķ
Ne bir parça yorulduķ
Ne bir parça çalışdıķ
- [10] Menķıbesi tāriḥe
Şıĝamayan ordumuz
Maĝlūb oldu her yerde

Çiğnendi Şen yurdumuz.

[11] O zamāndan beridir
İki ‘asır oluyor
Yurdumuza her yandan
Yabancılar doluyor.

[12] Hasta adam konuldu
Yüz senedir ismimiz
Buna rağmen coşmadı
Din ve millî hissimiz.

[13] Büyük harbden büsbütün
Mağlûb, mağhûr çıkınca
“Osmānlı” devletini
Harb temelden yıkınca

[14] İstanbul’a, İzmir’e
Yabancılar yanaşdı
Anadolu içinde
Yünānlılar dolaşdı

[15] Barut dumanlarına
Gömüldü her dağ ve taş
Katledildi üç sene
Yüz biñlerce vatandaş.

[16] Türk'ün 'azmi, imanı
Eñ nihāyet coşunca
Hilāline kavuşdu
İzmir, Edirne, Tunca

[17] Karahişar, Sağarya,
Dumlupınār, İnönü
Zaferleri yazıldı
Tarihe halāş günü

[18] Üç senelik kitāliñ
O dehşetli ve kanlı
Bayrakları kapandı
Çahredildi Yünānlı.

[19] Şimdi yok bir yabancı
Şu mübārek yurduñda
Şimdi zafer sesleri

Meriç'deki orduña.

- [20] Şimdi sâhillerinde
Ağdeniz'in al bayrak
Dalgalanıyor şerefle
Mâ'î göğü yırtarak.
- [21] Şimdi lâkin her taraf
Biliñ bir vîrânedir
Dünyâ harâb lâneli
Ta'mîre bigânedir
- [22] Şimdi size istiklâl
Güneşiniñ altında
Hep çalışmak düşüyor
Şanlı mâzî yâdında.
- [23] Şimdi bir rûh kederli
Çalblere dökülüyor
İstikbâliñ çehresi
Bağıñ nasıl gülüyor.

- [24] Şimden sonra sa‘âdet
Verecekdir emîn ol
Yavrucuğum bizlere
Tuttuğumuz yeñi yol.

Yeñi Yol’da çıkmıştır – 16/6/1339 [M 16 Ağustos 1923]

24-Yazık

aa cddc ee... 15’li Hece Ölçüsü.

- [1] Bir akşamdı. Gölgelede düşünceli kalmışdım
Koltuğumda gömülerek hayālâta dalmışdım
- [2] Neye maḥzûn duruyorsuñ? Şu dünyāya ḥayata
Neye küskün bakıyorsuñ? Diye şorduñdu bana
Ḥatırlarsañ. Ben de dedimdi: “Bunu şorma anlama.”
Seni daḥi düşürmeyim nihāyetsiz heyhāta”
- [3] İsrar etdiñ, çok yalvardıñ ağlayışlı gözlerle
Ve nihāyet kandırdıñdı o sihirli sözlerle
- [4] Ḥayātımıñ hiç bitmeyen derdli dökerek
Bir zehirli ḥalāqatla birer birer añlatdım

Elem doldu gözleriñe, dudaklarını bükerek
Anladın. Āh! Sebeb oldum, seni dağı ağlatdım

[5] Sen de benim gözlerimle Şu ĥayāta bākınca
Birden küsdün, gülmez olduñ o zehri ťadınca

[6] Yazık... O gül dudağında tebessümler hep Şoldu
Yazık... Seniñ ĥāyatına zaĥķūm ķatdım elemle
Yazık... O Şen, o ķayğısız gönülcüğüñ ĥam doldu
Yazık... Seni zehirledim Şu ķopası dilimle.

25- ĆalıŐ Yavrum!

ababb cdcdd efeff... 11'li Hece Ölçüsü.

[1] Ĥürsüñ artık zincirleriñ kırıldı,
İstiklāliñ güneŐi nūr içinde
Zulmetlerden Őıyrıldı
Hindistan'da, Afrika'da, tā Ćin'de
DindaŐlarıñ büyük surūr içinde.

[2] Unutma ki sen bu 'asrıñ Türk'üsüñ
Şimden sonra fabriķalar dumanı
Semā'ları bürüsün

Yurddan sürdük, İngiliz'i, Yūnān'ı
Bugün artık fa'aliyyet zamānı

[3] Bir buğdaycık şu simsiyah toprağa
Atılınca altın başak oluyor
Bağ şu yeşil yaprağa
Şulanmazsa nasıl hemen şoluyor
Çalışmakla hazineler doluyor.

[4] Hür dimağlar çalışmakla nūrlanır
Çalışmağa alış küçük yaşında
Tembel olan ħorlanır.
Şimdi kitāb, sonra tezgāh başında
Çalış. Zehir bulundurma aşında

[5] Yavrularım şundan emīn olunuz,
Bu dünyāda çalışmakdır kâ'ide
Hep işlesin kolunuz
Du'ā ile gökden inmez mā'ide
Boş sözlerden ašlā çıkmaz fā'ide.

Yeñi Yol'da çıkdı.

26-Nereye?

baba ccca...15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bir sille de çöküverdi; pek bozukmuş temeliñ
Şimdi böyle süklüm püklüm a civānım nereye?
Bugün haylī oldu yazık. O meb'ūsuluk emeliñ
Şimdi böyle süklüm püklüm a civānım nereye?
- [2] İntihābāt, meb'ūsuluk çün kurduğunu ağ ne oldu?
Yıkıldı mı yaptığınız şanlı otağ ne oldu?
Merākdayım Ankarā'da tuttuğunu bağ ne oldu?
Şimdi böyle süklüm püklüm a civānım nereye?
- [3] Zonguldak'ın Ankarā'dan pek laṭıfmiş havası
Anladığı ay ocağıñ, eñ kıvrımlı tavası
Meb'ūsuluk hem seniñ ne ne ā ..... ā babası..*
Şimdi böyle süklüm püklüm a civānım nereye?
- [4] Emin ol ki Miḥatcığım pek acıdım ḥālīñe
Bir düşüklük gelmiş şimdi ḥaşmetli bālīñe
Ḳonamadıñ kelepirden milletiñ emvāline
Şimdi böyle sinsi sinsi a yılanım nereye?

---

* Bu mısradaki eksik olan iki hecelik kısım müellif tarafından boş bırakılmıştır.

Buraya kadar olan bütün ş'irler! Bolu'da yazılmıştır. Bundan sonrakiler İstanbul'da.

2/3 Teşrîn-i Evvel 340 [M 2 Ekim 1924]

27-Ulu Ka'be

baba ccca... 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ne büyük bir heyecanla biñlerce genç ihtiyâr
 Kadın, erkek, zengin, fakir, bir neferle bir serdâr
 Bir araya toplanmış bak nasıl hepsi bahtiyâr.
 İslâm sevin çünkü seniñ böyle ulu Ka'beñ var.
- [2] Hindli, Çinli yüz biñlerce insānı bak şu meydān
 Üzerinde cem' eylemiş, bu ne büyük bir imān
 Senlik benlik unutulmuş, şaf ve her vicdān
 İslâm sevin. Çünkü seniñ böyle kıutlu Ka'ben var.
- [3] Bütün coşgun gönüllerden yā Hâk lafzı taşıyor
 Lebbeyk sesi yükseliyor, belki 'arşı aşılıyor
 Bir gün olsun şu insānlar riyāsızca yaşıyor
 İslâm sevin. Çünkü seniñ böyle mutlu Ka'ben var.

- [4] İşlenilen günāhlarıñ ‘affi için mağfiret
Dilemeye toplanılmış merķadında Muḥammed
Toplamış bak derdleşsinler añlaşsınlar diyerek
İslām sevin çünkü senin böyle ulu Ka‘ben var.

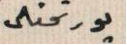
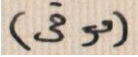
28-Hicv-i Yārān*

aaxa bxb... 11’li Hece Ölçüsü.

- [1] Hicvetdim yārānı ihvānı biraz
Kimine ter verir, kimine ayaz
Çok fazla bulunur şi‘rimde benim
Kırmızı biberle, naneli piyaz
- [2] Üç aydır vazīfe ma‘lum ve maḥdūd
Sabāḥdan öğrenip akşama unut
Şaşarım ‘aklına bu yaşdan şoñra
Ak şaķal ḥocamı tut, git okut.
- [3] Dimağ-ı vekālet epeyce darmış
Milletiñ fazlaca pilavı varmış
Yārānıñ başına sarıķ yerine
Şu kürsī, püsküllü belayı şarmış

---

* Dārü’l-mu‘allimin-i ‘āli’de açılan mu‘allim muavinleri ķursunda:

- [4] Şınfa şakallar ʔon ʔonlu gelir
 Altı ʔat ʔaş gümüş ʔordonlu gelir
 Ne yaman monşerler, bekler
 Şınfa ʔızılıç ʔastonlu gelir.
- [5] Mümessil nazīfiñ bu bir rūḥīdir.
 Baʔ açdı aǵzını yine mi dirir
 Aʔ balıç ʔavaǵa ʔıçdıǵı zamān
 Falan iʕdādide müdirdi müdir
- [6] Rūḥīdir ruḥumuz bir maḥlūʔa yazıç
 ʔaḥada bulunur iḥtiyāʔ azıç
 O iki metruluç ʔāmete elbet
 ʔarargāḥ ʔadırına bir metin kazıç
- [7] ye şordum da ḥālden ḥaberden
 Ḥarāb olmuş ʔöyü zelzelelerden
 O ʔadar yıkmış ki ʔavuǵu yana
 Nerdeyse düşecek ʔıvırcıç serden
- [8] ʔamlıca baǵlarında ʔara ʔalı var

Şınıfda yan gelir yatar oyuklar
 O düşük çeñeyle başlarsa söze
 İşiten fenā' göz, Hācivad şanar

- [9] Sözlerim serāpa şakadır va'llāh
 Şallayıp göbeğe atınız k̄ah k̄ah
 Şükrediñ tahtanıñ dar oluşuna
 Sen hele du'ā' et göbek Su'adā'llāh.

- [10] Ey Hādī yine aşırı gitdiñ
 'Ālem-i ilhāmdan ses mi işitdiñ
 Bir h̄allaç kesilip yārānı hemen
 Pamuk gibi atdiñ, yün gibi ditdiñ

Hatim

29-Nefes

bAbA cccA... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] H̄akīkat bağına girip durunca
 'Āşık oldum ben de H̄acı Bektāş'a
 Şıyrılıp perdeler bir dem görünce
 'Āşık oldum ben de H̄acı Bektāş'a

[2] Nefeslerden nefes aldım eyva'llāh
 'Aşk mecrine gönül şaldım eyva'llāh
 Deryāyı ruḥuna daldım eyva'llāh
 'Āşık oldum ben de Ḥacı Bektāş'a

[3] Şu 'ālem içinde bu bir 'ālemmiş
 Gökleri doldurān benim nālemmiş
 Gözümde titreyen yaşlar jālemmiş
 'Āşık oldum ben de Ḥacı Bektāş'a

[4] *Hādī* hiç durmayıp hep niyāz eder
 Sırlarıñ sırrını öğrenmek ister
 Ḥaḳīḳat peşinde perişān gider
 'Āşık oldum ben de Ḥacı Bektāş'a

25 Haziran 39 Cum'a [M 25 Haziran 1923 Cuma]

30-Nefes

baba ccca... 11'li Hece Ölçüsü

[1] Pek 'acāib oldu dünyā her yerde
 Varken insān, ism-i şeytān oḳunmaz

Uğramamak istenirse biñ derde
Esefle aşlā meydān oqunmaz

[2] Cehl içinde böyle pūyān ederiz
Harşı, dini böyle nisyān ederiz
Hiç uğanmaz Haqq'a ʿiṣyān ederiz
İblis yazan rūḥda vicdān oqunmaz

[3] Hep değışdi dünyāda bir lezzet yok
ʿilme karşı bir iʿtibār ʿizzet yok
Tekkelerde bile eski ʿuzlet yok
Toz içinde kalmış Qurʾān oqunmaz.

[4] Şanʿat değıl şiʿrde rūḥ ararım
Qalbi vīrān, dili mecrūh ararım
Tufān için baʿzan da rūḥ ararım
Meclisimde şiʿr-i handān oqunmaz.

[5] Gittiğimiz nihāyetsiz uzun yol
Bütün kanlı, bütün ceset, kemik, kol
Benim gözüm böyle görür emin ol
O listede Hādī-i şādān oqunmaz

25 Haziran 39 [M 25 Haziran 1923]

Bu iki nefes sonradan bulunduğu için 340 senesi şi'rleri arasına yazılma mecbūriyeti hāşıl oldu.

31 Teşrîn- i Evvel, 1 Teşrîn-i Şānī 1340 [M 31 Ekim, 1 Kasım 1924]

31-Bir Tezkire *

[1] Hāydi! Proğram kabul edilmedi.

Kendine güvenen gelmiş dinledi

Ne o? Benziñ atdı, şarardı.

Bu kadar korkmağa ne sebep vardı

İmtihān denilen cesāret ister

Hoşça kal 'azizim, bāķi hürmetler.

32-Düşmān, Titre!

aaxa bxb... 15'li Hece Ölçüsü.

[1] Rüzgār gelip hınçırarak yüce dağlar başından

Haber verdi Anadolu toprağından, taşından

Neler duymuş neler görmüş añlatırken ağladı

Ben añladım ötesini gözleriniñ yaşından

---

* Tezkire, küçük not pusula anlamlarına gelmektedir.

- [2] Dedi: “Yurduñ cānāvarlar pençesinde ħorlandı
Dağlar taşlar ħardeşinin āl ħanıyla boyandı.
Fiğān doldu ŧen yuvalar, ħarāb oldu gülşenler.
Türk yavrusu iyi belle, bunu yapan Yūnān’dı.”
- [3] Ben bunları işitince ŧu küçücük ħalbime
Āteş doldu; ŧonra dedim birden kendi kendime:
“Me’yūs olmağ ne demekmiş?” Ćalışmağa ‘ahdetdim.
Tūfān olsa artık benim ħalel gelmez ‘azmime.
- [4] Düşmān!.. Ben ki cihāngirler ħafīdiyim, oğluyum
Coşdu yine öz benliğim, yine millī gururum.
Düşmān, titre! Diz üstünde yalvar, ağla, ħünkü bağ
Bugün sāde intikāmdır, kindir benim düstūrum.

30 Teşrīn-i Evvel 39 [M 39 Ekim 1923]

Şişli: Yeñi Yol’da çıkdı.

33-Nefes

baba ccca... 11’li Hece Ölçüsü.

- [1] Zūlmetlerden nūra uzayıp giden
Biñ esrar içinde ħiyābān oldum

Yok Şu boş kubbeye bir yol gösteren
O nra yalnızca Őitbn oldum

[2] Zlmetler hem-rehim, mürŐidim oldu
Yollarım Őer ile Őr ile doldu
Her pençe baŐımdan bir demet yoldu
YaŐlarla oğunan destn oldum

[3] ‘lem-i rhmde dalıp derine
Su’ller Őordumdu feleklerine
O hayrn olduğum meleklerine
Her lağza kfirdim mslmn oldum

[4] Ey ğafil yükselen Hağ der nlemde
Güneşler dönüyor Şimdi hlemde
Hdya! Ne muğlu Şimdi ‘lemde
Medine-i ‘ilme sitn oldum.

18/19 TeŐrn-i Őn 39 [M 18/19 Kasım 1923]

34-**Qış Gelirken***

aabb aacc aadd... 8'li Hece Ölçüsü.

- [1] Güzel bahārla tatlı yaz
 Qavun, qarpuz, üzüm, kiraz
 Darılarak çıkıp gitdi;
 Hepsi bitdi, hepsi bitdi
- [2] Tā şimālden bir sert poyraz
 Esmektedir. Ābdest namaz
 Pahalanmış dedi dedem
 Ne hikmet var bunda bilmem
- [3] Şabāhları fazla ayaz
 Lākin nasıl şu sersem qaz
 Şaşkın, şaşkın dalmış şuya
 Ne diyelim. ‘Aqıl bu ya!..
- [4] Çık buluğdan, görün biraz
 Haydi cānım!.. Nedir bu naz?..
 Işıt bizi güzel güneş
 Yoqdur va'llāh sana bir eş

---

* Şiirin başında “Sabāhleyin pencerede:” notu vardır.

- [5] Güzel bahārla tatlı yaz
 avun, arpuz, züm, kiraz
 Darılarak ıkıp gitdi
 Hepsi bitdi, hepsi bitdi.

29 Teřrīn-i Šānī 39 Őiřli: Yeņi Yol'da ve Resimli Mecmu'a'da ıkdı. [M 9 Kasım
 1923]

35-Bir Nazīre *

İş İşlerken

aabb ccdd eefggf. 15'li Hece Ölüsü.

- [1] alk ezelim.
 aydi ızım, Şimdi benim iş vatim
 Ba henüz ben dikişimi bitirmedim, dikmedim.
 Şimdi bana ırıldayan makinemiņ öņünde
 abalama vaifedir. Gezme alsın bugün de.
- [2] Yalan değil. Gezilecek, görülecek yerler var.
 Yalan değil. Bir cennettir yeşil dağlar, ovalar.

---

* Yeni Yol Dergisi'nde "Muhterem Vālidem'e" notu bulunmaktadır.

Lākin yoksul olanlara cehennemdir her bucağ

O zevkleri tatmak için önce lāzım çalışmak!

- [3] Evet kızım. Sen de gezmek safā' sürmek istiyorsuñ
Çalış durma! Tende şihhat kolda kuvvet var iken
Biri sana iş işlerken “Kalk gezelim.” deyince

- [4] Ona de ki: “Ben gezemem, şimdi benim iş vaktim,
Makinemden, dikişimden başka yokdur ümidim!
Önce biraz alın teri, ondan sonra eğlence.”

22 Kānūn- ī Evvel 39 Şişli: Yeñi Yol'da çıkdı.

[22 Aralık 1923]

36-Kedim

aa bb cc... 8'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bizim tekir kibirlidir
Şabāḥ aqşam ciğer et yer
- [2] Bayāt ekmek artık yemek
Onuñ için cezā demek

- [3]   urabiye yağlı pide
Biraz çokça olur ise
- [4]   İşi biter sevinçle yer
Miyav miyav daha ister
- [5]   Boğazında al urdela
Ne yaışmış asbacığa
- [6]   Bütün dünyā alımına
ayrān olur aklı sıra
- [7]   Bıyıkları aytan gibi
Bir gözü var mercān gibi
- [8]   Bir ift andil pırıl pırıl
Dnmekdedir fırl fırl
- [9]   şanma ürkek... ızarsa pek
Dehşetlidir o da erkek

- [10] Fazla sever hırlaşmayı
Çünkü mudhiş kabadayı
- [11] Gelir ise yabancı bir
Kedi onu düşmān bilir
- [12] Başlayarak mırnavlarla
Kalın ince miyavlarla
- [13] Daha yüz biñ türlü hile
Hele iri pençesiyle
- [14] Sivri keskin dişlerini
Göstererek o düşmanı
- [15] Çok çalışır korkutmağa
Başlamadan henüz kavğa
- [16] Meskenidir yazıñ çatı
Kışları da mangal altı
- [17] Hep fareler el-emān der

Nerde görse hücüm eder

[18] Onuñ iri gözlerini
Hele kaba yaştıķ gibi

[19] O ponponlu kıyruğunu
Çok severim lākin bunu

[20] Unutmayıñ ki Tekir'im
Hiç istemez fazla seveyim

[21] Hemen kızar ve tırmalar
Ne mudhişdir o tırnaķlar.

Şişi: 27,28/12/39 [M 27 Şubat 1923]

Yeñi Yol'da çıkdı.

39 senesinde yazdığım şi'rlerden hatırımnda kalanlar burada nihāyet buluyor. Bundan sonrakiler 40 senesine ait olanlardır. (6 Teşrin-i Sānī 43, Şabāh Sā'āt: 7, Boyacıköy)

37-**ıŖ Baba**

aaaa bbbb... 7'li Hece lüsü.

- [1] Arasında oŖoca
 Ve bembeyz bir 'ab'...
 Ŗte geldi. Meraba!
 Ŗaf' geldin, ıŖ baba!..
- [2] Nereden gelip nereye
 Gidiyorsun? Ve syle
 Hangi rzgrlar ile
 TeŖrf etdin sen bize?..
- [3] Syle nedir bu Ŗiddet?
 Yzn niçin byle sert?
 Acı bize, inŖf et...
 Yo mu sende meramet?..
- [4] ızma ama sen biraz
 albsizcesin. Hiç niyz
 Dinlemezsn. Bir poyraz
 Olup esmek ve ayaz

[5] Yapmak sana eğlence...
Rüzgārlarıñ dinince,
Sessiz şedasız gece,
Karanlıkda gizlice

[6] Gezer, qarlar serpersiñ.
Bora olur nefesiñ;
Ormanlarda iñlersin.
Ne kadar korkunç sesiñ!..

[7] Kuzum baba lütfeyle.
Bir tarafa çekil de.
Çubuk yak, bak keyfine...
Gelsin nazlı yaz nine!

30,31/12/39 Şişli

Yeñi Yol'da çıkdı.

38-Ḥaylāz

aa bb cc... 11'li Hece Ölçüsü.

[1] Zihni, küçük ḥaylāz, kızmışdı yine
Ḥomurdanıyordu kendi kendine:

- [2] Nedir çektiklerim küçük yaşımda?
Değirmenler dönüyor her gün başımda.
- [3] Oynayamaz oldum, gezemez oldum;
Tak dedi cânıma. Çekemez oldum.
- [4] Her şabāh horozla kalkarım erken
Kahvaltı, çay may, şu bu derken
- [5] Vaqitler ki geçiyor, geç kalıyorum
Buninçin cezāyı bol alıyorum.
- [6] İnsān bu, olur ā! Ba‘zan kitābı
Oyunda unuttur. Diñle ‘itābı.
- [7] Bu, mūcib-i cezā büyük suç imiş;
Kitābsız talebe, talebe miymiş?
- [8] Oynarken elinden naşılsa fırlar,
Ne yapalım taş bu. Bir camı kırar.

- [9] Vay... Sen misiñ derler, tevķif ederler
Numarayı deftere yazıyorlar.
- [10] Öğleden şonraydı geçende bir gün
Aştım mektebi; komşuda düğün
- [11] Vardı. Binip ata gitdim, karışdım.
Akşamacığ gezdim, koşdum, yarışdım.
- [12] Bunu, anlatırlar hocama bir bir.
Söyleyiñ kızum bu kabāhat midir?
- [13] Zihniceğiz bir gün eğlenmesin mi?
Kafacığı bir gün diñlenmesin mi?
- [14] Koca sene durma, boyuna yazı yaz...
Yazıldıkça bari eksilse biraz...
- [15] Bi'l-akıs gitdikçe fazlalanıyor,
Deniz gibi coşuyor, dalğalanıyor
- [16] Hep karışık dersler, zihne girmiyor

Zorla değil ā! Hiç, ‘aqlım ermiyor.

[17] Bizi, bilmem mekteb böyle ne şıkar?
Her gün git gel cānım bundan ne çıkar?

[18] Zihni böyle deyip tembellik etdi.
Mektebden kaçarak balığa gitdi

[19] Ba‘zan da çayırda ökse elinde
Dolaşır dururdu kuşlar peşinde.

[20] Böyle bir haylāzı ne yapsın peder?
Evvelā bir haylī naşihat eder.

[21] Der ki: “Oğlum işte ihtiyārim ben
Ölümüm yakındır, bana artık sen

[22] Vekil olacaşıñ. Bu yurt seniñdir.
‘Ā’ileñ halkını çalış, geçindir.”

[23] Bu sözler Zihni’ye te’sir etmedi
O yine mektebe, kaçdı gitmedi.

- [24] Birkaç sene ‘aynı sınıfta kaldı.
Babası uşandı mektebden aldı.
- [25] Marangoz yapayım dedi, olmadı.
Gitdiği yerlerde rāhat durmadı.
- [26] Ağır geldi usta, kalfa sözleri.
Çünkü o yöndeydi hālā gözleri
- [27] Böyle geldi geçdi haylī zamānlar
Nihāyet erişdi kederli ānlar
- [28] Bī-çāre babası öldü kahrından
Şon nefesde şu söz çıkdı ağzındañ:
- [29] “Bedbaht sensiñ koyan bu hāle beni
Dilerim lākin Rab ‘affetsin seni.”
- [30] Bir evleri vardı büyük yangında
Yandı hem de tekmiñ eşyalarıyla

- [31] Sipsivri kaldılar evsiz, yataksız
Yangın yerlerinde odsuz ocaksız.
- [32] Vālideyi götürdü önce sefālet.
Felāket üstüne, gelir felāket.
- [33] Kardeşleri şurda burda perişān
Sürünürdü buna hangi bir vicdān
- [34] Dünyāda ‘aceb kim dayanabilir?
Taşdan mıydı onuñ kalbi kim bilir?
- [35] O, eski ceketini omuzlayarak
Bunca felākete aldırılmayarak
- [36] Meyhāne meyhāne dolaşır gezer
Hiç yokdan herkesle kavgalar eder.
- [37] Omuzdaşlar onu “Serseri Zihni”
Diye çağırıyor çünkü o şimdi
- [38] Hāqīqaten mudhiş bir serseridir

ahve peykeleri onuñ yeridir

‘İbret:

[39] On beş sene evvel aylāz olan
Zihnī bugūn oca bir serseri ha!

[40] Biñ naz ve niyāzla yetiŕeñ, doğan
Bir yavru ne oldu? Hey gidi dūnyā!

atim

Yeñi Yol’da ve Resimli Mecmua’da

39-Uyan! alıŕ...*

aabb ccdd... 11’li Hece Ölçüsü.

[1] Uyan ey genç Tūrkiye’niñ evlādı
Uyan bŕyŕk cihān-gīrlere afādı
Uyan, ŕenlet arāb olan vaanı
Ve sevindir mezārdaki atañı

---

* Yeni Yol dergisinde bu ŕiir hakkında ŕoyle bir not bulunmaktadır: “Uyan!.. alıŕ...” Uŕak’tan Mŕhendis Mahmut Bey’in zevcesi Nadire Hanım tarafından bestelenerek Yeni Yol okuyucuları iin gŕnderilmiŕ bir ŕarkıdır. Bu ŕarkının sŕzleri bize hi yabancı değildir. ŕnkŕ ŕarkının sŕzleri 21.sayının 278.sayfasında ŕiir olarak karŕımıza ıkmıŕtı. ŕarkının notaları da aynı sayfa iinde yer almaktadır.

[2] Çalış yurduñ yad ellere geçmesin
 Çalış büyük atañ la‘net etmesin
 Çalış çünkü düşmanlarıñ bakıyor
 Gözlerinden biñ mel‘anet aķıyor.

[3] Haydi ķardeş gel el ele verelim
 Hārāb yurdu başdan cennet edelim
 Haydi ķardeş davrān biraz uyuma
 Çalış terle, bir daķıķa boş durma

40 – Nefes

baba ccca... 11’li Hece Ölçüsü.

[1] Kederim ‘aşğınca, gözlerim nemdir
 Puş’layı şaşırdım bī-ķarār oldum
 Bu derde düşeli bir haylī demdir
 İçinden iñleyen bir mezār oldum

[2] Diñlerim tārīhī efsāne gibi
 Rü’yālar içinde terāne gibi
 Diñlerim, ağlarım dīvāne gibi
 Nihāyet hem şağır hem duyar oldum

[3]  Alemin seyrine daldım hayretle
Gözümü kapadım sonra la‘netle*
Añladım, añladım ben bu h alete
Diy r-ı c n na s yed r oldum.

[4] Ne f s n etdi ki Şu koca usta
 Al kam kesildi aĥb bla dostla
H d ya! Ne muĥlu bir köhne posta
 Aleml-i l h ta h k md r oldum.

9,10/6/40 [M 9 Aĥustos 1924]

41-Allah*

abba, cddc... 11’li Hece  l s .

[1] -  bi!  bi!..
- Ne var oĥlum ne derdin?
- Hayret etdim bu ay naşıl yürüyor?
Bizim ile her tarafa gidiyor?
Sen isteseñ bunu derh l bulurduñ...

* “la‘netle” kelimesinin yanına parantez içinde “nefretle” kelimesi yazılmıştır.

* Yeni Yol Dergisi’nde “K  k Cel leddin’ime” ithafı bulunmaktadır.

[2] - Diñle yavrum! Seniñ küçük zihnini
 Ƨırmalayan bu mes'ele pek kolay
 Yürür, gezer şandığın o güzel ay
 Haķıķatde değiştirmez yerini...

[3] Naşıl dediñ! değiştirmez öyle mi?
 Evet sana yürür gibi görünür
 Geceleri gökyüzünde süzölen
 Bize nŭrlar serpen o ay dedeyi

[4] Sana zamān, hocalarıñ añlatır.
 Yalñız şimdi şunu iyi bil, öğren:
 “Bu ‘ālemi, her şeyleri var eden
 Ve boşluķda Ƨutan hep... Hep Allāh’dır.”

Ėatim

Yeñi Yol’da Ƨıkdı.

42-Nefes

abab. 11’li Hece Ölçüsü.

[1] Halletdim der iken kördüğüm oldu
 Her ucu řesāba girer mi şandıñ.

‘Aklım da fikrim de perîşân oldu

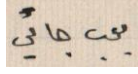
O yükü bu kânaatlar çeker mi şandıñ

43-Nefes*

...

[1]

Hādīya! İhtiyār eyle

Hal için ‘azmetdiñ bu mu‘ammāyı

Hâk diye haykırır üfleriz nāyī

‘Ālem-i Lāhutda cefā bulunmaz.

Ḥatim

44- Acı Ḥaberler

aa bb cc... 14’lü Hece Ölçüsü.

[1]

“Bir iyi gün görmeyen ey bî-çāre yavrular!

Ġurbet ilden sizlere yine acı ḥaber var.

[2]

Uzaqlarda kalan bir eski vaṭan bucağı,

Şimdi artık tütmeyen Türk’üñ vīrān ocağı,

---

* Nefes adlı şiirin defterde ilk iki bendlik kısmı şair tarafından boş bırakılmıştır.

- [3] Anadoldan sürülen aç kırtlarıñ elinde,
Hırpalanıp duruyor, işkenceler içinde.
- [4] Lâkin yavrum ağlama! Dünyâ böyle kurulmuş.
İnsânlarıñ hamuru gözyaşıyla yoğrulmuş
- [5] Hele bizim ‘arķamız. Bu ulu Türk milleti.
Şanki kardeş edinmiş kendisine kederi
- [6] Hiçbir zamân gülmemiş, felâketle savaşmış
‘Asırlarca direnmiş, zâlimlerle uğraşmış.
- [7] Yalnız şu şon seneler târihini ele al,
Bağ ne fecî‘ ne korkunç vak‘alarla mālāmāl
- [8] Cihānlara hükmeden ulu, asil bir millet
Ne hâllere uğramış; bağ ne olmuş nihāyet.
- [9] Eski değil daha dün seniñ büyük öz babañ
At koşdurur gezerdi üç kıt‘ada her zamân.

- [10] Az vâkıitde o yerler elimizden alındı,
Düşmân mızıķaları İstanbul'da çalındı.
- [11] Bunlar öyle mudhiş ki ağlamadan diñlenmez,
Bunlar öyle derdler ki yazılmaķla tükenmez.
- [12] Lâkin onlar mâzîniñ karanlığında kıalsın.
Târihleri yazılsın, beşeriyet utansın.”
- [13] Bugün, büyük bir zafer gününüñ arķasıdır
Dört ufukda çınlayan kıurtuluşuñ sesidir.
- [14] Faķat yalnız şu coşgun göñülde bir kıırık tel
Hınçkııyor, şızlıyor. Āh yavrum gel, sen de gel!
- [15] Diñle bir baķ ne diyor ne söylüyor bu figān
“Kardeşleriñ o alçak, kaķbe Fransız, Yünān
- [16] Pençesinde esirdir. Haydi durma! Git kıurtar.
Yoksa bil ki târihler seni la‘netle anār...”

Ĥatim

45-Nedāmet

abab cc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Güzel yavrum atıl gel kucağıma!
 Hocalarıñ demek seni incitmiş
 Mektebde şu nazik yavrucuğuma,
 O haşin adamlar āh neler etmiş.
- [2] Gitme yavrum, gitme. Sen benimle ƙal.
 Maḥzūn olma haydi, oyunuña dal.
- [3] Tam on sene şoñra: “Yıƙıl buradan git!
 Defol sefil artık, yetdi cānıma.
 Bir daƙıƙa durma. Bu evi terk et
 Yüz ƙarası olduñ ḥān ü mānıma.”
- [4] Āh ne etdim aldım seni mektebden
 Biricik yavrumu maḥvetmişim ben.”

Hatim

Yeñi Yol'da ƙıkdı.

46-Şarkı

baba ccca. 14'lü Hece Ölçüsü.

- [1] ‘Aqlım gümüş endāmlı peri yüzlü güzelde
 Hālā o çatık kaşlı süzük gözlü güzelde
 ‘Aqlım o melek rūhlu güzel sözlü güzelde
 Hālā o çatık kaşlı süzük gözlü güzelde

- [2] ‘Aqlım seneler geçdi faķat ondadır el-ān
 ‘Aqlım o reḥavet dolu koynuñdadır el-ān
 ‘Aqlım o mu‘ammā dolu rūhundadır el-ān
 El-ān o çatık kaşlı, süzük gözlü güzelde.

Hatim

47-Mu‘āmelāt Me’muruna

baba ccca... 11’li Hece Ölçüsü.

- [1] Hırşları boğarak ḥaķķı tanıyan
 Hāzret-i Ādem’iñ bir öz oğlusuñ.
 Şırmaya, yıldıza hiç aldırmayan
 Hāzret-i Ādem’iñ bir öz oğlusuñ.

[2] Maḥlūkāt içinde “Eşref” tanılan
 Kitāb-ı taşnīfde insān yazılan
 Tekāmül bâḥşinde ekmele tanılan
 Ḥazret-i Ādem’iñ bir öz oğlusıñ.

[3] Sana sözlerimden bir çelenk ördüm
 Āh! Çünkü o büyük rūḥunu gördüm
 Okudum ve soñra ḥürmetle dürdüm.
 Ḥazret-i Ādem’iñ bir öz oğlusıñ.

Ḥatim

48-İmtihān Gelirken

aabb ccdd... 11’li Hece Ölçüsü.

[1] Kocamān seneyi dalıp oyuna
 Yaramazlıklarla boşu boşuna
 Geçiren o haylaz, tembel çocuklar
 İmtihān gününde ‘aceb ne yapar?

[2] Kim bilir şimdi o bī-çäreleriñ

aygısı, asası, derdi ne derin.
 Hele naşıl arpar kck alpleri
 Yaralı bir uşuğ anadı gibi

[3] Onlara zevk vermez bahar bülbülü
 Bağığız hepsiniğ boynu bükülü
 Onlara şu günler siyah bir gece
 Ba'zısı ağlıyor atta gizlice

[4] şu efendi lakin bağığız ne şen.
 nk alışmışdı herkes uyurken
 orutmaz onu imtiğan adı
 nk derslerini hep tamamladı.

[5] ayatda her işte bu netice var
 Bugünkü işi kim yarına atar,
 alışmaz, aldırılmaz, bağmazsa derse
 Bugün alsın yarın yaparım derse

[6] İmtihanda terler, bocalar durur
 Yerinde şayarak, döner oğurur.

atim

Halk Mektepleri Mecmū'ası ile Resimli Mecmū'a'da çıktı.

49-Küçük Başın Büyük Tıması

abba acca deed... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Kardeşçığım niçin öyle durğunsuñ?
Omuzlarıñ düşmüş, başıñ eğilmiş.
Ya gözleriñ bir noktaya dikilmiş
Söyle bana, söyle çok mu yorgunsuñ?
- [2] Evet abi. Çok yorgunum, çok yorgun.
Zannedersen sâ'atlerce sen yine
Koşduñ, durduñ bir lastik top peşinde
Demedim mi seni yorar bu oyun?..
- [3] Çok yanlısın. Top insānı yormaz ki.
Beni yoran göñlümdeki üzüntü.
Āh! Çıkmıyor içimden bir türlü.
Düşmānım var. Hem de öyle kurnaz ki...
- [4] Amān söyle kim imiş o düşmanıñ?
Haydi çabuk, kalk beraber gidelim
Bulup onu kafasını ezelim.
Ma'nāsı yok ben dururken korkmanıñ

- [5] Çabuk söyle sana düşmān olan kim?
 Dünyāda hiç yokmuş ondan korkmayan
 Dur söyleyim ismi büyük imtiḥān...
 Hā! Tanıdım. Küçücükden bilirim.
- [6] O sert adam çocuklara düşmāndır.
 Her yaz vakti mekteb mekteb dolaşır
 Küçük küçük yavrularla uğraşır
 Hāḳīqaten korkuludur, yamandır.
- [7] Ben ki birçok ḫarbler görmüş ‘askerim
 Nice nice tehlikeler atlatdım
 Birçok düşman kafasını patlatdım.
 Lākin hālā imtiḥāndan titrerim.
- [8] Ya ben naşıl. Naşıl yalnız giderim
 Para ile değil sıra ile bu
 Biz de geçdik bir zamānlar bu yolu
 Haydi yavrum ḫayır du‘ā’ ederim.
- [9] Sana zihin açıklığı versin Hāḳ.
 Çalışana sınıf geçmek muḫaḳḳaḳ.

Ḥatim

Ḥalk Mektepleri mecmū'asında çıkdı.

50-Çöğür Ḥikemiyyâtı

aaxa bxb... 8'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ölüm baqmaz yaşa maşa
Hiç acımaz hilâl qaşa
Bu bir kaṭ'î kâ'idedir
Büyük kayğu büyük yaşa
- [2] Her maḥlūku yetiřdiren
Cān, kān, ḥayāt, nemā' veren
Bir güneşdir. Faḫaṭ yine
Odur hepsini öldüren
- [3] Cihāna darıldı safā'
Kimsede ḫalmanı vefā'
İsmimi şorma. řorarsañ
Belki derim hemen cefā'
- [4] Kitāb bularsañ al dursun
Günüñ birinde oḫursuñ

İhtimāl ki bu sayede

Büyük bir adam olursuñ

51-Ƙalbiñ Arslanı

abba cddc effe... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] - Gel, otur yanıma. Añlat baƙayım:
 “Küçücük ƙalbiñde ‘aceb neler var?
 Anda da ƙoca bir arslan mı yatar?”
 Bunu añlat hele bir añlayayım.
- [2] - Ne dediñ ƙoca bir arslan mı yatar?
 Ben inanmam buña va’llāhī yalan
 Küçücük bir ƙalbe şıǵar mı arslan?
 Hangi sersem buna ‘ālemde ƙanar?
- [3] - Sen ƙanma zarar yok. İsbatı ƙolay.
 Yalnız añlat bana: “Dā’im ne dilerseñ?
 Ātiñ için, Hāƙƙ’dan neler istersin?
 Fikrinde neler var? Sen hele bir şay.
- [4] - İsterim büyük bir adam olayım
 Dilerim ƙollarım ƙuvvetli olsun
 Ceblerim altınla gümüñle dolsun.
 Her zamān, her yerde rāħat bulayım.

[5] - Daha?
 Daha çok. Hâ! İsterim olmak
 ‘İrfân ordusuna şanlı kumandân
 Benden alsın nûru evlād-ı vaţan
 Ne hoşdur her yerde şanla duyulmağ.

[6] - Kâfi... Hâllolundu artık mes’ele:
 Her arzuya arslan nâmı verilir.
 Bu da‘vâ da böyle işbât edilir.
 Şunu da unutma güzelce belle.

[7] Arslan ba‘zı kükreler ihtirâş olur
 Dünyâyı kendine gâyet dar bulur.

Hatim

Halk Mektepleri Mecmû‘asına

52-Çöğür Hikemiyyâtı*

aaxa bxb... 8’li Hece Ölçüsü.

[1] Āh, ūf deme miskîn miskîn

---

* Resimli Mecmua 1. Cilt 19. Sayıda bu şiir “Hayat Nasihatleri” başlığı ile neşredilmiştir. Şiirin başında “Oğullarıma:” ithafı yer almaktadır.

Durma hemen dā'im didin
 Tembel tembel uyuyup da
 Hayāta hiç besleme kin.

[2] Şağa şola diqqatle baq
 Şıraya gir, uydur ayāq
 Düşüp kalkmadıkça da kızma
 Tabī'īdir düşmek kalkmaq.

[3] Aç gözüñü açarlar hā!
 Türlü belā saçarlar hā!
 Tutduğunu şıkıca tut
 Hiç güvenme kaçarlar hā!

[4] Gözünü aç kapanmadan
 Vur düşmānı uyanmadan
 Sükūnetle işiñi gör
 Kıızıl kâne boyanmadan

[5] Miskīnliği bir yana at
 Dār-ı cidāldir bu hayāt*
 Sen de biraz çalışırsāñ

---

* Resimli Mecmua'da neşredilen halinde bu mısra "Uzun bir kavgadır hayat" şeklinde yazılmıştır.

Eñseciğñ olur at at

- [6] Gññüldeki her bir emel
 ayāt için birer temel
 Biraz da muteside ol
 Bol bol yiyip, bakma bel bel

atim

53-ögür Hikemiyyātı*

aaxa bxb... 8'li Hece Ölüsü.

- [1] uru lafa ulak ama
 Ya tataya aın bama
 Bir değersiz ayāt için*
 Doğru yolda dizgin ama

- [2] ‘Azme birdir uzak yakın
 alı hemen onu aın
 Her şeyiñ iç yüzü vardır
 Görünüe anma aın

---

* Resimli Mecmua 1. Cilt 19. Sayıda bu iir “Ahlāk Nasihatleri” adı ile neredilmitir. iirin baında “Oğullarıma:” ithafı yer almaktadır.

* Resimli Mecmua’da neredilen halinde bu mısra “Küçük bir menfaat için” eklinde yazılmıtır.

- [3] İnsān olan etmez kibir*
 Ğurur fenā bir h̄aşletdir
 ‘Azamet denilen nesne
 Şāhibine zarar verir.
- [4] Ne kan ne kimseyi kıandır
 Mūbālağa bir yalandır
 Ne kendiñ ‘ālemde utan
 Ne de kimseyi utandır.
- [5] Uluorta gitme öyle
 Sözüñü tartarak söyle
 Hem de bir laf olmamalı
 Şimdi şöyle, şimdi böyle
- [6] Ğarīb başa kıonmaz devlet
 Bağı isterseñ bir kıat et
 Etiñi ye. Kıaşablara
 Gidip öyle etme minnet.

Ĥatim

---

* Resimli Mecmua’da neşredilen halinde bu mısra “İyi insan etmez kibir” şeklinde yazılmıştır.

54-Hocam

baba ccca... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Şıkıya gelince o kıoca başıñ
Herkesi tekfire kalkışma hocam
Kurʿān'ın "kāf"ını anlamamışın
Nāfile tefsire çalışma hocam
- [2] Elif henüz sence direğe benzer
O yağlı eñseñde böcekler gezer
Mü'min kul kıavliñce cānından bezer
Şakın temizliğe alışma hocam
- [3] Bīnāʿ-i cehliñe tekmeler vurduk
Yobazlar mülkünü yakdık, şavurduk
Üstüne yepyeni bir cihān kıurduk
Bu yeni eşeri alkışla hocam
- [4] Kıara kıaplı kıtāb ne yazar bakın
İhtimāl Mehdi'niñ gelmesi yakın
Yerlere ābdestsiz başmayın şakın
Şakın halk işine kıarışma hocam

Ḥatim

55- Zeybek*

abab abab ccd, ede. 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Mor cepkenli bir yiğitdi Şarı Zeybek adında
Güzel İzmir bağlarına neş'e verir, bezerdi.
Telli Doru nāmındaki āl kışrağı altında.
Yüce dağlar başlarında şarkı söyler, gezerdi.
- [2] İki yıldır ayrıldığı vaṭancığı yādında.
Gözlerinde yeşil yurduñ sevgileri tüterdi
Çünkü artık ḥarāb olan evciğiniñ damında
Felāketiñ şe'āmetli baykuşları öterdi.
- [3] Arslan gibi ḥaylī müddet sınırlarda dolaşdı
Barkān oldu ba'zan dahī; düşmanlarla ulaşdı
Geçdi böyle biñ miḥnetle birçok yazlar ve kışlar.
- [4] Yirmi altı ağustosdu; bütün cebhe tutuşdu.
Bilinmedi. Naşil oldu biraz soñra alkışlar
Arasında İzmir oña, o İzmir'e kavuşdu.

---

* İnönü Savaşları'nda ve diğer büyük savaşlarda büyük kahramanlıklar göstererek vatani müdafaa eden Sarı Ali Bey'e yazılan şiir, Yeni Yol dergisinde yayınlanmış halinde "Ali Canip Beyefendi'ye" notu vardır.

Yeñi Yol'da çıkdı. 25/26 Teşrinisānī 39 [25 Kasım 1923]

Bu şi'rın otuz dokuzda yazılan şi'rler yanına yazılması icāb ederdi.

Unutulmuş. Şimdi yazıyorum. 28 Teşrin-i Şānī 340 Cum'a [28 Kasım 1924]

56-Çokdur... Yokdur...

abab cc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ufuğ hayālimde fırtınalar var.
Geç dostum sen benden şi'fā' arama
Fikrimde ihtilāl, curcunalar var.
Rūhuna dolacak şabā arama.
- [2] Ben esrār içinde bir fikr-i saķaţ
Bulmağā uğraşır her şey'i faķaţ
- [3] Fikrimiñ cımları hūmā içinde
Dönüyor. Ki rūhun pervānesidir.
Eñ 'ālīm genç kitāb elinde
Ne yazık. Hiçlik peymānesidir.
- [4] 'Āciziz, 'āciziz, 'āciziz heyhāt

Niçinmiş bilmeyiz memātla hayāt

- [5] Şorayım. Sesimi duyan olsa da,
Şu tehī kubbeden maqşad, sebep ne?
Haķıķat birazcık ʿayān olsa da
Hıllkat-i ʿāleme bilsem sebep ne?

- [6] Yā Rab bizlere bir parça nūr çok mu?
ʿĀcize merħamet, mürüvvet yok mu?

(Bu da Zeybek gibi)

18,19/Teşrīn-i Şānī 39, Sāʿāt: 11.20

57-Ķırlanğıçlar Giderken

aa bb cc... 11'li Hece ölçüsü.

- [1] Annesine şoruyordu Cemīle:
“Buradaki yuvaları terk ile
- [2] Ķırlanğıçlar nerelere gidiyor?
Aķın aķın niçin hicret ediyor?”

- [3] Anne hemen pencereden bāğçeyi
Göstererek dedi “Yavrum her yeri
- [4] Bak şoñbahār rüzgārları şarıyor
Fırınalar yıkaçak şey arıyor
- [5] Çokdan gitdi o şıcacık tatlı yaz
Yaprakları şavuruyor sert poyraz
- [6] Yarın yine kışlar gelir, kar yağar
O zamān bu küçük kuşlar ne yapar?
- [7] Artık burada kırlanğıçlar duramaz
Yoksa gelirde şık yuvalar kuramaz
- [8] Hepsi artık uçup sākin ve şıcağ
Ülkelerde yuvaları kuracak.”
- [9] Oh ne a‘lā! Biz de kışın olmaz mı?
Başka yerler hep şıcacık hep yaz mı?
- [10] Burda karla örtülüyken şaçaklar

Ba'zı yerde dehşetlidir sıcaklar.

- [11] Bizler öyle kuşlar gibi kış ve yaz
Diyâr diyâr gezemeyiz, bu olmaz.
- [12] Hem yokdur ki soğuklardan korkumuz
Kar yağınca hatta memnûn oluruz
- [13] Yanar bütün evlerdeki şobalar
Bir yaz gibi sıcak olur odalar
- [14] Allâh 'aқıl, zekâ versin bizlere
Tabiata karşı koysunlar diye
- [15] Kuşlara da birer kanat vermiş bak
Hepsi uçup ölümden kurtulacak

Teşrîn-i Evvel 340 [M Ekim 1924]

Ġazetemiz'de.

58-İki Kardeş

aa bb cc... 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] İki kardeş bilirim, ki birbirine pek benzer
Boy da renk de şekiller de müşābehet ‘arz eder
- [2] Faķat bunlar bir hūşūsda birbirinden ayrılır
Biri ğāyet kuvvetlidir, ötekisi za‘ıfdir.
- [3] Hepimiz bu kardeşleri pek yakından tanırız.
Hatta her ān, gece gündüz yanımızda taşırız.
- [4] Kardeşlerden birisi sağ diğeri şol elimizde
Biri kavī, biri za‘ıf... Biraz diķkat ediñiz.
- [5] Sebebini añlarsıñız “Şol çalışmaz boş durur.
Bunuñ için ‘acizdir o; sağ çalışır güç bulur.”
- [6] Türkçemizde atalardan kalma güzel bir söz var
Bunu güzel añlatır “İşleyen demir ışıldar.”

Hatim

Ġazetemiz’de çıkdı.

59-Bir Şalkım Üzüm*

aa bb cc... 8'li Hece Ölçüsü.

- [1] Akşam mektebden gelince
Küçük sevimli Nezihe
- [2] Sevinç ile koşup ilkin
Pek sevdiği annesiniñ
- [3] Hemen şarıldı boynuna
Öpdü sevdi doya doya.
- [4] Şoñra o günkü yepyeñi
Öğrendiği derslerini
- [5] Şaydı, dökdü birer birer
‘Älem imiş küçük meğer!
- [6] Konuşdular şundan, bundan
Anne yemiş dolabından

---

* Manzum Hikâye

- [7] Çıkarıp bir şalkım üzüm
Dedi: “Benim iki gözüm
- [8] Yavrucuğum git bāğçede
Şunu al, ‘āfiyetle ye.”
- [9] Nezihe teşekkürlerle
Şalkımı alıp bāğçeye
- [10] Gitdi, buldu babasını
Onuñ da her taşasını
- [11] Tatlı diliyle dağıtdı
Göñlüne neş’e aqıtdı
- [12] Çıkarıp verdi şalkımı
Dedi: “Kuzum hātırımı
- [13] Kıрма babacığım al ye
Annem verir bana yine

- [14] Bağ terlemiş yorulmuşsuñ
Ye de sana kuvvet olsun
- [15] Babası üzümü aldı
Nezihecik memnūn kaldı
- [16] Birden ağaçlığa koşdu
Serinlikde oyun hoşdu
- [17] Güneş ufuklarda dargın
Batıyorken yorgun argın
- [18] Bir genç geçerek dar yolu
Çantası avlarla dolu
- [19] Omuzunda av tüfeği
Nezihe'niñ ağabeyi
- [20] Geldi bāğçedeki ufağ
Şarmaşıklı güzel çardāk
- [21] Altına uzandı yatdı

Çantayı bir yana atdı

[22] Babası görünce onu
Görmeye geldi oğlunu

[23] Yesin serinlesin diye
Şalkımı verdi hediye

[24] Dedi: “Oğlum, ‘āfiyetle
Turfandadır elimden ye.”

[25] Delikanlı teşekkürle
Şalkımı alıp eline

[26] Kalkdı, gitdi doğru eve
Onu verdi annesine

[27] Hayret etdi kadın buña
Çünkü şalkım yine ona

[28] Dönüp dolaşıp gelmişdi
Cidden şaşılacak işdi.

[29] Akşam şofra başında bu
Mes'ele de hâl olundu

[30] Birbirini cāndan seven
Her ān, her yerde düşünen

[31] İşte bu 'ā'ile gibi
Olmalıdır Türk milleti

[32] Düşünmezsek birbirimizi
Maḥvederler cümlemizi

Ḥatim

Ġazetemiz'de ve Resimli Mecmū'a'da çıktı.

60-Şakın Büyük Söyleme

aa bb cc... 7'li Hece Ölçüsü.

[1] Geçen cum'a annemle
Gezmeye gitdim yine

- [2] Birçok koşdum, topladım
Türlü çiçek topladım.
- [3] Şöñra koruya gitdim.
Kuşları da seyrettim.
- [4] Hepsi tutmuş bir hava
Ötüyorlardı boyna
- [5] Doğrusu ya imrendim
Seslerini beğendim
- [6] Ben de yüksek perdeden
Başlayıverdim hemen
- [7] Hışbacıklar sesime
Başladılar gülmeye
- [8] Beynime çıkdı kanım
Faķat hiç aldırmadım
- [9] Dedim: “Hey! Küçük kurnaz

Ꞑuřlar! Bana siz biraz

[10] Bağın bağayım hele
Ben hić glmem gülmeye.”

[11] Szm bitirmeden
Bir ses hemen öteden:

[12] “Amān ne de tuĥaf Şey.
Nićin kızdıñ kćk bey?

[13] Sesiñ ćirkin ve’s-selām.”
Demez mi! Birden řafām

[14] Kızdı tersine döndü
Dünyā ateş göründü

[15] Yerden ķocaman bir şaş
Şapıp ne göz ve ne şaş

[16] Demedim ve fırlatdım
Üzerlerine atdım

- [17] Lākin anat adılar
Hepsi uup adılar
- [18] Ben de aralarından
Seyrettim ayrān ayrān
- [19] Geince ilk aknlık
Dedim ki: “ alık alık
- [20] Ne durursuñ budalā?
Peşlerinden ovala”
- [21] Onlar udu ben coşdum
Terler içinde oşdum
- [22] Faat tam yaalanırken
Önüme ıkdı birden
- [23] Pek orkun bir uurum
uşlar başladı urum

[24] Şatmağa yine bana
‘Aşk olsun dayanana...

[25] İçime ateş düştü
Cinler başıma üşüşdü

[26] Faķat elden ne gelir?
Kuşlar bile añlatır.

[27] Ba‘zı insānlar böyle
Şakın büyük söyleme...

Hatim

Gazetemiz’de çıkdı.*

61-Yeter Artık!

abba cddc... 15’li Hece Ölçüsü.

[1] Öhhö... Öhö...

---

* Bu şiirden sonra Tahsin Demiray tarafından yazılan not: “1339 ve 1340 senelerinde yazdığım şiirler! Altmış parça ve aşağı yukarı 700-750 beyitten ibaret. Bunların altmışta ikisini çocuk şiirleri teşkil ediyor. İçinde kendi hislerimi, duygularımı terennüm iden bir yazı bulamadım. Sözde şiir... Ben lisana değil lisan bana hâkim olmuş. Esasen şiir yazmak bizden uzak ya! Fakat ne var ki bu tarz beyan daha hoş. Vezinli, kafiyeli bir yazı ile kârî’ine daha çok icra-i te’sir edilebilir, telkin daha kolay olur.”
20 Kanun-i Sâni 1341 [M 20 Ocak 1925]

Ey genç neden, niçin öyle öksürdün?
 Bir şey değil hafif nezle biraz soğuk almışım;
 Gece yorgan üzerimden düşmüş açık kalmışım.
 Ne var bunda korkulacak? Geçer yarın, öbür gün.

- [2] Evet geçer! Lâkin bilseñ ba‘zı neler sürükler.
 Bugün seniñ ehemmiyet vermediğün öksürük
 Yarın olur ciğerinde pıhtı, kanlı tükürük
 Damla damla bir varlığı eriterek mağveder.
- [3] Öhhö... Öhö...
 Yeter artık bu öksürük kesilsin
 Bir zamānlar şarka, garba “Bir Türk gibi kuvvetli”
 Dedirten o çelik gibi, iri yarı, heybetli
 Koca Türk’ün aḥfādına niçin miskīn denilsin?
- [4] Gerçi bizler ‘asırlarca kīn besledik ḥayāta
 Bugün varız, yarın heyhāt! Deyip ye’se kapıldık.
 Bunun için ‘Azrā’l’in pençesine takıldık.
 Bir pencere açılmışdı kalbimizde memāta...
- [5] Lâkin artık gözlerimiz yaşamağda olmalı.
 Yurdumuza şıḥhat, sağlık, neş’e, sevinç, dolmalı.

Resimli Mecmū'a'da çıkdı.

62-Yarına Bırakma!

abab cc... 14'lü Hece Ölçüsü.

- [1] Ezberlenmek üzere, mu'allimi Seyfi'ye
Üç gün evvel küçücük bir manzūme vermişdi.
O da ilk gün "Ā cānım... Daha vākit var." diye
Aldırmamış, bu işi bir tarafa sermişdi.
- [2] Kim yenecek 'acaba? Qalınacaq kaç qaça?
Diye merakla koşdu ikinci gün de maça.
- [3] Üçüncü gün eñ aziz aḥbāblarından biri
Misafirliğe geldi iki küçük çocukla
Tiyatroya çevirdi Seyfi o günde evi
Oynanmadık kalmadı ne Qaragöz ne kuqla
- [4] Akşamları sabāḥa, sabāḥları akşama
Üç günü de geçirdi hep böyle ata ata.

- [5] Eñ nihāyet dersin zili acı acı çalınca
 Küçük haylāz yerinde büzüldükçe büzüldü
 Şıra gelince kendine izinsizi alınca
 Koca cum'a mektebde üzüldükçe üzüldü.

-Netice-

- [6] Kim ki bu günkü işi dā'im yarına atar
 Muṭlaḳ bir gün sefālet onu gelir yaḳalar.

Mart 1341 [M 1925]

Resimli Mecmū'a'da çıkdı

63-**Qıt'a**

- [1] Ben ki hiçbir güzele gönümü bağlamadım
 Yalvarıp, ağlamadım
 Dersem inanma şaḳın. Va'llāhi yalandır.
 Bi'llāhi hezeyāndır.

31/1 Teşrin-i Şānī 341 [M 31/1 Kasım 1925]

64- İzinsiz*

baba ccca... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] T̄ālī'ım bir kayık. Engine şaldım:
 Ve lākin hiç dümen tutmuyor yā hū!
 Bugün de burada izinsiz kaldım:
 Kimseler lülülü yutmuyor yā hū!
- [2] Ne şirin ne güzel karşıki dağlar.
 Hālimi görenler va'llāhī ağlar.
 İzinsiz zincirdir, insānı bağlar.
 Ne bitmez çileymiş dolmuyor yā hū!
- [3] Gülerken, gezerken herkesi... Bu yerde
 Uğrarım her cum'a biñ türlü derde
 Ağlarım, iñlerim, aldırın nerde?
 Ğālemde hiç inşāf olmuyor yā hū!

10 Kānūn-i Evvel 341 [M 10 Aralık 1925]

Resimli Mecmū'a'da

---

* Resimli Mecmua'da "Cum'a günü sınıf penceresinde:" notu vardır.

65-Maval mı, Maval!*

abab cdcd... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Arkadaşlar beni dinleyiñ biraz:
 “Bağ yaklaşiyor seneniñ sonu.
 Bir çäre bulalım bu böyle olmaz!
 Hesabiñ kaçırдық zaten ucunu
- [2] “Hendese” denilen püsküllü belâ;
 Kargacık hatlarla bozuyor ‘aqlı.
 Bilmem ki ne işe yarar şu “kimya”?
 Talebe bunlarda va’llâhî haqlı.
- [3] “Coğrafya”, hikmet-i mu‘ammâ gibi.
 “Tarih” denilen şey bir uzun maşal!
 “Din” dersi bir kuyu. Görünmez dibi.
 Hepsi de mavâl mı, mavâl mı, mavâl!

10 Kânûn-i Evvel 1341 [M 10 Aralık 1925]

Resimli Mecmû‘a’da

66- İstanbul Çocuğu Ne Diyor?

Gâzimizi İsteriz!

* Resimli Mecmuâ’da “Bâğçe Köşesinde” notu vardır.

abab cc dede... 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bizler doğup yurdumuzuñ eñ elemli gününde
Senelerce felâketler içersinde boğulduğ
Her adımda uçurumlar ve girdâblar öñünde
Yüreklerimiz titredi. Ne ʔālî'siz oğulduğ!
- [2] Kulağlarımız küstâh düşman na'raları diñledi
Tam üç sene İstanbul'un çocukları iñledi.
- [3] Lâkin niye sabâh oldu. Şarkdan doğan bir güneş
Zulmetleri parçaladı, Türk ırkına cân verdi.
Büyük Ğâzî Paşamızı zülmü boğan bu güneş
Şu Türkiye toprağına şeref saçdı, şân verdi.
- [4] Seneler var. Ğâzîmizin yollarını bekleriz.
Biz İstanbul çocukları onu görmek isteriz.

29/30 Kânûn-i Evvel 341 [M 29 Aralık 1925]

Resimli Mecmû'a'da çıkdı.

67-Ramazan

abab cdcd... 11'li Hece Ölçüsü.

[1] Beklerken yolunu sevinçlerle biz
 Patladı ilk topu biñ bir ahenkle
 El açıp şükrettik Hakk'a cümlemiz
 Ramazan girmede bu yıl da cenkle.

[2] Türk ili bir başdan tā diğ̈er başa
 Yanan kandillerle boğuldu nūra.
 Şandım rūh gelir toprağa, taşā
 Davulla kalkınca gece sahura

[3] Mināreler hepsi kandilleriyle
 Bağlamışlar kat kat parlak kuşaklar
 Yanan ampulleriñ nūr dilleriyle
 İşitdi köşeler, kıyту bucaqlar

[4] Ulu cāmi'leriñ kubbelerinde
 İlāhī nağmeler dalğalanıyor
 Sevgili yurdumuñ köşelerinde
 Sihirli bir neş'e çalkalanıyor.

[5] Kaygıyı unuttuğ bu ay geleli
 Tadı var, tuzu var, bereketi var.
 Gecesi neş'eli, günü neş'eli

Elbetde bir sebebi, bir hikmeti var?

- [6] Rāzıyız va'llāhī oruçlarına
Her günümüz böyle ramazan olsun
Dilerim Tañrı'dan Türk vatanına
Ramazan olmazsa neş'eler dolsun.

1927 Ramazanında

47 numaralı Resimli Mecmū'a'da çıkmıştır.

68-Bedī'a'ya *

aa bb cc... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Giderken, gelirken her gün mektebe
Köhne mezârlarla serviliklere
- [2] O güzel gözlerin muṭlak daldı?
Mezârla arañda bilmem ne vardı?
- [3] Küçücük elleriñi göğe açarak,

---

* Şiir defterinde “Halasının ağzından:” ifadesi vardır. Resimli Mecmuâ dergisinde şiir için şu bilgilendirme yazısı yazılmıştır: “Sayılarımızın birinde kendisinden büyük emeller ve ümitlerle bahsederken geçen sene 32. Sayı ile onu ve haksız ölümünü arkadaşlarına bildirmek mecburiyetinde kaldığımız Bediâcığın aramızdan ayrılışı tam bir sene oldu. Bu münasebetle Tahsin Demiray Bey’in çok sevdiği bu yavru hakkında yazdığı şiiri dercediyoruz.” (19 Mayıs 1927)

Du‘ā’lar okurduñ yaşlar saçarak.

- [4] Ba‘zan da şorardıñ inceden ince:
Hala! Mezārına insān girince
- [5] aranlıktan ormaz ve şıklmaz mı?
Bir kere girilir hi ıklmaz mı?
- [6] Ben cevap yerine dudaklarıñdan,
Güzel gözleriñden, yanaqlarıñdan
- [7] Öper, öper şoñra bağıma başar.
Seni eğlendirir, seni oyalar.
- [8] O düşünceleri unuttururdum.
Oyunlar ıkarır laflar bulurdum.
- [9] Niin zehirliydi bütün sözleriñ?
Şimdi añlıyorum. Güzel gözlerin
- [10] Loş serviliklere niin daldı.
Demek böyle meş’um sebebi vardı?

- [11] Biliyordun demek yüreciğinden
Anañdan, babañdan, halacığınñdan
- [12] Ayrılıp o karkunç serviliklere
Doymak ne bilmeyen o kara yere
- [13] Pek vakitsiz göçüp gideceğine.
Demek Allāh bizden kışkandı seni?
- [14] Kışkandı kışkandı kışkandı Allāh.
Niçin emsālsizdin āh Bedī‘a’m āh!
- [15] Tam bir sene oldu o gül bedenle,
Yatıyorsun şoğuk beyāz kefenle
- [16] Sevgiden, şefkatden, her şeyden uzak
Üstünde yığılmış bir yığın toprak!
- [17] Arkañda bir yığın ağlayanlarıñ.
Bir yığın kara yas bağlayanlarıñ!

- [18] Hepsinden derdli zavallı h̄alañ
Her bucağda biñ bir acı h̄āṭırāñ.

1927 senesinde yazılmış ve 50 numaralı Resimli Mecmū'a'da intişār edilmiştir.

69- K̄ar Yağarken*

8'li Hece Ölçüsü

- [1] - Ā!.. Çocuklar!
- Ne var ne var?..
- K̄ar yağıyor, amān bağıñ!
- Ā! Ā! Sahi. Akın akın
Gökden çiçek serpiliyor.
- Şuş mu'allim bey geliyor!
- Gelsin varsın.
- Çok fenāsıñ!
- Kızma kardeş bayram şimdi.
- Sana bunu kim söyledi?
- Pamuk gibi şu yağın k̄ar!

---

* Şiir defterinde "Mektebde:" notu bulunmaktadır.

- Bağıştıştılar: ar! ar! ar! ar!

5 Mart 928

65 Numaralı Resimli Mecmū‘a’da ıkmıřdır.

70-Başlıyorum

aaxa bxb... 8’li Hece Ölüsü.

- [1] Sazı aldım bugūn ele
Ne E‘ūzu ne Besmele
şalla patden başlıyorum.
Sed olur mu coşkun sele?
- [2] ōğūr! Diye anılırım
Ha ‘āřıkı anılırım.
Özüm doğru, sōzüm doğru
Yañlıř yolda yanılırım.
- [3] uru lafa ulak aşma
Yaş taştaya şaın başma
İflās eden bir Őğūddür.
Doğru yolda dizgin aşma*

---

* Dōrtlūđūn sonunda “arkası diđer sayfada” notu vardır.

[4] Şağa şola diĸkatle bak
Şıraya gir, uydur ayak
Erbābından gidip öğren
Şoñra başla ufaĸ ufaĸ.

[5] Dünyā döner fırıl fırıl
Şular aĸar şırıl şırıl
Erbābı taşları sıkısa
Altın şızar zırıl zırıl

[6] Beldemiziñ şarķındayım
Hem feleĸiñ çarķındayım
Aman sersem zannetmeyiñ
Ben her şeyin farķındayım *

Mayıs 1927

Büyük Gazete'nin 81. numarasında intişār edilmişdir.

71-Çıķamadı!..

---

* Şiirin sonuna şu dörtlük sonradan eklenmiştir: Beldemizin şarķındayız
Hem feleĸin çarķındayız
Bizi ĸafil zannetmeyin
Biz her şeyin farķındayız.”

aBaB cccB... 8'li Hece Ölçüsü.

- [1] Du‘ā’larmız ‘arşa çıktı
Çıkamadı şu piyango!
Feryādımız göğü yıkdı
Çıkamadı şu piyango!
- [2] Gidip nādānı şād etdi
Ağyāra inkiyād etdi
Faḫaṭ bize i‘nāt etdi
Çıkamadı şu piyango!
- [3] Zengin, züğürd müştāk ona
Başlar koyduk hep yoluna.
Bekliyoruz gelip kona
Çıkamadı şu piyango!
- [4] Güm güm yürek vurduruyor
‘Akılları durduruyor
Biñ bir ḫayal gördürüyor
Çıkamadı şu piyango!
- [5] Bize yandı! yan! çıkıyor
Binme bak kan çıkıyor

Tenden tatlı cān çıkıyor
Çıkamadı şu piyango!

14 Haziran tarihinde 86 numaralı Büyük Ğazete'de çıktı.

72-Penbe... Beyāz!..

aAaA bbbA... 10'lu Hece Ölçüsü.

- [1] Öyle bir āfet sevdi ki bu yaz
Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz...
Serāba cilve, 'işve, edā', nāz
Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz...
- [2] Bir gözleri var kıvılcım dolu
Görenler muṭlak şapıtır yolu
Robadan fışkıran çırçıplak kolu
Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz...
- [3] Dün eteğini çiviye ṭakdım
Yırtıldı bütün! Yer gibi baḫdım
Az daha birden çıldıracaḫdım
Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz...
- [4] Şandımdı öñce darıldı bana

Bi'l-^cakis döndü şarıldı bana
 Țutduğum tüller yarıldı bana
 Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz...

- [5] Esse de bağrıma biñ acı poyrāz
 Sönmez bu ateş. Țutuşdum bu yaz
 Haykırıyorum baq āvāz, āvāz:
 Penbe mi penbe... Beyāz mı beyāz!

Mayıs 1928

73-Şarkı

Bağlandı Göñül!

aBaB cccB... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bir içli güzele, bir şūha değil
 Bir qalbi mermere bağlandı göñül.
 Bir canlı cisme, bir rūha değil
 Bir qalbi mermere bağlandı göñül.

- [2] Ne öyle kırılıp dökülüşü var
 Ne de ince ince bükülüşü var
 Ne ağlayışı var ne gülüşü var
 Bir qalbi mermere bağlandı göñül

- [3] Çatılmış dururken incecik kaşı
 Oğşamağ ne mümkün o güzel başı
 Ne ricā' kār eder ne de gözyaşı
 Bir albi mermere bağlandı gönül.

1 Haziran 1928 Cum'a, urbağalı

74-Şarkı

Bir Sevgilim Var Ki!

abab cccb... 11'li Hece Ölçüsü.

- [1] Bir sevgilim var ki ne ay ne güneş
 Fağat şimşek gibi çakışları var
 Volğandan fırlamış kızgın bir ateş
 Hışmıyla kavurup yakışları var
- [2] Bir sevgilim var ki doğunmağ cinnet
 Der-akab köpürür gösterir hiddet
 Ne tatlılık yarar ona ne şiddet
 Vağşī ceylān gibi bakışları var
- [3] Bir sevgilim var ki kaynar, fığırdar.

Durmaz. Durursa da uyanır, kıınıldar
 O bir çağlayandır ağlar, uğıldar
 Kıudurmuş sel gibi akışları var.

1 Hazirān Cum'a, Kıurbağıalı

75-Anadolu Destān ve Türküsü*

aa bb cc... 15'li Hece Ölçüsü.

- [1] Ey bu yurduñ bağırı yanık, gönlü derdli köylüsü
 Senin için yazıldı bu Anadolu türküsü
- [2] Seniñ için yazıldı bu, ey gül yüzlü hemşehrī
 Düşdüüm burada o bitmeyen nihāyetsiz derdleri
- [3] Bil ki bunu yazan eller çok gözyaşı dökmüşdür;
 Anadolu ne demekmiş añlamışdır, bilmişdir.
- [4] Bil ki ben de biñ belā'ya göğüs verdim uğraşdım.
 Seniñ gibi senelerce dağ taş aşdım, dolaşdım.
- [5] Bunuñ için ey hemşehrī! Şi'r küçücük aynan

---

* Bu bir makama idi. 1339 / M 1923'te Bolu'da yazıldı.

Seniñ derdli göñlüñ gibi başdan başa hep fiğān.

- [6] Seniñ gibi cefā³ çekdim ben de düşmān elinde
Bunuñ için şızlayış var sazımın her telinde .
- [7] Akşam ezān okunurken köyümüze giderken
Yorgun argın, tek öküzle çiftten döven ederken
- [8] Şoñ mektūbu Haymana’dan gelen yiğit oğlunu
Sağarya’da şehid düşen arslan gibi yavrunu
- [9] Hātırlayıp garıbsersen, ağlamaklı olursañ
Bir teselli bulacağsıñ “Destānımı” okursañ
- [10] Bunuñ ile dinecekdir qalbindeki şızılar
Çünkü bunda şehidlerden sana yüz biñ selām var.

76- 3.....

baba ccca. 11’li Hece Ölçüsü.

- [1] Öperken bir alev yayılır gibi
Kızıl dudakları şehvet kaynağı!
Gözleri süzülür bayılır gibi

Dişleri şıkılır, titrer yanağı!

- [2] Yolu ne Muḥammed ne ʿİsā yolu
Bağışları taşkın arzular dolu
Dâ'imâ bu yanımda o çıplak kolu
Bir tatlı derd aldım kâfir o yanağı.

SONUÇ

Çalışmamızın asıl gayesi Tahsin Demiray'ın bilinmeyen edebî kişiliğini irdeleyerek ortaya çıkarmaktır. Elimizde bulunan müellif hattıyla yazılmış şiir defteri çalışmamızın asıl kaynağını oluşturmuştur. Tahsin Demiray'ın hayatı hakkında yapılan araştırmalar da araştırmalarımızı kolaylaştırmıştır. Şahsî kütüphanemizde bulunan ve Tahsin Demiray'a ait olan defter, onun hayatı hakkında yapılan çalışmalara farklı bir boyut kazandırmıştır.

Tahsin Demiray 9 Ekim 1903 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Henüz küçük yaşlarda iken babasını kaybetmiştir. Annesi başka bir evlilik yapmıştır. Bu evlilikten bir kız ve bir erkek kardeşi dünyaya gelmiştir.

Ülkenin çalkantılı olduğu bir süreçte başkentte bulunmak iase sorunlarını beraberinde getirmiştir. Üvey babasının vefatıyla bu problem had safhaya çıkmış ve ailesi ile bu sorunlarını çözmek için bir çıkış kapısı olarak gördüğü Bolu'ya yerleşmiştir. Burada öğretmenlik vazifesinin yanında millî mücadeleye katılmış ve çeşitli görevlerde bulunmuştur. Yine yayıncılık hayatının tohumları bu şehirde ekilmiştir. Kısa bir süre Bolu'da bulunduktan sonra yine İstanbul'a bu sefer annesi ve kız kardeşini İzmir'e gönderip kardeşi Celal Demiray ile dönmüştür.

İstanbul'a dönmelerinin akabinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve harf inkılabı olmuştur. Tahsin Demiray da kardeşi ile kurdukları Türkiye Yayınevinde Latin harfleri ile ilk alfabeyi basmış ve çeşitli çocuk kitaplarıyla okulların kitap tedarikçiliğini yapmıştır. İstanbul Sultanisinden arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız, servetinin büyük çoğunluğunu bu işe borçlu olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenliğin yanında, sosyoloji akımı Le Play savunuculuğu, çeşitli siyasî parti kuruluşlarında yer alma ve genel başkanlık, milletvekilliği gibi görevlerde bulunmuş; birçoğu kendisinin neşrettiği dergi ve gazetelerde siyasî yazılar yazarak ülke siyasetinde de etkili olmuştur. Milliyetçi-muhafazakar çizgisini sürdüren Tahsin Demiray, ömrünün sonlarında verdiği konferanslar ile cumhuriyetin temellerinin nasıl

atıldığını anlatarak geçmişte yaşananlardan yola çıkarak dönemin problemlerine ışık tutmaya çalışmıştır.

Ömrünü genç nesillerin eğitimi, ahlâklı ve vatansever bireyler olması için harcayan Tahsin Demiray 25 Haziran 1971 yılında vefat etmiş ve Aşiyân Mezarlığına defnedilmiştir.

Tahsin Demiray'ın hayatını kısaca aktardıktan sonra şiir defterini incelememiz sonucunda elde ettiğimiz bilgileri şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Tahsin Demiray'ın elimizde bulunan ve kendi el yazısı ile kaleme aldığı şiir defteri 1923-1928 yıllarında yazdığı şiirleri ihtiva etmektedir.

2) Tahsin Demiray, şiiri salt bir edebiyat anlayışı ile değil, vermek istediği mesajın şiir yoluyla daha etkili bir şekilde okuyucusuna ulaşacağını düşündüğü için şiirler yazmıştır. Defterde bulunan notlarında da bunu bizzat kendisi belirtmiştir.

3) Şiirlerinde kullandığı dil, yine vermek istediği mesajın okuyucuya ulaşmasını kolaylaştırmak için sade ve anlaşılırdır.

4) Şiirlerinin büyük çoğunluğunda gençlere ve çocuklara hitap etmiştir. Onların ahlâklı ve vatansever bireyler olması için gayret sarf ettiği şiirlerine yansımıştır.

5) Şiir defterini muhteva açısından incelediğimizde vatan sevgisinin öne çıktığını görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nin yıkılış süreci, Kurtuluş Savaşı ve Millî Mücadele dönemleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, cumhuriyetin ilk yılları ve çok partili hayata geçiş serüvenlerinde hep ön saflarda olan Demiray, bu dönemlerde çekilen zorlukları, mücadeleleri şiirlerine yansıtmıştır.

6) Şiir defterinde birçok şahsın ismi geçmektedir. Bu şahısların birçoğu eleştiri niteliği taşıyan manzumelerde bazıları da şiirin ithaf edildiği şahıs olarak defterde bulunmaktadır. Defterde ismi geçen şahıslar: Şair Eşref, Sezai Bey, Fehmi Bey, Avni Bey, Nedim Bey, Zekâi Bey, Besim Bey, Reşâd Bey, Saim Bey, Deli Kadir, Ahmet, Vasfi Bey, Mithat Bey, Cemile, Bedîa'dır.

7) Kendisini milliyetçi şair olarak tanımlamamız doğru olacaktır. Şiirlerini, millî veznimiz olan hece ölçüsü ile yazmıştır. Türkçülük akımının şiirlerinde etkili olduğunu görmektedir. Okul arkadaşı Hüseyin Nihal Atsız ile olan münasebeti, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'e olan muhabbeti de bu durumun bir göstergesidir.

8) Prens Sabahaddin'in savunuculuğunu yaptığı Le Play sosyoloji akımının taraftarlığını yapmış ve kendisini "Le Play müntesibi" olarak tanımlamıştır.

9) Yeni Türk edebiyatında şiirimizde yeni nazım biçimleri ile şiirler yazılmaya başlanmıştır. Tahsin Demiray da buna kayıtsız kalmayarak Batı edebiyatından Türk şiirine giren bu yeni nazım biçimleri ile şiirler yazmıştır.

10) Yeni Türk edebiyatında mahlas kullanma geleneği sona ermiştir. Buna rağmen Tahsin Demiray'ın şiir defterinde bulunan bazı şiirlerinde *Hâdî* mahlasını kullandığı görülmüştür.

11) Bolu'da yaşadığı dönemde bürokraside ve toplumda gördüğü eksiklikleri, kusurları şiirleriyle eleştirmiştir. Hayat hikâyesini incelediğimizde bu sorunların düzelmesi için sadece şiir yazmadığını ve bir aksiyon adamı olduğunu görmekteyiz.

12) Öğretmen olması dolayısıyla çocukların ve gençlerin eğitimiyle yakından ilgilenmiş, onlar için *Resimli Mecmua*, *Yeni Yol*, *Yavrutürk*, *1001 Roman*, *Çocuk Haftası*, *Ateş*, *Cumhuriyet Çocuğu* gibi pek çok dergi çıkarmış ve Türkiye'de çocuk dergiciliğinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Sahibi olduğu Türkiye Yayınevinde birçok çocuk kitabı basmış ve yine cumhuriyetin ilk Latin harfleriyle alfabesini basılması imtiyazına sahip olmuştur. Okullara çocuk kitapları tedarik etmiştir.

13) Sahibi olduğu Türkiye Yayınevi'nde Hüseyin Nihal Atsız ve Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarih romanlarını, İsmail Hami Danişmend'in *Osmanlı Tarihi Kronolojisi*ni neşretmiştir.

14) İnanıldığı doğrular için bedeller ödemiştir. Bu bedellerden birisi de Kazım Karabekir Paşa'nın *İstiklâl Harbimiz* isimli kitabını Türkiye Yayınevinde

basması üzerine hakkında açılan davadır. Bu davanın sonuca ulaşması için milletvekilliğini bırakmış ve tekrar seçilebileceği halde aday olmamıştır.

15) Milletvekilliği sırasında da millî maarif komisyonlarında yer almış ve çocukların eğitimi konusuyla ilgilenmiş, yeni fikirler üretmeye gayret sarf etmiştir.

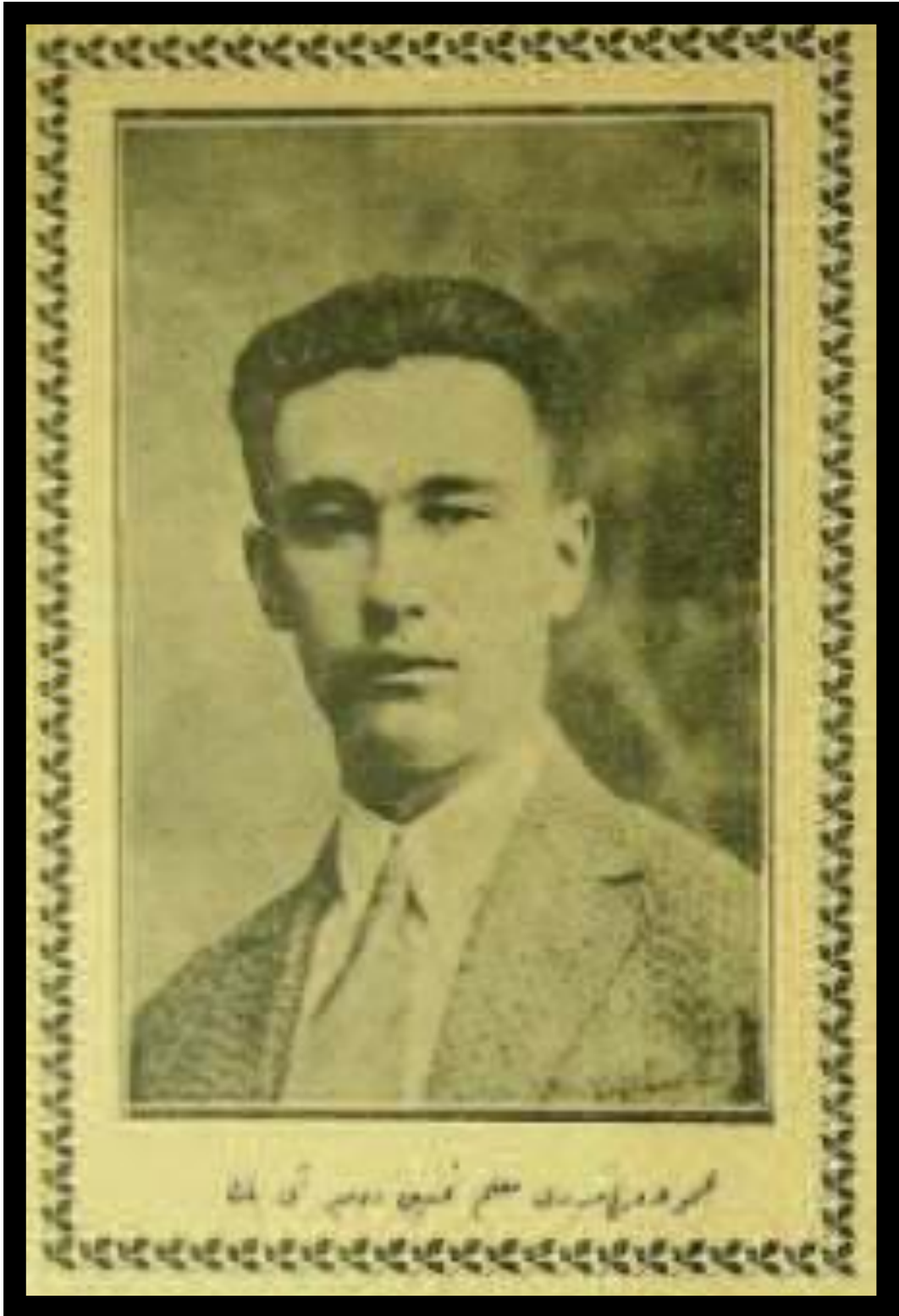
16) Tahsin Demiray'ın elimizde bulunan şiir defterini, çocuk edebiyatı açısından detaylıca incelemesinin yapılması kanaatimizce önem arz etmektedir. Bunu bir teklif olarak edebiyat araştırmacılarına belirtmek isteriz.

Sonuç olarak Tahsin Demiray hakkında yapılan çeşitli çalışmalar olsa da onun edebî kişiliği üzerinde duran ve sadece şiirlerinin irdelendiği bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma Tahsin Demiray araştırmalarında oluşan boşluğu doldurması açısından önemlidir. Yaşadığı dönemde akla gelen ilk yönü şairliği olmasa da dergilerde şiirler neşretmiş ve bu şiirleri toplum için yazmış olan Tahsin Demiray unutulmaması gereken kıymetli bir şahıstır. Bu mütevâzı çalışma ile Türk gençlerine ve edebiyat araştırmacılarına Tahsin Demiray'ı tekrar hatırlatmış olmakla bahtiyarız.

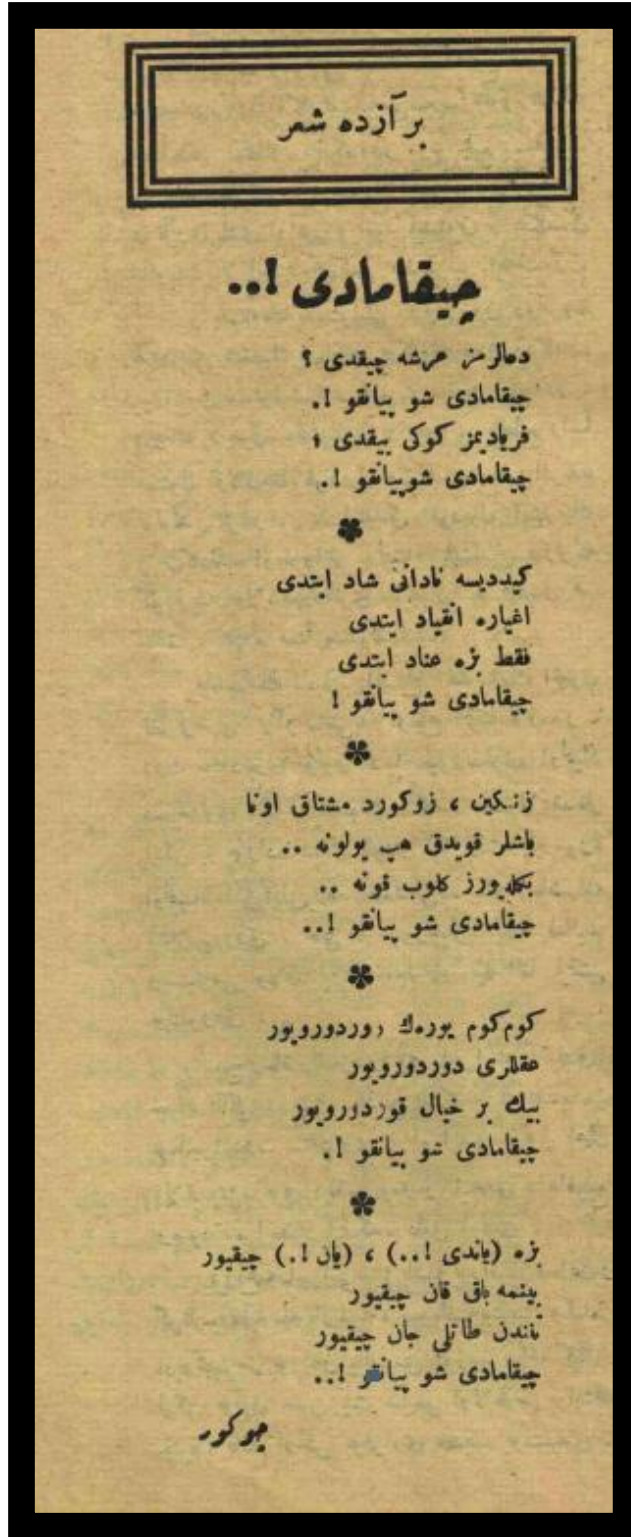
EKLER

☆ فهرست ☆			
۱۹	دعا ایت با وروم!	۱	بر خاطرہ
۲۰	قطعہ	۲	قا۔ باغ۔ کنہ
۲۱	قطعہ	۳	ہجوع
۲۲	کھایدی دوریا!	۴	سنبیل
۲۳	ٹوگود..	۵	مأموریا
۲۴	یا زیوہ!	۶	برزوالی
۲۵	ہا ایسہ یا وروم!	۷	کوبدہ اوزارہ
۲۶	نرہ۔؟	۸	یا۔ی
۲۷	اولو کعبہ..	۹	چیدم
۲۸	کھویارارہ..	۱۰	مناجاتہ
۲۹	نفس	۱۱	یور دتا نیوسی
۳۰	نفس	۱۲	کعبیہ
۳۱	برتنگوہ	۱۳	گلد.. .. گید یوم
۳۲	دوشاہ تیرہ!	۱۴	رضانید
۳۳	نفس	۱۵	اولوری!
۳۴	قیسہ گلرکہ	۱۶	ملا سبھی:
۳۵	ایسہ ایتارکہ	۱۷	اور روی:
۳۶	کدیم	۱۸	آریلرکہ

Resim 1. Tahsin Demiray'ın şiir defterinin fihrist bölümü

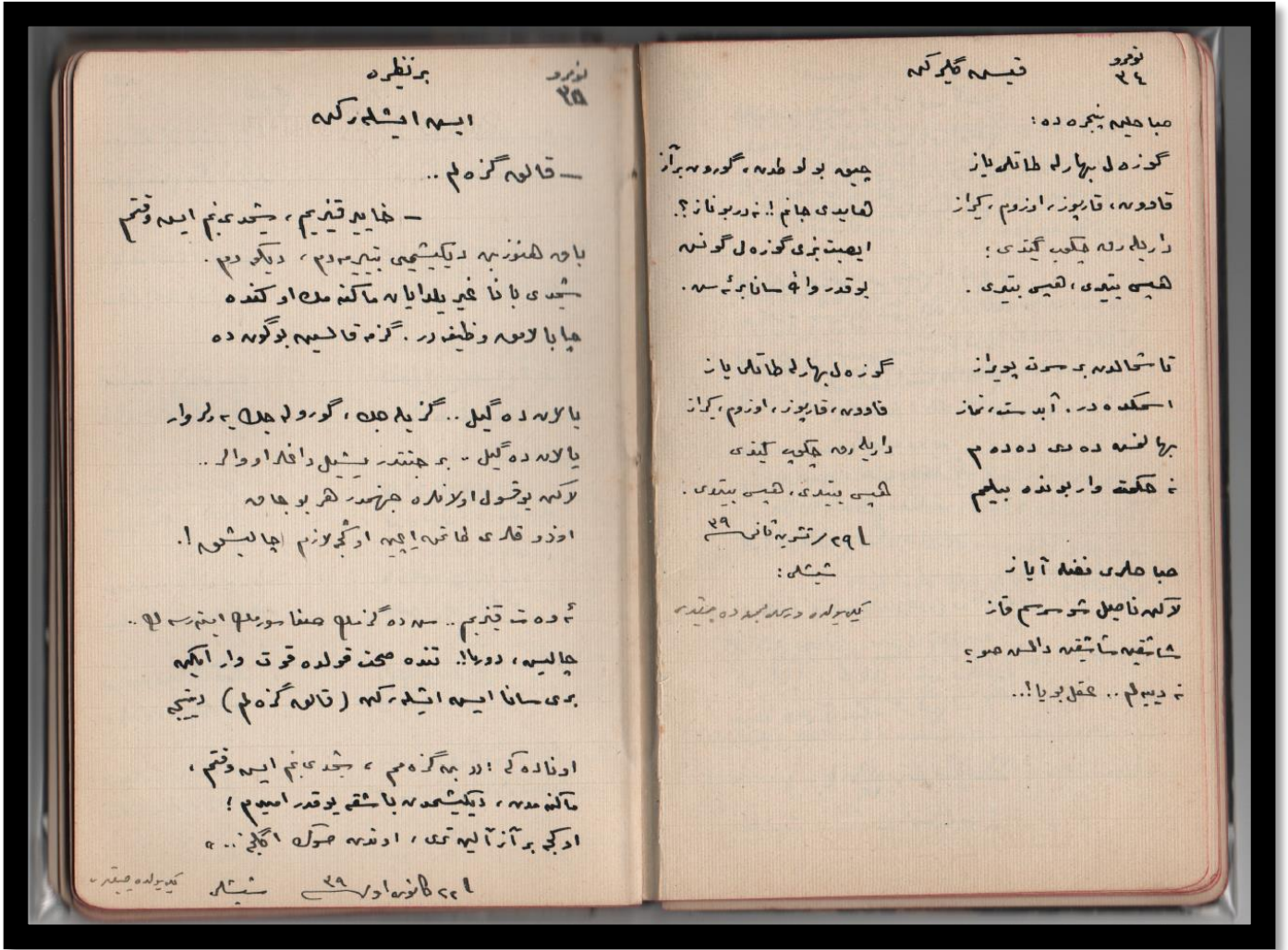

Resim 2. Tahsin Demiray'ın gençlik fotoğrafı. (Resimli Mecmua'nın sahibi ve müdürü Muallim Tahsin Demiray)

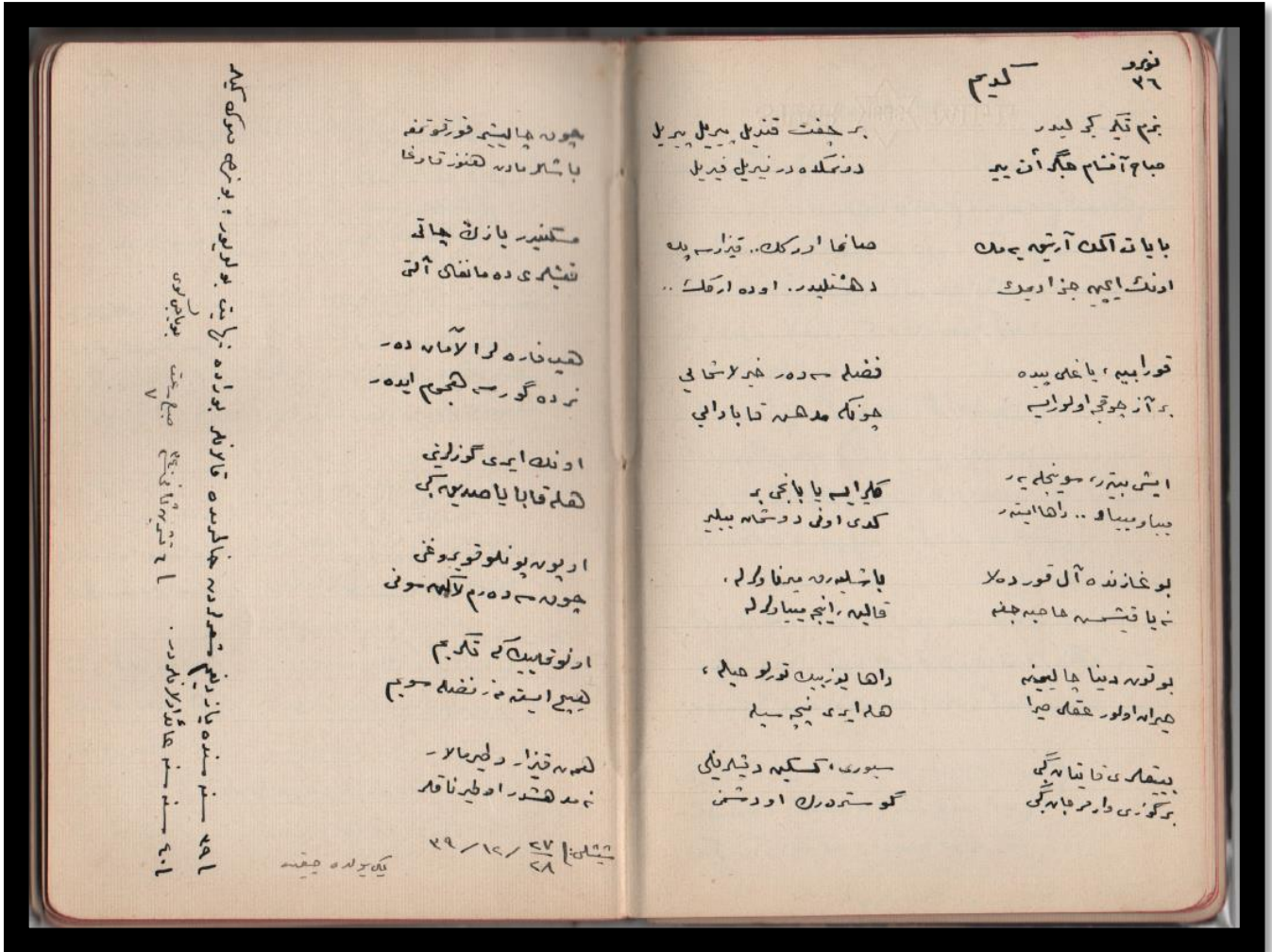

Resim 3. *Büyük Gazete*'de çıkan ve "Çögür" müstear ismini kullandığı şiiri. (Şiirin adı: *Çıkamadı!*)¹⁷⁷

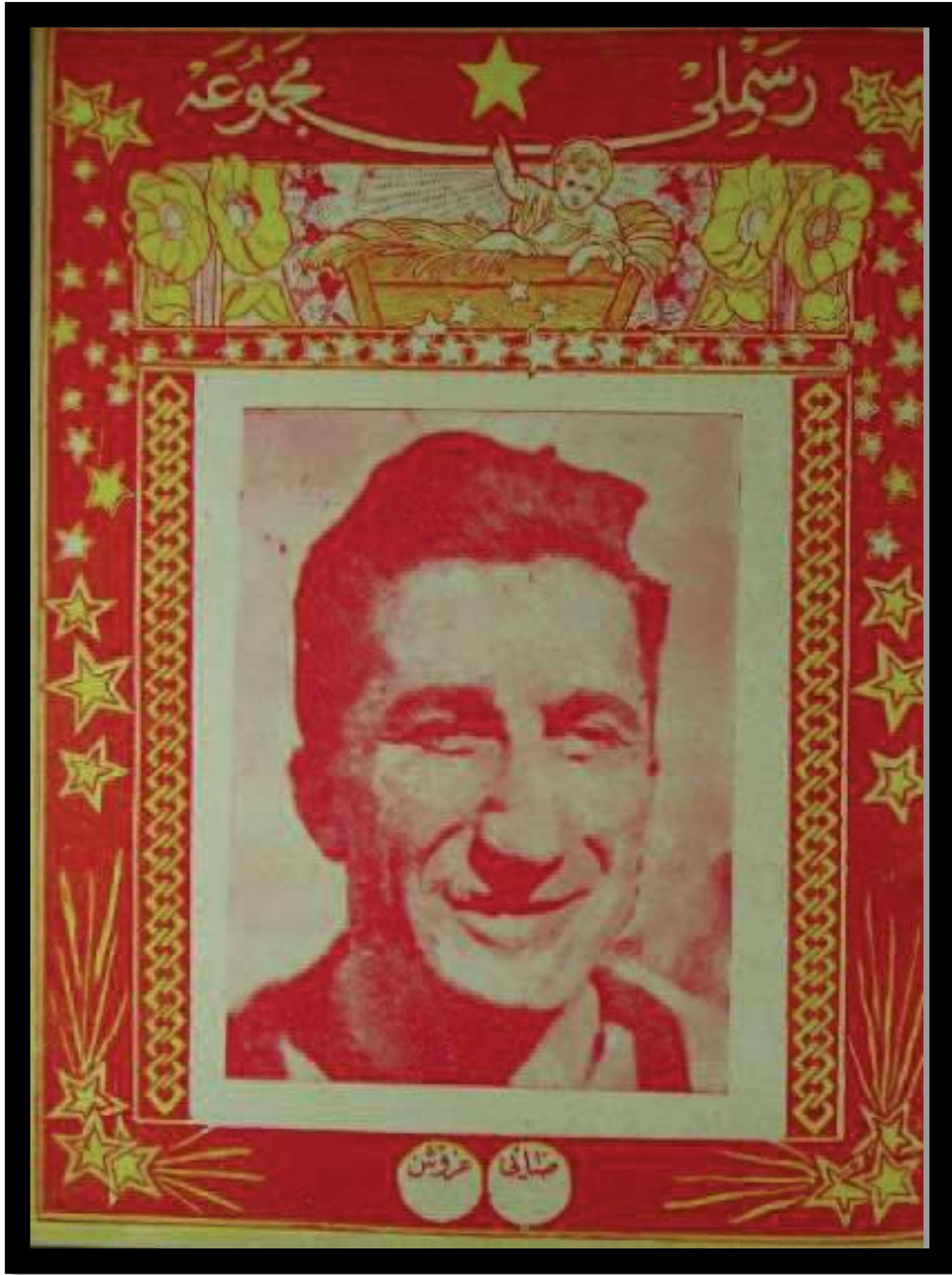
¹⁷⁷ Tahsin Demiray, "Çıkamadı". *Büyük Gazete* 86. Sayı (14 Haziran 1928), 13.

Resim 4. Tahsin Demiray'ın şiir defterinden örnek bir görüntü. (34 ve 35 numaralı "Kış Gelirken" ve "İş İşlerken" isimli şiirler)

Resim 5. Tahsin Demiray'ın şiir defterinden örnek bir görüntü. (36 numaralı "Kedim" şiiri)

Resim 6. Tahsin Demiray'ın çıkardığı Resimli Mecmua'nın Galatasaray nüshasının kapağı.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Resimli Mecmua 34 (29 Temmuz 1926), 1.

Resim 7. Tahsin Demiray'ın Aşyan Mezarlığı'nda bulunan kabri.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Wikipedia, "Tahsin Demiray" (Erişim 01 Mart 2024).

Resim 8. *Tahsin Demiray'ın İstanbul milletvekilliği yaptığı döneme ait bir fotoğrafı. (1961-1965)¹⁸⁰*

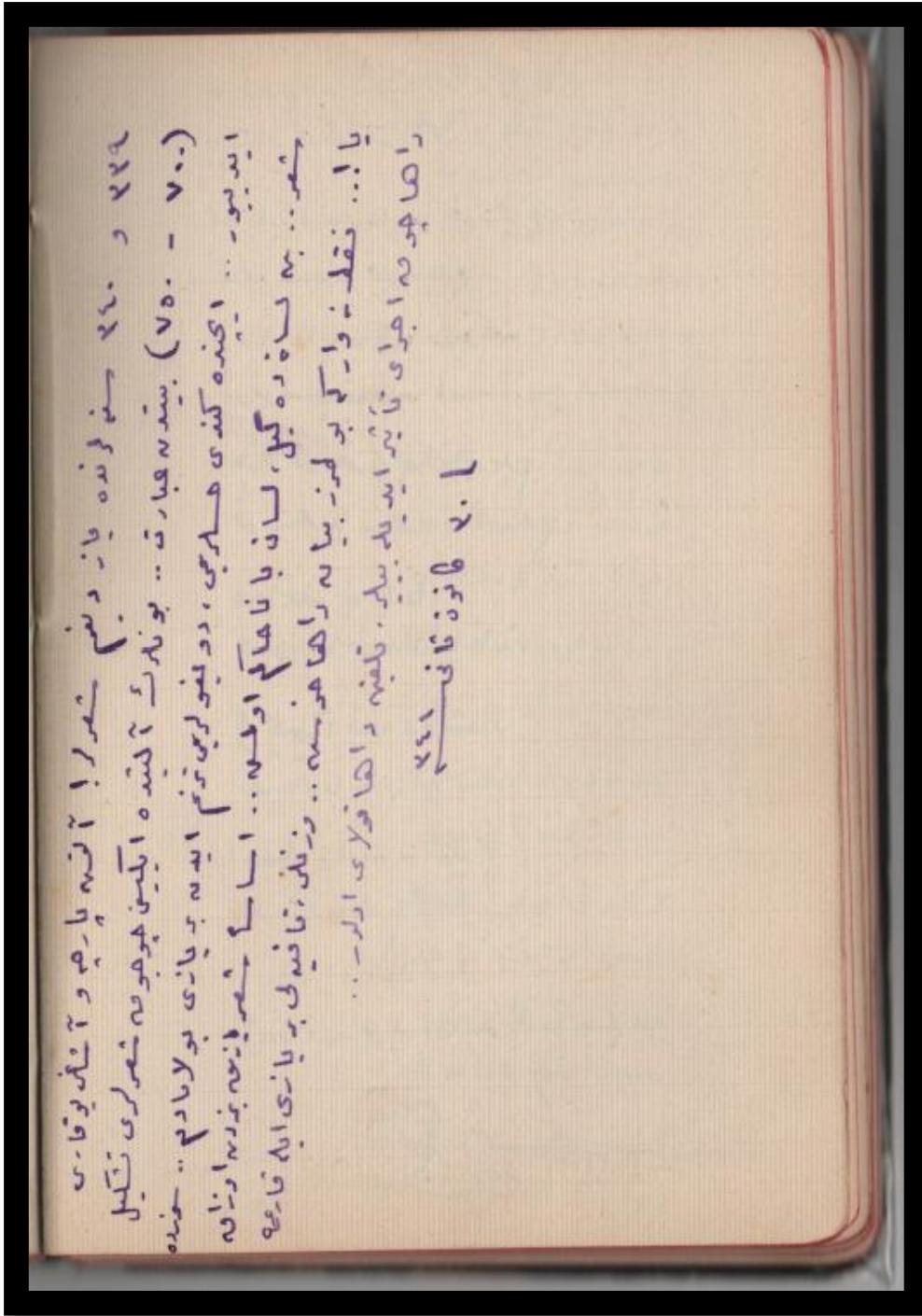
¹⁸⁰ Yıldırım - Zeynel, *TBMM Albümü (1920-2010)*, 799.

Resim 9. Yeni Yol mecmuasında neşredilen Tahsin Demiray'ın "Zeybek" şiiri.

(İmza: Muallim T. Demiray)¹⁸¹

¹⁸¹ Tahsin Demiray, "Zeybek". Yeni Yol 14 (6 Aralık 1923), 4.

Resim 10. Tahsin Demiray'ın şiir defterinden örnek bir görüntü.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı: 7/4161

Eki

Halen, İstanbul, Ankara Caddesi 36 numarada bulunup, Tahsin Demiray'dan varislerine intikal eden yayınevini unvanında "Türkiye" kelimesinin kullanılmasına izin verilmesi; Ticaret Bakanlığının 14/1/1972 tarih ve 4 (0112-2) 409 sayılı yazısı üzerine, 6762 sayılı Kanunun 48 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 31/ 3/1972 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

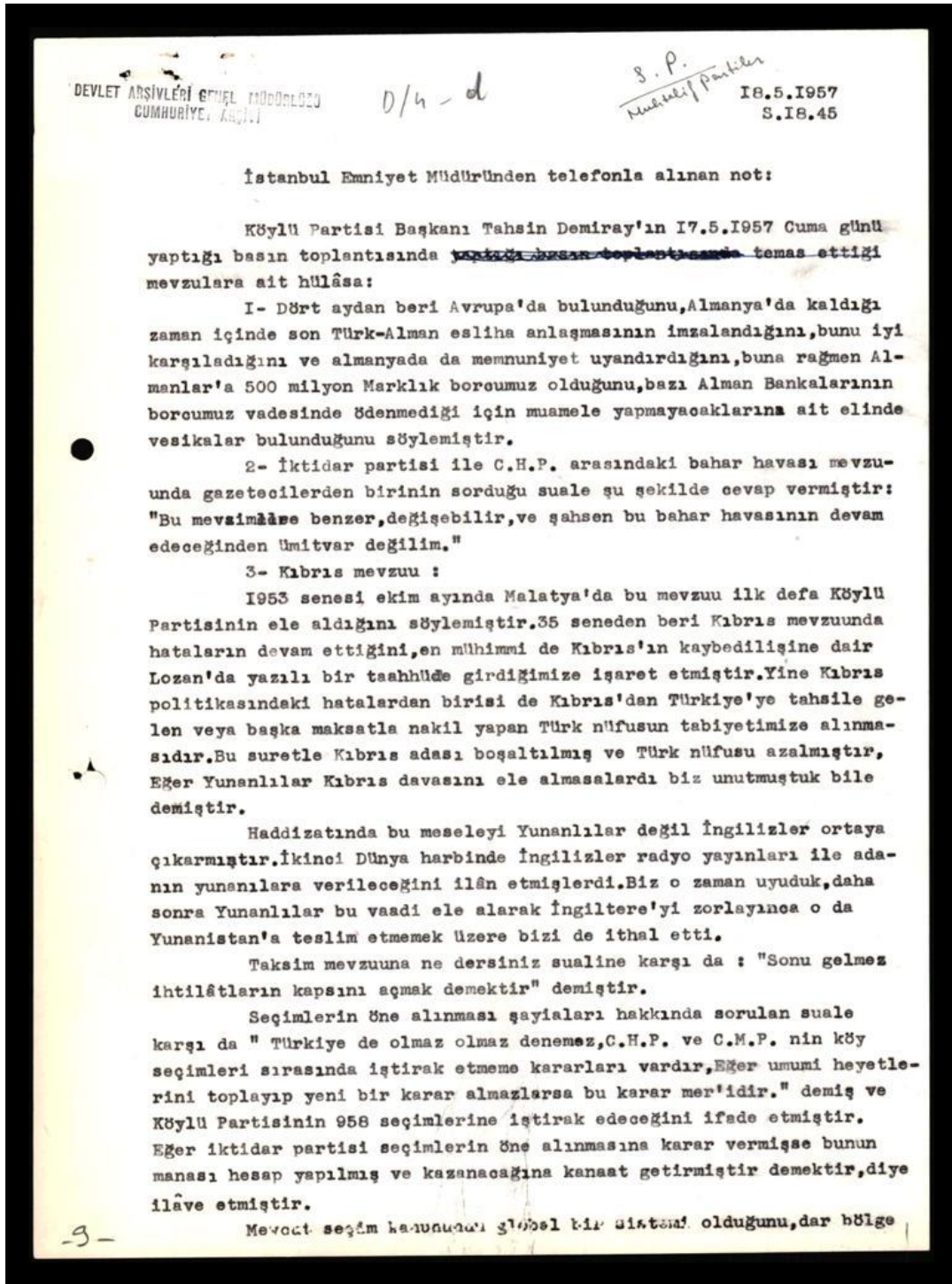
Başbakan, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Adalet Bakanı, Millî Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Millî Eğitim Bakanı, Bayındırlık Bakanı, Ticaret Bakanı, Sağlık ve Sos. Y. Bakanı, Güm. ve Tefel Bakanı, Tarım Bakanı, İktisat Bakanı, Çalışma Bakanı, Sanayi ve Tek. B., En. ve Tab. Kay. Bakanı, Turizm ve Tan. Bakanı, İmar ve İskân Bakanı, Köy İşleri Bakanı, Orman Bakanı, Genç. ve Spor Bakanı

Dosya No: 123-5
159

000 10 01 02 280 27 1

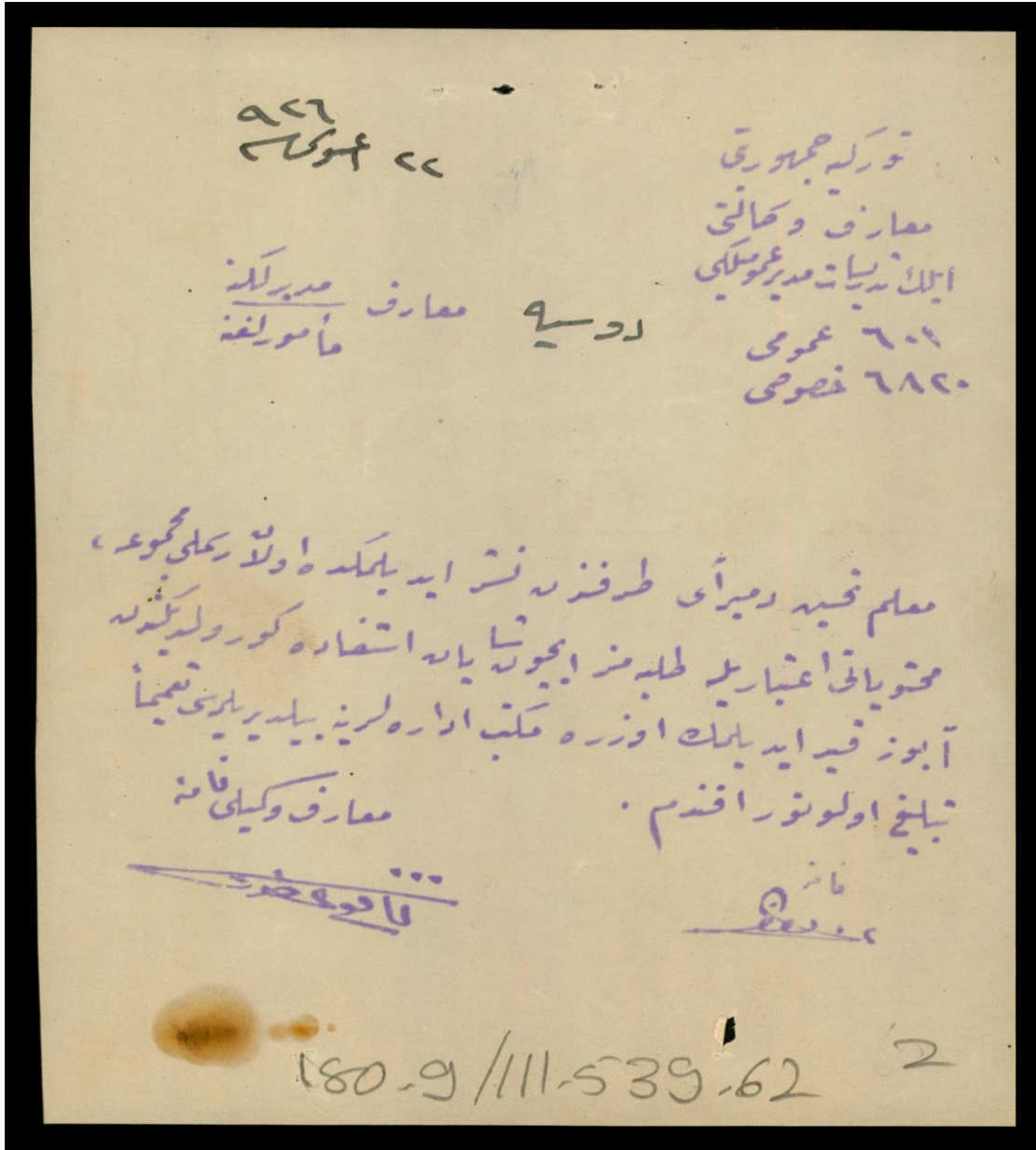
Resim 11. Tahsin Demiray'ın vefatından sonra Türkiye Yayınevi'nin ismi hakkında bakanlar kurulu kararı (31.03.1972)¹⁸²

¹⁸² Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.18.1.2/280, Gömlek No. 27, 1.

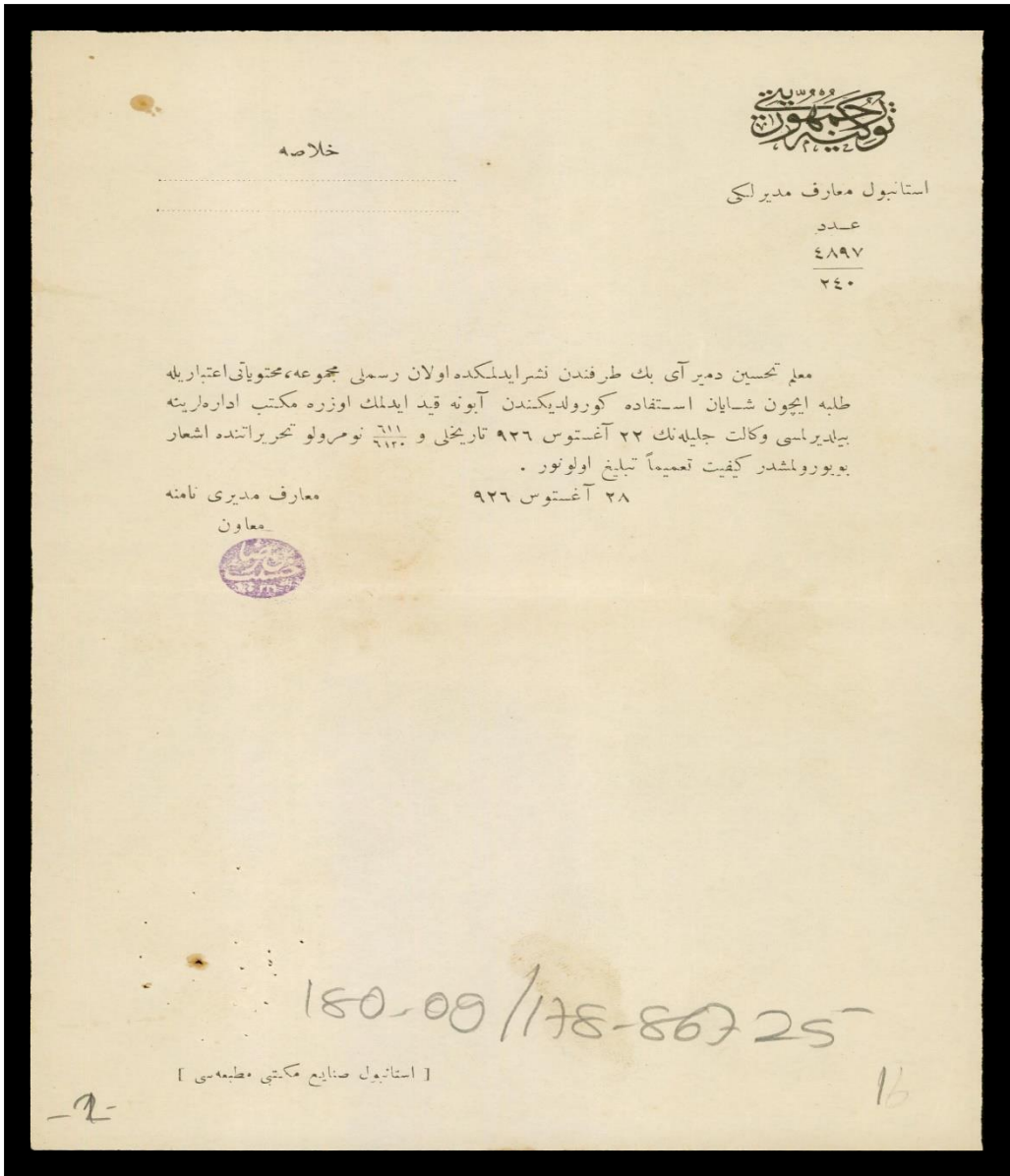
Resim 12. Tahsin Demiray'ın Türkiye Köylü Partisi adına yaptığı basın toplantısının İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından takibini gösteren evrak. (17.05.1957)¹⁸³

¹⁸³ BCA, 30.1/20, Gömlek No. 118, 5.

Resim 13. Tahsin Demiray'ın neşrettiği Resimli Mecmuanın Talebelere tavsiye edildiği ve faydalı görüldüğü ile ilgili resmî evrak. (22.08.1926)¹⁸⁴

¹⁸⁴ BCA, 180.9/111, Gömlek No. 539, 62

Resim 14. Tahsin Demiray'ın neşrettiği Resimli Mecmuanın Talebelere tavsiye edildiği ve faydalı görüldüğü ile ilgili resmî evrak. (28.08.1926)¹⁸⁵

¹⁸⁵ BCA, 180.09/178, Gömlek No. 867, 25.

KAYNAKÇA

- Aday, Elif Berke. *Toplumsal Cinsiyet ve Milliyetçilik Bağlamında Yavrutürk Çocuk Gazetesinin İncelenmesi*. Ankara: Gazetecilik, 2019.
- Ak, Murat. *Maksûd-ı Nasîhat*. Konya: Çizgi Kitapevi, 2018.
- Akın, İdris. *Yıldız Dergisi (1938-1954) Odağında Sinema Dergiciliği ve Modernleşmeye Bir Bakış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Aktaş, Şerif. “Ali Canip Yöntem”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/565-566. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Aktaş, Şerif. *XX. Yüzyıl Başlarında Türk Şiiri*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Aktaş, Şerif. *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi*. Ankara: Kurgan Edebiyat, 2012.
- Akyüz, Kenan. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1995.
- Akyüz, Yahya. *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri:(1839-1950)*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 1978.
- Alabaş, Ramazan. *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928-1950)*. Ankara, 2014.
- Alabaş, Ramazan. “Çocuk Haftası Dergisi ve Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 26/5 (15 Eylül 2018), 1765-1784. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3077>
- Asar, Ahmet. *Çocuk Haftası Dergisinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 2017.
- Aslan, Taner. “Milli Mücadele Sonrasında Milli Birlik ve Beraberliğin Tesisinde Gazetelerin Rolü: Milli Gaye Gazetesi Örneği”. *Journal of History and Future* 6/4 (27 Aralık 2019), 1156-1169. <https://doi.org/10.21551/jhf.808214>
- Aslan, Taner. “Millî Mücadele Sonrasında Milli Birlik ve Beraberliğin Tesisinde Gazetelerin Rolü: Millî Gaye Gazetesi Örneği”. *Journal of History and Future* 6/4 (27 Aralık 2019), 1156-1169. <https://doi.org/10.21551/jhf.808214>
- Atabay, Mithat. *Milli Mücadele Tarihi*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2010.

Atik, Hikmet. *Nakşî Ali Akkirmânî Divanı (İnceleme-Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2003.

Atik, Hikmet. *Türk İslam Edebiyatı*. ed. Murat Demirkol. Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2020.

Atsız, Hüseyin Nihal. *Makaleler-II*. İstanbul: İrfan Yayınevi, 2015.

Atsız, Hüseyin Nihal. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Neşriyat, 2022.

Aydar, Özkan. *Muhafazakârlık ve Tahsin Demiray*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Banarlı, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi - 2*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.

BCA, Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/280, Gömlek No. 27, 1. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>

BCA, Cumhuriyet Arşivi, 30.1/20, Gömlek No. 118, 5. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>

BCA, Cumhuriyet Arşivi, 180.9/111, Gömlek No. 539, 62. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>

BCA, Cumhuriyet Arşivi, 180.09/178, Gömlek No. 867, 25. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>

Bilgin, Bedri. "Mehmet Zekâi Konpara". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/175. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Birgören, Hamdi. *Mehmet Zekâi'nin Kaleminden İsyân Günlerinde Bolu*. Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, 2017.

Bolay, Süleyman Hayri. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Düşünce Tarihi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Davulcu, Ebru. "1923-1926 Yıllarında Yayınlanan Yeni Yol Dergisi ve Dergide Yayınlanan 'Cumhuriyet' Konulu Yazılar Üzerine Bir İnceleme". *The Journal of Academic Social Science Studies* 1/Number: 42 (01 Ocak 2016), 113-113. <https://doi.org/10.9761/jasss3268>

Demiray, Tahsin. *4. Büyük Kongre'de Genel Başkan Tahsin Demiray'ın Konuşması*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1956.

Demiray, Tahsin. *1950-1953'ün Fiske Taşları*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1956.

Demiray, Tahsin. *1950-1953'ün Hatıralık Fiske Taşları*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1956.

Demiray, Tahsin. *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları (1948-1950 Makaleleri)*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1955.

Demiray, Tahsin. "Başlarken". *Çakmak* 1 (10 Mart 1956).

Demiray, Tahsin. *Buhranlarımızın Temel Sebepleri*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.

Demiray, Tahsin. *İstiklal Harbimizin Müdafası*. İstanbul: Yayıncılık Matbaası, 1969.

Demiray, Tahsin. *Toplum Yapımıza Tarih İçinde Bir Bakış*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1955.

Demiray, Tahsin. "Yavrutürk". *Yavrutürk* 1/1 (02 Mayıs 1936), 4.

Demirci, H. Aliyar. *Prens Sabahaddin Yolunda Bir Türk Milliyetçisi: Tahsin Demiray ve Çok Partili Siyasî Hayata Geçiş Süreci İçinde Ziya Gökalp Eleştirisi*. Sayı. Denizli, 2013. 187-201. <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s12/birinci.pdf>.

Devrim, Hakkı vd. "Demiray Tahsin". *Meydan-Larousse*. 5/142, 1992.

Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005. www.dergahyayinlari.com

Enginün, İnci. "Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 19/1 (2006), 213-222.

Enginün, İnci. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.

Ercilasun, Ahmet B. "Tahsin Demiray". *Yeniçağ Gazetesi* (2013).

Ertürk, Recep. "Cumhuriyet Döneminde Bir Le Playci: Tahsin Demiray". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 3/1 (1989), 107-146.

Evcin, Erol. "Bolu Basınında Milli Mücadele". *Bellekten* 76/277 (2012), 973-1032. <https://doi.org/10.37879/bellekten.2012.973>

Evcin, Erol. "Milli Mücadele Döneminde Bolu Livasında Düzenlenen Mitingler, İhtifaller ve Tezahürat". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27/80 (2011), 241-292.

Eyigün, Zeynep. *Resimli Mecmua'da Edebî Faaliyetler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi 2013.

Fildiş, Berna. “Yerli Sosyolojide Science Sociale Etkisi: Türk Sosyoloji Cemiyeti'nin 1957 İlmî Kongresi”. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 45 (2018), 148-165.

Fildişi, Berna. “Yerli Sosyolojide Science Sociale Etkisi: Türk Sosyoloji Cemiyeti'nin 1957 İlmî Kongresi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/45 (2018), 148-165.

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. ed. Mustafa Aksu. İstanbul: Kapra Yayıncılık, 2022.

Gündüz, Osman vd. *Yeni Türk Edebiyatı 2*. Grafiker Yayınları, 2018.

Haklı, Salih Zeki. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sosyal Liberal Bir Akademisyen Prof. Dr. Ethem Menemencioğlu”. *Liberal Düşünce Tarihi* 82 (2016), 55-77.

Hamit, Pehlivanlı. *Askerî Polis Teşkilatı*. Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, 1992.

Hanioğlu, M. Şükrü. “Batılılaşma - Giriş”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/148-152. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Hanioğlu, M. Şükrü. “İttihat ve Terakkî Cemiyeti”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/476-484. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Hanioğlu, M. Şükrü. “Türkçülük”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/551-554. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Hâşim, Nüzhet. *Milli Edebiyata Doğru*. İstanbul, 1918.

Hikmet, Nâzım. *Sanat ve Edebiyat Üstüne*. ed. Aziz Çalışlar. İstanbul: Gümüş Basımevi, 2004.

Huyugüzel, Ömer Faruk. “Şair Eşref”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/304-305. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Işık, İhsan. *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları, 2006.

Işık, İhsan. *Yazarlar Sözlüğü*. İstanbul: Risale, 1990.

İstanbul, Orhan. *Millî Gaye Mecmuası*. Ankara, 2017.
<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-gaye-mecmuasi/?pdf=4396>

İstanbul, Orhan - Gök, Ömer. “Millî Gaye Mecmuasında ‘Millî Maarif’”. 9. *Uluslararası Atatürk Kongresi Bildiriler*. 1753-1770. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2021. <https://doi.org/10.51824/978-975-17-4794-5.60>

Kaçmazoğlu, H. Bayram. “Türkiye’de Sosyoloji Çalışmaları:1950-1960 Dönemi”. *İstanbul University Journal of Sociology* 3/4 (2012), 131-190.

Kaplan, Mehmet. *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I-II*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.

Karahasan, M. Sami. *Yeni Yol Adlı Çocuk Dergisi (1-24) (Çeviriyazı ve İnceleme)*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Kaya, Murat. *Yeni Yol Dergisinin İncelenmesi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Keskin, Nurcan. *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Kadın İmgesi: Ev-İş Dergisi (1945-1952)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Kılıç, Fahri. “Bolu Muallimler Birliği ve Yayın Organları”. *Belgi Dergisi* 21 (2021), 73-88. <https://doi.org/10.33431/belgi.769535>

Koç, Munise. “Mersiye Türünün Mizahî Eleştirisi: Meâlî’nin Mersiye-i Gürbesi”. *Journal of Turkish Research Institute* 66 (01 Ocak 2019), 127-139. <https://doi.org/10.14222/turkiyat4212>

Kolcu, Ali İhsan. *Ara Nesil Edebiyatı Tarihi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2018.

Kolcu, Ali İhsan. *Cumhuriyet Edebiyatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2008.

Koz, M. Sabri. “Seyahatnâme’den Türk Halk Edebiyatı Üzerine Notlar”. *Evliya Çelebi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2011.

Köprülü, M. Fuad. “Hayat ve Edebiyat”. *Yeni Mecmua* 14 (11 Ekim 1917), 266-268.

Köprülü, M. Fuad. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.

Kurdakul, Şükran. *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973.

Kuyucu, Mihalis - Kırık, Ali Murat. “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Dergiciliği ve Günümüz Çocuk Dergilerinin Oluşturduğu Fırsatlar”. *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim*. 13-38. Konya: Çizgi Kitabevi, 2019.

Kür, İsmet. *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991.

Levend, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Levend, Agâh Sırrı. “Türkçülük ve Millî Edebiyat”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, 1962.

Mecmua, Resimli. “Resimli Mecmua Kimler İçin Çıkıyor?” *Resimli Mecmua* 1/1 (19 Mart 1925), 1.

MKB, Millî Kütüphane Başkanlığı. Dijital Kütüphane Sistemi. Erişim 10 Ağustos 2023. <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/>

Niyazi Berkes. *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. ed. Ahmet Kuyaş. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020.

Nureddin, Vâlâ. *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*. İstanbul: İlke Kitap, 1995.

Ocak, Ahmet Yaşar. “Hacı Bektâş-ı Velî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/455-458. İstanbul: TDV Yayınları, 1996. <https://slamansklpeds.org.tr/hac-bektas--vel>

Okal, Fikret. *Resimli Mecmua (İçeriği, Değerlendirilmesi, Döneme Bakış)*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Okay, Cüneyd. “Eski Harfli Çocuk Dergileri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 4/7 (2006), 511-518.

Okay, M. Orhan. “Batılılaşma - Edebiyat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/167-171. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Okay, M. Orhan. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.

Okay, M. Orhan. *Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Okay, M. Orhan. “Geçmiş Zaman Kitapçıları III”. *Zaman* (06 Ekim 2002).

Okay, M. Orhan. “Millî Edebiyat Akımı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/72-74. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.

Ortaylı, İlber. *Türkiye’nin Yakın Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

Öğüt, Nilüfer. *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi*. İzmir, 2006.

Özdemir, Nuray. “Milli Mücadele Döneminde Bolu Hilal-İ Ahmer Cemiyeti”. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/2 (2012), 83-106. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.275>

Özkırımlı, Atilla. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi - 2*. Cem Yayınevi, 2005.

Özsoy, Selami. “Bolu’da Dergi Yayıncılığının Geçmişi: (1915-1970)”. *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi*, 75-94.

Öztekin, Hülya. “Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde İdeal Türk Çocuğunun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme”. *Erciyes İletişim Dergisi* 6/2 (22 Temmuz 2019), 1229-1254. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.547979>

Samancıoğlu, Şevket Enes. *Reşid Fânî Hayatı ve Fânî Çiçekler Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023.

Sami, Şemseddin. *Kamus-ı Türki*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.

Sanal, Haydar. “Çöğür”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/377-379. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Seyfeddin, Ömer. “Yeni Lisan”. *Genç Kalemler* 2/1 (08 Nisan 1911), 1-7.

Sınar, Alev. “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 7 (2006), 175-226.

Sırma, İhsan Süreyya. *Müslümanların Tarihi*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2017.

Sofuoğlu, Nesrin. “Türk Edebiyatında Hadi Mahlaslı Şairler”. *Süleyman Demiral Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (2020), 44-65. <https://orcid.org/0000-0002-7685-805X>.

Şişik, Hakan. *Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2019.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Edebiyat Üzerine Makaleler*. ed. Zeynep Kerman. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1977.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. ed. Abdullah Uçman. İstanbul: YKY, 2006.

Tekin, Arslan. *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2010.

Tuncer, Hüseyin. “Türk Yurdu”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/550-551. İstanbul: TDV Yayınları, 2012. <https://slamansklpedis.org.tr/turk-yurdu>

TTK, Türk Tarih Kurumu. “Tarih Çevirme Kılavuzu”. 12 Ocak 2024. Erişim 12 Ocak 2024. <https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/>

Uçman, Abdullah. “Prens Sabahaddin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/341-342. İstanbul: TDV Yayınları, 2007. <https://slamansklpeds.org.tr/prens-sabahaddn>

Uğurlu Sınar, Alev. “Cumhuriyeti Yükseltecek ve Yaşatacak Neslin Yetiştirilmesinde Süreli Yayınların Katkısı: Cumhuriyet Çocuğu Dergisi Örneği”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/41 (24 Şubat 2021), 927-953.

Ünver, İsmail. *Çeviryazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*. Ankara, 1992.

Yazı Ailesi, Yıldız. “Yıldız Okurlarına”. *Yıldız* 1/12 (15 Nisan 1939), 46.

Yıldırım, Sema - Zeynel, Behçet Kemal. *TBMM Albümü (1920-2010)*, 2010.

Yıldırım, Yüksel. “Zonguldak Halkevi Kurucu Başkanı Mithat Akif Bey”. *Zonguldak Nostalji*.

Yurdu, Türk. “Maksad ve Meslek”. *Türk Yurdu* 1/1 (24 Kasım 1911).

Wikipedia, “Sully Prudhomme”. Erişim 01 Mart 2024. https://en.wikipedia.org/wiki/Sully_Prudhomme

Wikipedia, “Tahsin Demiray”. Erişim 01 Mart 2024. https://tr.wikipedia.org/wiki/Tahsin_Demiray

Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2011.

“İçtimaî Hayatımıza Umumî Bir Nazar”. *Millî Gaye* 1/1 (01 Aralık 1922).

“Maksad ve Meslek”. *Millî Gaye* 1/1 (01 Aralık 1922).

Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2013.